

**ÇANAKKALE İLİ
İŞGÜCÜ PİYASASININ YAPISI
VE
ÇALIŞMA HAYATININ
GENEL GÖRÜNÜMÜ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Çiğdem ALPARSLAN

2006

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANA BİLİM DALI

ÇANAKKALE İLİ
İŞGÜCÜ PİYASASININ YAPISI
VE
ÇALIŞMA HAYATININ GENEL GÖRÜNÜMÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mahir GÜMÜŞ

Hazırlayan
Çiğdem ALPARSLAN

Çanakkale-2006

ÖZET

Üretim faktörlerinin bir arada bulunması, ekonomik faaliyetleri meydana getirmektedir. Üretim faktörlerinden biri olan “emek” ise, ekonomik faaliyetlerin “insan unsuru”nu oluşturarak, işgücü piyasalarının temel yapı taşını meydana getirmektedir. Bu anlamda, emek arzı ve talebinin karşılaşmasıyla oluşan işgücü piyasaları, ekonomik faaliyetlerin gerçekleşebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bir ülkede emek arzı kaynağının tam olarak belirlenmesinde genel nüfus miktarı, çalışma çağındaki nüfus, işgücü miktarı, istihdam seviyesi, işsizlik durumu ve işgücüne katılma oranı etki etmektedir. Bu nedenle, istihdam seviyesinin arttırılabilmesi ve işsizliğin önlenbilmesinde uygulanacak politikaların tespiti açısından, emek arzı tam olarak belirlenmelidir. Ancak, veri toplamada karşılaşılan zorluklar ve istatistiki kayıtlara yeterince önem verilmemesi nedeniyle, mikro düzeydeki çalışmalar sınırlı kalmıştır. Bu nedenle çalışmada, Çanakkale ili işgücü piyasasının yapısal özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmada, Çanakkale ilindeki istihdamın cinsiyet, yaş grupları ve kamu/özel sektördeki durumları analiz edilmiştir. Ekonomik faaliyete, yapılan işe ve işteki duruma göre istihdam edilenler incelenmiş ve il genelinde yaşanan göç problemine dikkat çekilmiştir. Ayrıca örgün ve yaygın eğitim, sendikal faaliyetler, sivil toplum kuruluşları, ücret yapısı, sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği ile işsizlikle mücadelede izlenecek politikalar Çanakkale ili için incelenmiş ve çıkan sonuçlara göre, ilin çalışma yaşamı hakkında genel değerlendirmeler yapılmıştır. Böylece Çanakkale ili için hem işgücü piyasası, hem de çalışma hayatı açısından elde edilen verilerin değerlendirilmesiyle, ilin ekonomik gelişimine ve gelecek yıllardaki araştırmalara başlangıç olabilecek nitelikte, mikro düzeyde bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

ABSTRACT

Economic activities occur together with the production factors. “Labor” as one of the production factors makes building stone of the labor markets by “producing human” factors of economic activities. Therefore, labor markets which occur by encountering the labor supply and labor demand, are important for constituting economic activities.

The number of people in the country, the number of people in working age, the number of people in labor force, the proportion of employed and unemployed population and the labor force participation rate affect the identification of the source of labor supply of a country. For that reason, labor supply should be identified to determine the applicable policies which can be used for increasing the employment rate and reducing the unemployment rate. But, because of the difficulties in data compilation and not to be given enough priorities to the statistical registrations, micro level studies stayed very limited. Thus, in this study, it has been tried to create structural characteristics of the labor market of the province Çanakkale.

In this study, employment in the province Çanakkale has been analyzed according to the age groups and their status in the public/private sector. Employment has been examined according to the economic activity, occupation and status at work, and migration problem in the province has been attract attention. In addition, formal and informal education, labor union activities, non-governmental organizations, wage structure, social security, health and security at work and followed policies for fighting with unemployment have been examined for the province Çanakkale, and according to the result, general evaluation has been carried out for the working life of the province. In this manner, a micro level study which can be used in the studies at future for the beginning of the studies, has been carried out for both labor market and working life for the province Çanakkale.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
TABLolar VE GRAFİKLER LİSTESİ.....	viii
ÖNSÖZ.....	xx
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ÇANAKKALE İLİNİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE SOSYO-EKONOMİK YAPISI

1. ÇANAKKALE İL NÜFUSU VE TÜRKİYE NÜFUSUNDAKİ YERİ	3
1.1. Şehir ve Köy Nüfusu.....	7
1.2. İlçe Nüfusu.....	12
2.ÇANAKKALE İLİNİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	19
2.1. Cinsiyet ve Yaş Yapısı	19
2.2. Özürlü Nüfus	25
2.3. Medeni Duruma Göre Nüfus	27
2.4. Doğurganlık ve Ölüm Hızları	30
2.5. Eğitim Durumuna Göre Nüfus ve İlçe Merkezlerindeki Dağılımı.....	33
3. ÇANAKKALE İLİNİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI	58
3.1. Ekonomik Yapı	59
3.2. İlçelerin Ekonomik Geçim Kaynakları	62
3.3. Ekonomik Yapının Sektörel Dağılımı	73
3.3.1. Tarım Sektörü	74
3.3.2. Sanayi Sektörü	78
3.3.3. Hizmet Sektörü	83

İKİNCİ BÖLÜM
ÇANAKKALE İLİ İŞGÜCÜ PİYASASININ YAPISI VE
İSTİHDAM

1. EMEK ARZI-İŞGÜCÜ	86
1.1. Çalışma Çağındaki Nüfus ve Bağımlılık Oranları.....	87
1.2. İşgücü Durumu	94
1.2.1. Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre İşgücü Durumu	97
1.2.2. Eğitim Durumuna Göre İşgücü Arzı	103
1.3. İşgücüne Katılma Oranları	105
1.3.1. Yaş Gruplarına Göre İşgücüne Katılma Oranları	106
1.3.2. Eğitim Durumlarına Göre İşgücüne Katılma Oranları	108
1.4. İşgücünde Olmayan Nüfus	113
2. EMEK TALEBİ-İSTİHDAM	127
2.1. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenler	128
2.2. Kamu ve Özel Sektör İstihdamı	143
2.3. Yapılan İşe Göre İstihdam Edilenler	148
2.4. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenler	161
2.5. Ücretli ve Ücretsiz Emegın İstihdamı	174
2.6. Özürlü, Eski Hükümlü ve Terörden Etkilenen İstihdamı	179
2.7. Göç Durumu ve İstihdama Etkileri	185
2.8. Eğitim Durumuna Göre İstihdam Edilenler	188
2.9. İstihdam Edilenlerin Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Kayıtlılık Durumu	194
2.10.Eksik İstihdam	197
3. İŞSİZLİK	199
3.1. İşsizlik Türleri	200
3.1.1. Gizli İşsizlik	201
3.1.2. Açık İşsizlik	202
3.1.2.1. Geçici (Arızî) İşsizlik	202
3.1.2.2. Yapısal İşsizlik	203

3.1.2.3. Konjonktürel İşsizlik	204
3.1.2.4. Mevsimlik İşsizlik	204
3.2. İşsizliğin Gelişimi	205
3.3. Eğitim Durumuna Göre İşsizlik	209
3.4. Yaş Gruplarına Göre İşsizlik	216
3.5. İlçe Merkezlerindeki İşsizlik	218

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **ÇANAKKALE İLİNDE ÇALIŞMA HAYATININ** **GENEL GÖRÜNÜMÜ**

1. ÖRGÜN VE YAYGIN EĞİTİM	226
1.1. Örgün Eğitim	228
1.2. Yaygın Eğitim	238
1.2.1. Pratik Kız Sanat Okulu	239
1.2.2. Halk Eğitim Merkezi	241
1.2.3. Çıraklık Eğitim Merkezi (Mesleki Eğitim Merkezi)	250
1.2.4. Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	257
1.2.5. İŞKUR İl Müdürlüğü	258
2. ÜCRET.....	260
2.1. Ücretlilere Yapılan Ödemeler	260
2.2. Asgari Ücret Uygulamaları	261
3. SENDİKAL FAALİYETLER VE TOPLU PAZARLIK	264
3.1. Sendikalaşma Durumu	264
3.2. Toplu İş Sözleşmesi Uygulamaları	267
3.3. Sendikalar ve Özelleştirme.....	271
4. ÇALIŞMA HAYATIYLA İLGİLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	273
4.1. Ticaret ve Sanayi Odaları	273
4.2. Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	277

4.3. Dernekler	281
4.4. Vakıflar	283
5. SOSYAL GÜVENLİK	287
5.1. T.C. Emekli Sandığı	289
5.2. Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK)	291
5.3. Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (BAĞ-KUR)	298
6. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ	304
7. İŞSİZLİKLE MÜCADELEDE İZLENEN POLİTİKALAR	308
7.1. Aktif İstihdam Politikaları	308
7.2. Pasif İstihdam Politikaları	316
SONUÇ	321
KAYNAKÇA	328

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
AB	: Avrupa Birliği
ASO	: Akşam Sanat Okulu
Bağ-Kur	: Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
ÇASIAD	: Çanakkale Sanayicileri ve İşadamları Derneği
ÇESOB	: Çanakkale Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DK	: Dernekler Kanunu (5253 Sayılı)
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
ESMKK	: Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu (5362 Sayılı)
GSMH/ GSYİH	: Gayri Safi Milli Hasıla/ Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HEM	: Halk Eğitim Merkezi
İBBS	: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması
İKO	: İşgücüne katılma oranı
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
MEK	: Mesleki Eğitim Kanunu (3308 Sayılı)
METK	: Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 Sayılı)
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
SK	: Sendikalar Kanunu (2821 Sayılı)
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TİSGLK	: Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu (2822 Sayılı)
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UÇÖ-ILO	: Uluslar arası Çalışma Örgütü- International Labour Organization

TABLOLAR VE GRAFİKLER LİSTESİ

TABLolar

Tablo 1. Nüfusun Bölgelere Dağılımı (2000)	4
Tablo 2. Marmara Bölgesindeki İllerin Nüfus ve Dağılım Oranları (2000)	5
Tablo 3. Çanakkale İli Nüfus ve Yıllık Nüfus Artış Hızı (1927-2000)	6
Tablo 4. Çanakkale İlinin Cinsiyete Göre Şehir ve Köy Nüfusu (1927-2000)	8
Tablo 5. Çanakkale İli Şehir ve Köy Nüfusunun Toplam Nüfus İçindeki Oranları (1927-2000)	9
Tablo 6. Nüfus Grubuna Göre Köy Sayısı ve Nüfus	10
Tablo 7. Çanakkale İlinin Yıl Ortası Nüfus Tahminleri	11
Tablo 8. İlçelere Göre Şehir ve Köy Nüfusu, Yıllık Nüfus Artış Hızı ve Köy Sayıları (1990-2000)	12
Tablo 9. Çanakkale Nüfusunun İlçelere Dağılımı	13
Tablo 10. Toplam Nüfusun Cinsiyete Göre İlçelere Dağılımı	14
Tablo 11. Şehir ve Köy Nüfusu ile Erkek ve Kadın Nüfusun İlçelere Dağılım Oranları (2000)	15
Tablo 12. İlçe Nüfusu, Yüzölçümü ve Nüfus Yoğunluğu (2000)	18
Tablo 13. Cinsiyet Oranlarına Göre Nüfusun Yapısı (1927-2000)	20
Tablo 14. Medyan Yaş (1935-2000)	21
Tablo 15. Yaş Grupları, Cinsiyet ile Şehir ve Köy Nüfusuna Göre Nüfus ..	22
Tablo 16. Yaş Grubu, Cinsiyet ve İlçelere Göre Nüfus	24
Tablo 17. Yaş Grubu, Özürlülük Türü ve Cinsiyete Göre Özürlü Nüfus ...	26
Tablo 18. Medeni Durum, Cinsiyet ve Yerleşim Yerlerine Göre Nüfus ...	27
Tablo 19. Yaş Gruplarına Göre Evli Nüfus	29
Tablo 20. Çocuk-Kadın Oranı (1945-2000)	30
Tablo 21. Ortalama Canlı Doğan Çocuk Sayısı (1970-2000)	31
Tablo 22. Doğurganlık, bebek ve çocuk ölüm hızları (1970-2000)	31
Tablo 23. Evlenen Kadınların Doğurganlık Durumları, Canlı Doğan ve Yaşayan Çocuk Sayılarının Yerleşim Yerlerine Göre Miktarları	32
Tablo 24. Okuma Yazma Bilen Nüfus (1975-2000)	34
Tablo 25. Okuryazarlık ve Eğitim Durumuna Göre Nüfus (1975-2000) ...	36

Tablo 26. Okuryazarlık, Eğitim Durumu, Cinsiyet ve Yerleşim Yerlerine Göre Nüfus (6 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfus).....	40
Tablo 27. İl Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi	42
Tablo 28. Ayvacık İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi	43
Tablo 29. Bayramiç İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi	44
Tablo 30. Biga İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi	46
Tablo 31. Bozcaada İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi	47
Tablo 32. Çan İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi	48
Tablo 33. Eceabat İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi	50
Tablo 34. Ezine İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi	51
Tablo 35. Gelibolu İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi	52
Tablo 36. Gökçeada İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi	53
Tablo 37. Lapseki İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi	55
Tablo 38. Yenice İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi	56
Tablo 39. Çanakkale İli GSYİH ve Kişi Başına Gayri Safi Milli Hasıla ...	60
Tablo 40. GSYİH'nın Sektörlere Dağılımı (1997)	73
Tablo 41. Toprak Varlığı ve İşlenebilir Tarım Arazisinin Dağılımı (2003)	74
Tablo 42. İşlenebilir Tarım Arazisinin Kullanımı, Üretim ve Verim Miktarları (2003).....	75
Tablo 43. Hayvansal ve Su Ürünleri Üretim Miktarları (2003)	76
Tablo 44. İlçe Merkezlerine Göre Kayıt Altına Alınan Çiftçi Sayıları ve Destekleme Miktarları (2003)	77
Tablo 45. OSB'nde Sektörlere Göre Tahsis Edilen Parsel Sayıları	79
Tablo 46. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Aktif Nüfus (2000)	88
Tablo 47. Yaş Bağımlılık Oranı (1935-2000)	90
Tablo 48. Çalışma Çağındaki Nüfus ve Toplam Nüfustaki Payı (1980-2000)	93
Tablo 49. Yıllar İtibariyle Çanakkale İlinde İşgücü Durumu (1980-2000)	95
Tablo 50. Cinsiyete ve Yerleşim Yeriine Göre İşgücü Durumu (2000)	98
Tablo 51. İlçelerin İşgücü Durumu (2000)	101
Tablo 52. İlçelerin Cinsiyete Göre İşgücü Durumu (2000)	102
Tablo 53. Cinsiyet ve Yerleşim Yerlerindeki Eğitim Durumuna Göre İşgücünün Dağılımı (2000)	104

Tablo 54. Yaş Grubu, Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre İşgücüne Katılma Oranları (2000)	106
Tablo 55. Yerleşim Yerine ve Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranları (2000)	108
Tablo 56. İl Genelinde Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranları (2000)	110
Tablo 57. Cinsiyete ve Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu (Balıkesir-Çanakkale 2004)	112
Tablo 58. Çalışmama Nedenine Göre İşgücünde Olmayan Nüfus (1980-2000)	113
Tablo 59. Çalışmama Nedenine Göre İşgücünde Olmayanların Oranları (1980-2000)	114
Tablo 60. İl Genelinde Çalışmama Nedenlerine ve Yaş Gruplarına Göre İşgücünde Olmayanların Dağılımı (2000)	118
Tablo 61. İl Genelinde Çalışmama Nedenlerinin Yaş Gruplarına Göre Payları (%)	119
Tablo 62. İşgücünde Olmayan Nüfusun Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı (2000)	121
Tablo 63. Yerleşim Yeri Göre İşgücünde Olmayan Nüfusun Çalışmama Nedenlerindeki Payları (%)	121
Tablo 64. İşgücünde Olmayan Nüfusun İlçelere Göre Dağılımı (2000)	125
Tablo 65. İlçelerdeki İşgücünde Olmayan Nüfusun Çalışmama Nedenlerine Göre Genel İlçe Toplamı İçindeki Payları (%)	125
Tablo 66. Cinsiyet ve Çalışmama Nedenlerine Göre İşgücüne Dahil Olmayanlar (Balıkesir-Çanakkale 2004)	126
Tablo 67. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilen Nüfus (1980-2000)..	128
Tablo 68. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdamın Dağılım Oranları (1980-2000)	130
Tablo 69. İstihdam Edilen Nüfusun Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Ekonomik Faaliyetlere Dağılımı (2000)	133
Tablo 70. Yerleşim Yerlerine Göre Ekonomik Faaliyetlerin Payları (%) ..	135
Tablo 71. İlçe Merkezlerindeki Ekonomik Faaliyetlerin Dağılımı (2000)..	138
Tablo 72. İlçe Merkezlerinde İstihdam Edilenlerin Ekonomik Faaliyetlerdeki Payları (%)	140
Tablo 73. Ekonomik Faaliyetlerin Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımları (%)	142
Tablo 74. İl Genelinde Erkek ve Kadın İşçilerin Sektörlere Dağılımı	144

Tablo 75. İl Genelinde İşkollarına Göre İşyeri ve İşçi Dağılımı (Haziran 2005)	145
Tablo 76. İşyeri Büyüklüğüne Göre Çalışan İşçi ve İşyeri Sayılarının Sektörlerdeki Dağılımları (Ocak 2004)	146
Tablo 77. İşyeri Durumuna Göre İstihdam Edilenler (Balıkesir-Çanakkale 2004)	147
Tablo 78. Yapılan İşe Göre İstihdam Edilen Nüfus (1980-2000)	149
Tablo 79. Yapılan İşe Göre İstihdam Edilenlerin Dağılım Oranları (1980-2000)	149
Tablo 80. İstihdam Edilen Nüfusun Yerleşim Yerine ve Cinsiyete Göre Yapılan İşlere Dağılımı (2000)	153
Tablo 81. İstihdam Edilen Nüfusun Yerleşim Yerine ve Yapılan İşe Göre Oranları (%)	154
Tablo 82. İlçe Merkezlerinde Yapılan İşe Göre İstihdam Edilenler (2000)	157
Tablo 83. İlçe Merkezlerinde Yapılan İşe Göre İstihdam Edilenlerin Dağılımları (%)	159
Tablo 84. Yapılan İşlere Göre İstihdam Edilenlerin Yerleşim Yerlerine Dağılımları (%)	160
Tablo 85. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilen Nüfus (1980-2000)	161
Tablo 86. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilen Nüfusun Dağılım Oranları (1980-2000)	162
Tablo 87. İşteki Durumun Ekonomik Faaliyetlere Dağılımı (2000)	166
Tablo 88. İstihdam Edilenlerin İşteki Durumlarına Göre Ekonomik Faaliyetlerdeki Payları (%)	166
Tablo 89. Ekonomik Faaliyet Koluna Göre İşteki Durum (Balıkesir-Çanakkale 2004)	169
Tablo 90. İşteki Duruma ve Eğitim Düzeyine Göre İstihdam Edilenler (2000)	171
Tablo 91. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumlarındaki Payları (%)	173
Tablo 92. Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre İstihdamdaki Ücretli Emegın ve Ücretsiz Aile İşçiliğinin Dağılımı (2000).....	174
Tablo 93. İstihdamdaki Ücretli Emegın ve Ücretsiz Aile İşçiliğinin Yaş Grupları ve Cinsiyetteki Payları (%)	175
Tablo 94. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilen Ücretli Emegın ve Ücretsiz Aile İşçiliğinin Dağılımı (2000)	177

Tablo 95. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilen Ücretli Emek ile Ücretsiz Emegın Payları (%)	177
Tablo 96. İmalat Sanayi Grubuna Göre Ücretli ve Ücretsiz İşgücü İstihdamı (2001)	178
Tablo 97. Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru Çalıştırma Oranları ..	181
Tablo 98. Özürlü ve Eski Hükümlülerin İşgücü Durumları (2003)	181
Tablo 99. Özürlü, Eski Hükümlü ve Terörden Etkilenenlerin İstihdam Durumları (2003)	183
Tablo 100. Doğum Yerine Göre Nüfus (1935-2000)	185
Tablo 101. Çanakkale İlinin Göç Durumu	186
Tablo 102. Yurt Dışına Çalışmak Üzere Başvuranlar ve Yurt Dışına Gönderilenler (2003)	188
Tablo 103. Eğitim Durumlarına Göre İstihdam Edilen Nüfus (2000)	190
Tablo 104. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumundaki Payları (%)	190
Tablo 105. Sosyal Güvenlik Kurumlarına Kayıtlılık Durumuna Göre İstihdam Edilenler (Balıkesir-Çanakkale 2004)	196
Tablo 106. Eğitim Durumuna Göre Eksik İstihdam Oranları (Balıkesir-Çanakkale 2004).....	198
Tablo 107. Yıllar İtibariyle Türkiye ve Çanakkale İlinin İşsizlik Oranları (%)	207
Tablo 108. Yerleşim Yerine ve Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranları (2000)	210
Tablo 109. İl Genelinde Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranları (2000)	212
Tablo 110. Kayıtlı İşsizlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı (2003) ..	214
Tablo 111. Cinsiyete ve Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranları (Balıkesir-Çanakkale 2004).....	215
Tablo 112. Yaş Grubuna Göre İşsizlik Oranları (2000)	216
Tablo 113. İŞKUR Çanakkale İl Müdürlüğü'ne Kayıtlı İşgücü ve İşsizler (2003)	217
Tablo 114. İŞKUR Çanakkale İl Müdürlüğü'ne Kayıtlı İşsizlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2003)	218
Tablo 115. İlçelerin İşsizlik Oranları (2000)	219
Tablo 116. İlçelerin Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları (2000)	220
Tablo 117. Okullaşma Oranı (2001-2002 Öğretim Yılı)	228

Tablo 118. Yerleşim Yeri ve Eğitim Düzeyine Göre Okul, Şube, Öğrenci ve Öğretmen Sayısı (2001-2002 Öğretim Yılı Başı)	229
Tablo 119. Yerleşim Yerine Göre Ortaöğretim Okul Sayıları (2001-2002 Öğretim Yılı Başı).....	230
Tablo 120. Yerleşim Yerine Göre Ortaöğretim Öğrenci Sayıları (2001-2002 Öğretim Yılı Başı).....	231
Tablo 121. Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayılarının İlçe Merkezlerine Dağılımı (2003)	234
Tablo 122. ÖSS Sonucuna Göre Fakülte ve Yüksekokula Yerleşme Oranı (2001-2002)	235
Tablo 123. Yüksek Öğretim Kurumunda Öğretim Elemanı, Öğrenci ve Mezun Sayısı	236
Tablo 124. Eğitim Kurumuna Göre Kurum, Kursiyer ve Öğretmen Sayıları (2001-2002 Öğretim Yılı)	239
Tablo 125. Pratik Kız Sanat Okulu'nda Açılan Kurs Türüne Göre Kurs ve Kursiyer Sayıları (2001-2002 Öğretim Yılı)	240
Tablo 126. Pratik Kız Sanat Okulu'ndaki Kursları Bitirenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları (2001-2002).....	240
Tablo 127. Pratik Kız Sanat Okulu'ndaki Kursları Bitirenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımları (2001-2002)	241
Tablo 128. İl Merkezindeki Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü'nün Öğretim Yıllarına Göre Açtığı Toplam Kurs Sayıları (2000-2005)	242
Tablo 129. Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Kurslarına Katılan Kursiyer Sayısı (2000-2005)	243
Tablo 130. İl Merkezindeki Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulunca Düzenlenen Mesleki-Teknik Eğitim Kursları (2000-2005)	245
Tablo 131. Halk Eğitim Merkezi Mesleki ve Genel Bilgi Kursu ve Kursiyer Sayıları (2001-2002)	247
Tablo 132. Halk Eğitim Merkezi Mesleki ve Genel Bilgi Kurslarını Bitirenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2001-2002).....	248
Tablo 133. Halk Eğitim Merkezi Mesleki ve Genel Bilgi Kurslarını Bitirenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı (2001-2002) ..	249
Tablo 134. Meslek Alanlarına Göre Aday Çırak, Çıraklık ve Kalfalık Eğitimine Devam Edenler (2001-2002).....	252
Tablo 135. Kalfalık-Ustalık Belgesi Alanların Meslek Alanlarına Göre Sayısı (2001-2002)	253

Tablo 136. Eğitim Durumuna Göre Kalfalık-Ustalık Belgesi Alanlar (2001-2002 Öğretim Yılı)	254
Tablo 137. Yaş Gruplarına Göre Kalfalık-Ustalık Belgesi Alanlar (2001-2002)	255
Tablo 138. Meslek Alanlarına Göre Usta Öğretici Belgesi Alanlar (2001-2002)	256
Tablo 139. İşgücü Yetiştirme Kursları (2003)	259
Tablo 140. İmalat Sanayi Grubuna Göre Ücretle Çalışanlara Yapılan Yıllık Ödemeler (2001)	261
Tablo 141. 01.07.1969-31.10.1972 Tarihleri Arasındaki Asgari Ücret Uygulamaları	262
Tablo 142. 01.11.1972-30.06.1974 Tarihleri Arasındaki Asgari Ücret Uygulamaları	262
Tablo 143. 01.05.1973-31.07.1974 Tarihleri Arasında Tarım İşçilerine Uygulanan Asgari Ücret	263
Tablo 144. İl Merkezinde Yıllar İtibariyle Sendikalaşma Durumu	265
Tablo 145. Kamu ve Özel Sektöre Göre Sendikalı ve Sendikasız İşyeri İle İşçi Sayıları	266
Tablo 146. Sendikalı Çalışanların Cinsiyete Göre Dağılımı	267
Tablo 147. Yıllar İtibariyle Toplu İş Sözleşmesi Durumu	269
Tablo 148. Yıllar İtibariyle Toplu İş Sözleşmeleri	270
Tablo 149. Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı İşyerlerinin Meslek Gruplarına ve İlçelere Göre Dağılımı (29.03.2005)	275
Tablo 150. Biga Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı İşyerlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları (01.04.2005).....	276
Tablo 151. Gelibolu Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı İşyerlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları (01.04.2005).....	276
Tablo 152. Çanakkale Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği'ne Bağlı Meslek Odaları	279
Tablo 153. İl Merkezindeki Çalışma Hayatıyla İlgili Dernekler (25.04.2005)	282
Tablo 154. Çanakkale İlindeki Vakıflar	286
Tablo 155. T.C. Emekli Sandığı'ndan Emekli, Malul, Dul ve Yetim ile Vatani Hizmet ve Madalya Aylığı Alanlar	291
Tablo 156. Seçilmiş Yıllar İtibariyle SSK Kapsamındaki Nüfusun Dağılımı	293

Tablo 157. Seçilmiş Yıllar İtibariyle İşyeri Ve Zorunlu Sigortalı Sayıları, İşin Mahiyeti, Kamu Ve Özel Sektör ile Cinsiyete Göre SSK Kapsamındaki Nüfus (Eylül)	295
Tablo 158. Seçilmiş Dönemlere Ait İşyerlerinin ve Sigortalıların Faaliyet Gruplarına Göre Dağılımları	296
Tablo 159. Zorunlu Sigortalıların İlçe Merkezlerine Dağılımı (Ocak 2005)	297
Tablo 160. 1479 Sayılı Kanuna Göre Bağ-Kur Sigortalılarının Dağılımı ..	300
Tablo 161. 2926 Sayılı Kanuna Göre Bağ-Kur Sigortalılarının Dağılımı ..	300
Tablo 162. İlçe Merkezlerinde Bağ-Kur Sigortalılarının Dağılımı (30.04.2005).....	301
Tablo 163. 1479 ve 2926 Sayılı Kanunlarına Göre Aktif Sigortalı Olanların Cinsiyetlere Dağılımı.....	302
Tablo 164. 1479 Sayılı Kanuna Göre Aktif Sigortalıların Meslek Kuruluşlarına Dağılımı (2004).....	302
Tablo 165. 2000 ve 2003 yılında İşlemi Tamamlanan İş Kazaları, Meslek Hastalıkları, Sürekli İş Göremezlik ve Ölüm Olayları ile Bunlara Bağlı Toplam Geçici İş Göremezlik Süreleri ile Hastanede Geçen Gün Sayıları	305
Tablo 166. 2000 ve 2003 yıllarına ait Aylık ve Gelir Alanların Aylık Türlerine Göre Dağılımı	306
Tablo 167. Çanakkale İŞKUR İl Müdürlüğü'nün Çalışmaları (2001-2003)	308
Tablo 168. Cinsiyetler Açısından İŞKUR Genel Çalışmaları (2003)	309
Tablo 169. Yapılan Başvuruların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2003) ...	310
Tablo 170. Yapılan Başvuruların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı (2003)	310
Tablo 171. 2003 Yılı İçinde Alınan ve Karşılana Açık İşler (İşe Yerleştirmeler)	311
Tablo 172. Tarım Dışı ve Tarım İçi Sektörden Alınan Açık İşler (2003) ..	312
Tablo 173. İŞKUR İl Müdürlüğü Tarafından İşe Yerleştirilenlerin Sektörlere Göre Dağılımı (2003)	312
Tablo 174. Kurum Tarafından İşe Yerleştirilenlerin Yaş Gruplarına ve Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı (2003)	313
Tablo 175. İşsizlik Ödeneği Almaya Hak Kazananlar (2003)	317

GRAFİKLER

Grafik 1. Türkiye Nüfusunun Bölgelere Göre Dağılımı (2000)	5
Grafik 2. Marmara Bölgesi Nüfusunun İllere Göre Dağılımı (2000)	6
Grafik 3. Çanakkale İli Yıllık Nüfus Artış Hızı ‰ (1927-2000)	7
Grafik 4. Çanakkale İli Şehir ve Köy Nüfusu (1927-2000)	8
Grafik 5. Çanakkale İli Şehir ve Köy Nüfusu Dağılımı (2000)	9
Grafik 6. Çanakkale İlinde Erkek ve Kadın Nüfusun Şehir ve Köy Nüfusuna Dağılımı (2000)	10
Grafik 7. Çanakkale İli Nüfusunun İlçelere Dağılımı (2000)	13
Grafik 8. Şehir Nüfusunun İlçelere Dağılımı (2000)	15
Grafik 9. Köy Nüfusunun İlçelere Dağılımı (2000)	16
Grafik 10. Erkek Nüfusun İlçelere Dağılımı (2000)	17
Grafik 11. Kadın Nüfusun İlçelere Dağılımı (2000)	17
Grafik 12. Erkek ve Kadın Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Payı (2000)..	20
Grafik 13. Yaş Grubu İçindeki Medyan Yaşın Cinsiyete Göre Dağılımı (2000)	22
Grafik 14. Özürlü Nüfusa Göre Özürlülük Durumu (2000)	26
Grafik 15. Medeni Durumun Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı (2000) ...	28
Grafik 16. Erkek ve Kadın Nüfusun Medeni Durumları (2000)	28
Grafik 17. Yaş Gruplarına Göre Evli Nüfus (2000)	29
Grafik 18. Çocuk Kadın Oranı ‰ (1950-2000)	30
Grafik 19. Yerleşim Yeri Göre Yaşayan Çocuk Dağılımı (2000)	33
Grafik 20. Okur-Yazarlık Durumu (1975-2000)	34
Grafik 21. Erkek ve Kadın Nüfusun Okur-Yazarlık Durumu (2000)	35
Grafik 22. Okuryazarlık ve Eğitim Durumuna Göre 14 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfus (2000)	38
Grafik 23. 14 ve Daha Yukarı Yaştaki Erkek Nüfusun Okuryazarlık ve Eğitim Durumu (2000)	39
Grafik 24. 14 ve Daha Yukarı Yaştaki Kadın Nüfusun Okuryazarlık ve Eğitim Durumu (2000)	39
Grafik 25. Yerleşim Yerlerine Göre Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)	41
Grafik 26. İl Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)	42

Grafik 27. Ayvacık İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)	44
Grafik 28. Bayramiç İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)	45
Grafik 29. Biga İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000) ..	46
Grafik 30. Bozcaada İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)	48
Grafik 31. Çan İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000) ..	49
Grafik 32. Eceabat İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)	50
Grafik 33. Ezine İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000) .	51
Grafik 34. Gelibolu İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)	53
Grafik 35. Gökçeada İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)	54
Grafik 36. Lapseki İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)	55
Grafik 37. Yenice İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)	57
Grafik 38. Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre Dağılımı (2000)	89
Grafik 39. Yaş Bağımlılık Oranı (1935-2000)	91
Grafik 40. Çalışma Çağındaki Nüfus Oranı (%) (1980-2000)	93
Grafik 41. İşgücüne Katılma Oranı (%) (1980-2000)	96
Grafik 42. Çanakkale İli İşgücü Durumu (2000)	99
Grafik 43. Erkek ve Kadın Nüfusun İşgücü Durumu (2000)	100
Grafik 44. İlçelerin İşgücüne Katılım Oranları (%)	101
Grafik 45. İlçelerin Cinsiyete Göre İşgücüne Katılma Oranları (%)	103
Grafik 46. Eğitim Durumuna Göre İşgücü Arzının Cinsiyet ve Yerleşim Yerlerindeki Dağılımları	105
Grafik 47. Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre İKO (%)	107
Grafik 48. Yerleşim Yerine ve Eğitim Durumuna Göre İKO (%)	109
Grafik 49. İl Genelinde Eğitim Durumuna Göre İKO (%)	111
Grafik 50. Çalışmama Nedenine Göre İşgücünde Olmayan Nüfus (1980-2000)	114
Grafik 51. Çalışmama Nedenine Göre İşgücünde Olmayanların Payı (2000).....	115

Grafik 52. İşgücünde Olmayan Erkek Nüfusun Çalışmama Nedenine Göre Payları (2000)	116
Grafik 53. İşgücünde Olmayan Kadın Nüfusun Çalışmama Nedenine Göre Payları (2000)	116
Grafik 54. Yaş Gruplarına Göre İşgücünde Olamayanlar (%)	120
Grafik 55. İl Merkezindeki İşgücünde Olmayan Nüfusun Çalışmama Nedenlerine Göre Dağılımı (2000)	122
Grafik 56. İlçe Merkezleri Toplamındaki İşgücünde Olmayan Nüfusun Çalışmama Nedenlerine Göre Dağılımı (2000)	123
Grafik 57. Bucak ve Köyler Toplamındaki İşgücünde Olmayan Nüfusun Çalışmama Nedenlerine Göre Dağılımı (2000)	123
Grafik 58. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilen Nüfus (1980-2000)	129
Grafik 59. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilen Nüfus (2000)	130
Grafik 60. Erkek Nüfusun Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Durumu (2000).....	131
Grafik 61. Kadın Nüfusun Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Durumu (2000)	131
Grafik 62. İl Merkezinde İstihdam Edilenlerin Ekonomik Faaliyetlere Dağılımları (%)	136
Grafik 63. İlçe Merkezleri Toplamında İstihdam Edilenlerin Ekonomik Faaliyetlere Dağılımları (%)	136
Grafik 64. Bucak ve Köyler Toplamında İstihdam Edilenlerin Ekonomik Faaliyetlere Dağılımı (%)	137
Grafik 65. Yıllar İtibariyle Kamu ve Özel Sektördeki İstihdam Payları(%)	144
Grafik 66. Yapılan İşlere Göre İstihdam Durumu (2000)	150
Grafik 67. Erkek Nüfusun Yapılan İşlere Göre İstihdam Durumu (2000)..	151
Grafik 68. Kadın Nüfusun Yapılan İşlere Göre İstihdam Durumu (2000)..	151
Grafik 69. İl Merkezinde Yapılan İşlerin Dağılımı (2000)	154
Grafik 70. İlçe Merkezleri Toplamındaki Yapılan İşlerin Dağılımı (2000)	155
Grafik 71. Bucak ve Köyler Toplamındaki Yapılan İşlerin Dağılımı (2000)	155
Grafik 72. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilen Nüfus (1980-2000)	162
Grafik 73. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenlerin Dağılımı (2000)	163
Grafik 74. Erkek Nüfusun İşteki Durumuna Göre İstihdamı (2000)	164
Grafik 75. Kadın Nüfusun İşteki Durumuna Göre İstihdamı (2000)	164

Grafik 76. Ücretli, Maaşlı veya Yevmiyeli İstihdamın Sektörlere Dağılımı (2000)	167
Grafik 77. İşveren İstihdamının Sektörlere Dağılımı (2000)	167
Grafik 78. Kendi Hesabına Çalışanların Sektörlere Dağılımı (2000)	168
Grafik 79. Ücretsiz Aile İşçilerinin Sektörlere Dağılımı (2000)	168
Grafik 80. Yaş Gruplarına Göre Ücretli ve Ücretsiz Emeğin İstihdamı(%)	175
Grafik 81. Ücretli ve Ücretsiz Emeğin Sektörlerdeki Payı (2000)	178
Grafik 82. Tarım Sektöründe İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	191
Grafik 83. Sanayi Sektöründe İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	192
Grafik 84. İnşaat Sektöründe İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	192
Grafik 85. Hizmet Sektöründe İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	193
Grafik 86. Yıllara Göre İşsizlik Oranları (%)	207
Grafik 87. Yerleşim Yerine ve Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranları (%)	211
Grafik 88. İl Genelinde Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranları (%)	213
Grafik 89. Yaş Grubuna Göre İşsizlik Oranları (%)	217
Grafik 90. İlçelerin İşsizlik Oranları (2000)	219
Grafik 91. İlçelerin Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları (%)	221
Grafik 92. Genel Liselerde Okuyan Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı	232
Grafik 93. Mesleki ve Teknik Liselerdeki Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı	233
Grafik 94. Fakülte, Yüksekokul ve Açıköğretime Yerleştirilme Oranı (2001-2002)	236
Grafik 95. Öğretim Yıllarına Göre Açılan Kurs Sayıları	243
Grafik 96. Öğretim Yıllarına Göre Kursiyer Sayıları	244
Grafik 97. Vakıflar Genel Müdürlüğü Teşkilat Yapısı	285
Grafik 98. T.C. Emekli Sandığı Teşkilat Yapısı	290
Grafik 99. Sosyal Sigortalar Kurumu Teşkilat Yapısı	292
Grafik 100. İlçe Merkezlerinde SSK Kapsamındaki Nüfus	298
Grafik 101. Bağ-Kur Teşkilat Yapısı	299

ÖNSÖZ

Kişilerin bedensel veya zihinsel olarak herhangi bir yönde emek vermesi ve bundan ekonomik, psikolojik, sosyal ve kültürel rolleri açısından doyum sağlayabilmesini ifade eden “çalışma”, insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve kişiliklerini geliştirebilmeleri için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Buna bağlı olarak, çalışma hayatı ise, çalışanlara ekonomik özgürlük, yaratıcılık, başkaları tarafından önemsenme ve takdir edilme gibi çeşitli doyumlar kazandıran bir süreçtir. Bu süreçte işgücü piyasalarının unsurlarından olan işçilerin, kendi aralarında ve işverenle olan ilişkilerinin sağlıklı ve uyumlu olması, çalışma hayatındaki verimliliğin ve ekonomik kalkınabilirlik seviyesinin artmasını sağlayabilecektir.

Ekonomik kalkınabilirlik seviyesinin artırılmasında işgücü piyasalarının rolü ortaya çıktığından, istihdamı teşvik edici ve işsizliği önleyici politikaların geliştirilmesi önem kazanmıştır. Bununla birlikte, özellikle Kasım 2000 ve Şubat 2001 yıllarında ülkemizde yaşanan ekonomik kriz sonrasında meydana gelen ekonomik dengesizliklerle istihdam yaratma kapasitelerinin azalması ve buna bağlı olarak da işsizlik oranlarındaki artışlar, yeni istihdam politikalarının uygulanması gerektiğini ortaya çıkarmış ve ekonomimizin kalkınabilmesi için bu politikaların acilen uygulanabilirliğinin sağlanması zorunlu hale gelmiştir. Ancak işgücü piyasalarının tespiti, 81 ilin işgücü piyasası verilerinin ortalamasından meydana gelerek, iller açısından gerçeği yansıtamayacağı ihtimali, her ilin ekonomik yapısına göre farklı politikaların uygulanmasının, dolayısıyla; mikro düzeyde (il bazında) araştırmaların yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Fakat, gerek alan araştırmalarında veri toplarken karşılaşılan resmi/gayri resmi zorluklar, gerekse birçok kamu ve özel kurum/kuruluş yetkililerinin, istatistiğin yararlarına inanmamaları ve kurum/kuruluş kayıtlarına gereken özeni göstermemeleri mikro düzeydeki çalışmaların sayısının ve içeriğinin sınırlı kalmasına neden olmuştur. Bu konudaki açığın kapatılmasına yardımcı olabilmek ve Üniversitemizin de bulunduğu Çanakkale ilimizin gelişimine katkıda bulunabilmek amacıyla, Çanakkale’deki işgücü piyasası hakkında, mikro düzeyde bilgi vermeyi amaçlayan, bir çalışma gerçekleştirilmesi düşünülmüştür.

Bu çalışmanın, araştırma sürecinden yazım aşamasına kadar olan dönemde, bilgisini ve bilimsel desteğini esirgemeyerek, çalışmanın tamamlanmasında fikirleriyle aydınlanmamı sağlayan değerli hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mahir Gümüş'e; ilgilerini ve desteklerini esirgemeyen Bölüm Başkanım Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman Benli'ye, Yrd. Doç. Dr. Bünyamin Bacak'a ve diğer değerli hocalarıma; DİE verilerinin elde edilebilmesinde her türlü kolaylığı sağlayan ve yardımlarını esirgemeyen TUIK Uzmanı Sezai Saraç'a; Çanakkale iline ait işgücü verilerinin temininde İşkur İl Müdürü Ahmet Kasap'a, SSK İl Müdür Yardımcısı Adnan Akıncı'ya, Bağ-Kur İl Müdür Yardımcısı Enver Liman'a, Çanakkale HEM ve ASO Müdür Yardımcısı İrfan Çarkacı'ya, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bursa Bölge Müdürlüğü'nden Hülya Ertarman'a, ÇESOB Genel Sekreteri Ünal Özcan'a, Çanakkale, Biga ve Gelibolu Ticaret ve Sanayi Odaları Başkanları ve Personellerine, Çanakkale il merkezindeki sendikaların Şube Yöneticilerine; her türlü desteği ve sabırlarını esirgemeyen sevgili aileme teşekkürü borç bilir; çalışmanın, işgücü piyasalarıyla ilgilenen bütün araştırmacılara ve Çanakkale iline faydalı olmasını dilerim.

GİRİŞ

Türkiye işgücü piyasalarının yapısı, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) yapmış olduğu “Hane Halkı İşgücü Anketi” sonuçlarına göre belirlenmektedir. Ayrıca, bu dönemde yapılan birçok makro düzeydeki çalışmalar istihdamı artırmak amacıyla, oluşturulacak yeni istihdam politikalarının ne şekilde olması gerektiği konusunda öneriler sunmuştur. Ancak işgücü piyasalarının tespitinde, 81 ilin işgücü piyasası verilerinin ortalamasından elde edilen bilgilerin, iller açısından, gerçeği yansıtamayacağı ve her ilin ekonomik yapısının farklılıklar göstermesi nedeniyle üretilecek yeni politikaların yeterince etkili ve uygun olamayacağı olasılığı, mikro düzeyde (il bazında) araştırmaların yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Fakat, gerek alan araştırmalarında veri toplarken karşılaşılan resmi/gayri resmi zorluklar, gerekse birçok kamu ve özel kurum/kuruluş yetkililerinin, istatistiğin yararlarına inanmamaları ve kurum/kuruluş kayıtlarına gereken özeni göstermemeleri il bazındaki çalışmaların sayısının ve içeriğinin sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, Çanakkale ili işgücü piyasasının yapısı incelenerek, çalışma hayatı ile ilgili genel bir görünüm sağlanacaktır.

İşgücü verileri DİE tarafından, “İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS)” adı altında bölgesel olarak tespit edilebilmektedir. Ancak, Çanakkale il nüfusunun bir milyondan az olması ve nüfusu 1 milyondan az olan illerin örneklemelerinde istatistiki hataların meydana gelebilmesi nedeniyle, işgücü verilerinin ayrıntılı olarak tespit edilebilmesi mümkün olamamaktadır. Bu nedenle Çanakkale ili, Balıkesir ili ile birlikte değerlendirilerek işgücü verileri elde edilebilmektedir. Elde edilen veriler, bölgesel olarak iller arasında farklılık yaratmasa da, ekonomik yapıları açısından farklılık yaratabileceğinden Çanakkale ilinin işgücü piyasası yapısını tam olarak yansıtamayabilecektir. İl bazında işgücü verileri ise, sadece Genel Nüfus Sayımı verilerinden elde edilebildiğinden ve son nüfus sayımı 2000 yılında yapıldığından, Çanakkale işgücü verilerinin tespitinde, 2000 yılı dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, araştırmanın verilerinin

temininde güncel verilerin tespiti fazla mümkün olamamıştır. Ancak verilerin güncelleştirilebilmesi için, İl merkezinde bulunan İŞKUR İl Müdürlüğü, SSK ve Bağ-Kur İl müdürlükleri ile faaliyet gösteren sendika şubelerinden mülakat yöntemiyle bilgi toplanmaya çalışılmıştır. Fakat, bu kurum ve kuruluşlarda istatistiki kayıtların herhangi bir düzene oturtulamaması veya ilgili kişilerin bilgi vermekten kaçınmaları sonucunda çok detaylı veya sağlıklı bilgi temin edilememiş, ilin işgücü piyasasının yapısı ve çalışma hayatı hakkında genel bilgi vermekten öteye gidilememiştir.

Birinci bölümde, ilin demografik özellikleri ve sosyo-ekonomik yapısı incelenerek, işgücü piyasasının alt yapısını oluşturan sosyal yapının belirlenmesine çalışılacaktır. Bu bölümde ilin cinsiyet ve yaş yapısı, doğurganlık ve ölüm hızları ile özürlü nüfus, medeni durum ve eğitim durumuna göre nüfus incelenerek, ilin ekonomik yapısı ve sektörel dağılımı hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde, çalışma çağındaki nüfus, işgücüne katılma oranları, işgücü ve işgücünde olmayan nüfus, ekonomik faaliyete, kamu/özel sektöre, yapılan işe, işteki duruma, eğitim durumuna göre istihdam edilenler ile işsizliğin gelişimi, eğitim durumuna ve yaş gruplarına göre işsizlik ve işsizlik türleri incelenerek, ilin işgücü piyasası hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, örgün ve yaygın eğitim, ücret yapısı, sendikal faaliyetler ve toplu pazarlık uygulamaları, sivil toplum kuruluşları, sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği ile işsizlikle mücadelede izlenen politikalar incelenerek, Çanakkale ilinde çalışma hayatının genel görünümü ortaya konmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇANAKKALE İLİNİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE SOSYO-EKONOMİK YAPISI

İşgücü piyasası işlevsel olarak hem çalışma ekonomisi, hem de endüstriyel ilişkiler sistemi içinde önemli yapı taşlarından birini oluşturan, emek arzı ve emek talebinin karşılaştığı ve belirli bir ücretin olduğu bir yer olup, sosyal bir organizasyon olarak tanımlanmaktadır (Lordoğlu, Özkaplan, Törüner 1999: 73). İşgücü piyasası, işgücü satıcıları ve alıcılarının fiyatları ve işgücü hizmetlerinin dağılımını belirlemek üzere bir araya geldikleri ortamı tanımlamak üzere kullanılan bir kurgu olup, irade dışı veya serbestçe oluşmayan işgücü alıcıları ve satıcılarının bir araya gelerek oluşturdukları bir piyasayı içermemektedir (Adal 2006: 5). Bir ülkede emek arzı kaynağını genel nüfus miktarı oluşturmasına rağmen, emek arzının, tam olarak belirlenmesinde, tek başına yeterli olamamaktadır. Nitekim, çalışma çağındaki nüfus, işgücü miktarı, istihdam seviyesi, işsizlik durumu ve işgücüne katılma oranları da etki etmektedir (Zaim 1997: 107). İşgücü piyasaları yapısal özellikleri, emek arzı ve talebi yönüyle incelenebilir. Bu nedenle, İkinci Bölümde ele alınacak olan, Çanakkale ili işgücü piyasasının yapısal özelliklerinin ortaya konmasına ve yorumlanmasına ilişkin arka plan oluşturma amacıyla, bu bölümde Çanakkale nüfusunun Türkiye nüfusundaki yeri ile demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri incelenecektir.

1. ÇANAKKALE İL NÜFUSU VE TÜRKİYE NÜFUSUNDAKİ YERİ

Nüfus, belli bir yerleşim yerinde yaşayan insan sayısını vermekte olup, periyodik olarak yapılan sayımlarla belirlenmektedir (Seyidoğlu 1999: 435). Bir ülkenin veya bir yerleşim yerinin, sosyo-ekonomik yapısı hakkında bilgi edinebilmek amacıyla “nüfus ve nüfus artış hızı”nın tespit edilmesi

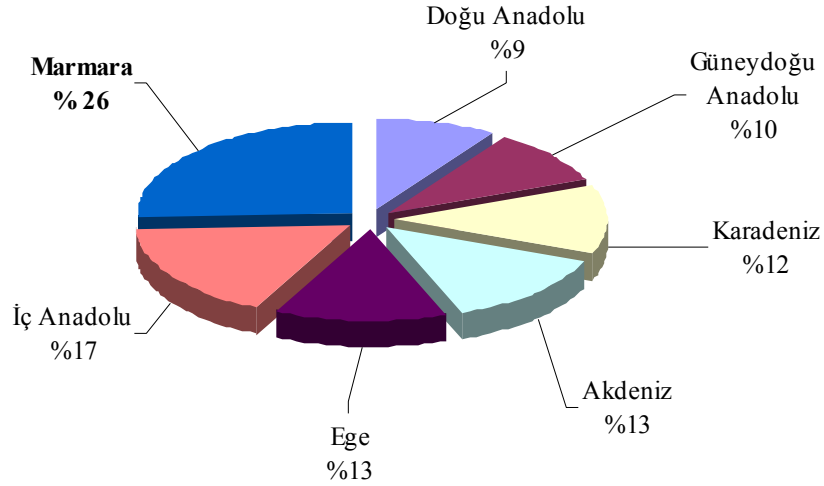
gerekmektedir. Nüfus sosyal hayat dışında, iş bulabilme, işsizlik, ücret, çalışma koşulları, eğitim ve genel refah konularıyla da yakından ilişkili olup, bir ülkenin nüfusu ve demografik özellikleri o ülkenin gücünü belirleyen önemli faktörlerdir (Başol, Han, Karluk 1999: 14). Ülkemizde ilk nüfus sayımı 1927 yılında, ikinci nüfus sayımı 1935 yılında yapıldıktan sonra, her beş yılda bir yapılmaya devam edilmiş, 1990 yılı nüfus sayımından sonra ise, her on yılda bir yapılmasına karar verilmiştir. 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında Türkiye'nin nüfusu 13.648.270, Çanakkale ilinin nüfusu 183.491 olarak tespit edilmiş ve Çanakkale ili nüfus büyüklüğü açısından 63 il arasında 34. sırada yer almış olup, 1985 yılından sonra idari bölünüş yapısında gerçekleştirilen değişikliklerin sonucu olarak, 2000 yılında il sayısı 81'e yükseltilmiştir (DİE 2002: 25).

Hem yıllar içindeki nüfus artışlarının hem de, il sayılarının artması nedeniyle, illerin nüfus büyüklüğü açısından sıralanmasında farklılıklar ortaya çıkabilecektir. Bu durum, 2000 yılında yapılan nüfus sayımına yansımış olup, Türkiye'nin nüfusu 67.803.927, Çanakkale ilinin nüfusu 464.975 olarak tespit edilmiş ve Çanakkale ili nüfus büyüklüğü açısından 81 il arasında 43. sıradaki yerini almıştır (<http://ekutup.dpt.gov.tr>). 2000 yılı incelendiğinde, Türkiye nüfusunun bölgelere göre dağılımı (Tablo 1), Marmara Bölgesi 17.365.000 ile en çok nüfusa sahip iken, Doğu Anadolu Bölgesi 6.137.400 ile en az nüfusa sahiptir. Türkiye geneline göre bölgelerin oransal dağılımları ise Grafik 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Nüfusun Bölgelere Dağılımı (2000)

Bölgeler	Nüfus	Nüfusun Bölgelere Dağılım Oranı (%)
Marmara	17.365.027	25.6
Ege	8.938.781	13.2
Akdeniz	8.706.005	12.8
İç Anadolu	11.608.868	17.1
Karadeniz	8.439.213	12.4
Doğu Anadolu	6.137.414	9.1
Güneydoğu Anadolu	6.608.619	9.7
Türkiye Nüfusu	67.803.927	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Türkiye, s. 82-83 ile Büyük Dünya Atlası Coğrafya Ansiklopedisi, s.186 ve 187'deki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Grafik 1. Türkiye Nüfusunun Bölgelere Göre Dağılımı (2000)

Marmara bölgesinde bulunan illerin nüfusları ve bölge nüfusuna dağılım oranlarının incelenmesi, Çanakkale ilinin bölge nüfusu içindeki payının belirlenebilmesi açısından önemli olup, Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Marmara Bölgesindeki İllerin Nüfus ve Dağılım Oranları (2000)

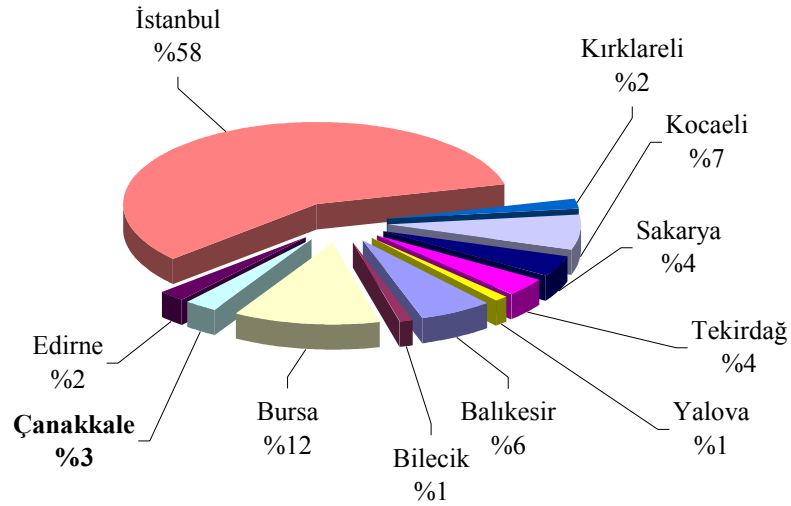
İller	Nüfus	Nüfusun Oransal Dağılımı (%)
Balıkesir	1.076.347	6.2
Bilecik	194.326	1.1
Bursa	2.125.140	12.2
Çanakkale	464.975	2.7
Edirne	402.606	2.3
İstanbul	10.018.735	57.7
Kırklareli	328.461	1.9
Kocaeli	1.206.085	6.9
Sakarya	746.168	4.3
Tekirdağ	623.591	3.6
Yalova	168.593	1.0
Marmara Bölgesi Nüfusu	17.365.027	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Türkiye, s. 82-83 ile Büyük Dünya Atlası Coğrafya Ansiklopedisi, s.186 ve 187’deki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Çanakkale il nüfusu, Marmara bölgesi nüfusunun yaklaşık %3’ünü oluşturmakta olup, nüfus büyüklüğü açısından 7. sırada yer almaktadır (Grafik 2). Marmara bölgesinde, nüfusu 1.000.000’nun üzerinde bulunan büyük şehirlerin ve

özellikle İstanbul'un yer alması, Çanakkale ilinin bölge nüfusundaki payını oldukça etkilemektedir.

Grafik 2. Marmara Bölgesi Nüfusunun İllere Göre Dağılımı (2000)

Çanakkale ilinin nüfusu yıllar itibariyle değişim göstermekte olup, sayım yıllarına göre, Çanakkale iline ait nüfus ve yıllık nüfus artış hızı Tablo 3'te gösterilmiştir.

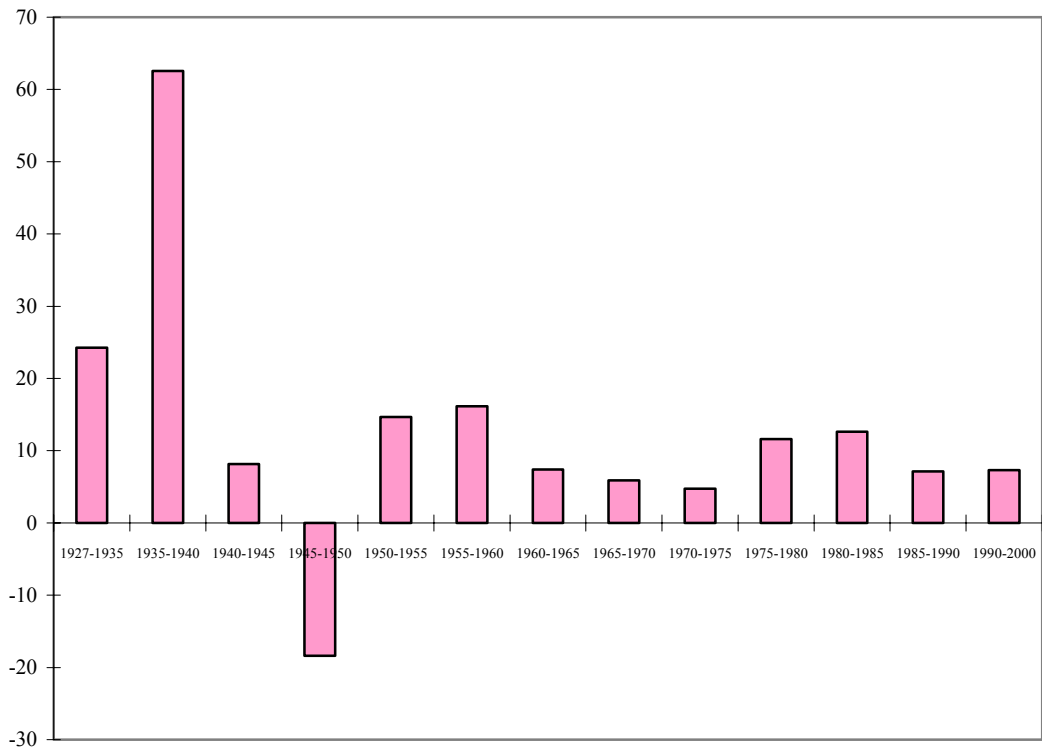
Tablo 3. Çanakkale İli Nüfus ve Yıllık Nüfus Artış Hızı (1927-2000)

Sayım Yılları	Nüfus	Yıllık Nüfus Artış Hızı ‰
1927	183.491	-
1935	222.792	24.26
1940	304.588	62.54
1945	317.254	8.15
1950	289.429	-18.36
1955	311.456	14.67
1960	337.610	16.13
1965	350.317	7.39
1970	360.764	5.88
1975	369.385	4.72
1980	391.568	11.60
1985	417.121	12.64
1990	432.263	7.13
2000	464.975	7.29

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.43.

1927-2000 yılları arasında Çanakkale ilinin nüfus artışı incelendiğinde, artış ve azalışların ortaya çıktığı görülmektedir (Grafik 3). Özellikle 1945-1950 döneminde %-18.4 ile büyük bir azalmanın olması dikkat çekmektedir. Buna karşılık en yüksek artış hızı 1935-1940 döneminde %62.5 ile meydana gelmiş, 1990-2000 döneminde ise, bu artış hızı %7.3 ile gerçekleşerek, Türkiye genelinde “nüfusu %1 oranında artmış olan iller” arasında yerini almıştır (Behar, vd. 1999: 85).

Grafik 3. Çanakkale İli Yıllık Nüfus Artış Hızı % (1927-2000)

1.1. Şehir ve Köy Nüfusu

Devlet İstatistik Enstitüsü'ne göre (DİE 2002:17) şehir tanımı, idari bölünüş dikkate alınarak yapılmış olup, il ve ilçe merkezlerinde bulunan nüfus “şehir nüfusu”, bucak ve köylerde bulunan nüfus “köy nüfusu” olarak tanımlanmaktadır. İlk sayım yılı olan 1927'den 2000 yılına kadar geçen dönem

içinde, Çanakkale ilinin şehir ve köy nüfusu cinsiyet dağılımı dikkate alınarak Tablo 4’te gösterilmiştir.

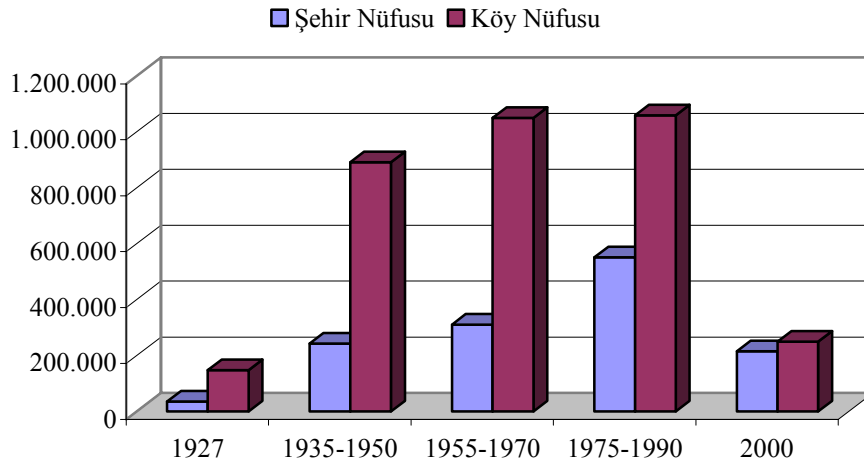
Tablo 4. Çanakkale İlinin Cinsiyete Göre Şehir ve Köy Nüfusu (1927-2000)

Sayım Yılları	Toplam İl Nüfusu			Şehir Nüfusu			Köy Nüfusu		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1927	183.491	89.486	94.005	35.682	19.164	16.518	147.809	70.322	77.487
1935	222.792	113.702	10.090	44.931	25.593	19.338	177.861	88.109	89.752
1940	304.588	177.485	127.103	71.114	50.042	21.072	233.474	127.443	106.031
1945	317.254	183.526	133.728	75.865	52.106	23.759	241.389	131.420	109.969
1950	289.429	157.914	131.515	50.769	31.812	18.957	238.660	126.102	112.558
1955	311.456	162.797	148.659	59.814	33.877	25.937	251.642	128.920	122.722
1960	337.610	176.088	161.522	71.757	40.812	30.945	265.853	135.276	130.577
1965	350.317	182.806	167.511	81.753	46.446	35.307	268.564	136.360	132.204
1970	360.764	188.554	172.210	97.305	55.905	41.400	263.459	132.649	130.810
1975	369.385	193.590	175.795	107.825	60.954	46.871	261.560	132.636	128.924
1980	391.568	204.583	186.985	126.703	70.451	56.252	264.865	134.132	130.733
1985	417.121	218.895	198.226	148.108	81.653	66.455	269.013	137.242	131.771
1990	432.263	225.099	207.164	168.529	91.612	76.917	263.734	133.487	130.247
2000	464.975	242.539	222.436	215.571	113.805	101.766	249.404	128.734	120.670

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı verilerinden derlenmiştir, s.44.

2000 yılında Çanakkale ilinin toplam nüfusunun 215.571’ini şehir nüfusu, 249.404’ünü ise köy nüfusu oluşturmaktadır.1927-2000 dönemi arasındaki şehir ve köy nüfusu dağılımları Grafik 4’te ayrıca verilmiştir.

Grafik 4. Çanakkale İli Şehir ve Köy Nüfusu (1927-2000)

Grafik 4’e göre yıllar itibariyle Çanakkale ilinin genel nüfusunu, köy nüfusunun oluşturduğu görülmektedir. Ancak köy nüfusunun şehir nüfusuna oranla fazlalığı dikkat çekse bile, şehir nüfusunun artma eğiliminde olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durumu daha iyi ifade edebilmek amacıyla, Tablo 5’teki

Çanakkale ili şehir ve köy nüfusunun toplam nüfus içindeki paylarına bakmak gerekmektedir.

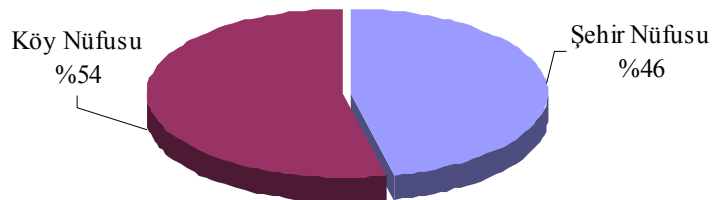
Tablo 5. Çanakkale İli Şehir ve Köy Nüfusunun Toplam Nüfus İçindeki Oranları (1927-2000)

Sayım Yılları	Şehir ve Köy Nüfusunun Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%)					
	Şehir Nüfusu			Köy Nüfusu		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1927	19.45	21.42	17.57	80.55	78.58	82.43
1935	20.17	22.51	17.73	79.83	77.49	82.27
1940	23.35	28.20	16.58	76.65	71.80	83.42
1945	23.91	28.39	17.77	76.09	71.61	82.23
1950	17.54	20.15	14.41	82.46	79.85	85.59
1955	19.20	20.81	17.45	80.80	79.19	82.55
1960	21.25	23.18	19.16	78.75	76.82	80.84
1965	23.34	25.41	21.08	76.66	74.59	78.92
1970	26.97	29.65	24.04	73.03	70.35	75.96
1975	29.19	31.49	26.66	70.81	68.51	73.34
1980	32.36	34.44	30.08	67.64	65.56	69.92
1985	35.51	37.30	33.52	64.49	62.70	66.48
1990	38.99	40.70	37.13	61.01	59.30	62.87
2000	46.36	46.92	45.75	53.64	53.08	54.25

Kaynak: DİE, Çanakkale İli 2000 Genel Nüfus Sayımı, s.44.

Çanakkale ilinde şehirde yaşayan nüfusun payı 1927 yılında %19,45 iken, köyden kente göç sonucu bu pay 2000 yılında %46,36'ya çıkmıştır (Grafik 5). Çanakkale ili nüfusunun %54'ünü köy nüfusunun oluşturması, köyde yerleşimlerin fazla olduğunu ifade etmektedir.

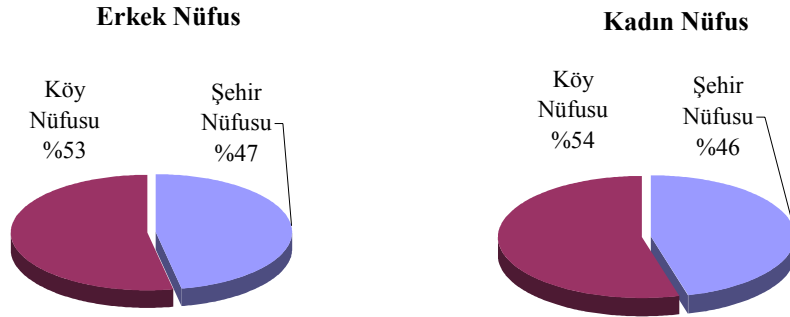
Grafik 5. Çanakkale İli Şehir ve Köy Nüfusu Dağılımı (2000)

Şehir ve köy nüfusu, erkek ve kadın nüfusa göre incelendiğinde ise, erkek nüfusun %53'ünün, kadın nüfusun %54'ünün köy nüfusunun oluşturması, nüfusun

kent ve kır ayrımında cinsiyet açısından dengeli bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır (Grafik 6).

Grafik 6. Çanakkale İlinde Erkek ve Kadın Nüfusun Şehir ve Köy Nüfusuna Dağılımı (2000)

Çanakkale ilinde toplam 589 köy bulunmakta olup, bunların 458'inin nüfusu 500'ün altındadır. Bu durum il genelinde köy nüfusunun toplam nüfus içindeki payının %54 olması durumunda dahi, köylerin büyük bir çoğunluğunun oldukça düşük bir nüfusa sahip olduklarını ifade edip, Tablo 6'da görülebilmektedir.

Tablo 6. Nüfus Grubuna Göre Köy Sayısı ve Nüfus

Nüfus Grubu	Köy Sayısı	Köy Nüfusu		
		Toplam	Erkek	Kadın
- 2000	575	201.410	101.248	100.162
- 250	275	40.503	20.270	20.233
251 - 500	183	64.120	31.997	32.123
501 - 750	69	41.384	20.608	20.776
751 - 1000	23	19.813	10.087	9.726
1001 - 1250	10	11.335	5.756	5.579
1251 - 1500	6	8.340	4.345	3.995
1501 - 1750	5	8.283	4.295	3.988
1751 - 2000	4	7.632	3.890	3.742
2001 - 5000	11	28.580	14.834	13.746
2001 - 2500	6	12.974	6.640	6.334
2501 - 3000	1	2.509	1.236	1.273
3001 - 3500	3	9.462	4.745	4.717
3501 - 4000	1	3.635	2.213	1.422
4001 - 4500	-	-	-	-
4501 - 5000	-	-	-	-
5001 - 10000	3	19.414	12.652	6.762
5001 - 6000	1	5.261	2.756	2.505
6001 - 7000	1	6.235	5.685	550
7001 - 8000	1	7.918	4.211	3.707
8001 - 9000	-	-	-	-
9001 - 10000	-	-	-	-
10001 +	-	-	-	-
Toplam	589	249.404	128.734	120.670

Kaynak: DİE, Çanakkale İli 2000 Nüfus Sayımı, s.73.

Çanakkale iline bağlı olan köylerin fazla olması ve il nüfusunun köylerde yoğunlaşması tarıma dayalı ekonomik yapıyı ön plana çıkarmaktadır. Bu açıdan ilin, şehir ve köy nüfusunun ne şekilde değişeceğine ilişkin projeksiyonlara göre işgücü piyasalarına yön verilmesi gerekmektedir.

Tablo 7. Çanakkale İlinin Yıl Ortası Nüfus Tahminleri

Yıllar	Toplam	Şehir	Köy
2000	464.010	213.950	250.061
2001	466.162	218.783	247.379
2002	468.053	223.618	244.434
2003	469.692	228.458	241.234
2004	471.096	233.309	237.788
2005	472.183	238.127	234.057
2006	473.138	243.003	230.135
2007	473.782	247.844	225.937
2008	474.120	252.651	221.469
2009	474.158	257.420	216.738
2010	473.835	262.115	211.720

Kaynak: DİE Tahmini Verileri.

Tablo 7'den de görülebileceği gibi Çanakkale ilinde, 2001 yılından itibaren köy nüfusunda azalma, şehir nüfusunda ise, artış beklenmektedir. İl genelinde 2005 yılına kadar köy nüfusu mevcut durumu korumasına karşın, özellikle 2005 yılından sonraki yıllar için yapılmış olan tahminlerde, köy nüfusunun sürekli azalması, buna karşılık şehir nüfusunun sürekli olarak artması beklenmektedir.

Sonuç olarak, 2010 yılında yapılacak nüfus sayımında Çanakkale ili nüfusunun 262.115'inin şehir, 211.720'sinin köy nüfusu olmak üzere toplam 473.835 kişi olması beklenmektedir.

Bu tahminlerin ışığı altında gelecek yıllar için, Çanakkale ilinde, ekonomik ve sosyal açıdan kalkınabilirliğin en iyi seviyelerde gerçekleştirilebilmesi amacıyla, istihdam yaratılması düşünülen sektörlerin iyi planlanması ve mevcut kaynakların doğru yerlere aktarılması gerekmektedir. Nitekim kentleşmeye paralel olarak, köy ve şehir yaşamı arasındaki farklılıklar nedeniyle, nüfusun sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının dikkate alınması gerekir.

1.2. İlçe Nüfusu

Çanakkale iline, il merkezi dışında 11 ilçe bağlı olup, bu yerleşim yerlerine ait 1990-2000 yıllarındaki şehir ve köy nüfusları ile ilçelerin yıllık nüfus artış hızları ve ilçelerdeki köy sayıları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.İlçelere Göre Şehir ve Köy Nüfusu, Yıllık Nüfus Artış Hızı ve Köy Sayıları (1990-2000)

İlçeler	1990			2000				Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)		
	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy	Köy Sayıları	Toplam	Şehir	Köy
Merkez	81.435	53.995	27.440	104.205	75.810	28.395	53	24.65	33.92	3.42
Ayvacık	30.534	5.595	24.939	30.502	6.475	24.027	66	-0.10	14.60	-3.72
Bayramiç	31.949	10.156	21.793	32.314	11.988	20.326	76	1.14	16.58	-6.97
Biga	75.513	20.753	54.760	77.169	27.549	49.620	112	2.17	28.32	-9.85
Bozcaada	2.003	2.003	-	2.427	2.427	-	-	19.20	19.20	-
Çan	51.613	23.855	27.758	52.929	28.878	24.051	67	2.52	19.10	-14.33
Eceabat	9.671	4.055	5.616	9.929	4.778	5.151	12	2.63	16.40	-8.64
Ezine	34.234	11.167	23.067	35.301	13.309	21.992	50	3.07	17.54	-4.77
Gelibolu	40.020	18.670	21.350	46.226	23.127	23.099	28	14.41	21.40	7.87
Gökçeada	7.948	6.074	1.874	8.875	7.254	1.621	7	11.03	17.75	-14.50
Lapseki	24.545	5.789	18.756	26.034	8.489	17.545	42	5.89	38.27	-6.67
Yenice	42.798	6.517	36.281	39.064	5.487	33.577	76	-9.13	-17.20	-7.74
Toplam	432.263	168.629	263.634	464.975	215.571	249.404	589	7.29	24.55	-5.55

Kaynak: DİE 2000 Nüfus Sayımı 61-72 sayfaları arasından derlenmiştir.

Çanakkale iline bağlı bulunan 11 ilçeden (il merkezi hariç) Biga ilçesi 77.169 nüfusu ile en fazla nüfusa, Bozcaada ilçesi ise 2.427 nüfusu ile en az nüfusa sahip olan ilçelerdir. İlin yıllık nüfus artış hızı en yüksek olan ilçesi %19.2 ile Bozcaada iken, en az olan ilçesi %-9.1 ile Yenice’dir.

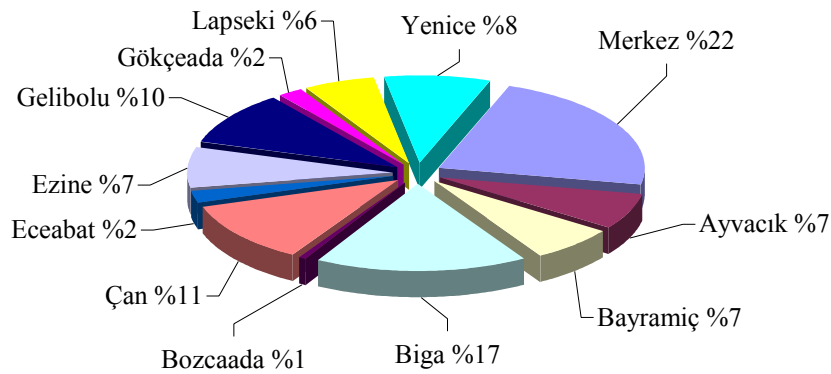
Çanakkale il merkezinin şehir nüfusunun artış hızı %33.9 olup, şehir nüfus artışının en fazla olduğu ilçe %38.3 ile Lapseki ilçesi, en az olduğu ilçe %-17.2 ile Yenice ilçesidir. Çanakkale iline bağlı bulunan bütün bucak ve köylerin yıllık nüfus artış hızı ise, %-5.6’dır. Bu durum köyden, il ve ilçe merkezlerine yaşanan göçün diğer bir göstergesidir. Çanakkale iline bağlı ilçelerin şehir nüfusları incelendiğinde ise, şehir nüfusu en fazla olan ilçenin Çan ilçesi, en az olan ilçenin ise Bozcaada ilçesi olduğu görülmektedir. Köy sayıları açısından ise, 112 köy ile Biga ilçesi en fazla köye sahip olup, 7 köy ile Gökçeada ilçesi en az köye sahiptir. Bozcaada ilçesinde ise, hiç köy bulunmamaktadır.1990-2000 yıllarına ait toplam il nüfusunun ilçelere göre dağılım oranları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Çanakkale Nüfusunun İlçelere Dağılımı

İlçeler	1990 Yılı Nüfus Dağılım Oranı (%)	2000 Yılı Nüfus Dağılım Oranı (%)
Merkez	18.8	22.4
Ayvacık	7.1	6.6
Bayramiç	7.4	6.9
Biga	17.5	16.6
Bozcaada	0.5	0.5
Çan	11.9	11.4
Eceabat	2.2	2.1
Ezine	7.9	7.6
Gelibolu	9.3	9.9
Gökçeada	1.8	1.9
Lapseki	5.7	5.6
Yenice	9.9	8.4

Kaynak: DİE, 2000 nüfus sayımının Çanakkale verilerinden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Çanakkale ilinde 1990 yılından sonra ilçe nüfuslarında değişimler gözlenmektedir. İlçe nüfus dağılımındaki payını koruyan ilçe, Bozcaada ilçesidir. Buna karşılık, il merkezi, Gelibolu ve Gökçeada ilçelerinin paylarında artışlar olmuş, en fazla artış il merkezinde meydana gelmiştir. Diğer ilçelerde ise, yüzde olarak az da olsa azalmalar olmasına rağmen, en fazla azalma Yenice ilçesinde meydana gelmiştir. Bu durum, Yenice ilçesinden hızla göç verdiğini göstermektedir. 2000 yılında Çanakkale iline bağlı bulunan ilçelerin, il genelindeki nüfus oranları Grafik 7’de verilmiştir.

Grafik 7. Çanakkale İli Nüfusunun İlçelere Dağılımı (2000)

Grafik 7’de görülebileceği gibi, il Merkezi %22 ve Biga ilçesi %17’lik paylarla en fazla nüfusa sahip ilçe konumundadırlar. En az nüfusa sahip olan ilçe

ise, yaklaşık %1’lik bir payla Bozcaada ilçesi olmaktadır. İlin erkek ve kadın nüfusunun, ilçelere göre dağılımı Tablo 10’daki gibi olup, şehir ve köy nüfusu olarak da ayrımları yapılmıştır.

Tablo 10. Toplam Nüfusun Cinsiyete Göre İlçelere Dağılımı

İlçeler	Toplam İl Nüfusu			Şehir Nüfusu			Köy Nüfusu		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Merkez	104.205	54.447	49.758	75.810	39.558	36.252	28.395	14.889	13.506
Ayvacık	30.502	15.438	15.064	6.475	3.283	3.192	24.027	12.155	11.872
Bayramiç	32.314	16.185	16.129	11.988	5.951	6.037	20.326	10.234	10.092
Biga	77.169	38.531	38.638	27.549	13.740	13.809	49.620	24.791	24.829
Bozcaada	2.427	1.466	961	2.427	1.466	961	-	-	-
Çan	52.929	27.065	25.864	28.878	15.339	13.539	24.051	11.726	12.325
Eceabat	9.929	5.342	4.587	4.778	2.611	2.167	5.151	2.731	2.420
Ezine	35.301	18.562	16.739	13.309	7.187	6.122	21.992	11.375	10.617
Gelibolu	46.226	26.820	19.406	23.127	12.491	10.636	23.099	14.329	8.770
Gökçeada	8.875	6.047	2.828	7.254	5.203	2.051	1.621	844	777
Lapseki	26.034	13.094	12.940	8.489	4.247	4.242	17.545	8.847	8.698
Yenice	39.064	19.542	19.522	5.487	2.729	2.758	33.577	16.813	16.764
Toplam	464.975	242.539	222.436	215.571	113.805	101.766	249.404	128.734	120.670

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, 63-72. sayfalardan derlenmiştir.

Çanakkale il nüfusunun cinsiyetler açısından incelenmesi sonucunda erkek nüfus 242.539, kadın nüfus 222.436 kişi ile az da olsa, erkek nüfusun kadın nüfusa göre fazla olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu durum ilçeler açısından bakıldığında, il merkezi dışındaki ilçeler arasında, en fazla nüfusun Biga ilçesinde olduğu dikkat çekmiştir. Ayrıca, diğer ilçe merkezleri dışında Biga ilçe merkezinde 38.638 kadın nüfusa karşılık, 38.531 erkek nüfus bulunması, Biga ilçe merkezinin kadın nüfusunun fazla olabildiğini göstermektedir. Şehir ve köy nüfusları dikkate alındığında, erkek şehir nüfusu içinde il merkezinin (39.558) diğer ilçe merkezlerine göre fazla olduğu, bunu 15.339 kişi ile Çan ilçesinin izlediği görülmektedir. En az erkek şehir nüfusuna ise, 1.466 kişi ile Bozcaada ilçesinde rastlanmaktadır. Kadın şehir nüfusunda, il merkezinden (36.252) sonra, 13.809 kişi ile Biga ilçesi, diğer ilçe merkezleri arasında fazla nüfusa sahipken, 961 kişi ile yine Bozcaada ilçesi en az nüfusa sahip olmaktadır. Erkek köy nüfusu tüm ilçe merkezleri içinde 24.791 kişi ile Biga ilçesinde en fazla nüfusu oluştururken, kadın köy nüfusu açısından da 24.829 kişi ile Biga ilçesi ilk sırada yer almaktadır. Bu durum, hem Biga ilçesinde kadın nüfusun erkek nüfusa göre fazla olduğunu, hem de köy nüfusunun şehir nüfusuna göre fazlalığını ortaya

çıkarmaktadır. Bunun yanı sıra, Bozcaada ilçesinin hiç köy nüfusu bulunmamaktadır. Erkek ve kadın nüfus ile şehir ve köy nüfusunun ilçelere dağılım oranları Tablo 11’de gösterilmiştir.

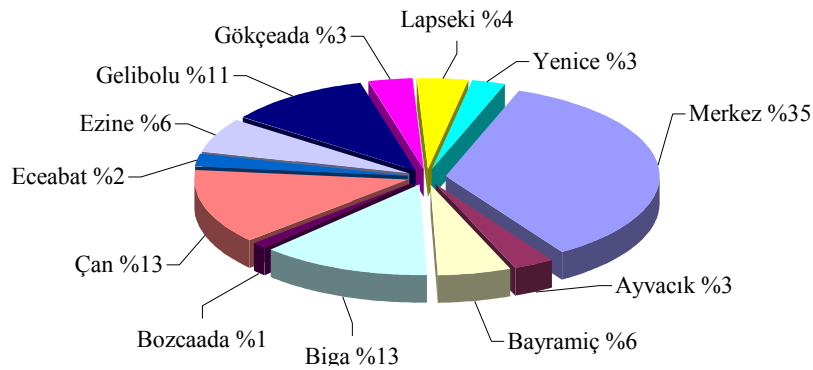
Tablo 11. Şehir ve Köy Nüfusu ile Erkek ve Kadın Nüfusun İlçelere Dağılım Oranları (2000)

İlçeler	Şehir Nüfusu (%)	Köy Nüfusu (%)	Erkek Nüfus (%)	Kadın Nüfus (%)
Merkez	35.2	11.4	22.4	22.4
Ayvacık	3.0	9.6	6.4	6.8
Bayramiç	5.6	8.1	6.7	1.3
Biga	12.8	19.9	15.9	17.4
Bozcaada	1.1	-	0.6	0.4
Çan	13.4	9.6	11.2	11.6
Eceabat	2.2	2.1	2.2	2.1
Ezine	6.2	8.8	7.7	7.5
Gelibolu	10.7	9.3	11.1	8.7
Gökçeada	3.4	0.6	2.5	1.3
Lapseki	3.9	7.0	5.4	5.8
Yenice	2.5	13.5	8.1	8.8

Kaynak: DİE, 2000 yılı Çanakkale genel nüfus sayımı, 63-72 sayfalarındaki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

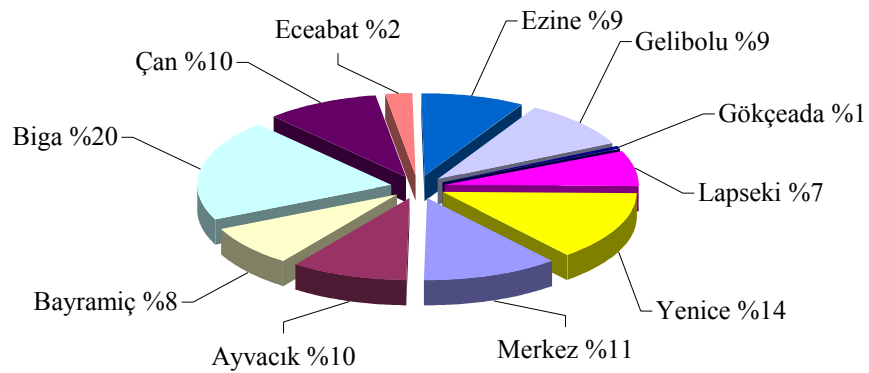
Tablo 11’e göre, şehir ve köy nüfusunun ilçelere dağılım oranlarında %35 ile il merkezinden sonra %13 ile Biga ve Çan ilçeleri şehir nüfusu bakımından fazla paylara sahiptir. Köy nüfusu açısından ise, yaklaşık %20 ile Biga ilçesi en çok paya sahip iken, Bozcaada ilçesinin hiç köy nüfusu bulunmamaktadır. İlçelerin şehir ve köy nüfuslarının dağılım oranları Grafik 8 ve 9’da özet olarak da ifade edilmektedir.

Grafik 8. Şehir Nüfusunun İlçelere Dağılımı (2000)

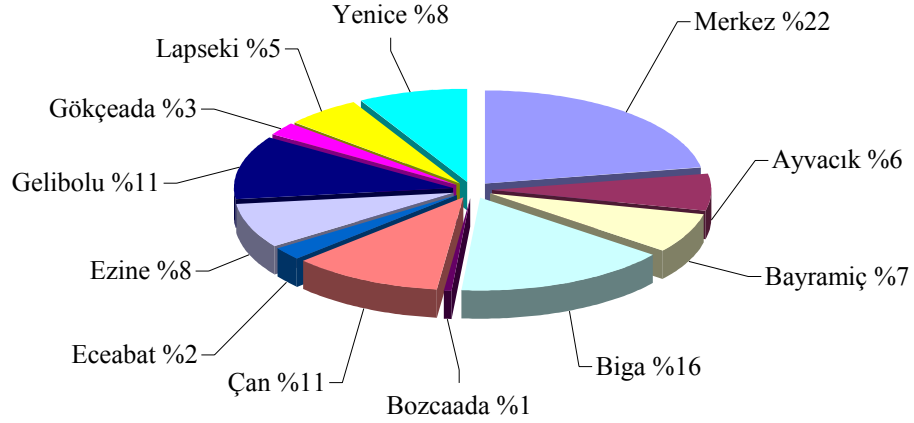
İl merkezinden sonra en fazla şehir nüfusuna sahip olan ilçeler, %13'lük paylarla Biga ve Çan, %11'lik payla Gelibolu ilçesi iken, en az nüfusa sahip ilçe olan Bozcaada ilçesinin payı %1'dir. Ayrıca diğer ilçelerin oranları %6 ile %2 arasında değişim göstermektedir.

Grafik 9. Köy Nüfusunun İlçelere Dağılımı (2000)

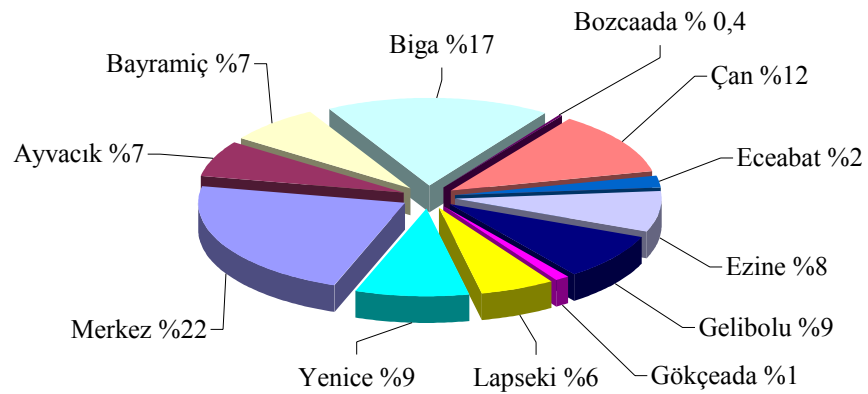

Köy nüfusunun ilçelere dağılımında en fazla paya sahip olan ilçe %20 ile Biga ilçesidir. Ayrıca il genelinde 112 köyü ile en fazla köye de sahip olması, diğer ilçe merkezlerine göre köy nüfusunun fazla olduğunun bir başka ifadesi olabilmektedir. En az paya sahip olan ilçe ise %1 ile Gökçeada ilçesidir. Bunun yanı sıra, Bozcaada ilçesinin hiç köy nüfusu bulunmamaktadır.

Grafik 8 ve 9'a birlikte bakarak, ilçeleri ayrı ayrı değerlendirecek olursak; Merkez, Çan, Gelibolu, Gökçeada ilçelerinin şehir nüfuslarında, köy nüfuslarına oranla fazlalık olduğu ve diğer ilçelerin ise köy nüfuslarının fazla oldukları ortaya çıkmaktadır. Ancak, Eceabat ilçesi %2'lik payla hem şehir hem de köy nüfusuna eşit oranla sahiptir. Bozcaada ilçesinin ise, sadece şehir nüfusu bulunmaktadır. Daha önce Tablo 11'de şehir ve köy nüfusu ile birlikte verilen erkek ve kadın nüfusun ilçe merkezlerine dağılım oranları Grafik 10 ve 11'de özet olarak verilmiştir.

Grafik 10. Erkek Nüfusun İlçelere Dağılımı (2000)

Erkek nüfusun %22'si il Merkezinde, %16'si Biga'da, %11'i Gelibolu ve Çan'da bulunmaktadır. Bozcaada ilçesi ise, erkek nüfusun %1'ine sahip olup, ilçeler arasındaki en az paya sahiptir. Diğer ilçe merkezlerindeki oranlar ise, %8 ile %2 arasında değişim göstermektedir.

Grafik 11. Kadın Nüfusun İlçelere Dağılımı (2000)

Kadın nüfusta da il Merkezi, %22 ile ilk sırada yer almaktadır. Diğer taraftan kadın nüfusun ilçelere dağılımında Bozcaada ilçesi ise, %0,4 kadar oldukça az bir orana sahiptir. Erkek ve kadın nüfus açısından ilçeleri ayrı ayrı

değerlendirecek olursak il merkezi ile Bayramiç, Eceabat ve Ezine ilçelerinin erkek ve kadın nüfus oranları bir birlerine eşittir. Buna karşılık, Bozcaada, Gelibolu ve Gökçeada ilçelerinde erkek nüfusun oranları daha fazla olup, diğer ilçelerde kadın nüfusun dağılım oranlarının fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Nüfusun arazi yüzölçümüne bölünmesiyle elde edilen “nüfus yoğunluğu”, kilometrekareye düşen kişi sayısı ile ifade edilmekte olup (Seyidoğlu 1999:436), ilçelere göre nüfus yoğunlukları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. İlçe Nüfusu, Yüzölçümü ve Nüfus Yoğunluğu (2000)

İlçeler	Nüfus	Yüzölçümü	Nüfus Yoğunluğu
Merkez	104.205	928	112
Ayvacic	30.502	893	34
Bayramiç	32.314	1.284	25
Biga	77.169	1.354	57
Bozcaada	2.427	43	56
Çan	52.929	906	58
Eceabat	9.929	465	21
Ezine	35.301	654	54
Gelibolu	46.226	820	56
Gökçeada	8.875	287	31
Lapseki	26.034	882	30
Yenice	39.064	1.417	28
İl Toplamı	464.975	9.933	47

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.62.

Çanakkale ilinin toplam yüzölçümü 9.933 kilometrekare olup, kilometrekareye düşen kişi sayısı 47’dir. İl merkezindeki 112 olan nüfus yoğunluğu, ilçelere göre 21 ile 58 kişi arasında değişmektedir. Yüzölçümü büyüklüğüne göre ilk sırada yer alan Yenice ilçesinde nüfus yoğunluğu 28 iken, yüzölçümü en küçük olan Bozcaada ilçesinde nüfus yoğunluğu 56 kişidir. Diğer bir ifadeyle, yüzölçümü 1.417 kilometrekare olan Yenice ilçesinde, kilometrekareye düşen kişi sayısının 28 olması, nüfusunun giderek azaldığı ve mevcut yüzölçümünde daha az insanın yaşadığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık il merkezinden sonra nüfus yoğunluğu en fazla olan Çan ilçesinin yüzölçümü 906 kilometrekare olup, 58 kişinin kilometrekareye düşmesi, ilçenin nüfusunun fazla olduğunu ifade etse de, Bozcaada ilçesinin 43 kilometrekareye sahip yüzölçümüne 56 kişinin düşmesi nüfus yoğunluğunun fazla olduğunu göstermektedir.

2. ÇANAKKALE İLİNİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Demografi, nüfus olaylarını istatistiki yöntemlerle inceleyen ve bu konuda genel kanunlara ulaşmaya çalışan bilim dalı olup, Yunanca'da “demos (halk)” ve “grapho (yazma)” kelimelerinin birleştirilmesinden meydana gelmiştir (Seyidoğlu 1999: 103). Demografinin konusunu, nüfusun değişmesine yol açan doğumlar ve ölümler gibi “doğal hareketler” ile evlenme, boşanma ve göç gibi “sosyal hareketler” oluşturmaktadır. Bunun için, demografinin esas aldığı ölçü birimi “fert” olup, gerektiğinde “aile” veya “hanehalkı” gibi küçük topluluklar da, incelemelerde kullanılmaktadır (Serper 1980: 2-3). Kısaca demografi, insan topluluklarının ve onların çoğalmalarıyla azalmalarının, göç, doğurganlık ve ölüm oranlarındaki değişen kalıplara ve cinsiyet oranı, bağımlılık oranı ile yaş yapısı türünden özelliklere göre incelenmesini anlatan bir kavram olup; özellikle bağımlılık oranı ve yaş yapısındaki muhtemel değişikliklerin, işgücü piyasaları üzerindeki etkileri açısından, uygulanacak politikaları etkilemektedir.

Bu nedenle, Çanakkale ili işgücü piyasalarının yapısı incelenmeden, ilin demografik özellikleri bağlamında cinsiyet ve yaş yapısı, eğitim düzeyi, medeni durum, doğum ve ölüm oranları ile özürnlük durumuna göre nüfusunun incelenmesi önem taşımaktadır. Demografik özelliklerden ilin göç durumu ise, işgücü piyasalarının yapısına doğrudan etki yaratacağından, İkinci Bölümde yer alacaktır.

2.1. Cinsiyet ve Yaş Yapısı

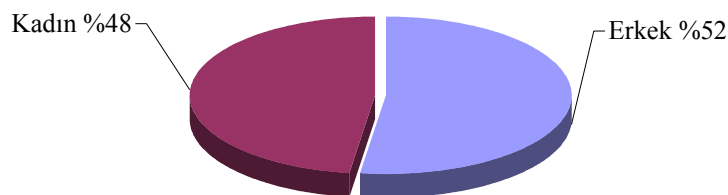
Nüfusun cinsiyet ve yaş yapısındaki cinsiyet durumu, DİE tarafından belirlenen ve cinsiyet oranı (DİE 2002: 17) olarak adlandırılan, “her yüz kadın için erkek sayısı”nın belirlenmesiyle ortaya konmaktadır. Cinsiyet oranlarına göre Çanakkale ilinin nüfus yapısının 1927-2000 dönemindeki değişim oranları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Cinsiyet Oranlarına Göre Nüfusun Yapısı (1927-2000)

Yıllar	Toplam İl Nüfusu			Cinsiyet Oranı (%)
	Toplam	Erkek	Kadın	
1927	183.491	89.486	94.005	95.19
1935	222.792	113.702	10.090	104.23
1940	304.588	177.485	127.103	139.64
1945	317.254	183.526	133.728	137.24
1950	289.429	157.914	131.515	120.07
1955	311.456	162.797	148.659	109.51
1960	337.610	176.088	161.522	109.02
1965	350.317	182.806	167.511	109.02
1970	360.764	188.554	172.210	109.13
1975	369.385	193.590	175.795	109.49
1980	391.568	204.583	186.985	109.41
1985	417.121	218.895	198.226	110.12
1990	432.263	225.099	207.164	108.66
2000	464.975	242.539	222.436	109.04

Kaynak: DİE, Çanakkale 2000 Genel Nüfus Sayımı, s.45.

Tablo 13'teki cinsiyet oranları incelendiğinde, 1927 yılı Çanakkale ilinde, her yüz kadın için 95 erkek bulunmakta olup, bu yıldan sonra erkek nüfusun, kadın nüfustan daha hızlı artması nedeniyle, 1940 yılında en yüksek değerini alarak, yaklaşık 140'a ulaşmıştır. 1940 yılından sonra ise, sürekli bir azalma gösteren cinsiyet oranı, 1955-1980 yılları arasında ortalama 109 değerini almış ve 1985 yılından sonra azalma göstermiş olsa da, 2000 yılında yine, her yüz kadın için 109 erkek olarak değer kazanmıştır. Bu değer il genelinde erkek nüfusun, kadın nüfusa oranla fazla olduğunu ifade etmektedir. Erkek ve kadın nüfusun toplam nüfus içindeki payı ise, Tablo 13'teki 2000 yılı verilerine dayanılarak, Grafik 12'de gösterilmiştir.

Grafik 12. Erkek ve Kadın Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Payı (2000)

İşgücü piyasasında aktif nüfus veya çalışma çağındaki nüfus, çalışma yaşları arasında (15-64 yaş grubu) bulunan, çalışma yeteneğine sahip olup, çalışmak isteyen ve çalışmakta olan insanlarla iş arayanların toplamını ifade etmektedir. Aktif nüfusun büyüklüğünün belirlenmesinde nüfusun yaş yapısı önemli bir veri kaynağı olup, bireyin işgücü piyasasına girme yaşı üzerinde de etkili olarak, işgücünün nitelik ve beceri düzeyinin belirlenmesinde rol oynamaktadır (Lordoğlu, Özkaplan, Törüner 1999: 30-33).

Nüfusun yaş yapısının yorumlanmasında kullanılan gösterge ise, “Medyan Yaş” olup, nüfusu oluşturan kişilerin yaşlarının küçükten büyüğe sıralanmasından sonra, ortada kalan kişinin yaşını ifade etmektedir. Böylece, nüfusun yarısı bu yaştan “küçük”, diğer yarısı ise bu yaştan “büyük” olmaktadır (DİE 2002: 17).

Buna göre, Çanakkale ilinde 1935 ile 2000 yılları arasındaki erkek ve kadın nüfusun, medyan yaş değişimleri Tablo 14’te verilmektedir.

Tablo 14. Medyan Yaş (1935-2000)

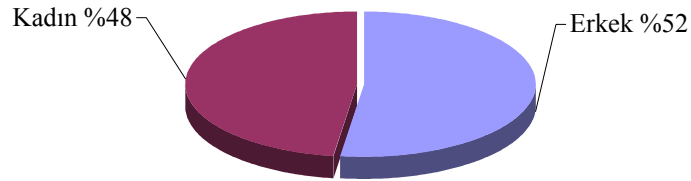
Yıllar	Medyan Yaş		
	Toplam	Erkek	Kadın
1935	22.55	21.76	23.97
1940	22.57	22.28	23.68
1945	22.58	22.53	22.81
1950	22.45	22.18	22.87
1955	22.89	22.56	23.45
1960	23.21	22.85	23.81
1965	23.41	23.03	24.08
1970	23.15	22.86	23.67
1975	24.42	23.91	25.20
1980	25.51	24.92	26.47
1985	27.02	26.08	28.07
1990	28.98	27.99	30.06
2000	32.36	30.95	33.87

Kaynak: Çanakkale 2000 Genel Nüfus Sayımı, DİE, s.45.

İl genelinde nüfusun, 1935-1970 yılları arasında, ortalama 23 olan medyan yaş, 1970 yılından sonra sürekli bir artma eğilimi göstermiştir. Özellikle 2000 yılında erkek nüfusun yarısı 31 yaşından, kadın nüfusun yarısı da 34 yaşından daha küçüktür. Bu durum, yıllar içinde ilin genç nüfus sayısında artma olduğunu ve çalışma çağındaki nüfusun artış gösterdiğini ortaya çıkarmaktadır. 2000 yılı

nüfus sayımının yaş gruplarına göre incelenmesi durumunda ise, Çanakkale ilindeki erkek ve kadın nüfusun oluşturduğu medyan yaş, 30-34 yaş grubu arasında yer almakta olup, bu yaş grubunda bulunanların toplam nüfusu 33.908'dir. Bu nüfusun 17.609'unu erkek, 16.299'unu kadın nüfusun oluşturduğu, Tablo 15'te görülmektedir. Buna göre, erkek ve kadın nüfusun medyan yaşları ve bu yaş grubu içindeki payları Grafik 13'te gösterilmektedir.

Grafik 13. Yaş Grubu İçindeki Medyan Yaşın Cinsiyete Göre Dağılımı (2000)

Grafik 13'te de görüldüğü gibi, Çanakkale ilinde 30-34 yaş grubu arasında bulunan nüfusun %52'sini erkekler, %48'ini ise kadınlar oluşturmakta olup, medyan yaş açısından da erkek nüfusun, kadın nüfustan, az da olsa, fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Çanakkale ilinin sadece medyan yaşını incelemek, çalışma çağındaki nüfusun belirlenebilmesi için kesin bir sonuç vermemektedir. Bu nedenle, ilin yaş gruplarına göre nüfus dağılımının incelenmesi de ayrıca gerekmekte olup, Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Yaş Grupları, Cinsiyet ile Şehir ve Köy Nüfusuna Göre Nüfus

Yaş Grupları	Toplam İl Nüfusu			Şehir Nüfusu			Köy Nüfusu		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
00-04	27.870	14.332	13.538	13.765	7.050	6.715	14.105	7.282	6.823
05-09	30.549	15.815	14.734	14.901	7.782	7.119	15.648	8.033	7.615
10-14	33.155	17.048	16.107	16.071	8.341	7.730	17.084	8.707	8.377
15-19	39.848	20.413	19.435	20.925	10.658	10.267	18.923	9.755	9.168
20-24	49.860	31.844	18.016	28.223	18.316	9.907	21.637	13.528	8.109
25-29	35.062	18.370	16.692	18.464	9.655	8.809	16.598	8.715	7.883
30-34	33.908	17.609	16.299	17.298	8.867	8.431	16.610	8.742	7.868
35-39	35.284	18.170	17.114	17.868	9.157	8.711	17.416	9.013	8.403
40-44	33.639	17.403	16.236	16.436	8.444	7.992	17.203	8.959	8.244
45-49	30.255	15.832	14.423	13.435	7.192	6.243	16.820	8.640	8.180
50-54	25.987	13.257	12.730	10.491	5.436	5.055	15.496	7.821	7.675
55-59	20.749	10.363	10.386	7.388	3.776	3.612	13.361	6.587	6.774
60-64	20.287	9.762	10.525	6.283	2.973	3.310	14.004	6.789	7.215
65-69	18.395	8.890	9.505	5.271	2.489	2.782	13.124	6.401	6.723
70-74	15.309	7.037	8.272	4.272	1.819	2.453	11.037	5.218	5.819
75-79	8.754	3.956	4.798	2.502	1.051	1.451	6.252	2.905	3.347
80-84	3.114	1.229	1.885	927	348	579	2.187	881	1.306
85+	2.605	994	1.611	816	310	506	1.789	684	1.105
Bilinmeyen	345	215	130	235	141	94	110	74	36
Toplam	464.975	242.539	222.436	215.571	113.805	101.766	249.404	128.734	120.670

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.84'teki verilerden düzenlenmiştir.

İl genelinde genç nüfusun fazla olduğu Tablo 15'teki gibi yaş gruplarının ayrı ayrı incelenmesiyle daha net anlaşılmaktadır. Buna göre, nüfusun en çok olduğu yaş grubu 20-24 yaş grubu olup, 49.860 kişiden meydana gelmektedir. Bunu 39.848 nüfus ile 15-19 yaş grubu takip etmektedir. 65-69 yaş grubunun nüfusu 18.395 iken, 70 yaş ve daha üstü yaş grubunun nüfusu ise 29.782 kişiden oluşmaktadır. Görüldüğü gibi il genelinde, genç nüfus sayısı fazla olup, bu grup içinde erkek nüfus kadın nüfusa göre fazladır. 55-59 yaş grubundan itibaren ise kadın nüfusun, erkek nüfusa göre fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bunun nedenlerinden biri, daha sonraki konularda incelenecek olan, kadın nüfusun istihdama katılma oranının az olması ve böylece iş hayatındaki stresten uzak olmalarının verdiği avantajın sağlıklarına olumlu etkisi; diğeri ise, özellikle kadınların tarım sektöründe çalışması ile doğayla iç içe olarak sağlıklı bir ortamda bulunmalarının sağladığı avantajla, daha uzun ömürlü olabileceklerinin düşünülmesi, 55 ve daha yukarı yaştaki kadın nüfusun fazlalığının göstergeleri olarak ileri sürülebilir.

Bu durum, şehir ve köy nüfusu açısından incelendiğinde de yaklaşık olarak aynıdır. Köylerde erkek nüfusun yarısı 35 yaşından, kadın nüfusun yarısı 38 yaşından genç olup, genel olarak köylerin il ve ilçe merkezlerine göre daha yaşlı bir nüfus yapısına sahip olduğu gözlenmektedir. Böylece, yaşlı insanların şehrin gürültüsü ve stresinden uzaklaşarak, sakin bir yaşam sürmek istedikleri ve genel olarak tarım sektöründe çalıştıklarından dolayı köy hayatını tercih ettikleri söylenebilir. Yaş gruplarına göre ilçe nüfusları ise, ayrıntılı olarak Tablo 16'da verilmektedir.

İlçelerin yaş gruplarına göre nüfusu ayrı ayrı incelendiğinde yine, genç nüfusun fazla olduğu görülmektedir. Aslında bu sonuç, Türkiye nüfusunun genç nüfusa sahip olmasıyla ilgili olup, bir anlamda, Türkiye'nin nüfus profilini de yansıtmaktadır.

Tablo 16. Yaş Grubu, Cinsiyet ve İlçelere Göre Nüfus

T-Toplam E-Erkek K-Kadın B-Bilinmeyen

İlçeler		00-04	05-09	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70 +	B	T
Merkez	T	4007	4606	5190	8549	11760	6136	5469	5960	5906	4969	3950	2589	2078	1731	2742	168	75810
	E	2084	2405	2608	4116	7736	3202	2667	2887	2864	2618	2056	1322	971	786	1139	97	39558
	K	1923	2201	2582	4433	4024	2934	2802	3073	3042	2351	1894	1267	1107	945	1603	71	36252
Ayvacık	T	514	475	476	492	542	636	598	578	512	412	330	229	188	190	303	-	6475
	E	271	259	243	246	248	324	308	292	268	237	159	122	94	85	127	-	3283
	K	243	216	233	246	294	312	290	286	244	175	171	107	94	105	176	-	3192
Bayramiç	T	783	827	843	836	946	985	1020	998	973	834	663	529	528	455	731	37	11988
	E	402	425	422	396	443	453	521	516	491	441	351	253	262	236	321	18	5951
	K	381	402	421	440	503	532	499	482	482	393	312	276	266	219	410	19	6037
Biga	T	2036	2078	2291	2717	2424	2354	2316	2351	2155	1756	1438	929	822	722	1155	5	27549
	E	1010	1051	1204	1425	1124	1138	1169	1184	1095	918	747	496	389	326	459	5	13740
	K	1026	1027	1087	1292	1300	1216	1147	1167	1060	838	691	433	433	396	696	-	13809
Bozcaada	T	121	141	138	133	393	205	182	201	203	157	132	86	113	79	142	1	2427
	E	62	80	74	76	325	114	101	120	123	97	83	45	58	39	68	1	1466
	K	59	61	64	57	68	91	81	81	80	60	49	41	55	40	74	-	961
Çan	T	1937	2201	2574	2776	2570	2884	2766	3074	2540	1775	1092	767	676	495	749	2	28878
	E	1000	1148	1315	1384	1298	1672	1546	1717	1448	1004	553	402	310	233	308	1	15339
	K	937	1053	1259	1392	1272	1212	1220	1357	1092	771	539	365	366	262	441	1	13539
Eceabat	T	278	310	357	397	475	382	382	379	382	300	246	198	171	209	307	5	4778
	E	150	155	219	241	298	191	215	217	213	157	138	102	79	113	118	5	2611
	K	128	155	138	156	177	191	167	162	169	143	108	96	92	96	189	-	2167
Ezine	T	1069	960	906	1079	2251	1144	1095	1000	826	727	510	447	389	336	567	3	13309
	E	530	490	459	522	1704	577	542	520	412	387	256	216	196	146	227	3	7187
	K	539	470	447	557	547	567	553	480	414	340	254	231	193	190	340	-	6122
Gelibolu	T	1648	1836	1714	1832	3084	2009	1945	1902	1605	1304	1124	873	665	600	981	5	23127
	E	836	992	918	984	2188	1054	1001	972	842	697	570	441	309	282	401	4	12491
	K	812	844	796	848	896	955	944	930	763	607	554	432	356	318	580	1	10636
Gökçeada	T	386	382	420	823	2583	609	425	356	279	244	213	147	156	84	146	1	7254
	E	196	195	274	605	2366	388	264	203	172	142	117	84	70	54	72	1	5203
	K	190	187	146	218	217	221	161	153	107	102	96	63	86	30	74	-	2051
Lapseki	T	596	639	703	716	728	685	658	621	606	611	536	385	307	244	448	6	8489
	E	299	328	363	366	368	355	320	323	289	317	285	192	153	118	187	4	4247
	K	297	311	340	350	360	350	338	298	317	294	251	193	154	126	261	2	4242
Yenice	T	390	446	459	575	467	435	442	448	449	346	257	209	190	126	246	2	5487
	E	210	254	242	297	218	207	213	206	227	177	121	101	82	71	101	2	2729
	K	180	192	217	278	249	228	229	242	222	169	136	108	108	55	145	-	2758

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.84-91'den derlenmiştir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000-2005 dönemini içermekte olup, nüfus ile ilgili bölümünde yaş gruplarıyla ilgili olarak 1995 verilerinin yanında 2000 ve 2005 yılı tahminleri de yer almaktadır. Buna göre; (<http://ekutup.dpt.gov.tr>)

- 0-14 yaş grubu, 1995 yılında nüfusun %33'lük payına sahip iken, 2005 yılında %28'e düşecektir.
- 15-64 yaş grubu, 1995 yılında nüfusun %62'lik payına sahip iken, 2005 yılında %66'ya yükselecektir.
- 65 ve daha yukarı yaş grubu, 1995 yılında nüfusun %5'lik payına sahip iken, 2005 yılında %6'ya yükselecektir.

Bu sonuçlar, ülke genelinde 0-14 yaş gruplarının paylarının düşeceğini, 15-64 ile 65 ve daha yukarıdaki yaş gruplarının, toplam nüfus içindeki paylarının artacağını gösterebilmektedir. Bu verilere dayanarak Çanakkale ilinde de gelecek yıllarda, 0-14 yaş grubunda azalmaların olabileceği ve 15-64 yaş grubu ile 65 ve daha yukarı yaş grubunun paylarının artabileceği söylenebilir. Ancak, 2025 yıllarına doğru yapılan nüfus tahminlerine göre (Behar; Işık; vd. 1999: 135-137), nüfusun giderek yaşlanacağı ve çocuk ile genç nüfus oranlarının giderek azalacağı, bu amaçla da yaşam kalitesini arttıracak yönde, özellikle işgücü arzının artmasıyla toplumsal ve ekonomik gelişmeleri iyileştirecek istihdam olanaklarının sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır.

2.2. Özürlü Nüfus

Çanakkale il genelinde 5.123 erkek ve 3.594 kadın olmak üzere toplam 8.717 özürlü nüfus bulunmakta olup, toplam nüfus içindeki payı %1.9'dur. Çanakkale iline ait özürlü nüfusun yaş gruplarına göre durumları Tablo 17'de verilmiştir.

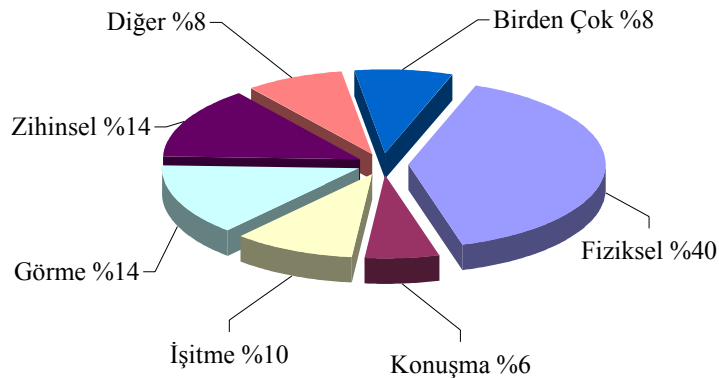
Tablo 17. Yaş Grubu, Özürlülük Türü ve Cinsiyete Göre Özürlü Nüfus
T-Toplam E-Erkek K-Kadın B-Bilinmeyen

Yaş Grubu	Toplam Özürlü Nüfus			Görme Özürlü	İşitme Özürlü	Konuşma Özürlü	Fiziksel Özürlü	Zihinsel Özürlü	Diğer	Birden Fazla Özürlü Olanlar	B
	T	E	K								
00-04	107	67	40	13	3	5	48	9	5	10	14
05-09	289	169	120	32	28	23	71	57	17	27	34
10-14	370	213	157	42	48	28	88	74	24	39	27
15-19	438	269	169	49	29	31	127	105	23	42	32
20-24	619	423	196	47	44	64	191	131	44	55	43
25-29	493	329	164	32	27	29	181	106	36	41	41
30-34	546	349	197	49	27	34	200	119	31	56	30
35-39	516	344	172	46	21	40	185	111	31	30	52
40-44	561	354	207	67	28	21	221	97	50	42	35
45-49	563	359	204	78	37	22	207	79	44	53	43
50-54	526	326	200	81	29	27	208	72	48	32	29
55-59	533	328	205	74	41	23	249	38	56	25	27
60-64	610	367	243	89	55	31	282	40	56	41	16
65-69	685	389	296	111	74	26	302	41	64	45	22
70-74	749	355	394	125	102	26	315	39	70	49	23
75-79	569	274	295	109	109	19	219	19	39	40	15
80-84	251	100	151	55	44	4	87	16	20	23	2
85+	283	104	179	70	45	1	77	17	22	49	2
B	9	4	5	1	-	1	4	1	1	-	1
Toplam	8717	5123	3594	1170	791	455	3262	1171	681	699	488

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.92-93'teki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 17'deki yaş gruplarına göre özürlü nüfus incelendiğinde, il genelinde 0-4 yaş grubunda 107 kişi yer alarak, özürlü nüfusun en az grubunu oluşturmaktadır. En fazla özürlü grubu ise, 70-74 yaş aralığındaki 749 kişi meydana getirmektedir. Bu durum, yeni doğanlar arasında özürlülük durumunun az olduğunu ifade etmektedir. Çanakkale ilinde bulunan özürlü nüfusun, özürlülük durumları Grafik 14'de özetlenmiştir.

Grafik 14. Özürlü Nüfusa Göre Özürlülük Durumu (2000)

Grafik 14'e göre, Çanakkale il genelinde özürlü nüfus içinde, fiziksel özürsümler %40'lık pay ile ilk sırada yer almaktadır. Bunu zihinsel ve görme özürsümler %14'lük paylarla izlemekte olup, en az payı %6 ile konuşma özürsümler oluşturmaktadır.

2.3. Medeni Duruma Göre Nüfus

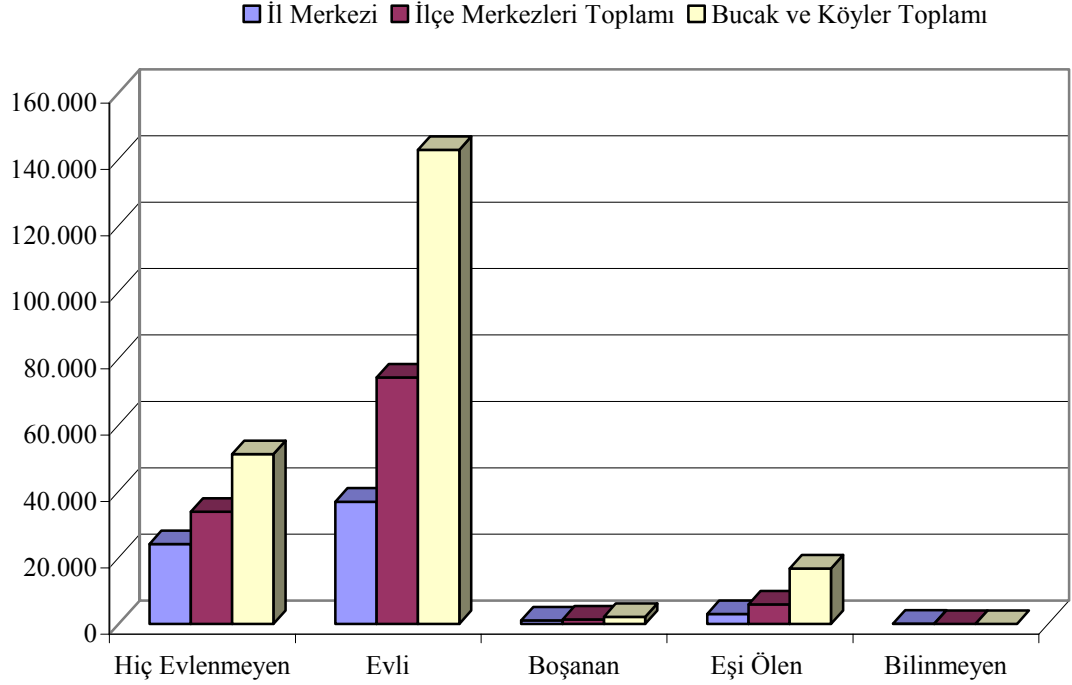
Çanakkale ilinin demografik özellikleri arasında medeni duruma göre nüfusun incelenmesi sosyal yapının ortaya çıkabilmesi açısından önemlidir. Bu amaçla, ilin yerleşim yerlerine ve cinsiyete göre medeni durumları Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Medeni Durum, Cinsiyet ve Yerleşim Yerlerine Göre Nüfus

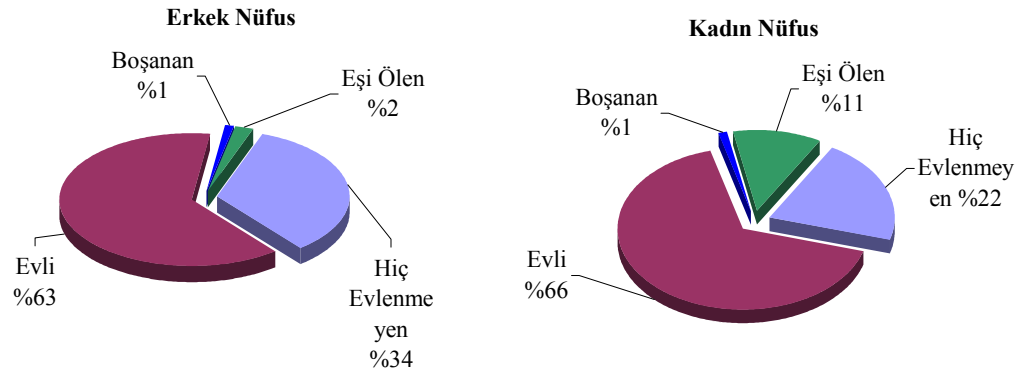
Medeni Durum	İl Toplamı		İl Merkezi		İlçe Merkezleri Toplamı		Bucak ve Köyler Toplamı	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Hiç Evlenmeyen	69.210	39.916	14.536	9.593	21.946	11.858	32.728	18.465
Evli	129.556	124.514	18.690	18.189	38.237	36.053	72.629	70.272
Boşanan	2.302	2.301	400	690	662	719	1.240	892
Eşi Ölen	4.553	21.086	371	2.655	826	5.067	3.356	13.364
Bilinmeyen	110	82	84	72	14	6	12	4
Toplam	205.731	187.899	34.081	31.199	61.685	53.703	109.965	102.997
	Oran (%)	Oran (%)	Oran (%)	Oran (%)	Oran (%)	Oran (%)	Oran (%)	Oran (%)
Hiç Evlenmeyen	33.6	21.2	42.7	30.7	35.6	22.1	29.8	17.9
Evli	63.0	66.3	54.8	58.3	62.0	67.1	66.0	68.2
Boşanan	1.1	1.2	1.2	2.2	1.1	1.3	1.1	0.9
Eşi Ölen	2.2	11.3	1.1	8.5	1.3	9.5	3.1	13.0
Bilinmeyen	0.1	0.0	0.2	0.3	0.0	0.0	0.0	0.0
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.110-111'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 18'e göre Çanakkale ilinde medeni durumu evli olan nüfus, tüm yerleşim yerlerinde en fazla paya sahiptir. Bu oran, erkek ve kadın nüfus için il merkezinde, diğer ilçe merkezleri toplamından ve köy toplamındaki oranlardan daha düşük kalmıştır. Hiç evlenmemiş kadınların oranı, il merkezinde %31 ve ilçe merkezlerinde %22 iken, bu oran köylerde %18'e düşmektedir. Erkeklerde bu oran il merkezinde %43, ilçe merkezlerinde %36 iken, köylerde %30'dur. Boşanmış nüfusun oranı, tüm yerleşim yerlerinde oldukça düşük olup, medeni durumun yerleşim yerlerine göre dağılımı Grafik 15'de ayrıca verilmiştir.

Grafik 15. Medeni Durumun Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı (2000)

Grafik 15’de de görüldüğü gibi, evli nüfus içinde köy nüfusu, en yüksek orana sahiptir. Bunu ilçe merkezleri toplamı ve il merkezi izlemektedir. Çanakkale il genelinde erkek ve kadın nüfustaki medeni durumların dağılım payları ise, Grafik 16’da verilmiştir.

Grafik 16. Erkek ve Kadın Nüfusun Medeni Durumları (2000)

Grafik 16’daki medeni duruma göre, cinsiyetler arasında en önemli farklılık hiç evlenmemiş nüfusta görülmektedir. İl genelinde, hiç evlenmemiş kadınların oranı yaklaşık %22, erkeklerin oranı ise %34’tür. DiE medeni durum

bilgisini 12 ve daha yukarı yaştaki nüfus için düzenlediğinden, il genelinde yaş gruplarına göre evli nüfus Tablo 19’da incelenmiştir.

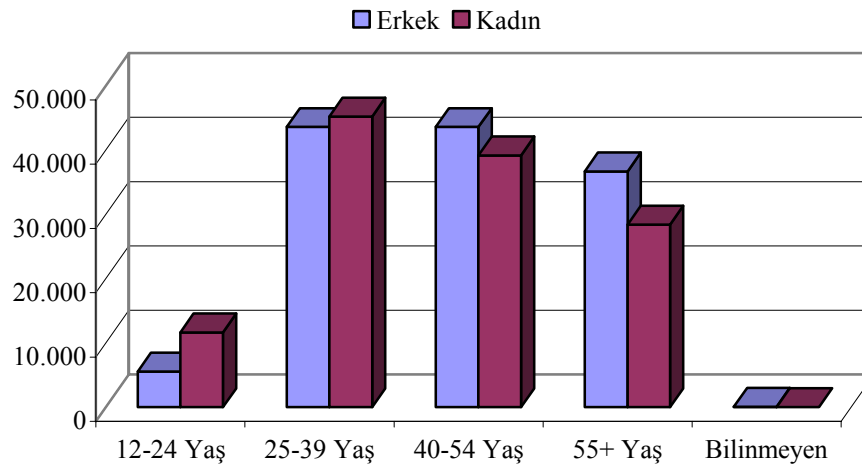
Tablo 19. Yaş Gruplarına Göre Evli Nüfus

Yaş Grubu	Evli Nüfus	
	Erkek	Kadın
12-14	35	42
15-19	415	2.259
20-24	5.120	9.347
25-29	11.763	14.325
30-34	15.185	14.947
35-39	16.660	15.963
40-44	16.270	15.032
45-49	14.896	13.066
50-54	12.430	11.091
55-59	9.681	8.410
60-64	8.892	7.635
65 +	18.125	12.365
Bilinmeyen	84	32
Toplam	129.556	124.514

Kaynak: DİE, Çanakkale 2000 Genel Nüfus Sayımı, s.110.

Çanakkale ilinde, evli olan kadınların 30 yaşına kadar, erkeklerden daha yüksek olduğu, bu yaştan itibaren ise, evli erkeklerin oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, kadınların erkeklere göre, daha genç yaşta evlendiklerini göstermektedir. Kadınların genç yaşta evlenmeleri, gerek eğitim düzeyleri gerekse, işgücü piyasasında kalma süreleri üzerinde etkilidir. Yaş gruplarına göre evli nüfusun erkek ve kadın nüfustaki farklılıkları Grafik 17’de de görülebilmektedir.

Grafik 17. Yaş Gruplarına Göre Evli Nüfus (2000)

2.4. Doğurganlık ve Ölüm Hızları

Çanakkale ilinde uzun dönemde doğurganlık düzeyinde gerçekleşen değişim, doğurgan çağıdaki (15-49 yaş) her 1000 kadın için, 0-4 yaş grubundaki çocuk sayısını oluşturan, “çocuk-kadın oranı”na (DİE 2002:19) göre, Tablo 20’de verilmiştir.

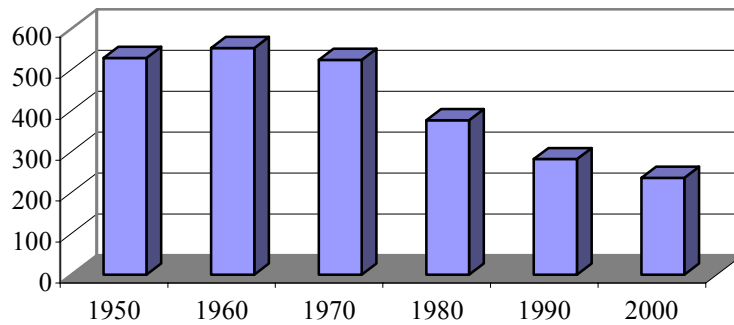
Tablo 20. Çocuk-Kadın Oranı (1945-2000)

Yıllar	15-49 Yaştaki Toplam Kadın Sayısı	0-4 Yaştaki Toplam Çocuk Sayısı	Çocuk-Kadın Oranı (%)
1945	65.837	30.712	466
1950	69.570	36.816	529
1955	70.800	38.958	550
1960	74.393	41.117	553
1965	77.508	38.687	499
1970	81.409	42.670	524
1975	85.813	36.939	430
1980	92.541	34.915	377
1985	100.233	33.652	336
1990	106.180	29.920	282
2000	118.215	27.870	236

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.51.

Çanakkale ilinde doğurgan çağıdaki kadın başına düşen ortalama çocuk sayısı 1960 yılına kadar yükselirken, bu yıldan sonra azalma göstermektedir. 1960 yılında doğurgan çağıdaki her 1000 kadına 553 çocuk düşerken, 2000 yılında her 1000 kadına 236 çocuk düşmektedir. Böylece kadın başına düşen çocuk sayısında son 40 yıl içinde azalmanın olduğu gözlenmektedir. Çanakkale ilinde 1950-2000 dönemleri arasındaki çocuk-kadın oranına ait değişimlerin incelenebilmesi amacıyla Grafik 18 düzenlenmiştir.

Grafik 18. Çocuk Kadın Oranı % (1950-2000)

Grafik 18'e göre, yıllar içinde çocuk-kadın oranında bir azalma olduğu açıkça görülmektedir. Bu durum, Çanakkale ilinde doğurganlık hızının azalmakta olduğunu ifade etmektedir. Doğurganlık düzeyindeki değişimin yorumlanmasında kullanılabilecek bir başka gösterge de, doğurganlık döneminin sonu olan "45-49" yaştaki kadın için ortalama çocuk sayısıdır (DİE 2002: 34). Ortalama canlı doğan çocuk sayısı 1970-2000 dönemlerinde Tablo 21'deki gibi değişim göstermiştir.

Tablo 21. Ortalama Canlı Doğan Çocuk Sayısı (1970-2000)

Yıllar	45-49 Yaştaki Kadın Nüfus		
	Toplam Kadın Sayısı	Canlı Doğan Çocuk Sayısı	Ortalama Canlı Doğan Çocuk Sayısı
1970	7.901	34.748	4.40
1975	10.089	43.894	4.35
1980	10.326	43.759	4.24
1985	10.704	41.705	3.90
1990	10.469	35.357	3.38
2000	14.423	38.424	2.66

Kaynak: DİE, Çanakkale 2000 Genel Nüfus Sayımı, s.50.

Çanakkale ilinde 1970'li yıllarda "45-49" yaş grubundaki kadınlar, ortalama 4 çocuk dünyaya getirmiş iken, 2000 yılında aynı yaş grubundaki kadınlar, ortalama 3 çocuk dünyaya getirmişlerdir. Bu gösterge de, Çanakkale ilinde doğurganlık düzeyinin düştüğünü ifade etmektedir. Doğurganlık hızı kadar, ölüm hızının da çalışma çağındaki nüfus miktarına etkisi olacağından, Tablo 22'de toplam doğurganlık hızı ile bebek ve çocuk ölüm hızları verilmiştir.

Tablo 22. Doğurganlık, bebek ve çocuk ölüm hızları (1970-2000)

Yıllar	Toplam Doğurganlık Hızı	Çocuk Sahibi Olmada Ortalama Yaş	Bebek Ölüm Hızı (%)	Çocuk Ölüm Hızı (%)
1970	-	-	136	52
1975	-	-	138	53
1980	2.53	26.53	106	36
1985	1.64	26.68	86	26
1990	1.91	25.77	56	11
2000	1.68	26.23	34	5

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.50'den düzenlenmiştir.

Çanakkale ilinin 1970 yılından günümüze kadar olan dönemde bebek ölüm hızı azalmakta olup, 1970 yılında 1000 canlı doğumdan yaklaşık 136'sı bir yaşını doldurmadan ölürken, 2000 yılında 1000 canlı doğumdan 34'ü bir yaşını doldurmadan ölmüştür.

Bir kadının doğurduğu dönem boyunca (15-49 yaş grubu), ortalama doğurabileceği canlı çocuk sayısını “toplam doğurganlık hızı” vermekte olup (DİE 2002: 19), bu hız 1980 yılında 2.5 iken, 2000 yılında 1.7'ye gerilemiştir. Böylece il genelinde doğurganlık hızı azalma göstererek, nüfus miktarını (artışını) etkilemektedir. 12 ve daha yukarı yaştaki evli, eşi ölmüş veya boşanmış kadın nüfusun doğurganlık durumu ile canlı doğan ve yaşayan çocuk sayılarının yerleşim yerlerine göre ayrıntıları Tablo 23'te verilmiştir.

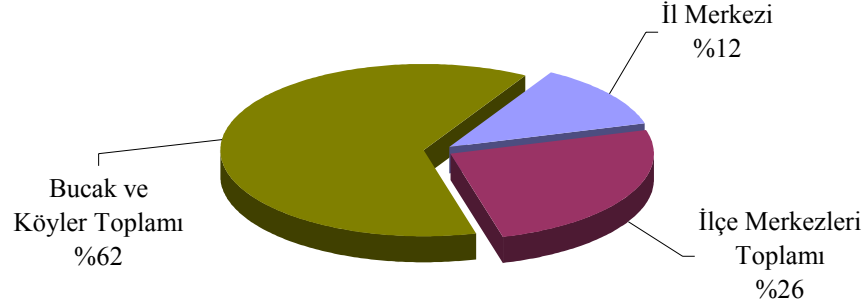
Tablo 23. Evlenen Kadınların Doğurganlık Durumları, Canlı Doğan ve Yaşayan Çocuk Sayılarının Yerleşim Yerlerine Göre Miktarları

Yerleşim Yeri	Evli, Eşi Ölen, Boşanan Kadın Nüfus	Doğurganlık Durumu		Canlı Doğan Çocuk Sayısı			Yaşayan Çocuk Sayısı		
		Canlı Doğum Yapan	Canlı Doğum Yapmayan	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
İl Merkezi	21.534	19.486	2.048	45.747	23.533	22.214	41.473	21.083	20.390
İlçe Merkezleri Toplamı	41.839	37.941	3.898	96.154	49.662	46.492	85.294	43.623	41.671
Bucak ve Köyler Toplamı	84.528	78.957	5.571	244.981	126.269	118.712	210.160	106.785	103.375
İl Toplamı	147.901	136.384	11.517	386.882	199.464	187.418	336.927	171.491	165.436

Kaynak: 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, DİE, s.112-113'teki verilerden düzenlenmiştir.

Çanakkale ilinde 147.901 kadından 136.384'ü canlı doğum yaparken, 11.517'si canlı doğum yapamamıştır. Canlı doğum yapan kadınlardan, 199.464 erkek ve 187.418 kız olmak üzere toplam 386.882 çocuk canlı olarak doğmuştur. Bunlardan da, 171.491 erkek ve 165.436 kız toplam 336.927 çocuk yaşamaktadır. Bu durum il genelinde, erkek nüfusun artışına etki eden nedenler arasında gösterilebilir. Çanakkale ilinde yaşayan çocuk sayılarının yerleşim yerlerine göre dağılım oranları, Tablo 23'teki verilere dayanılarak Grafik 19'da verilmiştir.

Grafik 19. Yerleşim Yerine Göre Yaşayan Çocuk Dağılımı (2000)

Grafik 19'a göre, %62'lik paya, köy nüfusunda bulunanlar sahip olmaktadır. Böylece, il genelinde gerek köy nüfusunun fazla olması gerekse, köylerde evli nüfusun fazla olması, yaşayan çocuk dağılımında bucak ve köyler toplamının payının yüksek olmasını sağlamaktadır.

2.5. Eğitim Durumuna Göre Nüfus ve İlçe Merkezlerindeki Dağılımı

İşgücü piyasalarında bulunan emek arzının, nitelikli veya niteliksiz olduğu, emeğin, eğitim düzeyine bağlanmaktadır. Eğitim düzeyi ne kadar yüksek ise, işgücü piyasasındaki alacağı konum, o kadar iyi olacaktır. Bu durum çalışanın ücretinden başlayarak, sosyal yaşantısına kadar çeşitli alanlarda, diğer eğitim düzeyi az olan çalışanlara göre, farklılıklar yaratabilecektir (Biçerli 2003: 61). Bu nedenle, Çanakkale ilinde işgücü piyasasının yapısını, daha iyi bir şekilde ifade edebilmek amacıyla, ilin eğitim düzeyine göre nüfusunun incelenmesi, önem taşımaktadır.

İl genelinde okuma yazma bilen ve bilmeyen nüfusu inceleyebilmek için 6 yaş ve daha yukarı yaştaki nüfus dikkate alınarak, 1975 ve 2000 yılları arasındaki değişim Tablo 24'de gösterilmektedir.

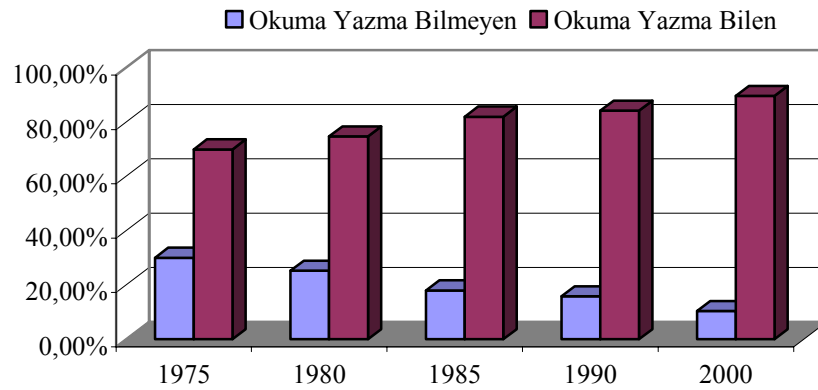
Tablo 24. Okuma Yazma Bilen Nüfus (1975-2000)

(6 ve daha yukarı yaştaki nüfus)

Yıllar	Toplam	Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen	Bilinmeyen	Okuma Yazma Bilmeyen Oranı (%)	Okuma Yazma Bilen Oranı (%)
Toplam						
1975	324.834	97.531	227.073	230	30.05	69.95
1980	348.863	88.289	260.567	7	25.31	74.69
1985	375.542	67.680	307.402	460	18.04	81.96
1990	395.678	62.587	333.076	15	15.82	84.18
2000	431.318	45.040	386.081	197	10.45	89.55
Erkek						
1975	170.574	37.714	132.666	194	22.14	77.86
1980	182.551	32.503	150.045	3	17.81	82.19
1985	197.503	24.140	173.121	242	12.24	87.76
1990	206.438	21.551	184.879	8	10.44	89.56
2000	225.202	14.075	211.017	110	6.25	93.75
Kadın						
1975	154.260	59.817	94.407	36	38.79	61.21
1980	166.312	55.786	110.522	4	33.54	66.46
1985	178.039	43.540	134.281	218	24.49	75.51
1990	189.240	41.036	148.197	7	21.69	78.31
2000	206.116	30.965	175.064	87	15.03	84.97

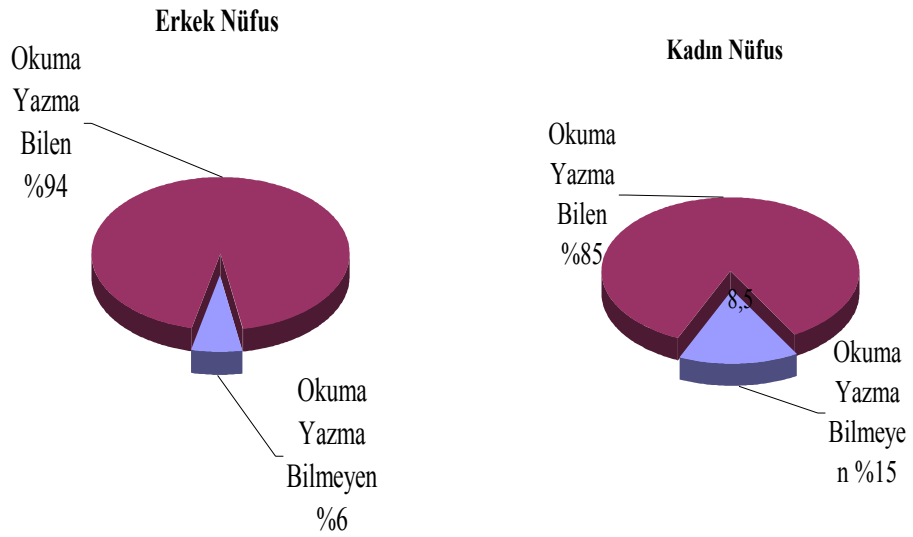
Kaynak: 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, DİE, s.47.

Tablo 24'e göre, Çanakkale il genelinde 1975 yılından 2000 yılına kadar geçen zaman içinde, okuma yazma bilmeyen nüfusun azalmakta olduğu ve buna karşılık, okuma yazma bilen nüfusun artmakta olduğu ifade edilebilir. Bu durum, Grafik 20'de daha net bir şekilde görülebilir.

Grafik 20. Okur-Yazarlık Durumu (1975-2000)

Çanakkale ilinde okuma yazma bilmeyenlerin oranları yıllar itibariyle azalırken, okuma yazma bilenlerin oranlarında artma gözlenmektedir. İl genelinde kadın nüfusun okur-yazarlık oranı, erkek nüfustan daha hızlı artmakla birlikte, cinsiyetler arası farklılıklar devam etmektedir. Bu farklılıklar Tablo 24'deki verilere dayanılarak, Grafik 21'de verilmiştir.

Grafik 21. Erkek ve Kadın Nüfusun Okur-Yazarlık Durumu (2000)

2000 yılında okuma yazma bilenlerin oranları erkeklerde %94 iken, kadınlarda %85'e ulaşarak Çanakkale ilinin eğitim düzeyinin arttığını ortaya koymaktadır. Eğitim sistemimizde yapılan değişikliklerle, 1997-1998 eğitim-öğretim döneminde 8 yıllık ilköğretim eğitiminin uygulanmaya başlanmasıyla, ilkokul ve ortaokul birleştirilmiş ve ilköğretim (temel eğitim) mezunu olmak, zorunlu hale getirilmiştir. İlköğretim mezunu olabilmek için en küçük yaş 14 olduğundan, ilin eğitim düzeyi incelenirken, 14 yaş ve daha yukarı yaşta olan nüfus dikkate alınarak, Tablo 25 düzenlenmiştir.

Tablo 25. Okuryazarlık ve Eğitim Durumuna Göre Nüfus (1975-2000)

Yıllar	14 Yaş ve Daha Yukarı Yaştaki Toplam Nüfus	Okuma Yazma Bilmeyen (14 yaş ve üstü)		Okuma Yazma Bilen Fakat Okul Bitirmeyen (14 yaş ve üstü)		Bitirilen Okul										Bilinmeyen
		Sayı	(%)	Sayı	(%)	İlkokul (14 yaş ve üstü)		En Az İlköğretim Mezunu Olanlar*		25 Yaş ve Daha Yukarı Yaş						
						Sayı	(%)	Sayı	(%)	Ortaokul veya Ortaokul Dengi Meslek Okulları		Lise veya Lise Dengi Meslek Okulları		Yüksek Öğretim		
Toplam																
1975	260.782	84.973	32.61	34.845	13.37	118.150	45.34	13.402	5.14	3.288	1.26	4.453	1.70	1.461	0.56	210
1980	286.539	77.816	27.16	32.542	11.36	139.251	48.60	21.174	7.39	4.251	1.48	7.107	2.48	4.389	1.53	9
1985	314.383	59.911	19.07	33.295	10.60	173.026	55.06	25.202	8.02	6.042	1.92	11.019	3.50	5.749	1.83	139
1990	334.303	55.378	16.57	26.783	8.01	191.232	57.21	27.340	8.18	9.225	2.76	15.130	4.53	9.170	2.74	45
2000	379.849	40.814	10.75	24.204	6.38	197.369	51.99	55.886	14.71	16.293	4.29	26.965	7.10	18.083	4.76	234
Erkek																
1975	137.095	31.490	23.00	23.025	16.81	65.713	47.99	9.590	7.00	2.450	1.79	3.392	2.47	1.275	0.93	160
1980	150.655	27.342	18.15	20.230	13.43	76.932	51.07	14.327	9.51	3.112	2.07	5.093	3.38	3.615	2.40	4
1985	166.032	20.293	12.23	18.967	11.43	92.852	55.95	17.176	10.34	4.423	2.66	7.648	4.61	4.593	2.77	80
1990	174.758	17.970	10.28	14.933	8.55	100.702	57.63	17.471	10.00	6.679	3.82	10.147	5.81	6.825	3.91	31
2000	198.647	11.889	5.99	12.606	6.35	98.514	49.61	33.903	17.07	11.532	5.81	17.828	8.97	12.294	6.19	81
Kadın																
1975	123.687	53.483	43.26	11.820	9.56	52.437	42.41	3.812	3.08	838	0.68	1.061	0.86	186	0.15	50
1980	135.884	50.474	37.15	12.312	9.06	62.319	45.86	6.847	5.04	1.139	0.84	2.014	1.48	774	0.57	5
1985	148.351	39.618	26.72	14.328	9.66	80.174	54.06	8.026	5.41	1.619	1.09	3.371	2.27	1.156	0.78	59
1990	159.545	37.408	23.45	11.850	7.43	90.530	56.75	9.869	6.19	2.546	1.60	4.983	3.12	2.345	1.47	14
2000	181.202	28.925	15.98	11.598	6.41	98.855	54.60	22.023	12.15	4.761	2.63	9.097	5.02	5.789	3.19	154

* “En az ilköğretim mezunu” olarak ifade edilen grup içinde, 14 yaş ve üstü ilköğretim mezunları ile 14-25 yaş grubunda bulunan ortaokul, lise ve yüksek öğretim mezunları yer almaktadır. İlköğretim mezunu olabilmek için, en küçük yaş 14 olup, 14 ve üstü yaş grubu dikkate alınarak hesaplanmıştır. Ancak, 25 ve üstü yaş grubu için orta, lise ve yüksek öğretim durumları ayrı ayrı tespit edilirken, 14-25 yaş aralığı için bu eğitim düzeyleri kesin olarak belirlenememektedir. Ayrıca, sekiz yıllık ilköğretim eğitimi 1997-1998 eğitim-öğretim döneminde uygulamaya başlandığı için 2000 yılından önceki yıllarda, sekiz yıllık eğitime karşılık gelen ilköğretim, orta ve lise dengi okullardan mezun olanların karşılaştırılmasıyla, 2000 yılının verilerine tutarlılık sağlanmıştır. Bu nedenle, “en az ilköğretim mezunu olanlar” ifadesinin kullanılması daha uygun görülmüştür.

Kaynak: DİE verilerinden yararlanarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır. DİE, Çanakkale 2000 Genel Nüfus Sayımı, s.48-49.

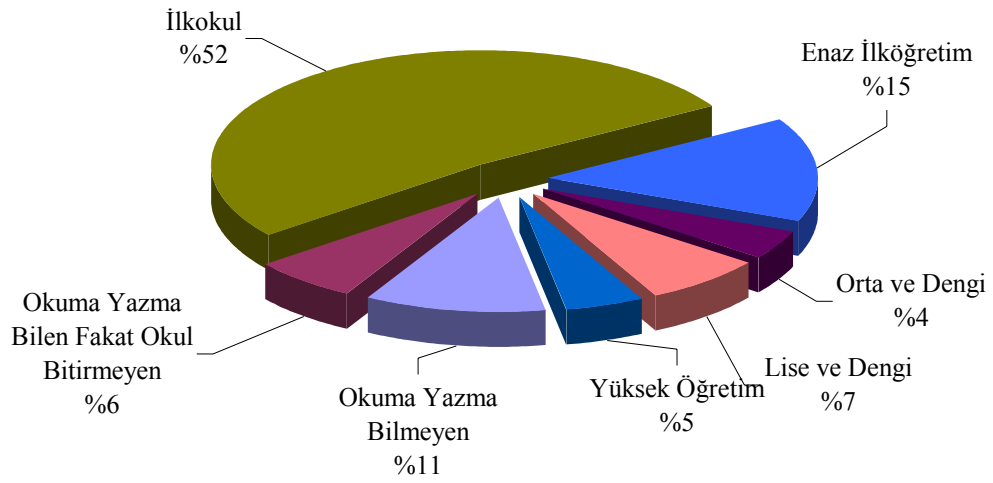
Tablo 25 incelendiğinde, Çanakkale ilinde nüfus artış hızına bağlı olarak, 1975-2000 dönemi arasında, 14 yaş ve daha yukarı yaştaki nüfusta da artış olduğu görülmektedir. Aynı dönemde, il genelinde okuma yazma bilmeyenlerin ve okuma yazma bilip, herhangi bir okuldan mezun olmayanların oranlarında azalma görülürken; ilkokul, ilköğretim, ortaokul, lise ve yüksek öğretim mezunlarının oranlarında artış gözlenmesi, dikkat çekmektedir. Ancak, 1990-2000 döneminde ilkokul mezunu olanların oranlarında az da olsa, bir azalmanın görülmesi, 1997-1998 eğitim-öğretim döneminde uygulanan ilköğretim sisteminden kaynaklanmaktadır. Buna karşılık 2000 yılında ilköğretim, ortaokul, lise ve yüksek öğretim mezunlarının oranlarında artış meydana gelmiştir.

Eğitim düzeyindeki gelişim, eğitim çağını bitiren 25 ve daha yukarı yaştaki nüfus için incelenmiş olup, ilkokul ve ilköğretim mezunları için 14 ve daha üstü yaş dikkate alınmıştır. Tablo 25'e göre, 1975-2000 döneminde 25 ve daha yukarı yaştaki nüfusun içinde, ortaokul ve ortaokul dengi, lise ve lise dengi ile yüksek öğretim mezunlarının payı, her iki cinsiyette de sürekli artış göstermektedir. Aynı dönemde ilkokul mezunu kadın nüfusun oranı sürekli olarak artarken, özellikle lise ve üniversite mezunu olanların oranındaki artış nedeniyle ilkokul mezunu olan erkek nüfusun oranı, 1990 yılından sonra düşme eğilimine girmiştir. 1975 yılında 25 ve daha yukarı yaştaki erkeklerin %47.99'u, kadınların %42.41'i ilkokul mezunu iken, 2000 yılında erkeklerin %49.61'i, kadınların %54.60'ı ilkokul mezunudur.

Ortaokul ve ortaokul sonrası eğitim düzeylerinde bulunan kadın ve erkek oranları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. 2000 yılında ortaokul veya lise mezunu olan erkeklerin oranı, kadınların oranından yaklaşık iki kat daha fazladır. Cinsiyetler arası eğitim düzeyindeki farklılık yüksek öğretim mezunları için de geçerlidir. Tablo 25'e göre, 1975 yılında erkeklerin %2.47'si, kadınların %0.86'si lise mezunu iken, 2000 yılında erkeklerin %8.97'si, kadınların %5.02'si lise mezunudur. Yüksek öğretim mezunu olan nüfus oranı her iki cinsiyette de artış göstermekte olup, 1975 yılında erkeklerin %0.93'ü, kadınların %0.15'i yüksek öğretim mezunu iken, 2000 yılında bu eğitim düzeyinden mezun olan

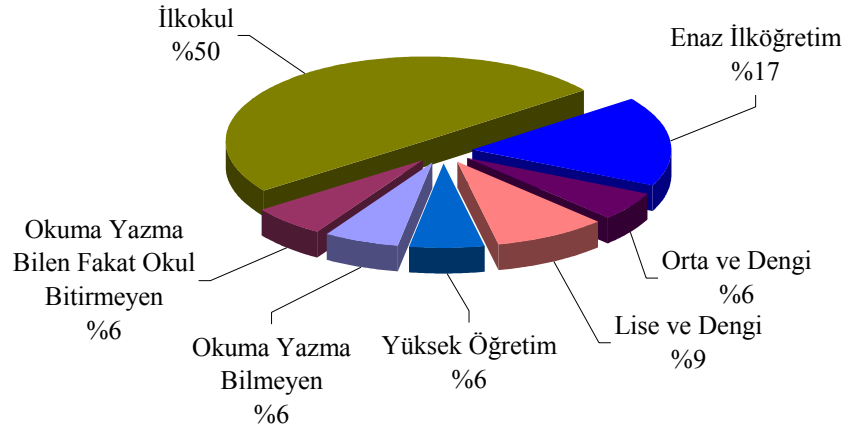
erkeklerin oranı %6.19'a, kadınların oranı %3.19'a yükselmiştir. Bu durum il genelinde, eğitim düzeyi açısından, özellikle lise ve yüksek öğretim mezunlarında önemli artışların olduğunu ifade etmektedir. Çanakkale ilinde 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarından elde edilen verilere dayanılarak hazırlanan Tablo 25'deki oranlara göre, ilin genel eğitim durumu Grafik 22'de ayrıca özetlenmiştir.

Grafik 22. Okuryazarlık ve Eğitim Durumuna Göre 14 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfus (2000)

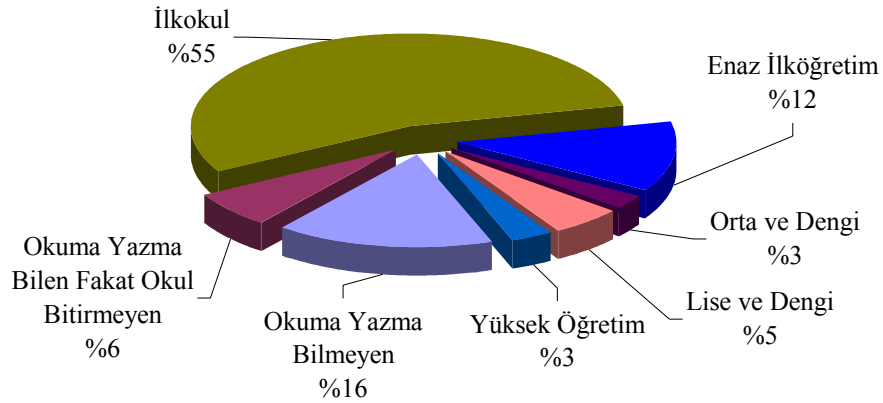

Grafik 22'ye göre, il genelinde %52'lik payla ilköğretim mezunlarının olduğu, bunu ilköğretim, lise, ortaokul ve yüksek öğretim mezunlarının takip ettiği açıkça görülebilmektedir. Bunun yanında, okuma yazma bilmeyenlerin oranı %11 iken, okuma yazma bilip, herhangi bir okuldan mezun olmayanların oranı ise, %6'dır. Kadın ve erkek nüfusun eğitim düzeyleri arasındaki gözlenen farklılıklar Grafik 23 ve 24'te ayrıca özetlenmiştir.

Grafik 23. 14 ve Daha Yukarı Yaştaki Erkek Nüfusun Okuryazarlık ve Eğitim Durumu (2000)

Grafik 24. 14 ve Daha Yukarı Yaştaki Kadın Nüfusun Okuryazarlık ve Eğitim Durumu (2000)

Eğitim düzeyi açısından erkek ve kadın nüfusta en çok paya, ilkokul mezunları sahip olup, daha sonraki dönemlerde genç nüfusun artmasıyla yerini, lise ve üstü eğitim düzeyine bırakabileceği anlaşılmaktadır. Ortaokul, lise ve yüksek öğretim düzeyleri her iki cinsiyette de artış gösterip, okuma yazma bilmeyenlerin oranlarında azalmalar meydana gelmektedir. Kadın nüfustaki, okuma yazma bilmeyenlerin oranının, erkek nüfusa göre, daha fazla olmasına rağmen gerek erkek, gerekse kadın nüfusta görülen eğitimdeki olumlu artışların,

işgücü piyasalarına yansıtacağı düşünüldüğünde, Çanakkale ilinin kalkınabilirlik düzeyine katkı sağlayabileceği, ifade edilebilir.

Bunun yanısıra yerleşim yerlerine göre, eğitim durumunun farklılıklar yaratabileceği düşüncesiyle, Tablo 26 düzenlenmiştir.

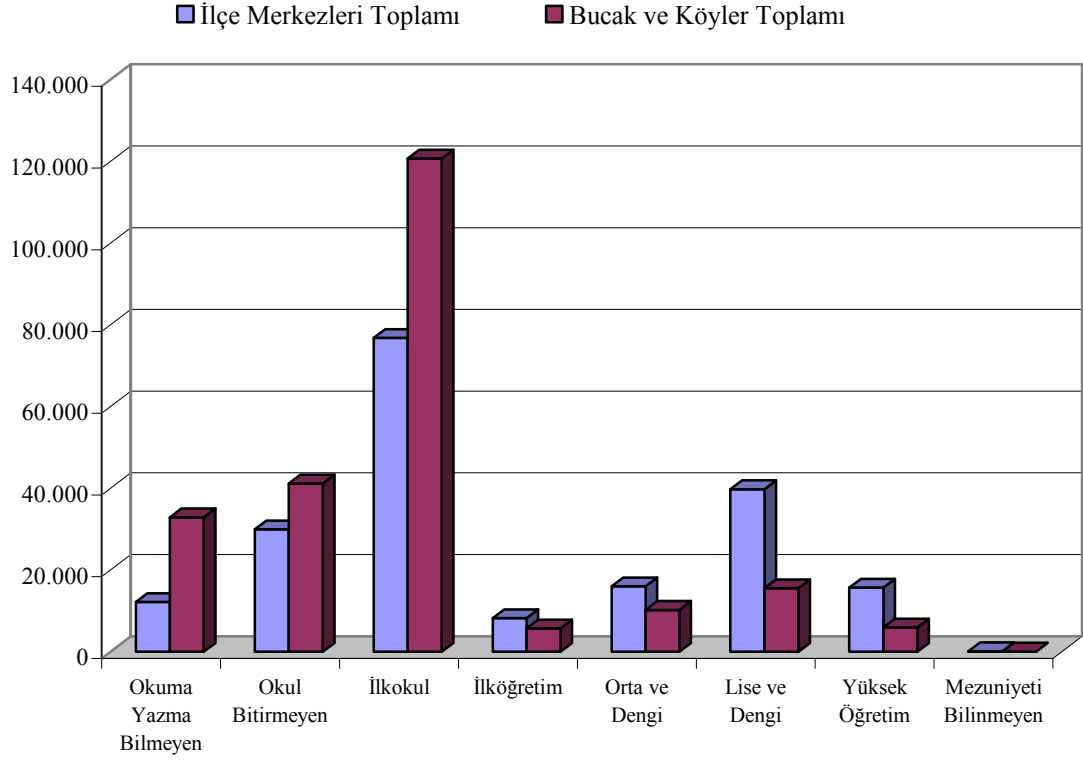
Tablo 26. Okuryazarlık, Eğitim Durumu, Cinsiyet ve Yerleşim Yerlerine Göre Nüfus
(6 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfus)

Eğitim Durumu	İl Toplamı			İlçe Merkezleri Toplamı			Bucak ve Köyler Toplamı		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	45.040	14.075	30.965	12.147	3.842	8.305	32.893	10.233	22.660
Okuma Yazma Bilen (2)	386.081	211.017	175.064	186.689	101.394	85.295	199.392	109.623	89.769
Bir Okul Bitirmeyen	71.149	36.786	34.363	29.972	15.061	14.911	41.177	21.725	19.452
İlkokul	197.469	98.579	98.890	76.782	37.409	39.378	120.682	61.170	59.512
İlköğretim	13.988	7.804	6.184	8.256	4.463	3.793	5.732	3.341	2.391
Orta ve Dengi Meslek	26.258	18.979	7.279	16.018	11.079	4.939	10.240	7.900	2.340
Lise ve Dengi Meslek	55.337	34.513	20.824	39.808	23.527	16.281	15.529	10.986	4.543
Yüksek Öğretim	21.692	14.303	7.389	15.708	9.820	5.888	5.984	4.483	1.501
Mezuniyeti Bilinmeyen	188	53	135	140	35	105	48	18	30
Bilinmeyen (3)	197	110	87	174	95	79	23	15	8
Toplam (1+2+3)	431.318	225.202	206.116	199.010	105.331	93.679	232.308	119.871	112.437

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.95'teki verilerden düzenlenmiştir.

En az ortaokul mezunu olanların sayısı, bütün yerleşim yerlerinde erkek nüfusun, kadın nüfustan oldukça yüksek olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanısıra, özellikle kadın nüfusta ilköğretim mezunlarının sayısı ile okuma yazma bilmeyenlerin sayısı, erkek nüfusa göre fazla olup, kadınların eğitim düzeylerinin düşük olduğunu ifade etmektedir. İlçe merkezleri toplamı ile bucak ve köyler toplamındaki eğitim durumu, Tablo 26'daki verilere göre, Grafik 25'de ayrıca gösterilmektedir.

Grafik 25. Yerleşim Yerlerine Göre Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)

İlçe merkezleri ile bucak ve köyler toplamını karşılaştıracak olursak, bucak ve köylerde ilköğretim düzeyindeki nüfus fazla iken, ilçe merkezlerinde en az ilköğretim mezunu seviyesinde olan ve özellikle ilköğretim mezunlarından sonra en çok lise mezunlarının olduğu dikkat çekmektedir. İl genelinde ilköğretim mezunlarının sayıca fazla olması, diğer eğitim düzeylerine sahip olanların pozisyonunun ortaya konmasını gerektirmektedir. Bu nedenle, Çanakkale iline bağlı olan her ilçe nüfusunun eğitim yapısı incelenecektir.

İl Merkezi

Okuma yazmaya başlama çağı, 6 yaş ve daha yukarı yaş gruplarından meydana gelerek, Tablo 27'de il merkezinin eğitim durumu 6 yaş ve daha yukarı yaş grupları dikkate alınarak verilmiştir. Buna göre, İl merkezinde, 6 yaş ve daha

yukarı yaştaki nüfus 70.923 olup, bunun 37.039'u erkek, 33.884'ü kadın nüfustan meydana gelmektedir.

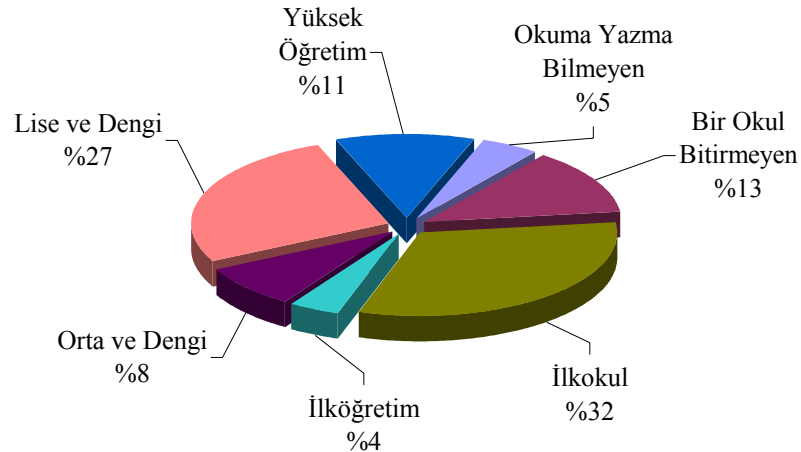
Tablo 27. İl Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	İl Merkezi			Okuryazarlık Oranları (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	3.274	1.125	2.149	4.6	3.0	6.3
Okuma Yazma Bilen (2)	67.497	35.832	31.665	95.2	96.7	93.5
Bir Okul Bitirmeyen	9.108	4.513	4.595	12.8	12.2	13.6
İlkokul	22.596	10.915	11.681	31.9	29.5	34.5
İlköğretim	3.009	1.499	1.510	4.2	4.0	4.5
Orta ve Dengi Meslek	5.851	3.773	2.078	8.2	10.2	6.1
Lise ve Dengi Meslek	18.869	10.402	8.467	26.6	28.1	25.0
Yüksek Öğretim	7.998	4.718	3.280	11.3	12.7	9.7
Mezuniyeti Bilinmeyen	66	12	54	0.1	0.0	0.2
Bilinmeyen (3)	152	82	70	0.2	0.3	0.2
Toplam (1+2+3)	70.923	37.039	33.884	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.96'teki verilerden yararlanılıp, yeniden yüzde olarak düzenlenmiştir.

Erkek ve kadın nüfustaki eğitim farklılıkları ilkokul, ortaokul ve yüksek öğretimde ortaya çıkarak, özellikle ilkokul mezunu olan kadınların erkeklerden fazla bir paya sahip oldukları dikkat çekmektedir. İl merkezinde okuma yazma oranı %95 olup, eğitim düzeyindeki farklılıklar, Grafik 26'da daha anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmektedir.

Grafik 26. İl Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)

Grafik 26'ya göre, il merkezinde ilkokul mezunu olanların %32'lik payı fazla olsa da, %27'lik payla lise ve dengi okul mezunları ile %11'lik payla yüksek öğretim mezunlarının mevcudiyeti, il merkezinin eğitim durumuna göre nüfus dağılımı açısından, eğitim seviyesinin yüksek olduğunu ifade etmektedir. 2000 yılından sonra eğitim düzeyinde olumlu gelişmelerin olduğu düşünüldüğünde, il merkezinin işgücü piyasalarında, emek arzı açısından daha fazla rekâbet gücünü artıracığı ifade edilebilir.

Ayvacık İlçe Merkezi

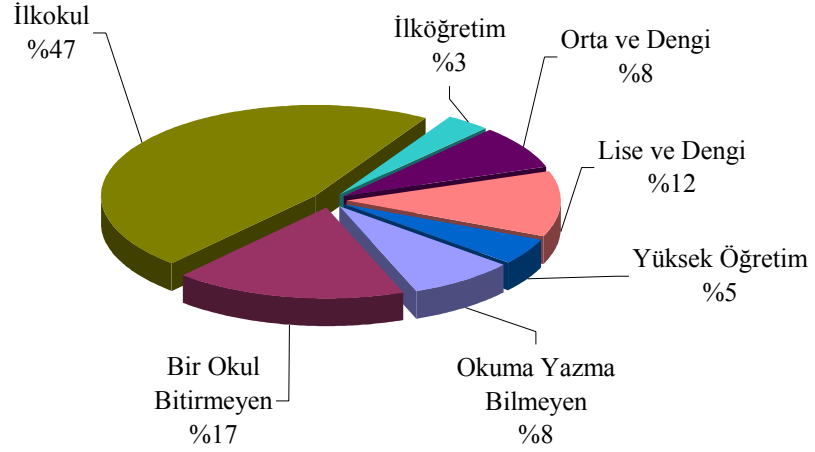
Ayvacık ilçesinde 6 ve daha yukarı yaştaki nüfus 5.867 olup, 2.952'sini erkek nüfus, 2.915'ini ise kadın nüfus oluşturmaktadır. Ayvacık ilçe merkezindeki bu nüfusun eğitim durumları ise, Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28. Ayvacık İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	Ayvacık İlçe Merkezi			Okuryazarlık Oranları (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	474	146	328	8.1	4.9	11.3
Okuma Yazma Bilen (2)	5.392	2.805	2.587	91.9	95.0	88.7
Bir Okul Bitirmeyen	1.027	515	512	17.5	17.4	17.6
İlkokul	2.755	1.295	1.460	47.0	43.9	50.1
İlköğretim	198	108	90	3.4	3.7	3.1
Orta ve Dengi Meslek	444	319	125	7.6	10.8	4.3
Lise ve Dengi Meslek	696	405	291	11.9	13.7	10.0
Yüksek Öğretim	268	162	106	4.6	5.5	3.6
Mezuniyeti Bilinmeyen	4	1	3	0.1	0.0	0.1
Bilinmeyen (3)	1	1	-	0.0	0.0	-
Toplam (1+2+3)	5.867	2.952	2.915	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.98'teki verilerden yararlanılıp, yeniden yüzde olarak düzenlenmiştir.

Ayvacık ilçe merkezinde okuma yazma bilenlerin oranı %92 olup, eğitim düzeyi açısından cinsiyetler arasında il merkezinde olduğu gibi, farklılıklar ortaya çıkmıştır. Kadın nüfusta ilkokul mezunu olanların payı %50 iken, erkek nüfusta %44'tür. Ancak, diğer eğitim düzeylerinde erkek nüfusun payı, kadın nüfusa göre fazla çıkmaktadır. Ayvacık ilçesine ait eğitim durumundaki dağılım, Grafik 27'de ayrıca verilmiştir.

Grafik 27. Ayvacık İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)

Grafik 27’de de görülebileceği gibi, Ayvacık ilçesinde %47’lik yüksek bir paya ilkokul mezunları sahiptir. Bunu lise, ortaokul ve yüksek öğretim mezunları izlemektedir. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı ise, ortaokul mezunlarıyla aynıdır. Okuma yazma bilmesine rağmen, her hangi bir okuldan mezun olmayanlar, nüfusun %17’sini oluşturarak, lise mezunlarından daha fazla paya sahip bulunmaktadır.

Bayramiç İlçe Merkezi

Bayramiç ilçe merkezinin eğitim düzeyini inceleyebilmek amacıyla, ilçenin 6 yaş ve daha yukarı yaştaki nüfusunun eğitim durumu Tablo 29’da verilmiştir.

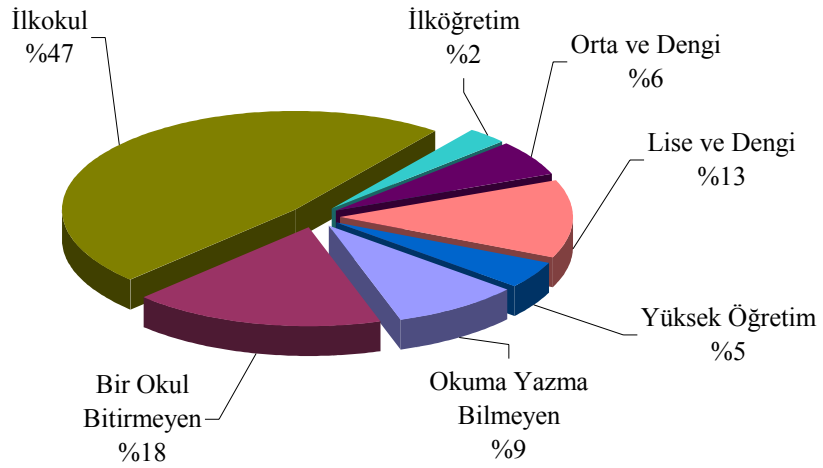
Tablo 29. Bayramiç İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	Bayramiç İlçe Merkezi			Okuryazarlık Oranları (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	974	279	695	8.8	5.1	12.5
Okuma Yazma Bilen (2)	10.086	5.206	4.880	91.1	94.8	87.5
Bir Okul Bitirmeyen	1.947	966	981	17.6	17.6	17.6
İlkokul	5.271	2.495	2.776	47.6	45.4	49.8
İlköğretim	302	140	162	2.7	2.5	2.9
Orta ve Dengi Meslek	668	443	225	6.0	8.1	4.0
Lise ve Dengi Meslek	1.393	816	577	12.6	14.9	10.3
Yüksek Öğretim	497	342	155	4.5	6.2	2.8
Mezuniyeti Bilinmeyen	8	4	4	0.1	0.0	0.1
Bilinmeyen (3)	11	7	4	0.1	0.1	0.1
Toplam (1+2+3)	11.071	5.492	5.579	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.99’teki verilere göre yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Bayramiç ilçesinde eğitim düzeyinin incelendiği nüfus 11.071 olup, bunun 5.492'si erkek, 5.579'u kadın nüfustan oluşmaktadır. İlçede okuma yazma bilenlerin oranı %91 olup, en yüksek paya %47 ile ilkokul mezunları sahiptir. Cinsiyetler arasında farklılıklar görülmekte olup, ortaokul, lise ve yüksek öğretim mezunu olanların erkek nüfustaki paylarının kadın nüfusa göre fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Eğitim durumundaki dağılım Grafik 28'de de verilmiştir.

Grafik 28. Bayramiç İlçe Merkezinin Okuryazarlık Dağılımı (2000)

Bayramiç ilçesinde ilkokul mezunlarının payının fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bunu, Ayvacık ilçesindeki gibi, lise, ortaokul ve yüksek öğretim mezunları izlemektedir. Bunun yanında, okur-yazar olup, herhangi bir okuldan mezun olmayanların oranı %18'lik payla, lise mezunlarından yüksek olduğu da gözlenmektedir.

Biga İlçe Merkezi

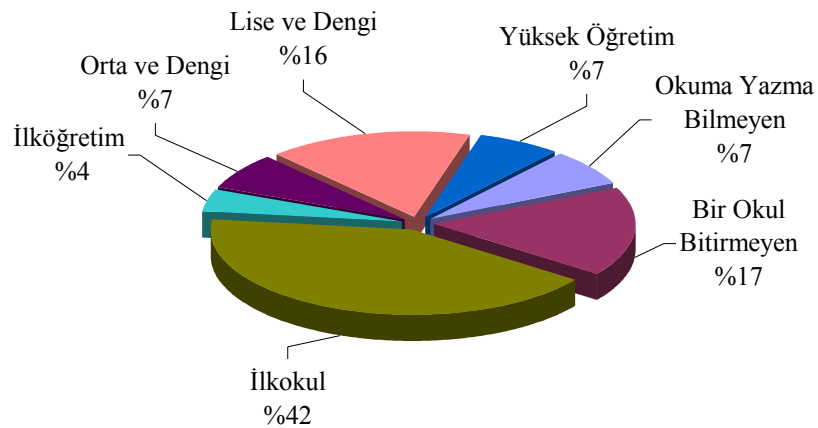
Biga ilçesinde 6 ve daha yukarı yaş grubunda bulunan nüfus 25.102 olup, 12.519'u erkek, 12.583'ü kadın nüfustan meydana gelmektedir. İlçenin eğitim durumu ise Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30. Biga İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	Biga İlçe Merkezi			Okuryazarlık Oranları (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	1.753	470	1.283	7.0	3.8	10.2
Okuma Yazma Bilen (2)	23.347	12.047	11.300	93.0	96.2	89.8
Bir Okul Bitirmeyen	4.235	2.104	2.131	16.9	16.8	16.9
İlkokul	10.499	4.762	5.737	41.8	38.0	45.6
İlköğretim	1.095	597	498	4.4	4.8	4.0
Orta ve Dengi Meslek	1.745	1.187	558	7.0	9.5	4.4
Lise ve Dengi Meslek	4.078	2.307	1.771	16.2	18.4	14.1
Yüksek Öğretim	1.689	1.088	601	6.7	8.7	4.8
Mezuniyeti Bilinmeyen	6	2	4	0.0	0.0	0.0
Bilinmeyen (3)	2	2	-	0.0	0.0	-
Toplam (1+2+3)	25.102	12.519	12.583	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.100'deki verilere göre yeniden yüzde olarak düzenlenmiştir.

Tablo 30'a göre, ilçede okuma yazma bilenlerin oranı %93 olup, cinsiyetler arasında farklılıklar görülmektedir. İlçedeki kadınların %46'sı ilköğretim mezunu iken, erkeklerin %38'i ilköğretim mezunudur. Eğitim durumundaki dağılım oranları ise, Grafik 29'da verilmiştir.

Grafik 29. Biga İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)

Grafik 29'a göre, ilçede %42 ile ilköğretim mezunları büyük bir paya sahip olsa bile, lise ve dengi okullardan mezun olanların payı da yüksek sayılabilmektedir. Ortaokul ve yüksek öğretim mezunlarının payları ile okuma yazma bilmeyenlerin payı eşit olup, nüfusun %7'sini oluşturmaktadır. Bunun

yanında, okuma yazma bilip herhangi bir okuldan mezun olmayanların oranı ise, lise mezunlarının oranına yakın olup, %17'lik bir paya sahiptir.

Bozcaada İlçe Merkezi

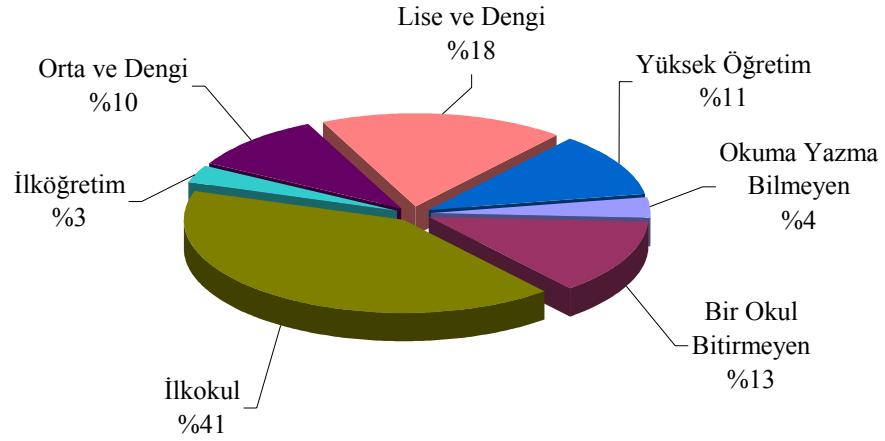
Bozcaada ilçesinde 6 ve daha yukarı yaştaki nüfus 2.282 olup, 1.388'i erkek nüfustan, 894'ü ise, kadın nüfustan meydana gelmektedir. Bozcaada ilçesinin eğitim düzeyi Tablo 31'de verilmektedir.

Tablo 31. Bozcaada İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	Bozcaada İlçe Merkezi			Okuryazarlık Oranları (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	84	37	47	3.7	2.7	5.3
Okuma Yazma Bilen (2)	2.198	1.351	847	96.3	97.3	94.7
Bir Okul Bitirmeyen	294	146	148	12.9	10.5	16.6
İlkokul	943	538	405	41.3	38.8	45.3
İlköğretim	69	39	30	3.0	2.8	3.4
Orta ve Dengi Meslek	228	178	50	10.0	12.8	5.6
Lise ve Dengi Meslek	414	282	132	18.1	20.3	14.8
Yüksek Öğretim	250	168	82	11.0	12.1	9.2
Mezuniyeti Bilinmeyen	-	-	-	-	-	-
Bilinmeyen (3)	-	-	-	-	-	-
Toplam (1+2+3)	2.282	1.388	894	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.101'deki verilerden yararlanılıp, yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

İlçede okuma yazma bilenlerinin oranı %96 olup, en çok paya %41 ile ilkokul mezunları sahiptir. Cinsiyetler arasında farklılıklar görülmekle birlikte, ortaokul, lise ve yüksek öğretim mezunu olanlarda erkek nüfus kadın nüfusa göre, fazla paya sahiptir. Eğitim düzeyinin dağılımı Grafik 30'da özetlenmektedir.

Grafik 30. Bozcaada İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)

Bozcaada ilçesinde ilkokul mezunu olanlar %41 ile ilk sırada yer almaktadır. Bunu lise, ortaokul ve yüksek öğretim mezunu olanlar izlemektedir. Ortaokul mezunu olanlar ile yüksek öğretim mezunları yaklaşık olarak birbirine eşittir. Ancak ilçede, nüfusun %13'ü okuma yazma bilmesine rağmen, herhangi bir okuldan mezun olmamıştır.

Çan İlçe Merkezi

Çan ilçesinin eğitim düzeyi Tablo 32'de verilmiş olup, 6 yaş ve daha yukarı yaştaki nüfusu içermektedir.

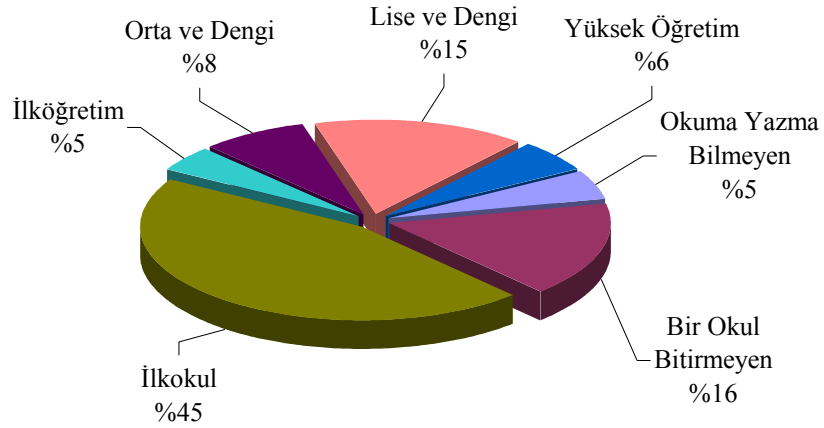
Tablo 32. Çan İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	Çan İlçe Merkezi			Okuryazarlık Oranları (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	1.349	413	936	5.1	2.9	7.5
Okuma Yazma Bilen (2)	25.228	13.727	11.501	94.9	97.1	92.5
Bir Okul Bitirmeyen	4.342	2.181	2.161	16.3	15.4	17.4
İlkokul	12.005	5.711	6.294	45.2	40.4	50.6
İlköğretim	1.189	591	598	4.5	4.2	4.8
Orta ve Dengi Meslek	2.073	1.568	505	7.8	11.1	4.1
Lise ve Dengi Meslek	4.122	2.666	1.456	15.5	18.9	11.7
Yüksek Öğretim	1.472	1.007	465	5.5	7.1	3.7
Mezuniyeti Bilinmeyen	25	3	22	0.1	0.0	0.2
Bilinmeyen (3)	-	-	-	-	-	-
Toplam (1+2+3)	26.577	14.140	12.437	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.102'deki verilerden yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Eğitim durumunun incelendiği nüfus 26.577 olup, bunun 14.140'ını erkek nüfus, 12.437'sini kadın nüfus oluşturmaktadır. an ilçesinde, okuma yazma bilenlerin oranı %95'tir. Eğitim düzeyi açısından cinsiyetler arasındaki farklılıklar an ilçesinde de görülmekte olup, ortaokul, lise ve yüksek ğretim mezunlarının içinde erkek nüfusun oranı, kadın nüfusa göre fazlalık göstermektedir. Eğitim durumundaki dağılım, Grafik 31'de de verilmektedir.

Grafik 31. an İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)

Grafik 31'e göre, ilçede %45 ile ilkokul mezunları ilk sırada yer almakla birlikte, %15 ile lise mezunları, %8 ile ortaokul mezunları ve %6 ile yüksek ğretim mezunları nüfusun eğitim düzeyini belirlemektedir. Ancak, nüfusun %16'sı okuma yazma bilmesine karşılık herhangi bir okuldan mezun olmamıştır.

Eceabat İlçe Merkezi

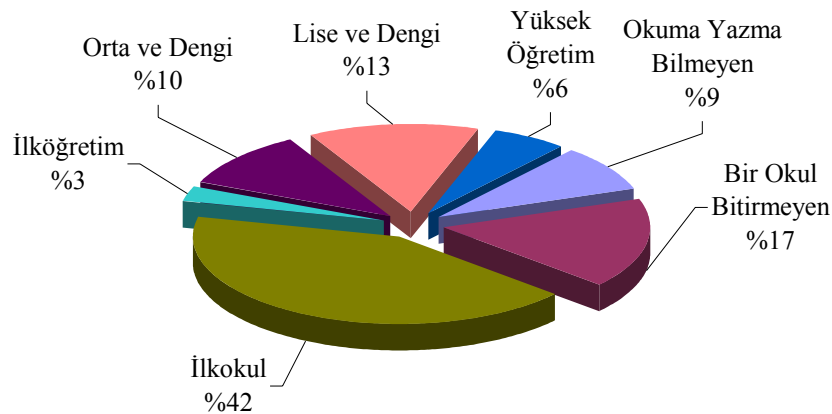
Eceabat ilçesinde 6 ve daha yukarı yaştaki nüfus 4.437 olup, 2.433' erkek ve 2.004' kadın nüfustan meydana gelmektedir. İlçenin eğitim durumu ise, Tablo 33'de verilmiştir.

Tablo 33. Eceabat İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	Eceabat İlçe Merkezi			Okuryazarlık Oranları (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	387	92	295	8.7	3.8	14.7
Okuma Yazma Bilen (2)	4.049	2.340	1.709	91.3	96.2	85.3
Bir Okul Bitirmeyen	734	404	330	16.5	16.6	16.5
İlkokul	1.871	1.003	868	42.2	41.2	43.3
İlköğretim	132	78	54	3.0	3.2	2.7
Orta ve Dengi Meslek	460	318	142	10.4	13.1	7.1
Lise ve Dengi Meslek	598	376	222	13.5	15.5	11.1
Yüksek Öğretim	254	161	93	5.7	6.6	4.6
Mezuniyeti Bilinmeyen	-	-	-	-	-	-
Bilinmeyen (3)	1	1	-	0.0	0.0	-
Toplam (1+2+3)	4.437	2.433	2.004	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.103'teki verilerden yararlanılıp, yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 33'e göre, ilçe nüfusunun %91'i okuma yazma bilmektedir. Erkek ve kadın nüfus arasında eğitim düzeyi açısından, farklılıklar ortaya çıkarak, kadın nüfusta ilkokul mezunları, erkek nüfustan daha fazla bir paya sahip olmaktadır. Eğitim durumundaki dağılım ise, Grafik 32'de verilmiştir.

Grafik 32. Eceabat İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)

Grafik 32'de Eceabat ilçesinin eğitim durumu oransal olarak gösterilmiş olup, en çok paya %42 ile ilkokul mezunları sahip bulunmaktadır. Bu oranı lise, ortaokul ve yüksek öğretim mezunları izlerken, nüfusun %17'lik kısmının okur-

yazar olmasına rağmen, herhangi bir okuldan mezun olmamış olmaları ve lise mezunlarından bile, fazla bir paya sahip oldukları dikkat çekmektedir.

Ezine İlçe Merkezi

İlçenin eğitim düzeyi, 6 ve daha yukarı yaştaki nüfus açısından Tablo 34’de gösterilmiştir.

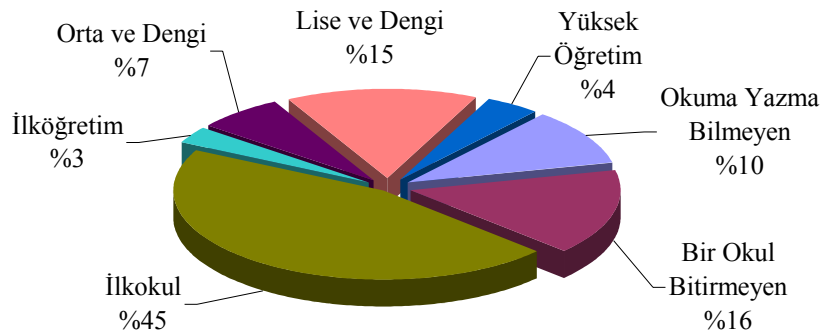
Tablo 34 . Ezine İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	Ezine İlçe Merkezi			Okuryazarlık Oranları (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	1.234	448	786	10.2	6.8	14.3
Okuma Yazma Bilen (2)	10.823	6.130	4.693	89.8	93.2	85.6
Bir Okul Bitirmeyen	1.892	960	932	15.7	14.6	17.0
İlkokul	5.478	2.966	2.512	45.4	45.1	45.8
İlköğretim	366	228	138	3.0	3.5	2.5
Orta ve Dengi Meslek	801	594	207	6.6	9.0	3.8
Lise ve Dengi Meslek	1.788	1.060	728	14.8	16.1	13.3
Yüksek Öğretim	491	318	173	4.1	4.8	3.2
Mezuniyeti Bilinmeyen	7	4	3	0.1	0.1	0.1
Bilinmeyen (3)	2	-	2	0.0	-	0.0
Toplam (1+2+3)	12.059	6.578	5.481	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.104’teki verilere dayanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

İlçede nüfusun %90’ı okuma yazma bilmektedir. Eğitim düzeyi incelenen nüfus 12.059 olup, 6.578’ini erkek, 5.481’ini kadın nüfus meydana getirmektedir. İlçede, diğer ilçelerde olduğu gibi cinsiyetler arasında az da olsa, farklılıklar görülmektedir. Eğitim durumundaki dağılım ise, Grafik 33’te verilmiştir.

Grafik 33. Ezine İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)

Ezine ilçesinin eğitim düzeyi, Grafik 33'te de görüldüğü gibi, ilkokul mezunları %45'lik oranla en fazla paya sahip olmaktadır. Bu oranı lise, ortaokul ve yüksek öğretim mezunları izlerken, okur-yazar olup, herhangi bir okul bitirmeyen, nüfusun %16'sını oluşturmaktadır.

Gelibolu İlçe Merkezi

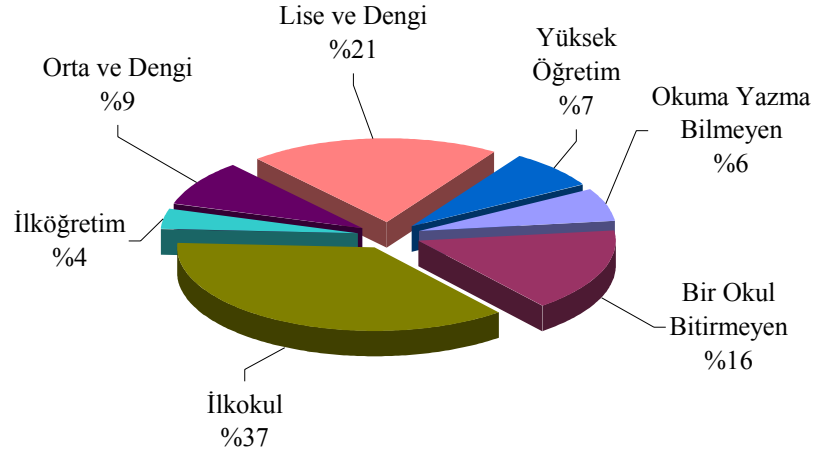
Gelibolu ilçe merkezinde 6 ve daha yukarı yaştaki nüfus 21.127 olup, 11.472'sini erkek, 9.655'ini kadın nüfus meydana getirmektedir. İlçenin eğitim durumu Tablo 35'te verilmiştir.

Tablo 35. Gelibolu İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	Gelibolu İlçe Merkezi			Okuryazarlık Oranları (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	1.341	436	905	6.3	3.8	9.4
Okuma Yazma Bilen (2)	19.782	11.035	8.747	93.6	96.2	90.6
Bir Okul Bitirmeyen	3.407	1.758	1.649	16.1	15.3	17.1
İlkokul	7.731	3.830	3.901	36.6	33.4	40.4
İlköğretim	838	455	383	4.0	4.0	4.0
Orta ve Dengi Meslek	1.856	1.206	650	8.8	10.5	6.7
Lise ve Dengi Meslek	4.348	2.751	1.597	20.6	24.0	16.5
Yüksek Öğretim	1.590	1.031	559	7.5	9.0	5.8
Mezuniyeti Bilinmeyen	12	4	8	0.1	0.0	0.1
Bilinmeyen (3)	4	1	3	0.0	0.0	0.0
Toplam (1+2+3)	21.127	11.472	9.655	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.105'teki verilerden yararlanılıp, yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Nüfusun, %94'ünü okuma yazma bilen nüfus oluşturup, cinsiyetler arasındaki eğitim farklılıkları Gelibolu ilçesinde de görülmektedir. Eğitim durumundaki dağılım Grafik 34'de ayrıca verilmektedir.

Grafik 34. Gelibolu İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)

Grafik 34'e göre, ilçenin %37'sini ilköğretim mezunları oluştururken, %21'ini lise mezunları oluşturmaktadır. İlçede nüfusun %16'sı ise, okuma yazma bildiği halde herhangi bir okuldan mezun olmayan nüfusu oluşturmaktadır.

Gökçeada İlçe Merkezi

Gökçeada ilçesinde 6 ve daha yukarı yaştaki nüfus 6.798 olup, 4.967'sini erkek, 1.831'ini kadın nüfus oluşturmaktadır. Eğitim durumunun ayrıntıları ise, Tablo 36'da verilmiştir.

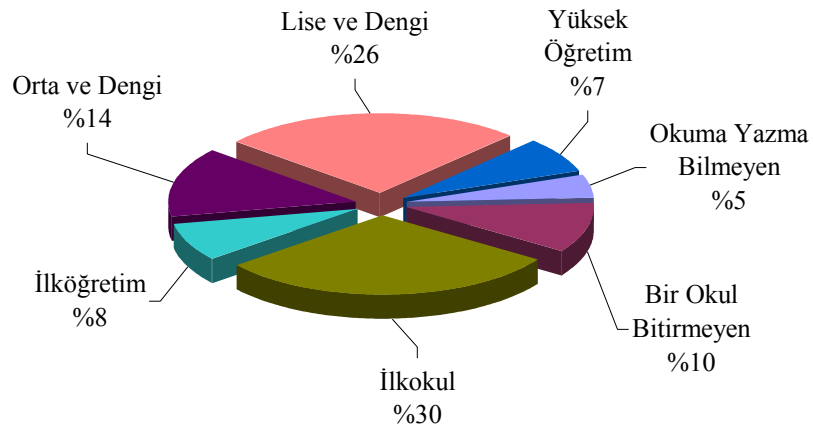
Tablo 36. Gökçeada İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	Gökçeada İlçe Merkezi			Okuryazarlık Oranları (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	320	128	192	4.7	2.6	10.5
Okuma Yazma Bilen (2)	6.478	4.839	1.639	95.3	97.4	89.5
Bir Okul Bitirmeyen	691	351	340	10.2	7.1	18.6
İlkokul	2.017	1.384	633	29.7	27.9	34.6
İlköğretim	537	449	88	7.9	9.0	4.8
Orta ve Dengi Meslek	972	868	104	14.3	17.5	5.7
Lise ve Dengi Meslek	1.763	1.406	357	25.9	28.3	19.5
Yüksek Öğretim	496	381	115	7.3	7.7	6.3
Mezuniyeti Bilinmeyen	2	-	2	0.0	-	0.1
Bilinmeyen (3)	-	-	-	-	-	-
Toplam (1+2+3)	6.798	4.967	1.831	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.106'daki veriler kullanılıp, yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 36'ya göre, ilçe nüfusunun %95'ini okuma yazma bilmektedir. Gökçeada ilçesinde de, diğer ilçelerde olduğu gibi cinsiyetler arasında eğitim düzeylerinde farklılıklar görülmektedir. Eğitim durumlarının dağılımı Grafik 35'te ayrıca verilmiştir.

Grafik 35. Gökçeada İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)

Gökçeada ilçesinde Grafik 35'e göre, ilkokul mezunlarının payı yüksek olduğu halde, lise mezunu olanların oranı ise %26 ile ilkokul mezunlarına yakın düzeydedir. Nüfusun %10'u okuma yazma bilmesine rağmen, herhangi bir okul bitirmeyen nüfusu oluşturarak, diğer ilçelere göre daha az bir paya sahip bulunmaktadır.

Lapseki İlçe Merkezi

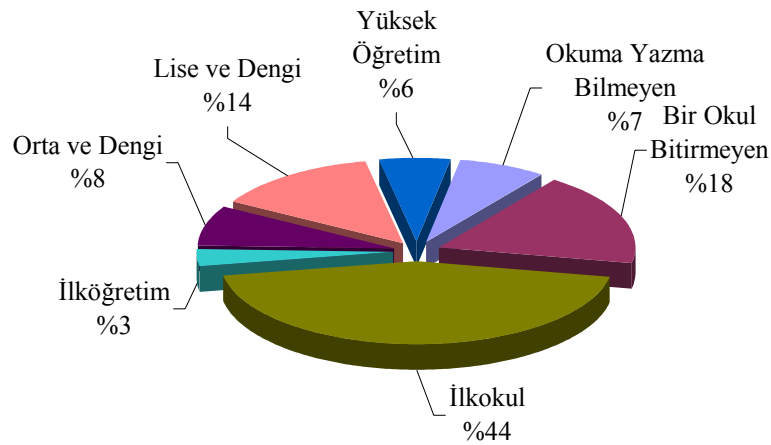
Lapseki ilçesinde 6 ve daha yukarı yaştaki nüfus 7.753 olup, 3.875'i erkek ve 3.878'i kadın nüfustan meydana gelmektedir. İlçenin eğitim durumu Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37. Lapseki İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	Lapseki İlçe Merkezi			Okuryazarlık Oranları (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	569	162	407	7.3	4.2	10.5
Okuma Yazma Bilen (2)	7.183	3.712	3.471	92.6	95.8	89.5
Bir Okul Bitirmeyen	1.392	703	689	18.0	18.1	17.8
İlkokul	3.414	1.571	1.843	44.0	40.5	47.5
İlköğretim	264	125	139	3.4	3.2	3.6
Orta ve Dengi Meslek	594	379	215	7.7	9.8	5.5
Lise ve Dengi Meslek	1.072	661	411	13.8	17.1	10.6
Yüksek Öğretim	441	270	171	5.7	7.0	4.4
Mezuniyeti Bilinmeyen	6	3	3	0.1	0.1	0.1
Bilinmeyen (3)	1	1	-	0.0	0.0	-
Toplam (1+2+3)	7.753	3.875	3.878	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.107'deki verilere göre yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 37'ye göre, ilçe nüfusunun %93'ü okuma yazma bilmektedir. Cinsiyetler arasındaki eğitim farklılıkları Lapseki ilçesinde de dikkat çekmekte olup, eğitim durumlarındaki dağılım Grafik 36'da ayrıca verilmektedir.

Grafik 36. Lapseki İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)

Grafik 36'ya göre, Lapseki ilçesinde nüfusun %44'ünü ilköğretim mezunları oluştururken, %14'ünü lise mezunları oluşturmaktadır. Buna karşılık nüfusun

%18'lik bir kısmı da, okuma yazma bilmesine rağmen, herhangi bir okuldan mezun olmamıştır.

Yenice İlçe Merkezi

Yenice ilçesinde eğitim düzeyi incelenen nüfus 5.014 olup, bunun 2.476'sını erkek, 2.538'ini kadın nüfus oluşturmaktadır. İlçenin eğitim durumu ise Tablo 38'de verilmiştir.

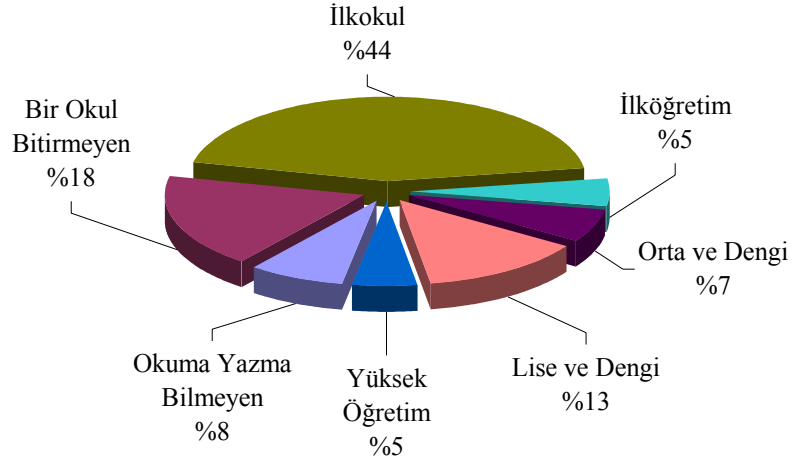
Tablo 38.Yenice İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Eğitim Durumu	Yenice İlçe Merkezi			Okuryazarlık Oranları (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen (1)	388	106	282	7.7	4.3	11.1
Okuma Yazma Bilen (2)	4.626	2.370	2.256	92.3	95.7	88.9
Bir Okul Bitirmeyen	903	460	443	18.0	18.6	17.5
İlkokul	2.207	939	1.268	44.0	37.9	50.0
İlköğretim	257	154	103	5.1	6.2	4.1
Orta ve Dengi Meslek	326	246	80	6.5	9.9	3.2
Lise ve Dengi Meslek	667	395	272	13.3	16.0	10.7
Yüksek Öğretim	262	174	88	5.2	7.0	3.5
Mezuniyeti Bilinmeyen	4	2	2	0.1	0.1	0.1
Bilinmeyen (3)	-	-	-	-	-	-
Toplam (1+2+3)	5.014	2.476	2.538	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.108'deki verilere göre yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 38'e göre, ilçenin %92'si okuma yazma bilen nüfusu meydana getirmektedir. Yenice ilçesinde erkek ve kadın nüfus arasındaki eğitim farklılıkları, diğer ilçelerde olduğu gibi dikkat çekmekte ve ilkokul üstü olarak tanımlanan eğitim seviyelerinde, erkek nüfusun oranları kadın nüfusa göre yüksektir. Eğitim düzeyinin görünümü, Grafik 37'de özetlenmiştir.

Grafik 37. Yenice İlçe Merkezinin Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi (2000)

Grafik 37'ye göre, ilçe nüfusunun %44'ü ilköğretim mezunu iken, %13'ü lise, %7'si ortaokul ve %5'i de yüksek öğretim mezunudur. Okuma yazma bilip, herhangi bir okuldaki mezun olmayanların oranı ise, %18 olup, Yenice ilçesinde de, diğer ilçelerde olduğu gibi, lise mezunlarının oranından fazla olduğu ortaya çıkmaktadır.

Çanakkale ilinin eğitim durumunun daha net ortaya çıkartılabilmesi amacıyla, ille ilgili bulunan ilçelerin eğitim durumları ayrı ayrı incelenmiştir. Buna göre il genelinde ilköğretim mezunlarının payı, ilçe merkezlerinde de en üst düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, Çanakkale ilinde okuma yazma oranı ilçe merkezlerine göre incelendiğinde, en yüksek oranın %96 ile Bozcaada ilçe merkezinde olduğu görülmektedir.

Çanakkale ilinin diğer ilçe merkezlerinde okuma yazma oranı ise, %90 ve üzerindedir. Ancak, okuma yazma bilen nüfusun içinde okuma yazma bilip de, herhangi bir okuldaki mezun olmayan nüfusun oranlarının bulunması ve herhangi bir okuldaki mezun olan nüfustan daha fazla bir paya sahip olması nedenleriyle, ilçe merkezlerinin okur-yazarlık oranları yüksek çıkmaktadır. Bu durum ilçe merkezlerinde, dolayısıyla il genelinde eğitim düzeyinin çok yüksek seviyelerde olduğunu ifade etmemektedir.

İlçe merkezlerindeki okuma yazma bilmeyenlerin oranları incelendiğinde, Bozcaada ilçe merkezi en düşük oranla %4'lük bir paya sahip olmaktadır. Buna karşılık, okuma yazma bilmeyenlerin oranlarının en yüksek olduğu ilçe merkezi, %10'luk pay ile Ezine'dir.

Sonuç olarak Avrupa Birliği'ne uyum süreci içinde bulunan Türkiye'nin, işgücü piyasalarında ihtiyaç duyduğu ara eleman ve uzman olarak, yetişmiş işgücünün temini Çanakkale ili için de gerekli olup, ilin eğitime önem vermesi ve gelecek yıllarda mesleki eğitime yönelik lise ve dengi okul mezunlarıyla, özellikle Çanakkale ilinde bulunan üniversitenin halkı eğitim amaçlı sosyal aktivitelerle bilinçlendirmesi, ayrıca ön lisans, lisans ve lisansüstü mezunlarının artmasını sağlayacağından, ilin eğitim düzeyinin artacağı tahmin edilmektedir. Bu durum, Çanakkale ilinin kalkınabilirlik seviyesini daha da yükselterek, İl ekonomisine katkıda bulunabilecektir.

3. ÇANAKKALE İLİNİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

Sosyo-ekonomik yapının incelenmesinde, belirli bir yerleşim yerine ait toplumsal ve ekonomik alanların araştırılması gerekmektedir (Türk Dil Kurumu 1992: 1329). Toplumsal alanları insanların meydana getirmesi, nüfus ve demografik özelliklerin bilinmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, Çanakkale ilinin nüfus ve nüfus artış hızı ile demografik özellikleri incelenmiş ve ilin toplumsal yapısı ortaya çıkartılmıştır. Ekonomik alanlar ise, insanların emeklerini ortaya koyarak, belirli bir maddi kazanç karşılığında, çalışmalarını ifade etmekte olup, işgücü piyasalarının oluşmasını sağlamaktadır.

İşgücü piyasaları, emek arzı ve emek talebinin karşılaşmasıyla belirli bir ücretin meydana gelmesini sağlayan bir ortamdan oluşmaktadır. Emek arzı, çalışma çağındaki nüfusun çalışma isteğinde bulunmasını veya çalışma isteğinde bulunmamasını ifade ederken; emek talebi, herhangi bir üretim faaliyetinin gerçekleştirilebilmesi amacıyla işverenlerin, çalışma çağındaki nüfusu istihdam

etme isteğini, yani istihdamı ifade etmektedir (Lordoğlu; Özkaplan 2003: 80, 144, 189). Ayrıca, Çanakkale ilinin ekonomik yapısı, ekonominin sektörel dağılımı ve ekonomik faaliyet alanlarının belirlenmesi ilin işgücü piyasalarının temelini oluşturacağından, bu konuların incelenmesini gerektirmektedir.

3.1. Ekonomik Yapı

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından 2003 yılında “Çanakkale İli Gelişmişlik Performansı” hazırlanmış olup, buna göre Çanakkale ili sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması açısından, 81 il içinde 24. sırada yerini almış ve orta gelişmişlik düzeyindeki illerden biri olmayı başarmıştır (www.ekutup.dpt.gov.tr).

Bir ilin sosyo-ekonomik gelişmişliğinin incelenmesinde ilin, demografik özelliklerinden başlanmak üzere istihdam, eğitim, sağlık, sanayi, tarım, inşaat ve mali göstergelerine kadar her alandaki ekonomik değerlerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, bir yerleşim yerinin veya bir ülkenin ekonomik refah düzeyinin belirlenebilmesinde, o yerleşim yerine ait sosyo-ekonomik yapısının içindeki Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) / Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)’sı ile Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla’sının da incelenmesi gerekmektedir.

GSMH, bir yıl içinde üretilen tüm mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarıyla toplam değerlerini ifade eden bir kavramdır. Buna, yurt dışında faaliyet gösteren emek ve sermaye faktörlerinin ülkeye sağladığı gelirlerle, yabancı faktörlerin gelirleri arasındaki farkın eklenmesiyle de GSYİH’ya ulaşılabilir. Kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla ise, GSYİH rakamının nüfusa oranlanmasıyla elde edilebilmektedir. Kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla rakamlarının yıllar itibarıyla karşılaştırılması ise, ferdin refah düzeyindeki değişimlerini yansıtmaktadır (Seyidoğlu 1999: 183, 203, 204). Tablo 39’da, Çanakkale İli GSYİH’sı ve Kişi Başına Gayri Safi Milli Hasıla’sı yıllar itibarıyla gösterilmektedir.

Tablo 39. Çanakkale İli GSYİH ve Kişi Başına Gayri Safi Milli Hasıla

Yıl	GSYİH (Milyon TL)		İlin Payı (%)	Gelişme Hızı (%)	İller Arası Sırası
	Çanakkale	Türkiye			
1998	454.112.481	52.224.945.129	0.9	87.8	28
1999	644.828.268	77.415.272.308	0.8	42.0	28
2000	1.009.738.204	124.583.458.276	0.8	56.6	27
2001	1.319.369.783	178.412.438.499	0.7	30.7	32
Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (TL)					
1998	1.008.495.650	822.976.986	-	86.8	10
1999	1.426.611.211	1.203.124.428	-	41.5	13
2000	2.176.084.884	1.846.747.873	-	52.5	13
2001	2.828.825.311	2.600.082.172	-	30.0	19

Kaynak: www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/GSYIH/ sayfasındaki 16.05.03, 22.01.02, 11.05.01 ve 01.12.99 tarihli GSYİH verilerinden düzenlenmiştir.

Tablo 39'a göre, 1998 yılında Türkiye'nin GSYİH'sı 52.224.945.129 Milyon TL iken, bunun %0.9'luk kısmını 454.112.481 Milyon TL ile Çanakkale ili oluşturmuştur. Böylece Çanakkale ili bir önceki yıla göre %87.8'lik bir gelişme hızı göstererek diğer iller arasında 28. sırada yerini almıştır. Aynı yıl Kişi Başına Düşen Gayri Safi Milli Hasıla ise, Türkiye genelinde 822.976.986 TL iken, Çanakkale ilinde 1.008.495.650 TL olmuş ve diğer iller arasında 10. sırada yerini almıştır. 1998 yılından 2001 yılına kadar olan dönem içinde GSYİH ve Kişi Başına Gayri Safi Milli Hasıla miktarları gerek Türkiye genelinde gerekse, Çanakkale ilinde artışlar göstermiştir. Ancak, Çanakkale ilinin gelişme hızını inceleyecek olursak 1998 ile 2001 yılları arasında artış ve azalışların yaşandığı gözlenmektedir. Özellikle 2000-2001 döneminde GSYİH'da %56.6'lık gelişme hızından %30.7'ye gerileyerek il sıralamasında 32. sırada yerini alması ve Kişi Başına Düşen Gayri Safi Milli Hasıla'nın da %52.5'lik gelişme hızından %30.0'a düşerek, il sıralamasında 19. sırada yer almasının nedeni, 2001 yılında yaşanan ekonomik krize bağlanabilir. Aynı zamanda Marmara Bölgesi, sanayi işletmelerinin en yoğun olduğu bölge olarak, bölgeler sıralamasında ilk sırada yer alırken, Çanakkale ilinde sanayi işletmelerinin yetersizliliği dikkat çekmektedir. Bunun yanında ilin bir tarafının Çanakkale Boğazı, diğer tarafının hava alanı, askeri alanlar, SİT alanları ve tarıma elverişli arazilerle çevrili olması şehrin gelişme ve büyüme şansını azaltmaktadır (Altuğ 1999: 12, 16). Ayrıca, Çanakkale ilinin tarihi ve doğal zenginliklerinin bulunması turizm sektörünü canlandırır bile, bu alanda yapılan yatırımların yetersiz olması nedeniyle, hizmet sektörünün de

yavaş gelişmesine neden olmuştur. Ancak Çanakkale ilinde, Çanakkale Kara ve Deniz Savaşları'nın yıl dönemlerinde yerli ve yabancı birçok turist tarafından, şehitliklerin ziyaret edilmesiyle ve çok eski yıllardan günümüze taşınabilen antik şehir kalıntılarının mevcut olduğu Troia, Assos (Behramkale) gibi yerleşim merkezlerine ulaşımın çok rahat olması, turizm faaliyetlerini olumlu yönde etkilemektedir. Hizmet ve turizm sektörlerinin daha fazla gelişmelerinin sağlanabilmesi amacıyla Çanakkale ili, ulusal ve uluslararası kongre, kültür ve fuar merkezi haline getirilerek, İl'in ekonomik kalkınabilirlik düzeyinin daha da artması sağlanabilecektir.

Çanakkale ekonomisine nüfus ve gelir dağılımı açısından bakıldığında, tarımsal üretimin ağırlıklı olduğu ve bu ürünlerin özellikle kamu çalışanları ile esnaf tarafından tüketildiği görülmektedir (Mortan 2003: 18). Ayrıca, Çanakkale ilinin yaşam bakımından çok rahat ve güvenilir bir yerleşim yeri olması, özellikle ildeki askeri birliklerden emekli olanların şehre yerleşmeleri ve Çanakkale doğumlu olanların ise, başka illerde emekli olduktan sonra Çanakkale'ye geri dönmeleri, İl'in "emekli şehri" haline gelmesine de neden olmuştur. Kısaca, Çanakkale ilindeki gelir gruplarını; tarımla uğraşanlar, kamu çalışanları, esnaf ve emekliler oluşturmaktadır. Çanakkale ilinde tarımla uğraşanların sayıca fazla olması, İl'in GSYİH'sının önemli bir bölümünün tarım sektöründen oluştuğunu, sanayi sektörünün gelişmemişliğini ortaya koymaktadır. Nitekim Çanakkale, Türkiye genelinde Organize Sanayi Bölgeleri açısından 32. sırada yer almaktadır.

Çanakkale ilinde Kepez Limanı'nın faaliyete geçmesi, doğal gaz getirilmesi çalışmaları, Bandırma'ya kadar gelmiş olan demir yolunun Çanakkale'ye bağlanması, boğaz köprüsü projesinin gerçekleşmesi ve Organize Sanayi Bölgesi inşaatının tamamlanması, özellikle sanayi yatırımlarının Çanakkale'ye kaymasını sağlayacaktır (Altuğ 1999: 18). Bu durum da, Çanakkale ilinin GSYİH'sını ve Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'sını arttırarak, Türkiye'deki diğer iller sıralamasındaki yerini yükseltebileceği gibi, Marmara ve Ege Bölgeleri başta olmak üzere, gelişmiş bölgelerdeki iller sıralamasında da

yerini yükseltebilecektir. Böylece Çanakkale ilinin ekonomik refah düzeyini arttırması ve gelişme düzeyini yükseltmesi beklenmektedir.

3.2. İlçelerin Ekonomik Geçim Kaynakları

Çanakkale ili, İl Merkezi dışında on bir ilçesi ve Çanakkale Boğazı ile Avrupa ve Asya üzerinde toprakları bulunan, 9.933 km² yüzölçümüne sahip bir ilimizdir. İl'in ekonomik geçim kaynağının büyük bir bölümü tarıma dayanmaktadır. Bitkisel ve hayvansal üretimin yanı sıra, bağcılık, meyvecilik, zeytincilik, balıkçılık gibi üretimler de gerçekleşmektedir. Çanakkale ilinin çok geniş bir yüzölçümünün olması ve ilçelerin coğrafi konumları itibariyle birbirlerinden farklı iklim, toprak ve doğal zenginliklerinin bulunması nedenleriyle, İl Merkezi'nin ekonomik geçim kaynaklarının çeşitlenmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, Çanakkale Boğazı ile bir liman kenti olan Çanakkale, Trakya üzerinden gelen İstanbul-İzmir karayolu üzerinde önemli bir duraklama yeri olabilmektedir. Çanakkale-Eceabat, Gelibolu-Lapseki ve Çanakkale-Kilitbahir feribot seferleri özellikle yaz aylarında kentin günlük yaşamına ve ticaretine önemli bir canlılık katmaktadır. Ayrıca İzmir ve Balıkesir karayolları üzerinde sanayi tesisleri kurulmuş olup, Organize Sanayi Bölgesi (OSB)'nin faaliyete geçmesi beklenmektedir (İl İl Yurdumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 275). Çanakkale'de OSB'nin faaliyete geçmesiyle, çeşitli sektörlerde doksan adet sanayi işletmesi faaliyet gösterecek ve yaklaşık on iki bin kişiye istihdam imkanı sağlanabilecektir (Altuğ 1999: 12-13). Böylece İl'in ekonomik geçim kaynakları tarım dışında, başta sanayi olmak üzere diğer sektörlerin de gelişmesiyle çeşitlenmiş olacaktır.

Ayvacık İlçe Merkezinin Ekonomik Geçim Kaynakları

Ayvacık ilçe merkezi, 30.502 nüfusu ile kuzeyde Ezine ve Bayramiç ilçeleri, doğuda Balıkesir ili, güneyde Edremit Körfezi ve batıda Ege Denizi ile çevrili, tarihî kalıntıların bulunduğu antik kentleri içeren ilçedir.

İlçenin başlıca ekonomik geçim kaynakları tarım, hayvancılık, balıkçılık, odun kömürü üretimi ve turizm'dir. Bitkisel üretimde ilk sırayı zeytincilik almaktadır. Ancak, geniş bir alan kaplayan zeytinliklere ve yaygın zeytin üretimine karşı, zeytin işleyecek büyük kuruluşların bulunmaması (İl İl Yurduumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 276) zeytinyağı sektörünün ekonomik faaliyetler içindeki önemini ve yerini azaltmamıştır.

Doğal ve tarihsel değerler açısından zengin olan Ayvacık ilçesi kıyılarındaki Küçükkuşu, Kadırğa, Behramkale ve Babakale gibi yerleşim yerleri yaz aylarında yerli ve yabancı turistlerin büyük ilgisini çekmektedir. Bu nedenle, özellikle ilçe merkezinde turizm ve hizmet sektörünün canlanabilmesi ve bu alanda yatırımların yapılabilmesi sağlanmalıdır. Aynı zamanda tarihî ve doğal güzelliklerin korunması ve gelen turistleri doğru ve güvenilir bilgilerle ilçeye bağlayabilecek nitelikte rehberlerin istihdam edilmesi sağlanmalıdır. Sonuç olarak Ayvacık ilçesi, zeytinyağı üretimi, odun kömürü üretimi, balıkçılığı, hayvancılığı ile tarihi ve kültürel yapısının gerektirdiği turizm potansiyeli sayesinde Çanakkale ekonomisine büyük katkı sağlayabilmektedir.

Bayramiç İlçe Merkezinin Ekonomik Geçim Kaynakları

Bayramiç ilçesi, doğuda Çan ve Yenice ilçeleri, güneyde Balıkesir ili ve Ayvacık ilçesi, batıda Ezine ilçesi, kuzeyde de İl Merkezi ile sınırlanan, 2000 yılı nüfusu ise, 32.314 olan bir yerleşim yeridir.

Bayramiç ilçesinin başlıca geçim kaynakları bitkisel üretim, hayvansal üretim, dericilik ve mandıracılıktır. Bitkisel üretimde yetiştirilen belli başlı ürünler buğday, arpa, yulaf ve baklagiller olup, elma ve üzüm yetiştiriciliği ile meyvecilik de önemli bir gelir kaynağı olmaktadır (İl İl Yurduumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 276). İlçede 1953'de kurulmuş "Meyvecilik Üretim İstasyonu" bulunmakta olup, Çanakkale Meyvecilik Üretim İstasyonuna bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Çanakkale bölgesinde bağcılığın organize edilmesine yönelik olarak bu iki istasyonda, 900 dekarlık alan içinde %85'i

bağcılık olan çekirdekli meyve üretimi yapılmaktadır. Bunun yanı sıra ilçede, meyve fidanı üretiminin en önemli örneği Alara Gıda'nın Gencer Şirketler Grubuyla yaptığı kiraz fidanı yetiştiriciliği bulunmaktadır.

Bayramiç ilçesinde sanayi sektörü de gelişme göstermekte olup, en önemli sanayi kuruluşları halkın katılımıyla kurulmuş olan Özgıda Salça, Tatlan Gıda Sanayi ve Tahsildaroğlu Peynir Sanayi'dir (Mortan 2003: 38, 52). Bayramiç ilçe merkezinde ekonomik gelişmişliğin sağlanabilmesi için, sanayi kuruluşlarının daha çok teşvik edilmesi ve üzüm üretimine bağlı olarak şarapçılığın geliştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Çanakkale İl Merkezi'ne ve diğer yerleşim yerlerine ulaşımın rahat olması sağlanarak, ihracata yönelik yatırımların ve büyümenin yolu açılmalıdır. Böylece Bayramiç ilçesi, Çanakkale ekonomisine daha fazla katkıda bulunabilecektir.

Biga İlçe Merkezinin Ekonomik Geçim Kaynakları

2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, nüfusu 77.169 olan Biga ilçesi, doğuda Balıkesir ili, güneydoğuda Yenice, güneyde Çan, batıda Lapseki ilçeleriyle ve kuzeyde de Marmara Denizi ile çevrili bulunmaktadır. Çanakkale ilinin gelişmiş ilçelerinden biri olan Biga'da, ekonomik geçim kaynaklarından başlıcaları tarım, hayvancılık, mandıracılık, un ve konserve fabrikalarıdır. İlçede en çok tahıl, baklagiller, ayçiçeği ekilmekle birlikte, konserveciliğe bağlı olarak bol miktarda domates üretimi yapılmaktadır. Bunun yanında ilçede, hayvancılık çok gelişmiş ve sığır besiciliği ile koyun yetiştiriciliği yapılarak, elde edilen sütler yöredeki mandıralarda işlenebilmektedir. Böylece Biga, özellikle peynir üretiminde İl çapında büyük önem taşımaktadır (İl İl Yurdumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 277).

1997 yılında Biga ilçesinde Organize Sanayi Bölgesi (OSB) kurulması ile ilgili çalışmalara başlanılarak, Balıklıçeşme bucağı yakınında 100 hektarlık ormanlık alanın yer tespit çalışmaları yapılmış ve bu alanın OSB için uygun

olduğu komisyon tarafından onaylanarak (Altuğ 1999: 13), alt yapı inşaatı tamamlanmış olup, bir fabrika faaliyete geçmiş durumdadır (Tavtın 2004: 19).

İlçeler arasında sanayinin en yoğun olduğu Biga ilçesinde, OSB'nin tam olarak faaliyete geçmesiyle, özellikle tarıma dayalı sanayi yatırımları açısından önemli bir atılım gerçekleşebilecektir. OSB içinde faaliyet gösteren İÇDAŞ, ilçenin en büyük sanayi kuruluşlarından biri olarak birçok kişiye istihdam yaratmaktadır. Bu durum, yıllar içinde faaliyet ve verimliliklerine de yansyarak, son yıllarda Türkiye'nin en büyük sanayi devleri arasında 15. sırada yer almasını sağlamıştır. Bu nedenle, sanayi yatırımlarının ve teşviklerin bu kapsamda gerçekleştirilmesine gidilmeli ve sanayi sektörünün canlandırılarak, OSB'nin tam olarak faaliyete geçmesi sağlanmalıdır. Böylece yeni iş imkanları ve istihdam yaratma kapasitesi artabilecektir. Bu durum Çanakkale ekonomisine de yansyacağından, İl'in kalkınabilirlik düzeyinin artmasına yardımcı olabilecektir.

Bozcaada İlçe Merkezinin Ekonomik Geçim Kaynakları

Bozcaada, 2000 yılı genel nüfus sayımı sonucunda, 2.427'lik nüfusuyla, Çanakkale ilinin on bir ilçesi arasında en az nüfusa sahip olan ilçesidir. Gökçeada ve Marmara Adası'ndan sonra Türkiye'nin üçüncü büyük adası olma özelliğini taşıyan Bozcaada, Ege Denizi'ne kıyından 6 km açıkta ve Çanakkale Boğazı'na 19 km uzaklıktadır. Adadaki tek yerleşim yeri, ilçe merkezi statüsündeki Bozcaada Kasabası olup, liman çevresinde yer almaktadır. Balkan Savaşı sırasında Yunan işgaline uğrayan Bozcaada, Kurtuluş Savaşı sonuna kadar işgal altında kaldıktan sonra, Çanakkale Savaşları sırasında İtilaf Devletleri'nce deniz üssü kullanılmış ve Lozan Antlaşması'ndan sonra 21 Eylül 1923'te Türkiye topraklarına katılmıştır.

İlçede en önemli geçim kaynakları bağcılık, şarapçılık ve balıkçılıktır. Bozcaada'da, "ada çavuşu" üzümüyle yapılan şarap üretimi, temel ekonomik etkinlik olup, üçüncü kuşağa kadar uzanmış olan üç şarap fabrikası bulunmaktadır. Bunun yanı sıra ilçede, avlanan balıkların büyük bir kısmı

İstanbul'a pazarlanmaktadır. Adanın ulaşım bağlantılarının rahat olması hem ticaret hem de turizmin canlanmasını sağlamaktadır. Ancak Turizm Sektörü, otellerdeki yatak sayılarının az olması, deniz mevsiminin güneybatı ile güney kıyılarına göre daha kısa olması ve ulaşımın aktarmalı olarak gerçekleşmesi nedenleriyle, hızlı bir gelişme gösterememektedir (Mortan 2003: 39; İl İl Yurdumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 278-279).

İlçe merkezinde bağcılığa bağlı olarak şarapçılığın fazla olması ve ekonomik geçimin tamamına yakınının buradan sağlanması nedeniyle, bağcılığa daha fazla önem verilmelidir. Bitki koruma ve bitki geliştirme çalışmaları için Çanakkale Meyvecilik İstasyonu'ndan destek sağlanmalı ve Bozcaada Bağcılık Kooperatifi'ndeki üyelerin tarımsal yayım yoluyla bilinçlendirilmesi gerçekleştirilmelidir. Böylece bağcılıktan elde edilecek verim arttırılarak, şarap fabrikalarının kapasite kullanım oranları yükseltilebilecektir. Bu durum beraberinde, gerek bağ bozumu sırasında gerekse, fabrikadaki şarap üretimi sırasında emek talebine ihtiyacı ortaya çıkaracak ve istihdam yaratma potansiyelini genişletecektir.

Çan İlçe Merkezinin Ekonomik Geçim Kaynakları

2000 yılı genel nüfus sayımında, 52.929 nüfusa sahip olan Çan ilçesi, kuzeyde Biga, doğuda Yenice, güneyde Bayramiç, batıda Merkez ve kuzeybatıda da Lapseki ilçeleriyle çevrilidir. İlçe ekonomisi genellikle tarım ve sanayiye dayansa bile, ormanlık alanlarda ormancılık faaliyeti de önem kazanmaktadır. En önemli tarımsal etkinlik bitkisel üretim olmakla birlikte hayvancılık da yaygındır. Bitkisel üretim olarak en çok tahıl, baklagiller, şekerpancarı, ayçiçeği, tütün, sebze ve meyve üretilirken, hayvansal üretimde sığır besiciliği ve kıl keçisi yetiştirilmektedir.

Çan ilçesinde, Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşlarından biri olan Kale Grubu'nun, seramik ve yer karosu fabrikaları, Türkiye seramik kaplama sektöründe %40 kapasiteyi oluşturmasıyla (Mortan 2003: 58) gerek Çanakkale

gerekse, Türkiye ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra yüksek üretim kapasitesinin gerektirdiği emek talebi sayesinde, bölgede istihdam yaratma kapasitesini de arttırmaktadır.

İlçedeki diğer önemli sanayi tesisleri dokuma, hazır giyim, un, tuğla ve kereste fabrikalarıdır. Ayrıca, ilçe topraklarında linyit yatakları mevcut olup, Türkiye Kömür İşletmeleri'nce işletilmektedir (İl İl Yurdumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 279). Kısaca Çan ilçesi, Çanakkale ekonomisine özellikle sanayi sektörüyle büyük katkıda bulunarak, istihdam yaratma potansiyelini koruyabilmektedir.

Eceabat İlçe Merkezinin Ekonomik Geçim Kaynakları

Eceabat ilçesi, 2000 yılı genel nüfus sayımında 9.929 nüfusu ile doğusunda Gelibolu ilçesi, güneyinde Çanakkale Boğazı, batısında ve kuzeyinde ise Ege Denizi ile sınırlandırılmış olan bir ilçedir.

İlçenin en önemli ekonomik geçim kaynağı balıkçılık olup, ilçeye bağlı birçok köyde halkın tamamı balıkçılıkla uğraşmaktadır. Avlanan balıkların bir bölümü İstanbul'a pazarlanırken, bir bölümü de ilçedeki konserve fabrikalarında işlenmektedir. Bunun yanı sıra, koyun ve sığır yetiştiriciliği de yapıldığından, dericilik ve mandıracılık da gelişme göstermiştir. İlçedeki bitkisel üretim, balıkçılık kadar gelişmemiş olsa bile, buğday, ayçiçeği, üzüm, bakla ve zeytin üretimi yapılmakta olup, şarap ve zeytinyağı imalathanelerinin faaliyet göstermeleri, sanayinin varlığından az da olsa söz ettirmektedir (İl İl Yurdumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 279).

Gelibolu Yarımadası kıyıları yaz turizmi açısından önemli olduğundan, Eceabat'ta ve Kilitbahir köyünde moteller, pansiyonlar ve plaj tesisleri bulunmaktadır. Çanakkale-Eceabat ve Çanakkale-Kilitbahir arasındaki düzenli feribot seferleriyle, özellikle yaz aylarında Çanakkale ekonomisinde ticaret imkanlarının artması yönünde büyük katkılar sağlayabilmektedir. Bu durum

ilçedeki plaj tesislerinin ve konaklamanın bulunmasıyla, yerli ve yabancı birçok turist ilçe gelmesini sağlayabilecektir.

Eceabat ilçesinde yaşayan halkın ekonomik geçim kaynağının sadece balıkçılığa dayanması, gelecek açısından çok sağlıklı bir ekonomik kazanç niteliğinden uzaktır. Bu nedenle, alternatif geçim yollarına başvurulmalıdır. Özellikle Turizm Sektörü'nün canlandırılmasına gidilerek, yerli ve yabancı turistlere yönelik konaklama yerleri inşa edilmelidir. Böylece Eceabat ilçesi, Çanakkale ekonomisine Turizm Sektörüyle de katkıda bulunabileceği gibi ayrıca, bu yatırımlarla yeni iş imkanları yaratarak, ilçedeki istihdamı arttırabilecektir.

Ezine İlçe Merkezinin Ekonomik Geçim Kaynakları

2000 yılındaki nüfusu 35.301 olan Ezine ilçesi, kuzeyde İl Merkezi, doğuda Bayramiç, güneyde Ayvacık ilçeleri ve batıda ise Ege Denizi ile sınırlanmıştır.

Çanakkale ilinin en gelişmiş ilçelerinden biri olan Ezine ilçesinde, halkın büyük bir bölümü bitkisel üretimle geçimini sağlamaktadır. Ürün çeşitliliğinin ve verimin bol olduğu ilçede buğday, arpa, bakla, fasulye, ayçiçeği ve pamuğun yanı sıra zeytin, domates ve üzüm üretimi de yapılmaktadır (İl İl Yurdu Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 281). Ezine ilçesinde özellikle tarıma dayalı sanayi gelişmiş olup, çok sayıda zeytinyağı, şarap, mandıra ve tabakhanelerin yanı sıra orta ve büyük ölçekli sanayi kuruluşları da bulunmaktadır. Tarıma dayalı sanayinin dışında ilçede, plastik eşya, tuğla ve çimento fabrikaları bulunmakla birlikte, ilçe topraklarında seramik sanayisine hammadde sağlayan kaolin ocakları da işletilmektedir. Bitkisel üretimin yanında ovalık alanlarda sığır, dağlık alanlarda ise koyun ve keçi besiciliğinin yapılmasıyla, bir marka haline gelmiş olan "Ezine Peyniri"nin üretimi, ilçenin en önemli ekonomik kaynaklarından birisini meydana getirmektedir. Özellikle peynircilik alanında yapılabilecek yatırımlar için teşvik sağlanmalı, çok sayıda fakat küçük ölçekli mandıraların, büyük ölçekli konuma getirilmeleri ve üretim kapasitelerini arttırmaları

gerekmektedir. Bunun için hayvancılığın teşvik edilmesi ve hayvan besiciliğinin özendirilmesi, hayvan besicilerinin bu konuda bilinçlendirilerek yüksek süt verimi elde edebilmeleri için uygun yem kullanmalarının gerekliliği vurgulanmalı, bu amaçla tarımsal yayım faaliyetleri arttırılmalıdır. Böylece gerek tarım gerekse, sanayi sektöründe istihdam yaratılabilecek duruma gelinerek, Türkiye peynircilik pazarında Ezine Peyniri'nin de payı yükselerek, rekabet gücünün artması sağlanabilecektir.

Gelibolu İlçe Merkezinin Ekonomik Geçim Kaynakları

Gelibolu ilçesinin 2000 yılı genel nüfus sayımındaki nüfusu 46.226 olup, doğusunda Marmara Denizi, güneyinde Çanakkale Boğazı, güneybatısında Eceabat ilçesi, batısında ve kuzeyinde Saroz Körfezi, kuzeydoğusunda ise Edirne ve Tekirdağ illeriyle sınırlandırılmıştır. İlçe, ekonomik bakımdan Çanakkale ilinin gelişmiş ilçeleri arasında bulunmaktadır. İlçe halkı, tarım ve balıkçılıkla uğraşsa da ilçe merkezinin büyük bir bölümü askeri bölgelere ait olması, ilçeyi asker kökenli memur kenti haline getirmiştir.

Gelibolu limanının büyük balıkçı teknelerini barındıracak nitelikte olması, halkın balıkçılığa yönelmelerine neden olmuştur. Çanakkale Valiliği'nin, 1998 yılı verilerine göre 111 balıkçı teknesi bulunan ilçede, 238 aile geçimini balıkçılıktan sağlamaktadır. Avlanan balıkların bir bölümü İstanbul'a pazarlanırken, bir bölümü de ilçedeki balık konserve fabrikalarında işlem görmektedir. Balıkçılığın yanı sıra ilçede, dondurulmuş çeşitli gıda maddeleri, meyve, sebze, deniz ve tatlı su ürünleri, sardalya konserve balık fabrikaları, kuru yük gemisi inşa eden bir tersane ile mandıralar, zeytinyağı ve ayçiçek yağı imalathaneleri, tarım araç ve gereci üreten atölyeler olmak üzere büyük ve küçük ölçekli sanayi kuruluşları da bulunmaktadır (İl İl Yurdumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 282). Tarıma dayalı sanayinin daha etkin hale getirilmesi amacıyla, Tarım Sektörü'nün teşvik edilmesi Gelibolu ilçesinin, Çanakkale ekonomisine daha büyük katkılarda bulunmasını sağlayabilecektir.

Gökçeada İlçe Merkezinin Ekonomik Geçim Kaynakları

Ege Denizi'nin kuzeyinde yer alan Gökçeada İlçesi, 2000 yılındaki 8.875 nüfusu ile Türkiye'nin en büyük adasıdır. Eski adı İmroz olan adanın, Gelibolu Yarımadası'na uzaklığı 18 km'dir.

İlçenin ekonomik geçim kaynakları, zeytincilik, bağcılık, balıkçılık, hayvancılık ve süngerciliktir. Yüzölçümünün dörtte birinden çoğu tarıma elverişli olan adada, az miktarda baklagiller ve elma üretimi de yapılmaktadır. Gökçeada ilçesi, ülkenin başlıca balıkçılık merkezlerinden biri olmasının yanında, önemli bir koyunculuk merkezi konumundadır. Bunun en önemli nedeni, "Gökçeada Devlet Üretme Çiftliği" adıyla 1967'de kurulan Gökçeada Tarım İşletmesi ile bütün adada "İmroz Koyunu" adıyla bilinen yüksek nitelikli koyun türünün yetiştirilmesidir. Ayrıca tavukçuluk ve arıcılık da yapılmaktadır. Eski dönemlerde yaygın olan süngercilik ve kilimcilik ise, gerilemeye yüz tutmuştur (İl İl Yurduumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 283). Yaz turizmi açısından da büyük ilgi gören ilçe, sık yaşanan fırtınaların İl Merkezi ile ulaşımında aksaklıklara yol açması sonucunda ilçede, özellikle konaklama yerlerinin ve yatak kapasitelerinin fazla olması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Lapseki İlçe Merkezinin Ekonomik Geçim Kaynakları

2000 yılı genel nüfus sayımında 26.034 nüfusu ile Lapseki ilçesi, doğuda Biga ilçesi, güneyde Çan ilçesi ve İl Merkezi, batıda Çanakkale Boğazı, kuzeyde ise Marmara Denizi ile çevrilidir.

İlçenin ekonomik geçim kaynakları tarım ve balıkçılıktan oluşmaktadır. Denize yakın sahil kesimlerinde, meyve ve sebzeçilik ön planda yer alırken, yükseltinin daha fazla olduğu iç kesimlerde büyük ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ile tahıl üretimi görülmektedir. Geçmiş yıllarda yaygın olarak yapılan bağcılık ve şarapçılık yanında, iklimin çok değişken olması elma, armut, şeftali, kiraz, kayısı, erik, vişne, kıvılcık, üzüm, incir, nar, fındık, badem, ceviz, kestane gibi çok sayıda meyvenin yetişmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra

buğday, baklagiller, yulaf ve zeytin ile az miktarda da olsa arpa ve ayçiçeği üretimi de yapılmaktadır. Hayvancılık, mandıracılık yapılabilecek düzeyde gerçekleştirilmektedir (İl İl Yurdumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 284).

Lapseki ilçesi, İl Merkezine 35 km uzaklıkta yer alan küçük bir yerleşim yeri olup, Marmara Denizi'nin karşı yakasında bulunan Gelibolu ilçesine düzenli feribot seferleri yapılarak Marmara Bölgesi'nin Trakya kesimine ulaşım sağlanmaktadır. Bu ulaşım yoluyla, Çanakkale-Eceabat geçişine bir alternatif yol olarak kabul edilen ve özellikle İstanbul'a kara taşımacılığında kolaylık sağlayan bir noktada bulunmaktadır. Ayrıca, doğal kumsalları sayesinde yaz aylarında büyük ilgi gören ilçe, turizm açısından da gelişim gösterebilecek bir potansiyele sahiptir.

Yenice İlçe Merkezinin Ekonomik Geçim Kaynakları

Yenice ilçesi, 2000 yılında yapılan genel nüfus sayımında 39.064 nüfusa sahip olup, doğusunda ve güneyinde Balıkesir ili, güneybatısında Bayramiç, batı ve kuzeybatısında Çan, kuzeyinde ise Biga ilçeleriyle sınırlandırılmıştır. Halkın büyük bir bölümü kırsal alanda yaşayarak, geçimini tarımdan sağlamaktadır. Yetiştirilen başlıca bitkisel ürünler buğday, yulaf, arpa ve tütün olup, az miktarda da olsa üzüm, elma ve baklagillerin üretimi de yapılmaktadır. Bitkisel üretimin yanında süt inekçiliği yapılarak hayvansal üretim de yaygın hale gelmiştir. Elde edilen sütler ise, ilçedeki birçok mandıra tarafından işlenip, süt ürünü olarak pazara sunulmaktadır.

Ayrıca, yeraltı kaynakları açısından zengin sayılan ilçe topraklarında bakır, kurşun, çinko, kaolin, kil ve linyit içeren yataklar da mevcuttur (İl İl Yurdumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 284). Bu maden yataklarının değerlendirilmesiyle, özellikle Madencilik Sektörü'nün canlanması yoluna gidilebilmektedir.

Sanayi Sektörü'nde ise Yenice Gıda Sanayi, ilçenin en büyük organizasyonu olarak, üretiminin %98'ini ihraç etmesiyle, sadece Çanakkale

ekonomisine değil, Türkiye ekonomisine de büyük katkı sağlamaktadır. Biber, pırasa, havuç, soğan, patates ve domates gibi ürünlerin kurutulduğu tesiste, özellikle Mayıs-Aralık ayları arasında ilave bin işçinin istihdam edilmesiyle, ilçede yaşayan hemen her hanede istihdam yaratabilecek potansiyele sahip olabilmektedir (Mortan 2003: 37). Buna rağmen ilçe, diğer ilçeler arasında en geri kalmış ilçe konumunda olması ve 2000 yılındaki yıllık nüfus artış hızının, diğer ilçeler içinde %-9.1 olması nedenleriyle Çanakkale ekonomisine çok fazla katkıda bulunamamıştır. Özellikle tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi, Madencilik Sektörü'nün canlandırılması, Tarım Sektörü'nün teşvik edilmesi ve yeni iş imkanlarının yaratılabileceği ortamların meydana getirilmesiyle, ilçede ekonomik gelişmişlik düzeyinin yükseltilebileceği düşünülmelidir. Çanakkale ekonomisi, İl Merkezi ve ilçelerin ekonomik geçim kaynakları ile belirlenebilmektedir. Ancak, ekonomik kalkınabilirliğin sağlanabilmesi için yapılan öneriler, İl Merkezi odaklı yapılarak, diğer ilçelerin önemleri göz ardı edilmektedir. Oysa Çanakkale İl Merkezi dışında kanlan onbir ilçenin yarattığı ekonomik kapasiteler, farklı bir ekonomik dokunun oluşabilmesini sağlamaktadır (Mortan 2003: 26).

Bu ilçelerin yarattıkları ekonomik faaliyetler ayrı ayrı ele alınarak, Çanakkale ilinin ekonomik alandaki faaliyetlerini meydana getiren çekim merkezlerini nitelendirip, şu şekilde özetleyebiliriz:

- Bozcaada ilçesinde üzüm yetiştiriciliği ve şarapçılık
- Çan ilçesinde seramik ve gıda sanayi
- Gelibolu ilçesinde sardalya konserve fabrikacılığı
- Biga ilçesinde süt ürünleri üretimi ve mandıracılık ile OSB'nin yer alması nedeniyle sanayinin gelişme potansiyeli göstermesi
- Ezine ve Bayramiç ilçelerinde peynircilik
- Yenice ilçesinde seracılık
- Ayvacık ilçesinde zeytin ve zeytinyağı üretimi
- Lapseki ilçesinde meyvecilik

Her ilçenin kendine ait özelliklerinin olması ve çok çeşitli ekonomik faaliyetlerin meydana gelebilmesi, özellikle kent-kır dengesinin korunması açısından da ideal bir konum yaratmaktadır.

Çanakkale ilinin ekonomisine genel olarak baktığımızda, Tarım Sektörü'nün ağırlıklı olarak hakim olduğunu bunu Hizmet, Sanayi, Ticaret ve Turizm gibi diğer sektörlerin izlediği görülmektedir. İl'in bu sektörlerdeki genel durumu, ekonomik yapının sektörel dağılımının incelenmesiyle detaylandırılabilir.

3.3. Ekonomik Yapının Sektörel Dağılımı

Ekonomik yapının incelenmesi, üretimin veya GSYİH'nın Tarım, Sanayi ve Hizmet gibi çeşitli sektörler arasındaki oransal dağılımını ifade etmektedir (Özhan 2002: 57). Bu nedenle, Çanakkale ilinin ekonomik yapısı, GSYİH sektörlerine göre dağılımının incelenmesiyle ortaya konacaktır.

Tablo 40. GSYİH'nın Sektörlere Dağılımı (1997)

Sektörler	GSYİH (Milyar TL)	Oran (%)
1. TARIM	61.551	25,5
Çiftçilik ve Hayvancılık	54.488	22,5
Ormancılık	2.775	1,1
Balıkçılık	4.288	1,8
2. SANAYİ	56.398	23,3
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	3.714	1,5
İmalat Sanayi	50.970	21,1
Elektrik, Gaz ve Su	1.714	1,0
3. İNŞAAT	16.899	7,0
4. TİCARET	34.293	14,2
Toptan ve Perakende Ticaret	26.984	11,2
Otel ve Lokanta Hizmetleri	7.309	3,0
5. ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	37.822	15,6
6. MALİ KURULUMLAR	4.499	1,9
7. KONUT SAHİPLİĞİ	3.082	1,3
8. SERBEST MESLEK VE HİZMETLER	5.984	2,5
9. (EKSİ) İZAFİ BANKA HİZMETLERİ	3.290	1,4
10. SEKTÖRLER TOPLAMI (1-9)	217.188	89,8
DEVLET HİZMETLERİ	21.713	9,0
12. KÂR AMACI OLMAYAN KURULUŞLAR	21	0,0
13. TOPLAM (10-12)	238.922	98,8
14. İTHALAT VERGİSİ	2.865	1,2
15. GSYİH (13-14)	241.787	100,0

Kaynak: Özhan, Gazi: Yerel Ekonomilerin Sürdürülebilir Kalkınması ve Çanakkale Örneği, s. 90'daki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 40'daki 1997 yılı GSYİH'nın sektörlere dağılımlarına göre en fazla pay %25,5 ile Tarım Sektörü'nün olmuştur. Bu durum Çanakkale ilinin ekonomik geçim kaynağının tarıma dayalı olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Çanakkale ilinin %54'ü orman ve yeşil alan, %34'ü işlenebilir tarım arazisi, %5'i çayır ve mera, geri kalan %7'si de yerleşim alanı olarak belirlenmesinin yanı sıra, 10 adet baraj inşası ve 24 adet sulama göletlerinin varlığı, İl ekonomisinin Tarım Sektörü'ne doğru kaymasına neden olmuştur (Tavtın 2004: 18).

Sektörel dağılım yıllar içinde fazla bir değişim gösteremeyerek, 2000 yılında İl GSYİH'sının sektörlere dağılımı; %25,3 Tarım, %22,4 Sanayi, %16,5 Ulaştırma ve Haberleşme, %14,1 Ticaret, %5,1 İnşaat ve %10 Devlet Hizmetleri şeklinde gerçekleşmiştir (İl İl Yurdumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 2005: 270). Bu durum Çanakkale ilinin ekonomik yapısının yine Tarım Sektörü'ne dayandığını, buna karşılık Hizmet Sektörü'nün az da olsa artmakta olduğunu ifade etmektedir. Aşağıdaki bölümde ekonomik yapı sektörel bazda incelenmiştir.

3.3.1. Tarım Sektörü

Çanakkale ili coğrafi yapısı ve sulanabilir arazilerinin tarıma elverişli olması nedeniyle, gerek bitkisel gerekse, hayvansal üretimin fazlalığı, ekonomisini tarımsal üretimle oluşturduğunu göstermektedir.

Çanakkale Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü'nün 2003 yılında hazırlamış olduğu rapora göre (Çanakkale İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü 2004: 12-13), Çanakkale ilinin yüzölçümü toplamı 973.700 hektar olup, toprak varlığının dağılımı ve işlenebilir tarım arazisinin dağılımı şöyledir:

Tablo 41. Toprak Varlığı ve İşlenebilir Tarım Arazisinin Dağılımı (2003)

Toprak Varlığı	Alanı (Hektar)	Payı (%)
İşlenebilir Tarım Arazisi	333.573	34,26
<i>Tarla Arazisi (Nadas Dahil)</i>	275.007	82,44
<i>Sebze Arazisi</i>	18.949	5,68
<i>Meyve Arazisi</i>	6.718	2,01
<i>Bağ Arazisi</i>	6.383	1,91
<i>Zeytin Arazisi</i>	26.516	7,96
Çayır-Mera Arazisi	49.219	5,06
Orman ve Fundalık Arazi	525.580	53,98
Yerleşim Alanları ve Tarıma Elverişsiz Arazi	65.256	6,70
TOPLAM	973.700	100,0

Kaynak: Çanakkale İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir.

Tablo 41'den de anlaşılacağı gibi Ormanlık alanların dışında en büyük pay %34,26 ile işlenebilir tarım arazilerine aittir. İşlenebilir tarım arazilerinin kendi içindeki ürün ve kullanım alanlarındaki payına baktığımızda ise, %82,44'ünün tarla arazisi, %7,96'sının zeytin arazisi ve %5,68'inin de sebze arazisi olduğu ortaya çıkmaktadır. İşlenebilir tarım arazilerinin, yetiştirilecek ürünlere göre ekilecek alanları ise, bazı önemli bitkisel üretim çeşitlerinin üretim ve verim miktarlarıyla birlikte Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 42. İşlenebilir Tarım Arazisinin Kullanımı, Üretim ve Verim Miktarları (2003)

Ürün Adı	Ekili Alan (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha, Kg/Ağaç)
Buğday	117.455	376.153	3.203
Arpa	25.412	66.877	2.632
Yulaf	8.298	18.658	2.249
Bakla	2.833	1.363	2.043
Nohut	3.193	4.586	1.436
Ayçiçeği	22.214	33.462	1.506
Domates	10.296	456.220	44.311
Biber	2.569	52.735	24.302
Bağ	6.402	43.352	14.839
Zeytin	26.516	47.409	11.08 Kg/Ağaç
Elma	3.206	74.397	130
Şeftali	2.272	40.210	46

Kaynak: Çanakkale İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir.

Tablo 42'de verilen ürünlerin dışında çeltik, mısır, kuru fasulye, şeker pancarı, pamuk, patlıcan, hıyar, kuru soğan gibi birçok çeşit de üretilmektedir. Ancak Tablo 42'ye göre, en fazla üretim miktarı domates ve buğdayda görülürken, üretimin ekim alanlarına oranlanmasıyla elde edilen verim miktarlarında en fazla verim elde edilen ürünler sırasıyla domates, biber ve üzüm olmaktadır. Bu durum İl'in, özellikle tarıma dayalı sanayinin artmasına ciddi katkılar sağlamaktadır. Çanakkale ekonomisi bitkisel üretimden elde ettiği yüksek verimin yanı sıra, hayvansal üretimden elde ettiği verimle de varlığını sürdürmektedir. 2003 yılı verilerine göre Çanakkale il genelinde hayvan varlığı olarak, 105.124 büyükbaş, 372.513 koyun, 184.790 keçi, 2.528.840 kanatlı ve 45.605 arı kovanı mevcuttur (Çanakkale İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü 2004: 14). Çanakkale ilinde yerleşim yerlerine göre hayvan yetiştiriciliği arazi durumuna, çayır-mera yem bitkilerinin varlığına ve iklim koşullarına bağlı olmak

üzere farklılıklar göstermektedir. Örneğin dağlık alanlarda keçi yetiştiriciliği elverişli iken, sığır besiciliğinde güçlükler meydana gelebileceği için, dağlık alanlarda sığır besiciliği yapılamamaktadır. Bunun gibi arı yetiştiriciliği için, rüzgârsız ve sıcak bölgeler tercih edilmektedir. Böylece her ilçenin coğrafi özelliklerine uygun hayvan varlığı olup, ona göre hayvansal üretim gerçekleştirilmektedir. İl genelinde hayvansal ve su ürünleri üretiminin 2003 yılındaki üretim miktarları ise şöyledir:

Tablo 43. Hayvansal ve Su Ürünleri Üretim Miktarları (2003)

Ürün Çeşidi	Üretim Miktarı (Ton, Adet)
Hayvansal Ürün Üretimi	
Toplam Süt Üretimi	249.471
Toplam Et Üretimi	1.842
Toplam Yün-Yapağı Üretimi	390
Toplam Deri Üretimi	194
Toplam Yumurta Üretimi	39.787.275 Adet
Toplam Bal Üretimi	785
Su Ürünleri Üretimi	
Balık Üretimi (Deniz)	24.816
Balık Üretimi (Tatlı Su)	35
Kültür Balıkçılığı	365
Kabuklu ve Yumuşakça	3.916

Kaynak: Çanakkale İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü Ekonomik Durum Raporu s.14'teki verilerinden düzenlenmiştir.

Tablo 43'ten de anlaşılacağı gibi il genelinde süt ve yumurta üretimi fazla olup, deniz balıkçılığı da önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum, Çanakkale ilinde mandıracılığın dolayısıyla peynirciliğin gelişmiş olduğunu ve balıkçılıkla geçinen nüfusun fazla olduğunu ifade etmektedir.

İl genelinde, 2003 yılı içinde tarımsal üretimi desteklemek ve Tarım Sektörünü teşvik etmek amacıyla, gerek bitkisel üretimi gerekse hayvansal üretimi geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmaların içinde su ürünleri kirlilik ve kontrol hizmetleri, gıda denetimi hizmetlerini geliştirme, kadın çiftçilere tarımsal yayım hizmetleri gibi birçok önemli faaliyetler de yer almıştır. Ayrıca, işgücü piyasaları açısından önemli olan, doğrudan gelir desteği ve çiftçilerin kayıt altına alınması projesi, Tarım Sektörünün daha verimli olabilmesinde rol oynarken, Tarım Sektöründe çalışanların kayıt altına alınması amaçlandığı için kayıt dışı

ekonominin önlenebilmesi az da olsa, sağlanabilmiştir. Bu amaçla 2003 yılında Çanakkale ilinde 32.729 çiftçi kayıt altına alınarak, 1.832.907 dekar alan için 29.249.746.992.000 TL destekleme ödemesi yapılmıştır (Çanakkale İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü 2004: 15-17).

2001 yılında Türkiye’de yaşanan ekonomik kriz ile değişen ülkesel ve uluslararası koşullar Tarım Sektöründe farklı yaklaşım ve reform gerekliliğini gündeme getirmiştir. Ayrıca, uygulanmakta olan tarımsal destekleme politikaları, sağlanan desteklerin hedef kitleye yeterince yansımaması, belirlenen amaçların gerçekleştirilememesi, kamu kaynaklarına aşırı mali yük getirmesi ve kalkınmaya yönelik hedeflerin gerçekleşmemesine neden olmuştur. Bu nedenle, 2001-2005 döneminde uygulanmak üzere “Doğrudan Gelir Desteği Uygulaması”na geçilmiştir (www.tugem.gov.tr). 2001-2005 döneminde uygulanmaya başlanan Doğrudan Gelir Desteği’nin Çanakkale ili için 2003 yılında kayıt altına alınan çiftçi sayıları ve yapılan destekleme miktarları, ilçelere göre Tablo 44’te verilmiştir.

Tablo 44. İlçe Merkezlerine Göre Kayıt Altına Alınan Çiftçi Sayıları ve Destekleme Miktarları (2003)

İlçeler	Çiftçi Sayısı	Destekleme Miktarı (Bin TL)
Merkez	2.610	2.709.562.480
Ayvacık	2.589	1.920.424.832
Bayramiç	4.657	4.581.939.072
Biga	6.592	5.425.158.048
Bozcaada	164	113.711.040
Çan	2.518	1.912.269.840
Eceabat	1.034	1.417.598.336
Ezine	2.938	3.186.115.248
Gelibolu	2.837	3.424.075.520
Gökçeada	438	263.670.432
Lapseki	2.856	2.303.847.376
Yenice	3.496	1.991.374.768
TOPLAM	32.729	29.249.746.992

Kaynak: Çanakkale İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü Ekonomik Durum Raporu s.17’deki verilerinden düzenlenmiştir.

Tablo 44’e göre kayıt altına alınan çiftçi sayısı Biga ilçesinde 6.592 kişi iken, Bozcaada ilçesinde 164 kişidir. Bu durum ilçelerin mevcut nüfus yapısına bağlı olurken, ilçe merkezlerinde tarımsal faaliyet gösteren çiftçi sayılarıyla da

doğrudan etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra, Tarım Sektörünün genel olarak yapısı incelendiğinde, istihdam ve işletme sayılarının fazlalığı, küçük üreticiliğin yaygınlığı ve tarımsal gelir seviyesinin düşüklüğü gibi temel özellikler (<http://ekutup.dpt.gov.tr>), çiftçi kayıt sisteminin yetersizliğinin ciddi sorunlar yaratabileceğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle, Çiftçi Kayıt Sistemi ve Doğrudan Gelir Desteği uygulamalarının 2005 yılından itibaren birbirinden ayrılarak, farklı mevzuatlar çerçevesinde yürütülmesine karar verilmiş ve Çiftçi Kayıt Sistemi çeşitli bitkisel üretim desteklerini kapsayacak şekilde yeniden genişletilmiştir (www.tugem.gov.tr). Böylece yenilenen Doğrudan Gelir Desteği ve Çiftçi Kayıt Sistemi projesi tarımsal kalkınabilirliğin artmasına ve çiftçilerin kayıt altına alınmasıyla, sosyal güvenlik kayıplarının ortadan kalkmasına yardımcı olabilecektir. Çanakkale ilinde de uygulanan bu proje ile özellikle tarımla geçimini sağlayan halkın daha verimli ve daha kaliteli ürünler yetiştirmelerinin teşvik edilmesi sağlanabilmektedir. Ayrıca bu durum, tarımsal sanayiye de yansıtacağından, il genelinde sanayileşme politikalarına ve tarımsal sanayi kuruluşlarının günlük kapasite kullanım oranlarına da olumlu etki yaparak, ilin ekonomisine katkıda bulunabilecektir.

3.3.2. Sanayi Sektörü

Türkiye’de sanayinin hızla geliştiği Marmara Bölgesi’nde bulunan Çanakkale ili, stratejik bir konuma sahip olması ve askeri bölge olma özelliğini taşıması nedeniyle, 1970’li yılların başına kadar sanayi sektörü açısından herhangi bir gelişme gösterememiştir. Bu nedenle, sanayinin gelişebileceği nitelikte alt yapı çalışmalarının tamamlanmaması, il dışından gelebilecek sermayenin Balıkesir, İzmir ve Bursa illerinde yatırıma yönelmelerini sağlayarak, Çanakkale ilinin gelişimine olumsuz etkide bulunmuştur. Bu durum, il genelinde sanayileşmeye olan ihtiyacı artırmış ve 1970’li yıllardan sonra bazı işletmelerin kuruluş aşamasında yanlış yer seçimleri çeşitli problemlere yol açmıştır. Bu nedenle, Çanakkale Organize Sanayi Bölgesi (OSB)’nin kurulmasına karar verilmiş ve 1997 yılında yatırım programına dahil edilmiştir (Çanakkale İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü 2004: 19-20).

Çanakkale ilinde OSB'nin kurulmasıyla, il ekonomisine sağlanacak faydaları şu şekilde sıralamak mümkündür (Altuğ 1999: 14):

- Dağınık ve düzensiz sanayi kuruluşları planlı bir yerleşme düzeni içinde OSB'lerinde toplanarak ortak altyapı ve sosyal tesislerden istifade edebilmektedirler.
- OSB için uygun yer seçimi ile tarım alanlarının sanayide kullanılması önlenmekte, tarım dışı alanların sanayide kullanılmasına imkan sağlanarak, şehrin planlı gelişmesine katkıda bulunabilecektir.
- OSB'leri sanayinin az gelişmiş bölgelere doğru yaygınlaştırılmasında fiziki bir teşvik unsuru olup, müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğini önleyebilmektedir.
- OSB'lerinde birbirini tamamlayan veya birbirinin yan ürününü teşkil eden endüstrilerin bir arada üretim yapmalarıyla, üretimin rasyonalizasyonu ve kâr artışının sağlanması mümkün olmaktadır.

OSB'nin sağlayacağı bu faydaların il ekonomisine yansiyabilmesi amacıyla, Çanakkale-Bursa karayolu üzerinde şehir merkezine 7 km uzaklıkta, Çanakkale Boğazi'na hakim bir tepede 1.087 dekarlık alana Çanakkale OSB'si kurulmuştur. Bu alanın 638 dekarı sanayi alanları olup, 96 adet çeşitli büyüklükteki parsellerden meydana gelmiştir (Tavtın 2004: 18). Sanayi parselinin toplam 48 adedi yatırımcılara 31.12.2004 tarihi itibariyle tahsis edilmiş olup, sektörlere göre parsel sayıları aşağıda verilmiştir.

Tablo 45. OSB'nde Sektörlere Göre Tahsis Edilen Parsel Sayıları

SEKTÖRLER	PARSEL SAYISI (Adet)
Orman Ürünleri	17
Gıda	12
Basın-Yayın	5
Makine	1
Tesisat Malzemesi	3
Tekstil	2
Dekoratif El Sanatları	2
İnşaat Malzemesi	2
Medikal Gaz Dolumu	1
Elektrik	1
Galvaniz	1
Metal İşleri	1

Kaynak: ÇASİAD Dergisi, Nisan 2005, s. 15'teki verilerden düzenlenmiştir.

Çanakkale OSB’de faaliyet göstermek amacıyla 12 farklı sektörün bir arada üretim yapabilecekleri ortaya çıkmıştır. Alt yapı çalışmaları tamamlanan Çanakkale OSB’de 3 adet sanayi tesisi inşaatı tamamlanarak üretime başlamış olup, 2 adet tesisin inşaatı halen devam etmektedir (Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odası 2005: 13). Çanakkale OSB içinde sanayi alanlarının dışında kalan diğer alanlar ise, 265 dekar yeşil alan ve sağlık bandı, 12 dekar arıtma, 33 dekar idari tesis, 15 dekar fuar alanı, 16 dekar çıraklık ve ticaret alanı ile 108 dekar yollar için ayrılmıştır (Tavtın 2004: 18).

Ortaklarının %80’i Çanakkale Özel İdaresi, %7’si Çanakkale Belediyesi, %7’si Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odası ile %6’sı Çanakkale Sanayicileri ve İşadamları Derneği’nin (Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odası 2005: 13) oluşturduğu Çanakkale OSB’nin dışında Biga ilçesi, Balıklıçeşme beldesinde 85,9 hektar alana kurulacak olan “Biga OSB” ile ilgili çalışmalar devam etmekte olup, bu bölgede İÇDAŞ A.Ş. faaliyete geçerek, il genelindeki en büyük işletmelerden biri olma özelliği ile ekonomik potansiyel ve istihdam açısından önemli faydalar sağlamaktadır (Çanakkale İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü 2004: 20-21).

İl’deki büyük kuruluşlardan bir diğeri ise, Çan ilçesinde faaliyet gösteren Kale Grubu işletmeleridir. Türkiye’nin ilk seramik fabrikaları olarak 1957 yılında fiilen üretime başlayan “Çanakkale Seramik ve Kalebodur” fabrikaları, Türkiye’nin seramik malzemeler üretiminde AB ülkeleri içinde üçüncü, dünya ülkeleri arasında altıncı sırada yer almasıyla hem Türkiye hem de Çanakkale ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. Ayrıca, Kale Grubu son yıllarda depreme dayanıklı seramik plaka üretimine başlayabilmek için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’ndan izin almıştır. İtalyanlar ile ortak gerçekleştirilecek bu proje, dünyada ilk kez Türkiye’de üretilmeye başlanacaktır. Bu nedenle, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın teklifi Bakanlar Kurulu’nun onayı ile Çanakkale ili “Özel Endüstri Bölgesi” olarak ilan edilecektir. Çanakkale’nin Özel Endüstri Bölgesi olması durumunda ise, 5084 sayılı “Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun” ile 49 İl’e tanınan teşviklerden yararlanabilecektir (Tokta 2005: 10). Böylece Çanakkale ili geçmişte

yakalayamadığı fırsatı yakalayıp, gerek OSB'leri gerekse, teşvik kapsamına girecek olan bir il olmasıyla Sanayi Sektöründe hızlı bir gelişme gösterebilecektir. Bu durum istihdam yaratma potansiyelini artıracığından, il genelinde yaşanan işsizlik sorunu giderilebilecek ve İl'in ekonomik kalkınabilirlik düzeyi yükselebilecektir.

2003 yılı itibariyle Çanakkale Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü tarafından tespit edilen sanayi kuruluşlarının ilçelere göre dağılımı şöyledir (Çanakkale İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü 2004: 22-24):

İl Merkezi, 11 turizm işletmesi, 4 zeytinyağı imalathanesi ve 3 un sanayi olmak üzere birçok alt sektörden meydana gelen toplam 36 sanayi kuruluşu bulunmaktadır.

Ayvacık, 23 zeytinyağı imalathanesi, 11 süt ürünleri işleme ve 8 turizm işletmesinden meydana gelen toplam 44 kuruluş faaliyet göstermektedir.

Bayramiç, başta 13 süt ürünleri işleme ve 6 zeytinyağı imalathanesinin yer aldığı, toplam 21 sanayi işletmesi bulunmaktadır.

Biga, ilçe hayvancılığının gelişme göstermesiyle, 48 adet deri sanayi bulunmakta olup, bunun 8 tanesi faal durumdadır. Ayrıca 10 adet un ve yem sanayi ile 9 adet süt ürünleri işleme tesislerinin bulunması ilçenin hayvancılığa verdiği önemi bir kez daha vurgulamaktadır. İlçede çeltik fabrikalarından mobilya-dekorasyon sanayiye kadar pek çok sanayi grubundan işletme mevcut olup, toplam 82 adettir.

Bozcaada, sadece 3 adet şarap imalathanesi faaliyet göstererek, Bozcaada şarapçılığını varlığını sürdürebilmek için çaba sarf etmektedir.

Çan, İl'in en önemli madeni olan linyit yataklarının bulunması nedeniyle, ilçede Madencilik ile Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi gelişmiştir. Böylece en fazla sanayi kuruluşu 6 adet ile Maden Sanayine ait olup, bunu 4 adet süt ürünleri işleme, 3 adet seramik sanayi ve 2 adet un sanayi olmak üzere çeşitli alt sektörlerin de varlığı ile toplam 18 adet sanayi işletmesi bulunmaktadır.

Eceabat, 4 zeytinyağı imalathanesi, 2 süt ürünleri işleme ve 1'er adet tekstil ile su ürünleri işleme tesisleri olmak üzere, toplam 8 adet sanayi kuruluşuna sahiptir.

Ezine, bulunan sanayi kuruluşlarının 31'i zeytinyağı imalathanesi, 21'i süt ürünleri işleme ve 6'sı kürk işleme tesisleri olmak üzere, diğer alt sektörlerin de oluşturduğu toplam 62 kuruluş mevcuttur.

Gelibolu, toplam 11 tane sanayi kuruluşu olup, bunlardan 5'i su ürünlerinden, 4'ü ise süt ürünleri işleme tesislerinden oluşmaktadır. Diğer sanayi kuruluşları ise, ayçiçek yağı imalatı ile salça konserve fabrikalarıdır.

Gökçeada, sadece 1 adet zeytinyağı imalathanesi mevcuttur.

Lapseki, 9 adet bulunan sanayi tesisinden 6'sı süt ürün işleme tesislerinden meydana gelmiş olup, balık çiftliği, metalik maden işletmesi ve su ürünleri işleme tesisleri de 1'er adet bulunmaktadır.

Yenice ise, metalik maden işletmesi, süt ürünleri işleme, salça konserve ve un sanayi kuruluşlarından 2'şer adet; maden sanayi, orman ürünleri, sebze-meyve işleme ve turizm işletmesi kuruluşlarından 1'er adet olmak üzere toplam 12 adet sanayi kuruluşu bulunmaktadır.

İl genelinde en çok Gıda Sanayi Sektörü faaliyet göstererek, bu sektörün büyük bir bölümünü küçük ölçekli mandıra ve zeytinyağı imalathaneleri oluşturmaktadır. Ayrıca tarıma dayalı sanayi içindeki en büyük yatırımlar, İl Merkezi'ndeki Dardanel ve Trutaş A.Ş., Biga ilçesindeki Demko Konserve Sanayi, Yenice ilçesindeki Yenice Gıda Sanayi ve Bayramiç ilçesindeki Tahsildaroğlu Süt Ürünleri İşletmesi olup, il ekonomisine büyük katkıda bulunmaktadırlar.

Çanakkale ilinde Sanayi sektöründeki kamu kuruluşlarının sayısı ise oldukça sınırlı olup, içki, suni deri ve petrokimya ürünlerden plastik işleme imalat sanayi dallarında üretim yaparak, İl Merkezi'nde; Maden Sanayi dalında ise, en büyük kamu kuruluşu özelliği ile "Çan Linyit İşletmesi" Çan ilçesinde faaliyet göstermektedirler.

Çanakkale ilinde özellikle 2000 yılından sonra Sanayi Sektörünün önem kazanması, İl'in işgücü piyasalarına yansiyarak istihdamın artmasına ve işsizliğin azalmasına katkı sağlayacaktır. Özellikle OSB'lerinin tam olarak faaliyete geçmesi ve özel endüstri bölgesi olması ile bu durum, il ekonomisinin yanında ülke ekonomisine de katkı sağlayacaktır.

3.3.3. Hizmet Sektörü

Çanakkale ili 1990'lı yıllara kadar Tarım Sektörünün ağırlıklı olmasıyla ekonomideki yerini almış, 1990-2000 döneminde Sanayi Sektöründe fazla bir atılım olmaması ve ilin tarihi özelliklerinin ön plana çıkartılmasıyla Hizmet Sektörü gelişme göstermiştir. Ancak, il genelinde Hizmet Sektörünün gelişimi ile ilgili detaylı bulgulara ulaşılamaması, İl'in sadece Turizm ağırlıklı olarak Hizmet Sektörünü geliştirdiğini ortaya çıkarmıştır.

Çanakkale ili bulunduğu coğrafi konum ve Çanakkale Savaşları'nın yaşandığı yer olarak yerli ve yabancı birçok turistin ilgisini çekebilecek bir ildir. Bu nedenle, il genelinde çok sayıda turizm ağırlıklı işletme faaliyet göstermektedir. Bu işletmelerden turistik konaklama tesislerinin kaliteye önem vererek müşteri memnuniyeti odaklı hizmet vermeleri gelen turistlerin, ilgisini arttırdığından, İl'i tekrar ziyaret edebilmelerini sağlamaktadır. Bu durum, Hizmet Sektöründe istihdam edilme kapasitesini arttırırken, Çanakkale ekonomisine döviz girişinin sağlanmasıyla artı bir katkı yaratmaktadır. Ancak Hizmet Sektöründe, özellikle Turizm alanında, istihdam yaratma kapasitesi işlerin yoğun olacağı bahar ve yaz aylarında ilave işçilerin istihdam edilmesiyle mümkün olabilecektir. Bu durum ise, Çanakkale ilinde mevsimlik işsizliğin yaşanmasına neden olarak, sezon bitiminde işe alınanların işlerinde kalabilme ümitlerinin olamayacağını ortaya çıkarmaktadır. Geçici olarak işe başlayanların psikolojileri ise, her an işini kaybetme riskini düşündüklerinden işlerine yeterince konsantre olamayarak verimlerinin düşmesine neden olabilecektir. Bu nedenle, özellikle Hizmet Sektöründe işin niteliğine göre mümkün olduğunca kaliteli ve daimi statüde

eleman çalıştırılması, il ekonomisine katkı sağlanabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Bu bölümde Çanakkale ilinin sosyal ve demografik özellikleri olarak, ilin nüfusu, nüfus artış hızı, nüfusun cinsiyet ve yaş yapısı, eğitim durumu, doğurganlık ve ölüm oranları, nüfusun medeni durumu, İl'in ekonomik yapısı ve ekonomik geçim kaynakları incelenmiştir.

Buna göre, Çanakkale ilinin nüfusu 464.975 olup, 249.404'ünün köy nüfusundan meydana gelmesiyle, köy nüfusunun hakim olduğu bir il olsa da, yıl ortası nüfus tahminlerine göre özellikle 2005 yılından itibaren köy nüfusunun yerini şehir nüfusunun alacağı düşünülmektedir. Bunun yanında, ilin net göç hızı 1995-2000 dönemlerinde %27 olup, 11.491 kişinin il nüfusuna ilave olmasıyla nüfusta artış meydana gelmiştir. Ayrıca, Çanakkale ilinde erkek nüfus, kadın nüfusa göre birkaç puanla fazla olup, çalışma çağındaki 15-64 yaş grubunda olan erkeklerin de kadın nüfusa göre fazla olduğu dikkat çekmektedir. Böylece, işgücü piyasalarında erkek nüfusun kadın nüfusa oranla daha fazla söz sahibi olduğu söylenebilir. İl'in eğitim durumuna göre nüfusu incelendiğinde, ilkokul mezunlarının payı %52 olup, diğer okullardan mezun olanların payının düşük çıkmasına neden olmaktadır. Okur-yazarlık oranı %90'larda olsa da, eğitim seviyesinin istenilen düzeyde olmaması işgücü piyasasında nitelikli işgücü sorununu devam ettirmektedir.

İl'in ekonomik yapısı incelendiğinde ise, tarımla geçinen halkın, tarımsal üretim faaliyetleri sonucunda genellikle Tarıma Dayalı Gıda Sanayi Sektörlerinin gelişmesine katkı sağladığı görülmektedir. Bu durum, sanayinin gelişmeye açık olduğunu ve OSB'leri ile sanayileşen bir il konumuna geleceğini göstermektedir. Hizmet sektöründe ise, turizm ağırlıklı gelişimin yaşandığı dikkat çekmektedir.

Çanakkale ilinin bu demografik özellikleri ve ekonomik yapısının ışığı altında, İl'in işgücü piyasasının yapısı, ikinci ve çalışma hayatının genel görünümü, üçüncü bölümde incelenecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇANAKKALE İLİ İŞGÜCÜ PİYASASININ YAPISI VE İSTİHDAM

Ekonomik faaliyetler emek, teşebbüs, sermaye ve doğal kaynakların bir arada bulunmasıyla meydana gelebilmektedir. Bu unsurlardan emek, ekonomik faaliyetlerin “insan unsuru”nu oluşturmakta olup, işgücü piyasalarının temel yapı taşını ifade etmektedir. Çünkü ekonomik faaliyete emeği ile katılmak isteyenler, “emeğini arz” ederken, üretim unsurlarını bir araya getirip, ekonomik faaliyeti yürütecek olan müteşebbisler, diğer üretim unsurları ile birlikte, “emek talebi”nde bulunarak, işgücü piyasalarının oluşmasına neden olmaktadır (Zaim 1997: 9).

Emek arzı, bir ülkenin nüfusuyla yani, insan unsuruyla ilgili iken, emek talebi yatırımlarla, yeni iş sahalarının açılmasıyla yani, ülkenin ekonomik yapısı ve gücü ile ilgilidir (Zaim 1997: 9). Bu nedenle, ekonomik yapının güçlü olduğu bir ülkede veya bir ilde, iş alanlarının fazla olması ve yeni yatırımlara açık olabilecek iş potansiyellerinin yaratılması “emek talebi”ni yani, “istihdam”ı arttıracaktır. Böylece emek arzının fazlalığı söz konusu olmayacağından, işsizlik gibi bir problemle karşılaşılmayacaktır.

Sonuç olarak, emek arzının ve emek talebinin karşılaşmaları, işgücü piyasalarını meydana getirmektedir. İşgücü piyasaları, işgücü satıcıları ve alıcılarının fiyatları ile işgücü hizmetlerinin dağılımını belirlemek için bir araya geldikleri ortamı tanımlamak üzere kullanılan bir kavram olup, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri sistemi açısından son derece önemlidir (Gök 2004: 7-8; Lordoğlu, Özkaplan, Törüner 1999: 73). Bir ülkenin veya bir ilin işgücü piyasaları yapısının incelenmesi, o piyasayı oluşturacak olan emek arzı ile emek talebinin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, Çanakkale ili emek arzı ve emek talebinin özellikleri dikkate alınarak, İl’in işgücü piyasasının yapısı bu bölümde, incelenmeye çalışılacaktır.

1. EMEK ARZI-İŞGÜCÜ

Bir ülkede veya bir yerleşim yerinde çalışma yaşları arasında bulunup, çalışmaya engel bir sakatlığı olmayan ve çalışma arzusunda bulunan nüfus içinde, ekonomik faaliyetlere katılan toplam insan sayısı, “emek arzı” ile ifade edilmekte olup, çalışma zamanının ifade edileceği durumlarda ise, “işgücü” olarak tanımlanmaktadır (Seyidoğlu 1999: 155, 173). Kısaca işgücü, bir ülkedeki nüfusun üretici durumda bulunarak, ekonomik faaliyete katılan kısmı olup, genel nüfusun çalışmak isteyen ve çalışabilir durumda olan üretken kısmını ifade etmektedir (Zaim 1997: 124). Emek arzının artmasında en önemli etken “ücret” olup, ücret oranı arttığında emek arzı artmakta, ücret oranı azaldığında ise, emek arzı azalmaktadır. Bu durum, emek arz miktarının değişmesine neden olduğu gibi, ücret dışı bazı unsurlar da emek arzını etkileyebilmektedir. Emek arzını etkileyen ücret dışı unsurlar ise, kısaca şunlardır (Biçerli 2003: 36-40):

- İşçilerin, alternatif olarak çalışabilecekleri işlerin ücretlerinde meydana gelen artışlar, o işteki emek arzının azalmasına ve alternatif işteki emek arzının artmasına neden olacaktır. Böylece işçiler kendi işlerindeki ücret artışını beklemeden, yüksek ücretli diğer işlerde çalışmayı tercih edebileceklerdir. Bu durum ise, emek arz miktarında değişime yol açabilecektir.
- Ücret gelirine ek olarak, kira geliri gibi her hangi bir ücret dışı gelire sahip olan kişinin, gelir etkisine bağlı olarak, çalışma süresini azaltması halinde emek arzı azalacaktır. Bunun tam tersi olarak, çalışanın ücret dışı gelirin azalması veya bu gelirin tamamen ortadan kalkması durumunda ise, çalışan kişi daha fazla gelir elde edebilmek amacıyla, daha fazla çalışmayı tercih edebilecektir. Böylece emek arzı da artma eğilimi gösterecektir.
- Birey çalışma isteğinde bulunmayıp, boş zaman tercihinde bulunarak emek arzını azaltabilmektedir. Bunun tersine, çalışma isteğinde bulunan birey, boş zamanı tercih etmediği için emek arzının artmasına neden olacaktır.

- Herhangi bir iş kolunda, ücret dışında çalışma koşullarının iyileşmesi, o işe olan emek arzını arttırabilecektir. Buna karşılık çalışma koşullarının kötüleşmesi ise, insanların o işe olan taleplerini azaltacağından emek arzının azalmasına neden olabilecektir.
- Ayrıca, bir ülke veya bir yerleşim yerinde doğum oranının ölüm oranından yüksek olması ve o yerleşim yerine yapılan iç göçlerin fazlalığı nedenleriyle işçi sayılarında meydana gelen artışlar, emek arzının artmasındaki önemli nedenlerden biri olabilmektedir.

Emek arzındaki bu artış ve azalışlar, işgücü piyasasının yapısında çok önemli değişikliklere neden olabilmektedir. Çünkü emek arzındaki artışlar, yeni iş alanlarının yaratılmasını ve istihdamın arttırılmasını gerekli kılacaktır. Aksi takdirde, işsizlik artabilecek ve işgücü piyasalarında işsizlik oranları çok yüksek çıkabilecektir. İşsizliğin artması da gerek ekonomik, gerekse sosyal alanlarda çok ciddi sorunlar ortaya çıkarabilecektir. Bunun yanı sıra, emek arzında meydana gelebilecek azalışlar ise, işgücüne katılım oranlarında azalmalara neden olacağından, işgücü piyasalarında çalışma çağında olan insanların, çalışma isteğinde bulunmayacaklarını ifade edecektir. Bu durum, ekonomik faaliyetler açısından dezavantaj yaratarak, üretim kapasitelerinin düşmesine ve verimliliğe bağlı olarak gelir düzeyinin azalmasına neden olacağından, ekonomik kalkınabilirlik seviyesini düşürebilecektir. Bu nedenle emek arzı, işgücü piyasasının incelenmesinde temel faktörlerden birini oluşturacağından, Çanakkale ili emek arzının incelenmesi, İl'in çalışma çağında olan ve işgücü piyasalarında bulunan nüfusun niteliklerini ortaya çıkaracaktır.

1.1. Çalışma Çağındaki Nüfus ve Bağımlılık Oranları

Çalışma çağındaki nüfus, “aktif veya faal nüfus” olarak da adlandırılmakta olup, temel üretim faktörü olan işgücünü oluşturmaktadır. Aktif (faal) nüfus, bir ülkede, bir bölgede veya bir yerleşim yerinde çalışma yaşları arasında bulunup, çalışmaya engel bir sakatlığı olmayan ve çalışma arzu ve isteğinde bulunan nüfus

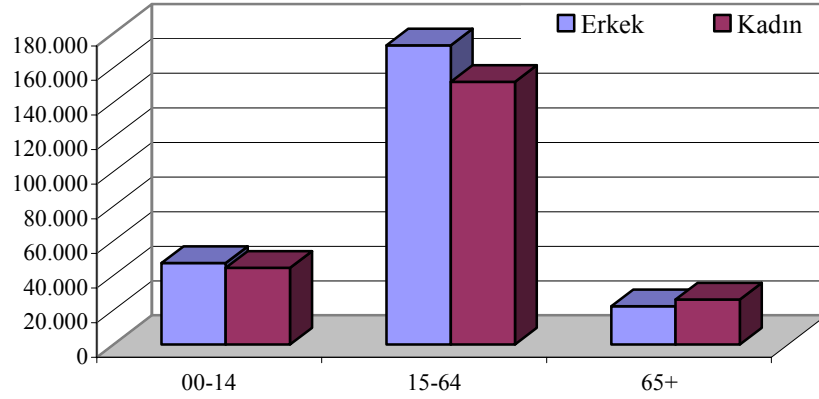
olarak tanımlanmaktadır (Seyidoğlu 1999: 173). Çalışma yaşı ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, ülkemizde 15-64 yaş grubu arasında bulunanları içermekte olup kısaca, bu grupta yer alan nüfusa ‘‘işgücü’’ de denilmektedir. İşgücü yerine, aktif (faal) nüfus teriminin de kullanıldığı görülmektedir. Ancak, istatistik açısından faal nüfusun tespitinde, meslekte devamlılık şartı aranarak sürekli olarak çalışanları kapsamaktadır. İşgücünün tespitinde ise, meslekte devamlılık şartı aranmaksızın, sayım anında geçici de olsa çalışanların ve işsizlerin toplamı dahil edilmektedir (Zaim 1997: 124). İşgücü, istihdamda bulunanlar ile işsiz olanları içerdiğinden, işgücünden işsizlerin çıkartılmasıyla ‘‘filen çalışan aktif nüfus’’ yani, ‘‘istihdam’’ elde edilmiş olmaktadır (Hesapçioğlu 1994: 287). Aktif nüfusun büyüklüğünü, nüfusun büyüklüğü ve nüfus artış hızı ile nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı, nüfusun cinsiyete göre dağılımı ve g durumu gibi faktörler belirlemektedir (Lordoğlu; zkaplan 2003: 39). Bu nedenle, 2000 yılı itibariyle Çanakkale ili nüfusunun, yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 46’da verilerek, İ’ in aktif nüfus miktarı belirlenebilecektir.

Tablo 46. Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Aktif Nüfus (2000)

Yaş Grupları	Toplam		Erkek		Kadın	
	Kişi	Oran (%)	Kişi	Oran (%)	Kişi	Oran (%)
00-14	91.574	19.7	47.195	19.5	44.379	20.0
15-64	324.879	69.9	173.023	71.3	151.856	68.3
65+	48.177	10.4	22.106	9.1	26.071	11.7
Bilinmeyen	345	0.0	215	0.1	130	0.0
Toplam	464.975	100.0	242.539	100.0	222.436	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s. 84’teki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 46’dan da anlaşılabileceği gibi aktif nüfusu oluşturan 15-64 yaş grubunda bulunanların miktarı 324.879 kişi olup, toplam nüfus içindeki oranı yaklaşık %70’dır. Bu durum, Çanakkale ilinde çalışma çağında bulunan kişi sayısının fazla olduğunu ifade ederek, bu oranın dikkate alınmasıyla işgücü piyasalarının yapılandırılması ve istihdamı teşvik projelerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. anakkale il genelinde cinsiyete göre aktif nüfustaki farklılıklar ise, Grafik 38’de gösterilmiştir.

Grafik 38. Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre Dağılımı (2000)

Çanakkale ili genelinde çalışma çağındaki nüfus olan 15-64 yaş grubundaki erkek ve kadın nüfusu, diğer yaş gruplarına göre fazladır. 0-14 yaş grubu ile 15-64 yaş grubunda yer alan erkek nüfus, kadın nüfusa göre fazla olup, 65 ve daha yukarı yaş grubunda bulunan kadın nüfus ise, erkek nüfusa göre fazla çıkmaktadır.

Ülke nüfusuna baktığımızda ise, 1990 yılındaki verilere göre aktif nüfusun erkek ve kadın nüfus açısından, en yoğun Marmara bölgesinde olduğu, erkek nüfusun %67'si ile kadın nüfusun %65'inin 15-64 yaş grubu arasında yer aldığı ve bu oranların gelecek yıllarda daha da artacağı tahmin edilmektedir (<http://ekutup.dpt.gov.tr> 2001: 23). Nüfus, emek arzını meydana getiren temel faktördür. Ancak, her yaş grubundaki nüfus, işgücü piyasalarında bulunmamaktadır. Bunun nedeni, 0-14 yaş grubunda bulunan ve çocuk sayılabilecek nitelikteki nüfus ile 65 ve daha yukarı yaş grubunda bulunanların bakıma muhtaç ve başkalarına bağımlı olarak yaşayabilecekleri düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Buna rağmen, herhangi bir fiziksel ve zihinsel engeli olmayacak durumdaki çocuk veya yaşlı sayılan nüfus, bazı durumlarda işgücü piyasasında bulunmayı tercih edebilmektedir (Zaim 1997: 118-119; Lordoğlu; Özkaplan 2003: 38).

Çalışma çağındaki nüfus dışında bulunan yaş grupları, ekonomik açıdan, aktif nüfusa bağımlı olarak yaşamaktadır. Bu nedenle, çalışma çağında bulunan 15-64 yaş grubundaki her yüz kişi için, "yaş bağımlılık oranı" hesaplanmaktadır.

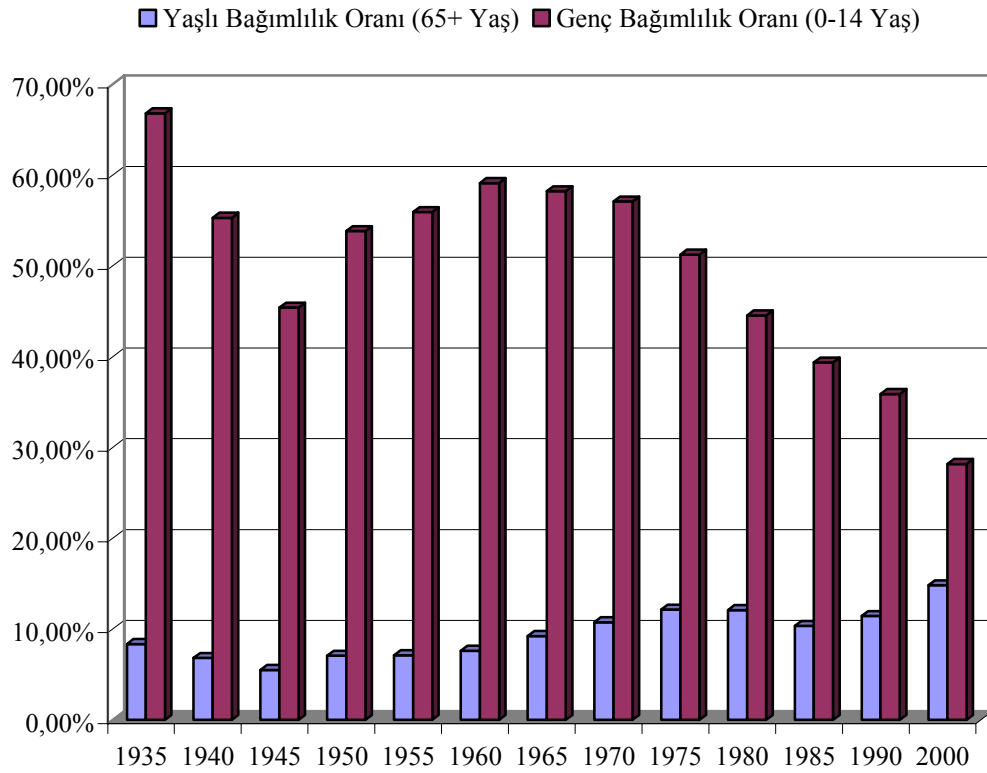
Bunun 0-14 yaş grubu için hesaplanması “genç bağımlılık oranı”nı verirken, 65 ve daha yukarı yaş grubu için hesaplanması “yaşlı bağımlılık oranı”nı vermektedir (DİE 2002: 18). Bu nedenle Çanakkale ili çalışma çağındaki nüfus miktarının incelenmesinden önce, İl’in yaş bağımlılık oranlarının incelenmesi ve yıllar içindeki değişimlerin tespit edilmesi, aktif nüfus üzerindeki bağımlılık yükünün belirlenebilmesini sağlayacaktır.

Tablo 47. Yaş Bağımlılık Oranı (1935-2000)

Yıllar	Toplam Yaş Bağımlılık Oranı (%)	Yaşlı Bağımlılık Oranı (%) (65+ Yaş)	Genç Bağımlılık Oranı (%) (0-14 Yaş)
1935	75.16	8.34	66.82
1940	62.12	6.81	55.31
1945	50.87	5.48	45.39
1950	60.89	7.06	53.83
1955	63.02	7.10	55.92
1960	66.72	7.61	59.11
1965	67.45	9.23	58.22
1970	67.83	10.74	57.09
1975	63.37	12.13	51.24
1980	56.61	12.08	44.53
1985	49.71	10.34	39.37
1990	47.31	11.43	35.88
2000	43.02	14.83	28.19

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.46.

Tablo 47’ye göre, 1935 yılında %8 olan yaşlı bağımlılık oranı, 2000 yılında %15’e yükselmiştir. Genç bağımlılık oranı ise, 1935 yılında %67 iken, 2000 yılında %28’de düşmüştür. Bu durum, genç nüfusun yıllar itibariyle azalma eğiliminde olduğunu ve yaşlı nüfusun yavaş yavaş da olsa, artmakta olduğunu ifade etmekte olup, bağımlılık oranlarındaki değişimler Grafik 39’da ayrıca gösterilmiştir.

Grafik 39. Yaş Bağlılık Oranı (1935-2000)

Grafik 39 incelendiğinde, yaşlı bağımlılık oranının, genç bağımlılık oranına göre az da olsa, zaman içinde sürekli bir artış gösterdiği görülmektedir. Buna karşılık, genç bağımlılık oranının zaman içinde dalgalanmalar göstermesine rağmen, genelde azalma eğiliminde olması, İl'in genç nüfusunun giderek azaldığına veya genç nüfusun da işgücü piyasalarında yer alarak aktif nüfusa bağımlı olmaktan kurtulduğuna işaret etmektedir.

Gerek genç bağımlıların gerekse, yaşlı bağımlıların çalışma isteğinde bulunup, işgücü piyasalarında yer alması, çalışma çağında olup da istihdam edilemeyen nüfus açısından, yeterli istihdam yaratma potansiyeli olmadığı durumlarda, dezavantaj yaratabilecektir. Bu durum, işgücü piyasalarının belirli bir düzen içinde uygulanabilmesi için, "çalışma yaşı"nın belirlenmesini gerektirmiştir. Fiilen çalışma yaşı, her ülkenin mevzuatına göre değişse bile, Uluslar arası Çalışma Örgütü-UÇÖ (International Labour Organization-ILO) tarafından 14-65 yaş grubu arasındakilerin işgücünde bulunmalarının uygun olacağı kabul edilmiştir (Zaim 1997: 133-134).

ILO'ya üye olan ülkeler arasında, Türkiye de bulunmakta olup, çalışma yaşını ILO'nun kabul ettiği 14-65 yaş grubu olarak belirlemiştir. Ancak, ülkemizde yürürlükte bulunan 4857 sayılı İş Kanunu'nun 71. maddesine göre, 15 yaşın altındaki çocukların çalıştırılması yasak olmasına karşılık, 14 yaşını doldurmuş ve ilköğretimini tamamlamış çocukların gelişimlerini ve eğitimlerini engellemek şartıyla hafif işlerde çalıştırılabileceği kabul edilmiştir.

İşgücü durumu ile ilgili elde edilebilen veriler 2000 yılına ait olduğundan ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 2003 yılında yürürlüğe girmesinden dolayı, yorumların daha sağlıklı yapılabilmesi açısından, 2000 yılında yürürlükte olan 1475 sayılı İş Kanunu hükümleri dikkate alınmalıdır. Buna göre, 1475 sayılı İş Kanununda çalıştırma çağının hükmedildiği maddede yine, gelişimlerini ve eğitimlerini herhangi bir şekilde engellemeyecek tarzda ve hafif işlerde çalıştırılmak üzere, 13 yaşını doldurmuş çocukların çalışmaları mümkündür.

Bu nedenle, üretime katılan çocuk ve yaşlı nüfus, çalışma çağındaki nüfusun dışında ifade edilseler de, üretimde bulduklarından, DİE tarafından 12 yaş ve daha yukarı yaştaki nüfus "Aktif Nüfus"un içinde değerlendirilmektedir.

2000 yılı genel sayım sonuçlarına göre, Çanakkale ilinde 0-14 yaş grubundaki nüfusun 91.574 kişiden, 65 yaş ve daha yukarı yaş grubundaki nüfusun ise, 48.177 kişiden oluştuğu Tablo 46 ile Grafik 38'den görülebilmektedir. Bunun yanı sıra, Çanakkale ilinde çalışma çağında kabul edilen 12-14 yaş grubundaki nüfus 20.229 kişiden meydana gelip, bunlardan 2.435 kişisi işgücü piyasalarında bulunarak, bu yaş grubu içinde %12'lik bir paya sahip olmaktadır. Ayrıca 65 yaş ve daha yukarı yaş grubunda bulunan 48.177 kişiden ise, 23.656 kişi işgücünde bulunup, bu yaş grubunun %49'unu oluşturmaktadır (DİE 2002: 128).

Kısaca bu yaş grupları içinde, işgücü piyasalarında bulunanların payı 12-14 yaş grubu için %12, 65 ve daha yukarı yaş grubu için %49 olup, işgücüne katılma oranına etkide bulunacağından, çalışma çağındaki nüfusun içinde yer

almıştır. Buna göre, Çanakkale ili çalışma çağındaki nüfus ve bunun toplam nüfus içindeki payları Tablo 48’de verilmiştir.

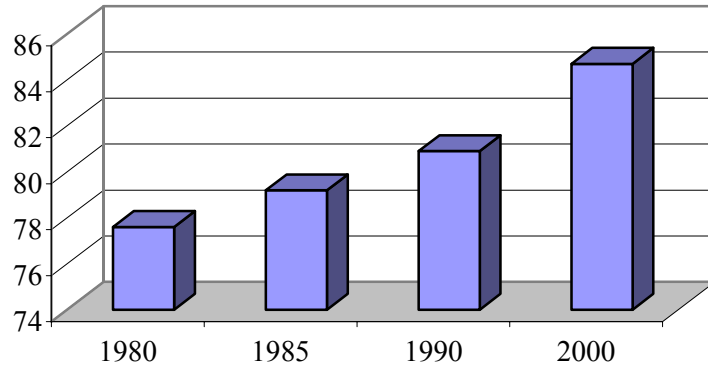
Tablo 48. Çalışma Çağındaki Nüfus ve Toplam Nüfustaki Payı (1980-2000)

Yıllar	Toplam İl Nüfusu			12 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfus			12 ve Daha Yukarı Yaş Oranı (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1980	391.568	204.583	186.985	303.732	159.689	144.043	77.6	78.1	77.0
1985	417.121	218.895	198.226	330.367	174.262	156.105	79.2	79.6	78.8
1990	432.263	225.099	207.164	349.645	182.731	166.914	80.9	81.2	80.6
2000	464.975	242.539	222.436	393.630	205.731	187.899	84.7	84.8	84.5

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.52’deki verilerden düzenlenmiştir.

Çalışma çağındaki nüfusun, toplam nüfustan daha hızlı artmakta olduğu Tablo 48’de anlaşılmakta olup, toplam nüfus içindeki oranlarının yıllar içindeki değişimi, Grafik 40’da daha net şekilde anlaşılmaktadır.

Grafik 40. Çalışma Çağındaki Nüfus Oranı (%) (1980-2000)

Çalışma çağındaki nüfus oranı yıllar içinde artış göstererek, 2000 yılında yaklaşık %85 seviyelerine yükselmiştir. Bu durum, işgücü piyasalarında çalışacak olan nüfusun arttığını ve bu artışın göz önünde bulundurulmasıyla yeni iş imkânlarının yaratılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

1.2. İşgücü Durumu

İşgücü kavramı, birçok ülkede 15 veya daha yukarı yaş grubunda olup cezaevi, akıl hastanesi, bakım evi gibi kurumlarda gözetim altında bulunmayan “sivil nüfus” yani “aktif nüfus” olarak tanımlanmaktadır (Biçerli 2003: 51).

Aktif nüfus, istihdam edilenler ve işsiz olması nedeniyle aktif olarak iş arayanlardan oluşan “işgücünde olanlar” ile emekliler, çalışma yaşının altında bulunanlar, aktif nüfus içinde olup da eğitim alanlar, piyasadaki ücret ve çalışma koşullarını beğenmediği için iş aramaktan vazgeçenlerden oluşan “işgücünde olmayanlar” şeklinde iki ana gruba ayrılmaktadır (Biçerli 2003: 51).

Aktif nüfusun ne kadarının iş piyasası ile bağlantısının olduğunu gösteren ve “ekonomik faaliyet oranı” olarak da adlandırılan “işgücüne katılma oranı (İKO)”, işgücü piyasalarının analizinde önemli bir kavram olup (Biçerli 2003: 69), emek arzı konusunda yeterli bilgiye sahip olabilmek amacıyla, işgücü durumu ile birlikte İKO’nun da incelenmesini gerekli kılmaktadır (Biçerli 2004: 236). İKO, istihdam edilenler ile işsiz olup da aktif olarak iş arayanların toplamının aktif nüfusa oranlanmasıyla bulunur ve şu şekilde ifade edilir (Biçerli 2003: 52):

$$\text{İKO} = [(\text{Çalışanlar} + \text{İşsizler}) / \text{Aktif Nüfus}] * 100$$

İşgücüne katılma oranı hesaplanırken işsizlerin de dikkate alınması, emek piyasası ile ilgili analizlerde işsizlik oranının da incelenmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. İşsizlik oranı, toplam işgücü içinde işsizlerin göreceli ağırlığını göstermekle birlikte, makro ekonomik istikrar göstergelerinin de en önemlilerindedir. Makro ekonomik göstergeler açısından incelendiğinde, işsizlik oranındaki artış, ekonomide daralmayı; tersi durum ise, genişleme dönemini ifade etmektedir. Üretim-istihdam ilişkisi açısından incelendiğinde ise işsizlik oranındaki artış, açık iş sayısında bir azalmayı ve/veya istihdam olanaklarında bir daralmayı ifade edebilir. Ancak işsizlik oranı, kadın-erkek ve kent-kır ayrımında, eğitim düzeyi ve yaş gruplarına göre farklılıklar göstereceğinden, bu farklılıkların

incelenmesi işgücü piyasalarının yapısı hakkında temel bilgiler verebilecektir (Lordoğlu; Özkaplan 2003: 68).

Bu nedenle Çanakkale il genelinde, 1980-2000 yılları arasındaki işgücü durumu Tablo 49’da incelenerek, emek arzının yıllar içindeki değişimi ortaya konacaktır.

Tablo 49. Yıllar İtibariyle Çanakkale İlinde İşgücü Durumu (1980-2000)

Yıllar	12 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfus	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus	Bilinmeyen
Toplam								
1980	303.732	212.526	209.158	3.368	70.0	1.6	90.234	972
1985	330.367	227.278	222.734	4.544	68.8	2.0	102.680	409
1990	349.645	253.754	248.824	4.930	72.6	1.9	95.845	46
2000	393.630	246.568	237.699	8.869	62.6	3.6	146.985	77
Erkek								
1980	159.689	133.602	130.991	2.611	83.7	2.0	25.429	658
1985	174.262	144.111	140.727	3.384	82.7	2.3	29.917	234
1990	182.731	155.710	151.902	3.808	85.2	2.4	26.996	25
2000	205.731	158.098	152.617	5.481	76.8	3.5	47.583	50
Kadın								
1980	144.043	78.924	78.167	757	54.8	1.0	64.805	314
1985	156.105	83.167	82.007	1.160	53.3	1.4	72.763	175
1990	166.914	98.044	96.922	1.122	58.7	1.1	68.849	21
2000	187.899	88.470	85.082	3.388	47.1	3.8	99.402	27

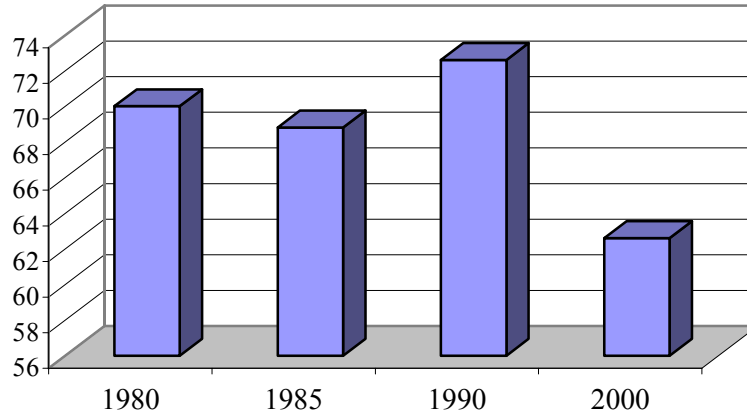
Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.52’deki verilerden yeniden düzenlenmiştir.

İşgücündeki nüfusun artış hızı, hem toplam nüfustan hem de çalışma çağındaki nüfustan daha düşüktür. 1980-2000 döneminde çalışma çağındaki nüfusun yıllık artış hızı %13 iken, işgücündeki nüfusun yıllık artış hızı %7 olarak gerçekleşmiştir (DİE 2002: 36). Bu oranlar cinsiyete göre önemli farklılıklar göstermektedir. Çanakkale ilinde işgücüne katılma oranı 1980-2000 döneminde, 1990 yılı dışında azalma eğilimi göstermiştir. Erkek nüfusun işgücüne katılma oranı, kadın nüfusun işgücüne katılma oranından daha yüksektir. Bu da erkeklerin, kadınlara göre işgücü piyasalarında daha fazla bulduklarını ifade etmektedir. İki cinsiyetin işgücüne katılma oranlarındaki fark, yıllara göre önemli bir değişim göstermemektedir. 1980 yılında erkeklerin işgücüne katılma oranı %83.7 iken, 2000 yılında bu oran %76.8’e düşmüştür. Buna karşılık aynı

dönemde kadınlarda işgücüne katılma oranı %54.8'den %47'ye düşmüştür. 1999 yılında meydana gelen ekonomik krizin etkisi sonucunda, işgücü piyasasında bulunanların işsiz kalması ve işsizlik oranlarının artmaya başlaması, işgücüne katılma oranlarında düşmelere neden olmuştur. 2000 yılında il genelinde işsizlik oranı ise %3.6 olup, işgücündeki her 100 kişiden yaklaşık 4'ünün işsiz olduğu Tablo 49'dan da görülebilmektedir.

Çanakkale ilinde istihdam edilenlerin sayısında, 1990 yılına kadar sürekli bir artış görülürken, 2000 yılında bir azalma yaşanmıştır. 1980-2000 döneminde istihdam edilen nüfusun yıllık artış hızı %6 olup, cinsiyete göre değişerek, istihdam edilen erkek nüfusun yıllık artış hızı %8, kadın nüfusun yıllık artış hızı %4 olmuştur (DİE 2002: 38). Tablo 49'daki verilere dayanılarak, 1980-2000 dönemlerine ait işgücüne katılım oranlarındaki değişim Grafik 41'de ayrıca gösterilmektedir.

Grafik 41. İşgücüne Katılma Oranı (%) (1980-2000)

Grafik 41'den de görüldüğü gibi, 1980 yılında %70 seviyelerinde olan işgücüne katılma oranı, 1985 yılında azalmış, 1990 yılında artmış ve 2000 yılında tekrar azalarak %63 seviyesine inmiştir. Bu durum, Çanakkale ekonomisinin konjonktürel yapısına uygunluk gösterdiğini ve ülke genelindeki ekonomik krizlerden Çanakkale ilinin de etkilendiğini ifade etmektedir.

1980-2000 dönemlerine ait işgücü durumunun incelenmesi, Çanakkale ilinin işgücü piyasası yapısındaki değişimlerin nasıl olduğu konusunda bilgi

vermiştir. Ancak son nüfus sayımı olan 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, İl'in işgücü durumu yerleşim yerlerine, cinsiyete ve eğitim durumlarına göre daha ayrıntılı bir şekilde belirlenebilmektedir.

1.2.1. Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre İşgücü Durumu

Ülkemizde işgücü piyasaları ile ilgili veriler "DİE İşgücü İstatistikleri Şubesi" tarafından belirli dönemlerde "Hane Halkı İşgücü Anketi" adı altında yayınlanmakta olup, yapılan örneklemelerin sağlıklı sonuçlar verebilmesi amacıyla, nüfusu bir milyonun altındaki illerde, verilerin belirlenebilmesi mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, 2000 yılında gerçekleştirilen genel nüfus sayımının soru sisteminde değişikliğe gidilerek, özellikle işgücü piyasalarına yönelik verilerin tespit edilmesi sağlanmıştır. Bu durum Çanakkale ili işgücü piyasaları hakkında detaylı bilgi teminini sağladığından, "2000 yılı Genel Nüfus Sayımı Çanakkale İli Sonuçları"na dayanılarak, İl'in işgücü piyasalarının yapısı belirlenebilecektir. 2000 yılından sonra verilerin güncelleştirilebilmesi ise, DİE'nin "2004 yılı Hane Halkı İşgücü Anketi Yıllığı" ile mümkün olabilmektedir.

Bu yılda ilk kez, Türkiye'deki bölgeler çeşitli gruplara ayrılarak, örneklemenin kolaylıkla ve sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi ve dolayısıyla nüfusu bir milyonun altındaki illerin de işgücü verilerinin tespit edilebilmesi sağlanmıştır. Böylece Çanakkale iline ait veriler, "İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS)"na göre, "Düzey 1-Batı Marmara", "Düzey 2-Balıkesir" ve "Düzey 3-Balıkesir-Çanakkale" başlıkları altında incelenerek, TR 22 kodu altında Balıkesir ili ile birlikte belirlenebilmiştir. Ancak, 2000 yılı genel nüfus sayımından sonra yapılan nüfus projeksiyonları, yaş grupları ve cinsiyete göre detaylı bir şekilde tespit edilemediği için, 2004 yılı işgücü verilerinin Çanakkale ili yaş gruplarına ve cinsiyete göre nüfus projeksiyonlarından yararlanarak, sadece Çanakkale ilinin işgücü verilerinin belirlenebilmesine imkân vermemektedir. Bu nedenle, Çanakkale iline ait 2004 yılı işgücü verileri Balıkesir ili ile birlikte değerlendirilmesini zorunlu hale getirerek, genel bilgi verilmesinde ve verilerin güncellenmesinde kullanılacaktır.

Bu bilgilerin ışığı altında işgücü piyasalarının ve işsizliğin yapısı incelenirken, yeterli sayıda ve kaliteli işgücüne sahip olan ekonomilerin kalkınma yarışında avantajlı konumda olabilecekleri gerekçesiyle, öncelikle sahip olunan emeğin miktarı ve özelliklerinin ele alınması yararlı olacağından (Biçerli 2004: 232), Çanakkale ilinde işgücü durumu (emek arzı) gerek cinsiyet, gerekse yerleşim yerine göre Tablo 50’de verilmiştir.

Tablo 50. Cinsiyete ve Yerleşim Yeri Göre İşgücü Durumu (2000)

Yerleşim Yeri	Aktif Nüfus (12+Yaş)	İşgücü					İşgücünde Olmayan
		Toplam	İstihdam	İşsiz	İKO (%)	İşsizlik Oranı (%)	
Toplam	393.630	246.568	237.699	8.869	62.6	3.6	146.985
İl Merkezi	65.280	28.213	25.674	2.539	43.2	9.0	37.062
İlçe Merkezleri Toplamı	115.388	50.402	46.970	3.432	43.7	6.8	64.963
Bucak ve Köyler Toplamı	212.962	167.953	165.055	2.898	78.9	1.7	44.960
Erkek	205.731	158.098	152.617	5.481	76.8	3.5	47.583
İl Merkezi	34.081	21.819	20.504	1.315	64.0	6.0	12.258
İlçe Merkezleri Toplamı	61.685	41.962	39.877	2.085	68.0	5.0	19.704
Bucak ve Köyler Toplamı	109.965	94.317	92.236	2.081	85.8	2.2	15.621
Kadın	187.899	88.470	85.082	3.388	47.1	3.8	99.402
İl Merkezi	31.199	6.394	5.170	1.224	20.5	19.1	24.804
İlçe Merkezleri Toplamı	53.703	8.440	7.093	1.347	15.7	16.0	45.259
Bucak ve Köyler Toplamı	102.997	73.636	72.819	817	70.7	1.1	29.339

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s.128-132’deki verilerden düzenlenmiş ve yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

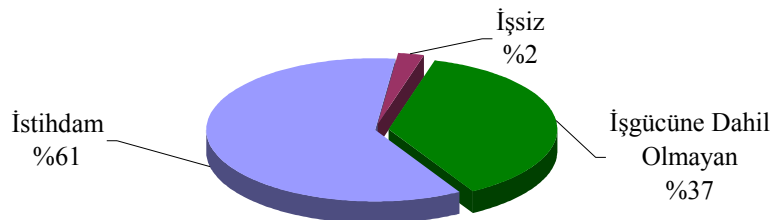
Tablo 50’ye göre, il merkezinde çalışma çağındaki nüfus 65.280 kişi iken, ilçe merkezleri toplamında 115.388 kişiden oluşmaktadır. Bu durum bucak ve köyler toplamında 212.962 olup, Çanakkale ilinin köy nüfusunun fazla olması sonucunda, çalışma çağındaki nüfusunun da köylerde fazla olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Çanakkale ilinde 2000 yılı itibariyle, çalışma çağındaki nüfus içinde, yerleşim yerlerine göre, işgücünde olan nüfusu inceleyecek olursak yine, bucak ve köyler toplamında yaklaşık %79 ile işgücünde bulunan nüfusun köylerde fazla olduğu görülebilmektedir. İşgücünün içinde işsizlerin de yer alması, İl’in yerleşim yerlerine göre işsizlik oranlarının nasıl bir dağılım gösterdiği hakkında merak uyandırmaktadır. Buna göre, Tablo 50’deki verilerden il merkezinin %9 ile en çok işsizlik oranına sahip yerleşim yeri olduğu görülürken, bucak ve köyler toplamında bu oranın yaklaşık %2 ile en düşük düzeyde olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum ise, köy nüfusunundaki işgücünün büyük bir kısmının

özellikle tarımsal faaliyetlerle istihdam edilerek, işsizlik oranlarının düşük çıkmasına neden olabileceğini ifade edebilmektedir.

Çanakkale ilinde işgücünde olmayan nüfusun, yerleşim yerlerine göre dağılımına baktığımızda ise 64.963 kişiyle ilçe merkezleri toplamının, en yüksek düzeyde yer aldığını görebilmekteyiz. Buna karşılık, il merkezinde işgücünde olmayan nüfusun 37.062 kişiyle diğer yerleşim yerlerinden daha az olması, il merkezindeki aktif nüfusun işgücünde yer aldığını ve bu grubun içinde bulunan işsizlerin, diğer yerleşim yerlerine göre sayıca daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Çünkü işgücünde olmayanların içinde son üç ayda iş arama kanallarını kullanmayıp, her an işe başlayabilecek durumdaki emeğin yer alması ve bu grupta yer alanların da işsiz olarak değerlendirilmemesi, il merkezinde işgücünde olmayan nüfusun sadece öğrenci, ev kadını veya emekli olarak çoğunluğu oluşturacaklarını ifade edebilmektedir. Başka bir deyişle il merkezinde işsiz olanların, bir şekilde mutlaka işgücü piyasasında yer almış veya iş arama kanallarıyla ilişkilerini kesmemiş durumda olduklarını açıklamaktadır.

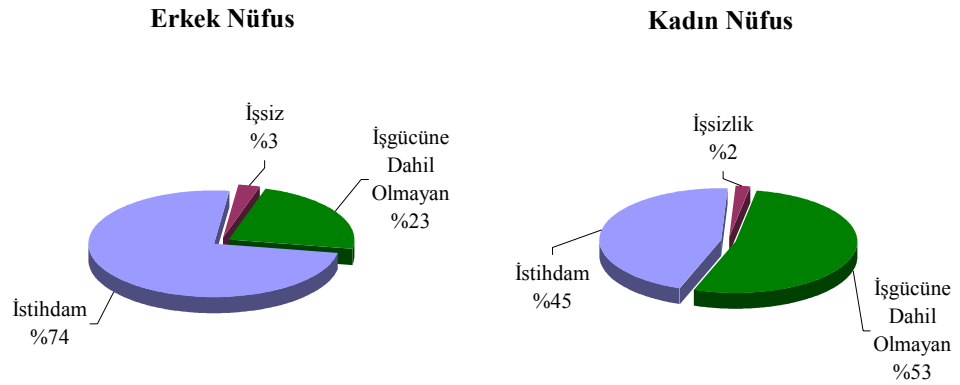
Çanakkale ilindeki işgücü durumu cinsiyetler açısından incelendiğinde de, erkek nüfusun kadın nüfustan büyük olması, çalışma çağındaki erkek nüfusun da ilk sırada yer almasına neden olmaktadır. Bu durum işgücüne katılım oranını da etkileyerek, erkeklerde %77 ile %47 olan kadın işgücüne katılım oranının çok üstünde yer almaktadır. Cinsiyetler arasındaki bu farklılık işsizlik oranlarında fazla görülmesine de, işgücüne dahil olmayan nüfus açısından, ev kadınlarının fazla olması nedeniyle, önemli farklılıklar göstermektedir. Tablo 50’de ifade edilen İl’in işgücü durumu Grafik 42’de, erkek ve kadın nüfustaki işgücü durumları ise, Grafik 43’te verilmiştir.

Grafik 42. Çanakkale İli İşgücü Durumu (2000)

Çanakkale ilinde işgücünde bulunan nüfusun %61'i istihdam edilirken, %2'si işsizleri meydana getirmektedir. Buna karşılık çalışma çağındaki nüfusun %37'si işgücünde bulunmamayı tercih ederek, işgücüne dahil olmayan nüfusu oluşturmaktadırlar.

Grafik 43. Erkek ve Kadın Nüfusun İşgücü Durumu (2000)

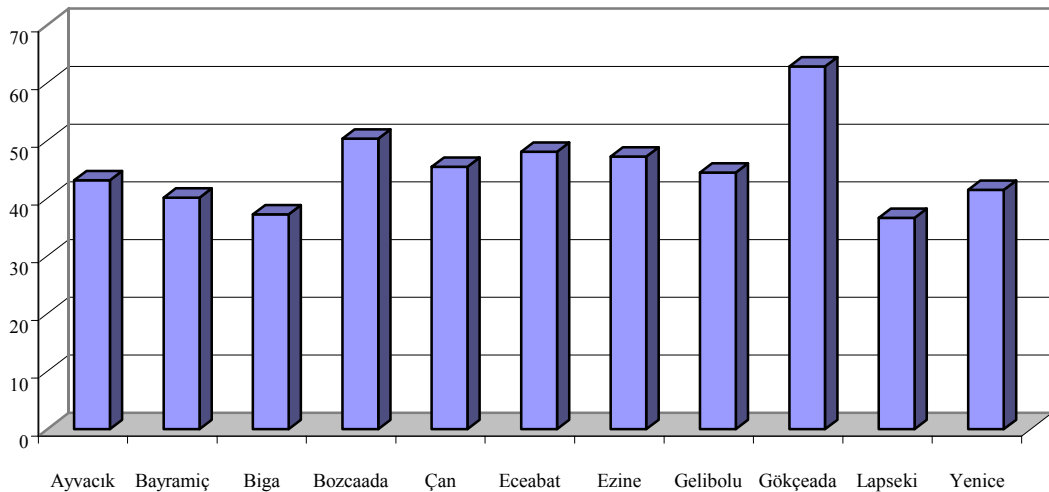
Çanakkale ilindeki işgücü, erkek ve kadın nüfus açısından incelendiğinde ise erkek nüfusta, işgücünde olan nüfusun %74'ünün istihdam edildiği, %3'ünün ise, işsiz olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık kadın işgücünde bulunanların %45'i istihdam edilirken, %2'si işsizlerden oluşmuştur. Çanakkale ilinde işgücüne dahil olmayan erkek ve kadın nüfustaki farklılıkların incelenmesinde ise, erkek nüfusta %23 ve kadın nüfusta %53'lük bir pay, dikkat çekmektedir. Kadın nüfustaki bu fazla oran, il genelinde ev kadınlarının çoğunlukta olmasından kaynaklanabilmektedir. Yerleşim yerlerine göre incelenen işgücü durumu ilçe merkezleri toplamı şeklinde verildiği için, ilçe merkezlerindeki işgücü durumu Tablo 51'de ayrıntılı olarak ayrıca verilmiştir.

Tablo 51. İlçelerin İşgücü Durumu (2000)

İlçeler	Aktif Nüfus (12+ Yaş)	İşgücü	İKO (%)	İşgücünde Olmayanlar
Ayvacık	5.295	2.281	43.1	3.177
Bayramiç	10.020	4.016	40.1	6.003
Biga	22.539	8.383	37.2	14.156
Bozcaada	2.109	1.060	50.3	1.049
Çan	23.731	10.768	45.4	12.953
Eceabat	4.047	1.942	48.0	2.105
Ezine	10.892	5.141	47.2	5.749
Gelibolu	18.973	8.425	44.4	10.543
Gökçeada	6.343	3.986	62.8	2.357
Lapseki	6.970	2.548	36.6	4.420
Yenice	4.469	1.852	41.4	2.616

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 128-132'deki verilerden düzenlenmiş ve yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Çalışma çağındaki nüfus açısından 23.731 kişiyle Çan ilçesi ilk sırada yer alırken, 2.109 kişiyle Bozcaada ilçesi son sırada yer almaktadır. Bu miktarlar, ilçelerin şehir nüfuslarındaki yaş gruplarına göre oluşturulduğundan 12 ve daha yukarı yaş grubunda olanları içermektedir. Çalışma çağındaki nüfusa bağlı olarak ilçelerin işgücüne katılma oranları incelendiğinde, %37 ile %63 arasında değişim gösterdikleri görülmektedir. Bu durum Grafik 44'te ayrıca verilmiştir.

Grafik 44. İlçelerin İşgücüne Katılım Oranları (%)

Grafik 44'e göre, Gökçeada ilçe merkezi %63 gibi yüksek bir oranla işgücünde bulunan nüfusu belirtirken, Lapseki ve Biga ilçe merkezleri %37 ile daha düşük bir oranla işgücünde bulunmaktadır. İşgücüne katılma oranlarının

yüksek olduğu ilçe merkezlerinde işgücünde olmayan nüfusun azlığından; işgücüne katılım oranlarının düşük olduğu ilçe merkezlerinde ise, işgücünde olmayan nüfusun fazlalığından söz edilebilmektedir. İlçe merkezlerinin cinsiyete göre işgücü dağılımları ise Tablo 52’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

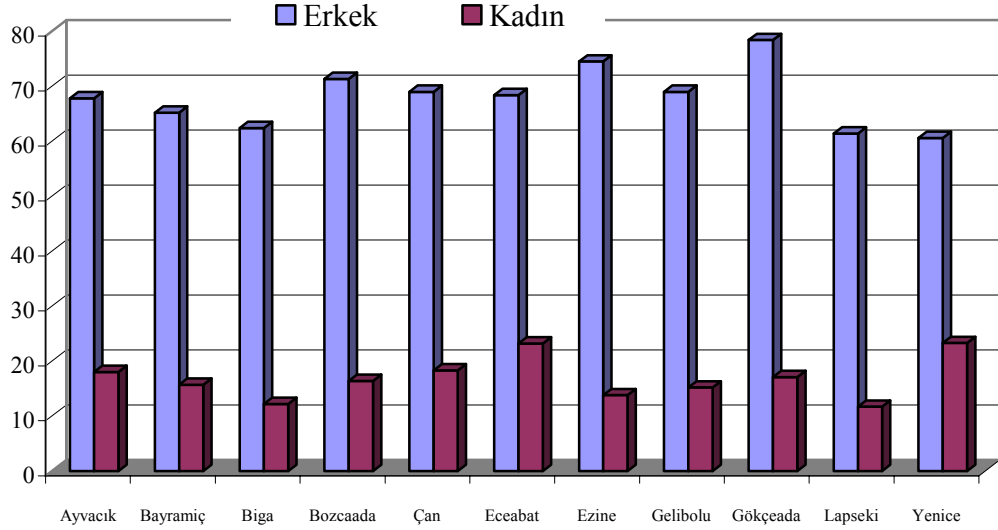
Tablo 52. İlçelerin Cinsiyete Göre İşgücü Durumu (2000)

İlçeler	Erkek				Kadın			
	Aktif Nüfus*	İşgücü	İKO (%)	İşgücünde Olmayan	Aktif Nüfus*	İşgücü	İKO (%)	İşgücünde Olmayan
Ayvacak	2.664	1.807	67.8	857	2.631	474	18.0	2.155
Bayramiç	4.935	3.216	65.2	1.718	5.085	800	15.7	4.285
Biga	11.216	7.004	62.4	4.212	11.323	1.379	12.2	9.944
Bozcaada	1.302	928	71.3	374	807	132	16.4	675
Çan	12.676	8.746	69.0	3.921	11.055	2.022	18.3	9.032
Eceabat	2.217	1.517	68.4	700	1.830	425	23.2	1.405
Ezine	5.988	4.464	74.5	1.522	4.904	677	13.8	4.227
Gelibolu	10.314	7.111	69.0	3.198	8.659	1.314	15.2	7.345
Gökçeada	4.731	3.711	78.4	1.020	1.612	275	17.1	1.337
Lapseki	3.464	2.139	61.4	1.324	3.506	409	11.7	3.096
Yenice	2.178	1.319	60.6	858	2.291	533	23.3	1.758

* 12 ve daha yukarı yaş grubu içindir.

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s.129-132’deki verilerden düzenlenmiş ve yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 52’ye göre, çalışma çağındaki erkek nüfus içinde 12.676 kişiyle Çan ilçe merkezi en çok nüfusa sahip iken, Bozcaada ilçe merkezi 1.302 kişiyle en az nüfusa sahiptir. Çalışma çağındaki kadın nüfus açısından ise, 11.323 kişiyle Biga ilçe merkezi en fazla nüfusa sahip iken, 807 kişiyle Bozcaada ilçe merkezi en az nüfusa sahiptir. Çalışma çağındaki nüfusa bağlı olarak erkek nüfustaki işgücüne katılım oranları %61 ile %78 arasında değişim gösterirken, kadın nüfustaki işgücüne katılım oranları %12 ile %23 arasında değişim göstermektedir. Bu durum Grafik 45’te ayrıca verilmiştir.

Grafik 45. İlçelerin Cinsiyete Göre İşgücüne Katılma Oranları (%)

Grafik 45'e göre, erkek nüfusun işgücüne katılım oranlarının kadın nüfusa göre çok fazla olması, il genelinde erkek nüfusun işgücü piyasasında yoğun olarak yer aldığı bir ifadesidir. Kadın nüfusun işgücüne katılım oranlarının düşük olması, ilçe merkezlerindeki işgücünde olmayan kadın nüfusun fazla olmasına bağlanabilir. Buna paralel olarak, ilçe merkezlerinde yaratılan istihdam olanaklarında kadın nüfusa öncelik verilmediği de ifade edilebilir. Çanakkale ilinde istihdam yaratma politikalarının başında, özellikle ev kadınlarının çoğunlukta olduğu ilçe merkezlerinde, kadın istihdamını arttıracak nitelikte iş alanlarının yaratılmasına gidilerek, kadınların işgücü piyasalarında bulunmaları teşvik edilip, İl'in ekonomik kalkınabilirlik düzeyi artırılabilir.

1.2.2. Eğitim Durumuna Göre İşgücü Arzı

Eğitim düzeyine göre işgücünün dağılımı, yorumlarda kolaylık sağlanması amacıyla, lise atı, lise ve yüksek öğretim olmak üzere üç grupta ele alınmıştır. Okur-yazar olmayanlar, okur-yazar olup da herhangi bir okuldan mezun olmayanlar, ilköğretim mezunları ile ortaokul mezunları "lise altı" grupta yer almaktadır. Ayrıca, il merkezi ve ilçe merkezleri toplamından oluşan şehir nüfusu "kent", bucak ve köyler toplamından oluşan köy nüfusu "kır" olarak ifade

edilmiştir. Tablo 53'te işgücünün cinsiyet ve yerleşim birimlerine göre eğitim düzeyleri verilmiştir.

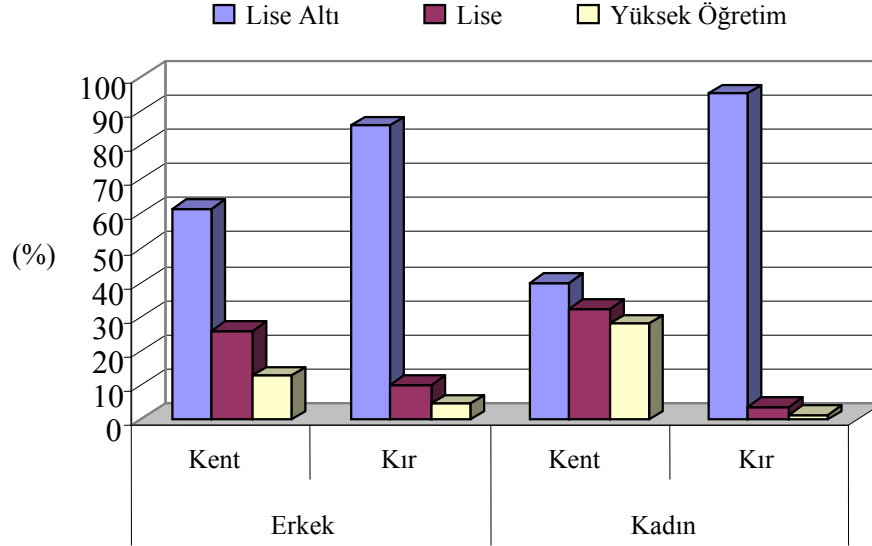
Tablo 53. Cinsiyet ve Yerleşim Yerlerindeki Eğitim Durumuna Göre İşgücünün Dağılımı (2000)

Eğitim Durumu	Kent		Kır	
	İşgücü	Oran (%)	İşgücü	Oran (%)
ERKEK	63.780	100.0	94.312	100.0
Lise Altı	39.089	61.3	80.673	85.5
Lise	16.541	25.9	9.417	10.0
Yüksek Öğretim	8.150	12.8	4.222	4.5
KADIN	14.830	100.0	73.634	100.0
Lise Altı	5.919	39.9	69.896	94.9
Lise	4.767	32.2	2.621	3.6
Yüksek Öğretim	4.144	27.9	1.117	1.5

Kaynak: DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Çanakkale s. 138- 139'daki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Çanakkale ilinde kent ve kır olarak ele alınan işgücü piyasalarında, gerek erkeklerde gerekse kadınlarda lise altı grubunda bulunan işgücünün ağırlıkta olduğu Tablo 53'ten görülebilmektedir. Kentsel ve kırsal işgücünde, erkek ve kadın nüfus açısından işgücünde bulunanların ikinci büyük grubunu lise mezunları oluştururken, bunu yüksek öğretim mezunları izlemektedir. Çanakkale ilinde kırsal işgücü piyasalarındaki kadınların payının, kentsel işgücü piyasalarına oranla, özellikle lise altı grupta, daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum nüfusun önemli bir kısmının tarım sektöründe istihdam edilmesini ve özellikle kadınların kırsal emek piyasalarında yoğun olarak, ücretsiz aile işçisi statüsünde çalışmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, tarımsal faaliyetlerin ağırlıkta olduğu kırsal alanlarda hem kadın hem de erkek işgücü içinde lise altı eğitime sahip olanların %85-95 aralığında olması da kentsel alanlara göre önemli diğer bir farklılıktır (Biçerli 2004: 236). Bunların dışında kırsal alanlarda gerek erkek, gerekse kadın işgücünde lise ve yüksek öğretim mezunlarının payı, kentsel alanlara göre oldukça az olup, yıllar içinde bu oranlardaki artışlarla işgücünün nitelikli seviyelere ulaşabileceği, kesin bir sonuç olabilmektedir. Eğitim durumlarına göre işgücü arzının, cinsiyetler ve yerleşim yerlerindeki farklılıkları Grafik 46'da daha iyi anlaşılabilir.

Grafik 46. Eğitim Durumuna Göre İşgücü Arzının Cinsiyet ve Yerleşim Yerlerindeki Dağılımları

Grafik 46'ya göre, erkek işgücünün lise altı grubunda özellikle kırsal alanlarda daha fazla olduğu, buna karşılık lise ve yüksek öğretim mezunlarının kırsal alanlarda, kentsel alanlara göre daha az paya sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bu durum, özellikle kırsal alanda erkek işgücünün eğitim düzeyinin oldukça düşük olduğunu ifade etmektedir.

Eğitim durumuna göre kadın işgücünün dağılımına baktığımızda ise, özellikle kırsal alanlarda lise altı grubun %95 gibi yüksek bir payla işgücünde olduğu, buna karşılık lise ve yüksek öğretim mezunlarının %4 ile %2 gibi çok düşük paylara sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Kentsel alanlarda ise, lise altı grup fazla olmasına karşılık, lise ve yüksek öğretim mezunlarının işgücündeki dağılımları birbirine yakın çıkmaktadır. Bu durum, kadın işgücünde eğitim düzeyinin artma eğiliminde olduğunu ifade etmektedir.

1.3. İşgücüne Katılma Oranları

İşgücüne katılma oranı (İKO), zamanın bir noktasında işgücünün aktif nüfusa oranı olup, aktif nüfus içinde işgücünün göreceli ağırlığını göstermektedir (Lordoğlu; Özkaplan 2003: 53). Bireyin işgücüne katılma kararlarını yansıtan bu

oran, nüfus büyüklüğü, nüfusun yaş dağılımı, insanların çalışmak istedikleri süre ve emeğin kalitesi gibi unsurlarla birlikte toplam emek arzını belirleyen önemli bir unsurdur (Biçerli 2003: 52). İşgücünün tam istihdamını sağlamaya yönelik politikaların oluşturulabilmesi amacıyla, toplumda kaç kişinin çalışmak isteğinde bulunduğu bilinmesi gerekeceğinden İKO'ları, ekonomi politikalarının uygulanmasında önemli bir unsurdur. Bu nedenle Çanakkale ilinde, İKO ve özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir.

1.3.1. Yaş Gruplarına Göre İşgücüne Katılma Oranları

İşgücüne katılma oranları hakkında daha ayrıntılı bilgiye sahip olabilmek için, çalışma çağındaki nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 54'te verilmiştir.

Tablo 54. Yaş Grubu, Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre İşgücüne Katılma Oranları (2000)

Yaş Grubu	İl Merkezi	İlçe Merkezleri Toplamı	Bucak ve Köyler Toplamı
Toplam			
12-14	1.7	2.3	21.5
15-64	48.7	49.8	85.1
65+	5.2	7.7	66.0
Erkek			
12-14	2.8	3.2	17.8
15-64	70.8	76.2	92.1
65+	10.8	15.6	73.4
Kadın			
12-14	0.6	1.2	25.2
15-64	23.6	18.3	77.2
65+	0.9	1.5	59.6

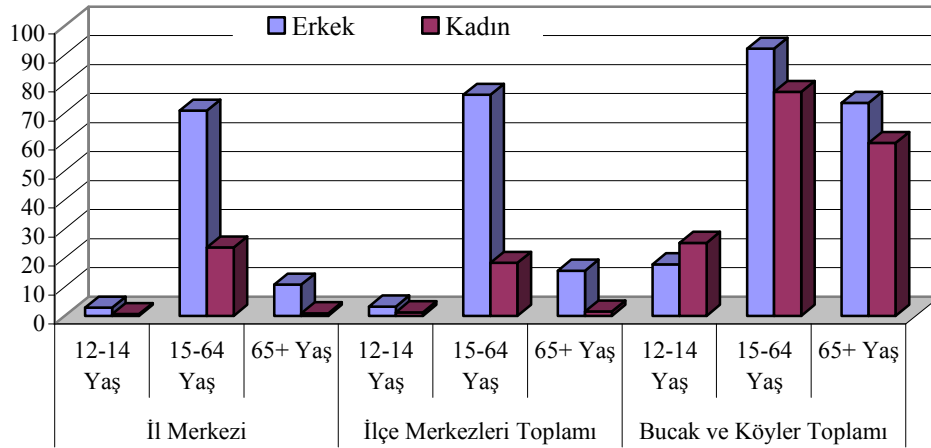
Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 128-132'deki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Çanakkale ilindeki yerleşim yerlerine ve yaş gruplarına göre işgücüne katılım oranlarına baktığımızda, bucak ve köyler toplamında her yaş grubu için İKO'ları, diğer yerleşim yerlerine göre çok yüksek paylara sahip olduğu Tablo 54'ten anlaşılabilir. Bu durum cinsiyetler açısından da aynı olup, il merkezi ve ilçe merkezleri toplamındaki İKO'ları, daha düşük oranda olmaktadır.

Çalışma çağında bulunan 15-64 yaş grubundaki erkek işgücünün, kadın işgücüne göre daha fazla paya sahip olması, il genelinde erkeklerin işgücü piyasalarında daha fazla bulduklarını, bir kez daha kanıtlamaktadır. Kadın işgücü açısından İKO'larını incelediğimizde ise, il merkezinde %24, ilçe merkezleri toplamında %18, bucak ve köyler toplamında ise %77 ile işgücüne katılım oranlarının büyük farklılıklar yarattığı görülmektedir. Köylerde kadın işgücüne katılma oranlarının fazla çıkması, ekonomik geçim kaynağı olarak, il genelinde hâlâ tarım sektörünün ciddi bir ağırlığının olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, kadın işgücünün eğitim seviyesinin düşüklüğü de il merkezi ve ilçe merkezlerindeki kadın işgücüne katılma oranlarının düşük olmasının bir başka nedenidir.

Tablo 54'teki işgücüne katılma oranlarının yerleşim yerleri ve cinsiyetler arasındaki farklılıklarının daha net görülebilmesi için Grafik 47'de ayrıca verilmiştir.

Grafik 47. Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre İKO (%)

Grafik 47'ye göre, hemen hemen her yaş grubunda erkeklerin işgücü piyasalarında buldukları ve kadın işgücüne göre çok fazla paya sahip oldukları görülmektedir. Çalışma çağı dışında bulunan fakat, işgücünde bulunmaları nedeniyle, çalışma çağının içinde yer alan 12-14 yaş grubundaki işgücünün bucak ve köyler toplamındaki işgücü içinde sayılması, ayrıca; 65 ve daha yukarı yaş grubunda bulunup hâlâ işgücünde yer almaları bucak ve köyler toplamındaki

işgücüne katılma oranlarının diğer yerleşim yerlerine göre fazla olmasında, etkili olduğu söylenebilir.

1.3.2. Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranları

Çanakkale ilinde eğitim seviyesine göre kaç kişinin çalışma isteğinde bulunduğunu ifade etmek amacıyla, İl'in yerleşim yerine ve eğitim durumuna göre işgücüne katılma oranları Tablo 55'de verilmiştir.

Tablo 55. Yerleşim Yerine ve Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranları (2000)

Yerleşim Yeri/Eğitim Durumu	Aktif Nüfus (12+ Yaş)	İşgücü	İKO (%)	İşgücünde Olmayan
İl Merkezi	65.280	28.213	43.2	37.062
Okur-yazar Olmayanlar	2.744	534	19.5	2.209
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	3.995	389	9.7	3.603
İlkokul	22.596	9.104	40.3	13.492
İlköğretim	3.009	136	4.5	2.873
Ortaokul	5.851	3.257	55.7	2.593
Lise veya Dengi Meslek Okulu	18.869	8.766	46.5	10.103
Yükseköğretim	7.998	6.025	75.3	1.973
Bilinmeyen	218	2	-	216
İlçe Merkezleri Toplamı	115.388	50.402	43.7	64.963
Okur-yazar Olmayanlar	7.536	1.089	14.5	6.446
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	9.502	1.104	11.6	8.397
İlkokul	54.191	22.899	42.3	31.284
İlköğretim	5.247	301	5.7	4.941
Ortaokul	10.167	6.195	60.9	3.970
Lise veya Dengi Meslek Okulu	20.939	12.542	59.9	8.393
Yükseköğretim	7.710	6.269	81.3	1.439
Bilinmeyen	96	3	-	93
Bucak ve Köyler Toplamı	212.962	167.953	78.9	44.960
Okur-yazar Olmayanlar	30.742	21.858	71.1	8.875
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	23.982	14.404	60.1	9.567
İlkokul	120.682	104.373	86.5	16.287
İlköğretim	5.732	1.372	23.9	4.356
Ortaokul	10.240	8.562	83.6	1.676
Lise veya Dengi Meslek Okulu	15.529	12.038	77.5	3.490
Yükseköğretim	5.984	5.339	89.2	645
Bilinmeyen	71	7	-	64

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 138-139'daki verilerden düzenlenmiş ve yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

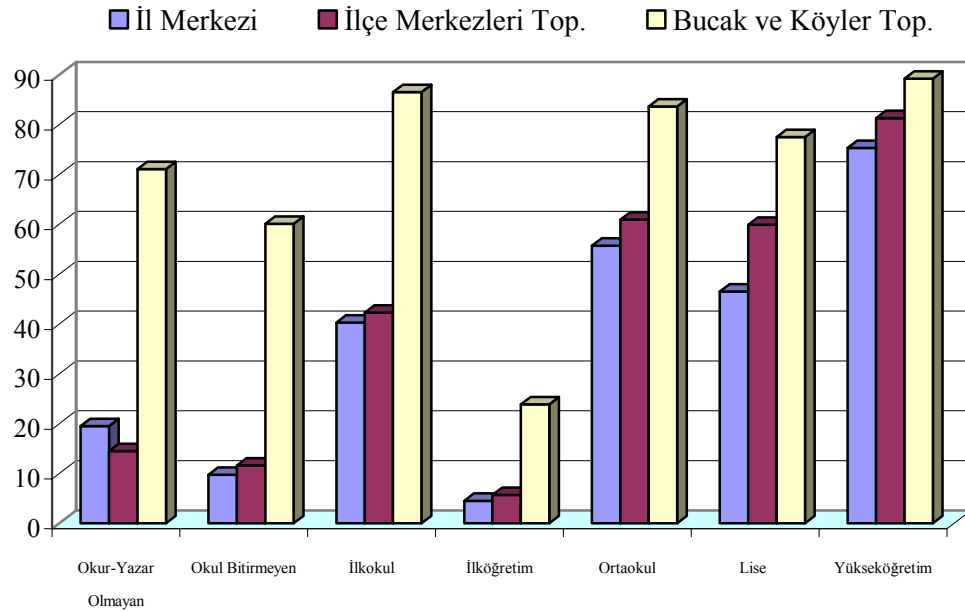
Tablo 55'te, daha önce yaş gruplarına göre işgücüne katılma oranlarının incelenmesinde ortaya çıkan sonuç gibi, "eğitim düzeyine göre" işgücüne katılma

oranlarının dağılımları diğer yerleşim yerlerine göre bucak ve köyler toplamında, yine yüksek çıkmaktadır. Özellikle lise altı eğitim grubunda, bu farklılıklar daha belirgin olarak göze çarpmaktadır.

İl merkezinde, herhangi bir okul bitirmeyenlerin işgücüne katılım oranları yaklaşık %10 ile en az payı oluştururken, %75 ile yüksek öğretim mezunları en çok paya sahip olmaktadır. İlçe merkezleri toplamına göre, en az pay yaklaşık %6 ile ilköğretim mezunlarının iken, en çok pay %81 ile yine yüksek öğretim mezunlarıdır.

Bucak ve köyler toplamında ise, en az pay yaklaşık %24 ile ilköğretim mezunlarının olurken, en fazla pay %89 ile yüksek öğretim mezunlarına aittir. Bu durum Grafik 48’de ayrıca gösterilmiştir.

Grafik 48. Yerleşim Yerine ve Eğitim Durumuna Göre İKO (%)

Yerleşim yerlerindeki, eğitim durumlarına göre işgücüne katılma oranlarına baktığımızda tüm yerleşim yerlerinde özellikle ilköğretim, ortaokul, lise ve yüksek öğretim mezunlarının işgücüne katılma oranlarının çok yüksek olduğu Grafik 48’den görülebilmektedir. Bunun yanı sıra her eğitim düzeyinde işgücüne katılma oranlarının, bucak ve köyler toplamında yüksek olması da, işgücünün

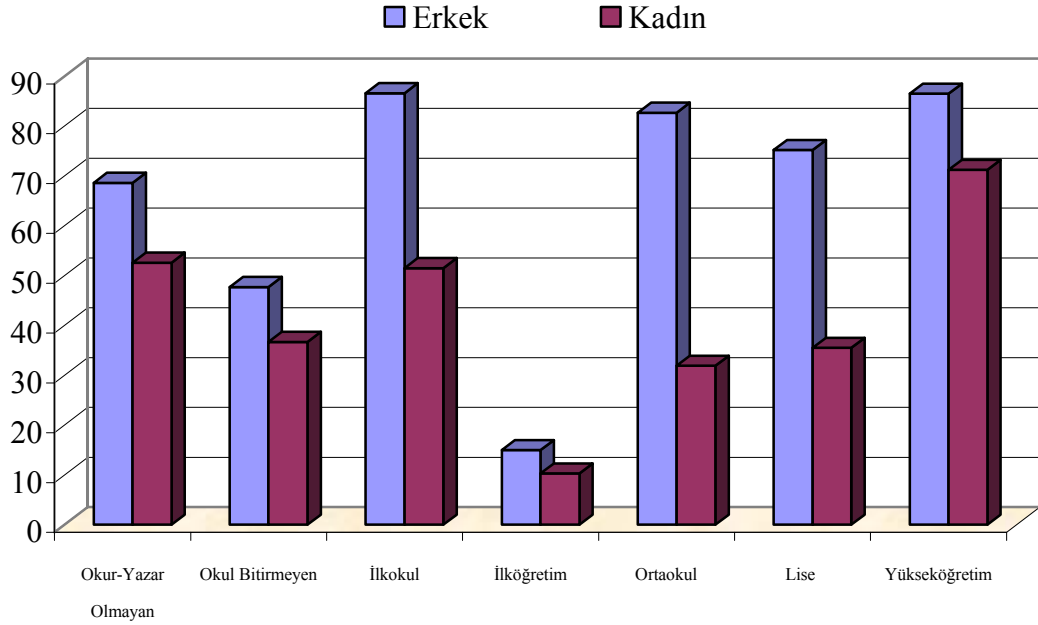
içinde istihdam edilen nüfusun yer almasıyla ve köylerde genellikle tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesi nedeniyle, Çanakkale ilinin tarıma dayalı olarak ekonomik geçimini temin ettiğini ortaya koymaktadır. İl genelinde cinsiyetler açısından eğitim durumlarına bağlı olarak işgücüne katılma oranları ise, Tablo 56'da verilmiştir.

Tablo 56. İl Genelinde Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranları (2000)

Cinsiyet/Eğitim Durumu	Aktif Nüfus (12+ Yaş)	İşgücü	İKO (%)	İşgücünde Olmayan
Erkek	205.731	158.098	76.8	47.583
Okur-yazar Olmayanlar	11.976	8.213	68.6	3.757
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	19.414	9.264	47.7	10.140
İlkokul	98.579	85.417	86.6	13.147
İlköğretim	7.804	1.174	15.0	6.623
Ortaokul	18.979	15.694	82.7	3.280
Lise veya Dengi Meslek Okulu	34.513	25.958	75.2	8.550
Yükseköğretim	14.303	12.372	86.5	1.929
Bilinmeyen	163	6	-	157
Kadın	187.899	88.470	47.1	99.402
Okur-yazar Olmayanlar	29.046	15.268	52.6	13.773
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	18.065	6.633	36.7	11.427
İlkokul	98.890	50.959	51.5	47.916
İlköğretim	6.184	635	10.3	5.547
Ortaokul	7.279	2.320	31.9	4.959
Lise veya Dengi Meslek Okulu	20.824	7.388	35.5	13.436
Yükseköğretim	7.389	5.261	71.2	2.128
Bilinmeyen	222	6	-	216

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 138'deki verilerden düzenlenmiş ve yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

İlköğretim mezunlarının erkeklerde %15, kadınlarda ise %10'luk paylar oluşturmasıyla bir birlerine en yakın oranlarda olduğu görülebilmektedir. Bununla birlikte erkeklerde ilkokul, ortaokul ve lise mezunlarının payları, kadınlara göre çok çok yüksek çıkmaktadır. Bu durum Grafik 49'da ayrıca verilmiştir.

Grafik 49. İl Genelinde Eğitim Durumuna Göre İKO (%)

Grafik 49'a göre, her iki cinsiyet için de işgücüne katılma oranlarının en yüksek olduğu eğitim düzeyi yüksek öğretim mezunları iken, en düşük eğitim düzeyi ilköğretimdir. Yüksek öğretim düzeyinde işgücüne katılma oranlarının yüksek çıkmasını iki nedene dayandırmak mümkündür: Birincisi, üniversite eğitiminin diğer eğitim aşamalarından daha yüksek maliyet gerektirmesi ve bu maliyetlerin geri kazanılabilmesi amacıyla emek piyasalarında bulunmalarının gerekli oluşudur. İkincisi ise yüksek öğretimin, özellikle kentsel emek piyasalarında, işgücünde olmak isteyenlere daha fazla iş imkânı sunma özelliğinin olmasıdır (Biçerli 2004: 241). Bu iki durum, yüksek eğitimi bitiren gençlerin çalışıyor olmaları veya işsiz iseler, iş aramaya devam etmeleri sonucunu doğurarak, işgücüne katılma oranlarının yüksek düzeylerde olmasını sağlamaktadır.

Çanakkale ilinde cinsiyete bağlı olarak eğitim durumlarına göre işgücüne katılma oranlarının dağılımlarını 2004 yılı itibariyle inceleyecek olursak, DİE İşgücü İstatistikleri Şubesi tarafından Düzey-2 grubunda yer alan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması'na göre Balıkesir-Çanakkale ili verileri olarak Tablo 57'de verilmiştir.

**Tablo 57. Cinsiyete ve Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu
(Balıkesir-Çanakkale 2004)**

Cinsiyet/Eğitim Durumu	Aktif Nüfus (15+ Yaş)	İşgücü	İKO (%)	İşgücünde Olmayan
Erkek	606.000	424.000	70.0	182.000
Okur-yazar Olmayanlar	33.000	17.000	50.8	16.000
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	17.000	6.000	37.2	11.000
İlkokul	292.000	224.000	76.6	68.000
İlköğretim	23.000	6.000	26.9	16.000
Ortaokul	80.000	59.000	73.2	21.000
Lise	66.000	40.000	60.4	26.000
Mesleki veya Teknik Lise	47.000	33.000	69.8	14.000
Fakülte veya Yüksek Okul	48.000	40.000	82.7	8.000
Kadın	623.000	179.000	28.8	444.000
Okur-yazar Olmayanlar	91.000	19.000	21.4	71.000
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	21.000	5.000	23.7	16.000
İlkokul	336.000	104.000	30.9	232.000
İlköğretim	19.000	2.000	12.0	17.000
Ortaokul	39.000	7.000	19.1	31.000
Lise	58.000	13.000	22.3	45.000
Mesleki veya Teknik Lise	29.000	9.000	30.4	20.000
Fakülte veya Yüksek Okul	31.000	20.000	63.9	11.000

Not: Rakamların yuvarlatılmasından dolayı, İKO'larını tam vermeyebilir.

Kaynak: DİE Hanehalkı İşgücü Anketi 2004 Yıllık verileri.

Çanakkale iline ait 2000 yılındaki erkek işgücüne katılma oranı %77, kadın işgücüne katılma oranı %47 iken, Tablo 57'de verilen Balıkesir ve Çanakkale illerindeki erkeklerin işgücüne katılma oranı %70, kadınların işgücüne katılma oranı %29'dur. Bu durum iki ilin ortalaması şeklinde düşünülürse, erkeklerin ve kadınların işgücüne katılmalarında, azalmaların yaşandığını ortaya çıkartabilmektedir.

Tablo 57'de, Balıkesir ve Çanakkale illerinin eğitim durumlarına göre işgücüne katılma oranlarını incelendiğinde, her iki cinsiyette de yüksek öğretim mezunlarının işgücüne katılımlarının fazla olduğu dikkat çekmektedir. İşgücüne katılma oranları açısından en yüksek olan ikinci grup ilkokul mezunları olsa da, lise altı grupta yer alan işgücünün yıllar içinde yerini daha üst düzeylerdeki eğitime bırakarak, işgücünde yer alacaklarını ifade edebilmektedir. Bu durum işgücü piyasalarında, işgücünün uzun vadede nitelikli ve daha vasıflı olarak yer alacağını ortaya çıkarmaktadır. Böylece bilgisayar ve yabancı dil gibi niteliklere sahip olan işgücünün, işgücü piyasalarındaki rekabet güçleri artabilecek ve bu

işgücünün istihdam edilmesiyle de ekonomik kalkınabilirlik düzeyi, lise altı istihdamına göre, daha yüksek seviyelere ulaşabilecektir.

1.4. İşgücünde Olmayan Nüfus

Çanakkale ilindeki emek arzını incelerken, işgücünde olmayan nüfusun da incelenmesi, 12 ve daha yukarı yaş grubundakilerin işgücü piyasalarında, neden bulunmadıklarını akla getirmektedir. Bu nedenle, Çanakkale ilinin 1980-2000 yılları arasındaki işgücünde olmayan nüfustaki değişimleri, çalışmama nedenlerine ve cinsiyete göre Tablo 58’de verilmiştir.

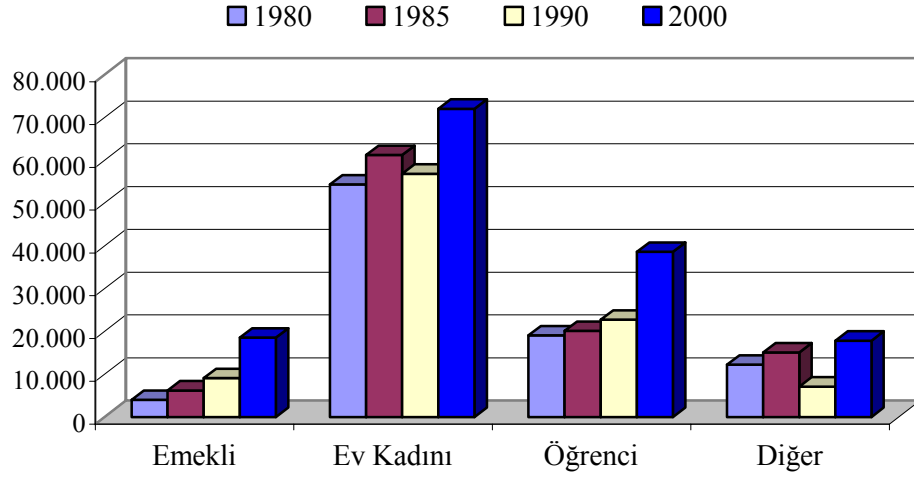
Tablo 58. Çalışmama Nedenine Göre İşgücünde Olmayan Nüfus (1980-2000)

Yıllar	İşgücünde Olmayan Nüfus	Emekli	Ev Kadını	Öğrenci	Diğer*	Bilinmeyen
Toplam						
1980	90.234	4.005	54.339	19.052	12.260	578
1985	102.680	6.217	61.243	20.112	15.108	-
1990	95.845	9.124	56.847	22.754	7.120	-
2000	146.985	18.512	72.064	38.586	17.823	-
Erkek						
1980	25.429	3.386	-	12.582	8.889	572
1985	29.917	5.359	-	12.307	12.251	-
1990	26.996	7.586	-	13.230	6.180	-
2000	47.583	13.562	-	20.505	13.516	-
Kadın						
1980	64.805	619	54.339	6.470	3.371	6
1985	72.763	858	61.243	7.805	2.857	-
1990	68.849	1.538	56.847	9.524	940	-
2000	99.402	4.950	72.064	18.081	4.307	-

* “İrad sahibi” olanlar ve 2000 Genel Nüfus Sayımında, “İş arayıp son üç ayda iş arama kanallarını kullanmayanlar” Diğer içinde kapsamıştır.

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.56.

2000 yılında il genelinde, işgücünde olmayan nüfus 146.985 olup, bunun 72.064’ünü ev kadınları, 38.586’sını öğrenciler ve 18.512’sini emekliler oluşturmaktadır. Tablo 58’de ifade edilen 1980-2000 dönemine ait işgücünde olmayan nüfustaki değişim Grafik 50’de ayrıca verilmiştir.

Grafik 50. Çalışmama Nedenine Göre İşgücünde Olmayan Nüfus (1980-2000)

İl genelinde ev kadınlarının fazlalığı 1980-2000 döneminde de dikkat çekmektedir. Özellikle 2000 yılında artışın gözlenmesi, bu dönemde yaşanan ekonomik krizin etkisiyle iş bulamayan kadınların ev kadını olarak işgücünden çekildiğini ifade etmektedir. Grafik 50’den de görülebileceği gibi, aslında öğrenci ve emekli olanların sayıları ile “diğer” grubunda yer alan son üç ayda iş arama kanallarını kullanmayanlar ve irad sahibi olanların sayıları da artış göstermiştir. Bu artışlar da, ekonomik krizin bir sonucu olarak değerlendirilebilmektedir. Çanakkale ilinde işgücünde olmayan nüfus içinde çalışmama nedenlerinin payları ise, Tablo 59’da verilmektedir.

Tablo 59. Çalışmama Nedenine Göre İşgücünde Olmayanların Oranları (1980-2000)

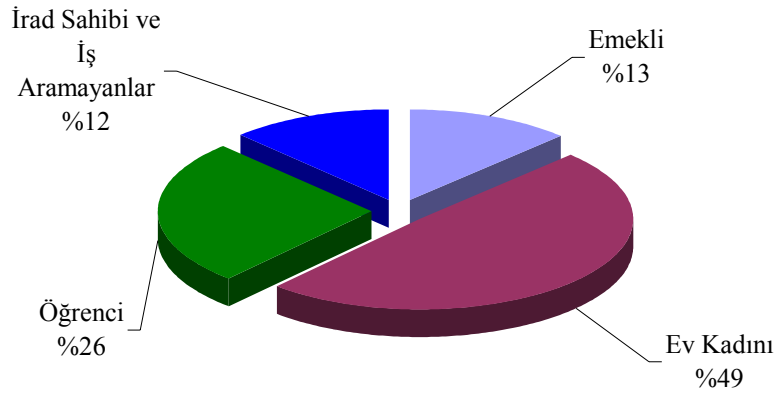
Yıllar	Emekli (%)	Ev Kadını (%)	Öğrenci (%)	Diğer* (%)	Bilinmeyen (%)
Toplam					
1980	4.4	60.2	21.1	13.6	0.6
1985	6.1	59.6	19.6	14.7	-
1990	9.5	59.3	23.7	7.4	-
2000	12.6	49.0	26.3	12.1	-
Erkek					
1980	13.3	-	49.5	35.0	2.2
1985	17.9	-	41.1	40.9	-
1990	28.1	-	49.0	22.9	-
2000	28.5	-	43.1	28.4	-
Kadın					
1980	1.0	83.9	10.0	5.2	0.0
1985	1.2	84.2	10.7	3.9	-
1990	2.2	82.6	13.8	1.4	-
2000	5.0	72.5	18.2	4.3	-

* “İrad sahibi” olanlar ve 2000 Genel Nüfus Sayımında, “İş arayıp son üç ayda iş arama kanallarını kullanmayanlar” Diğer içinde kapsamıştır.

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.56.

Tablo 59'a göre, işgücüne dahil olmayan kadın nüfus içinde en fazla paya sahip olan ev kadınlarının oranı 1980-2000 döneminde azalmasına rağmen, bu oran 2000 yılında %72.5 ile hâlâ yüksek seviyesini korumaktadır. İşgücüne dahil olamayan nüfus içinde emeklilerin oranında 1980-2000 döneminde her iki cinsiyette de artış görülmektedir. Emeklilerin oranındaki artış 1990-2000 döneminde kadınlarda, erkeklerden daha yüksektir. Çanakkale ilinde işgücünde olmayan nüfusun payları Tablo 59'daki 2000 yılı verilerine göre Grafik 51'de ayrıca verilmiştir.

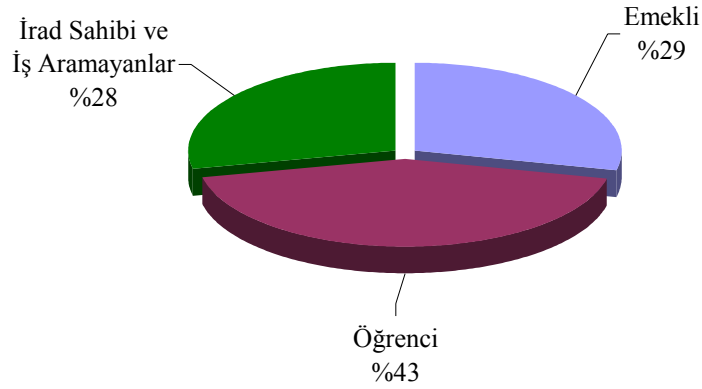
Grafik 51. Çalışmama Nedenine Göre İşgücünde Olmayanların Payı (2000)

İl genelinde ev kadınlarının fazlalığı (%49) işgücünde olmayan nüfusun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bunu %26'lık bir payla öğrenci olanlar, %13'lük bir payla emekli olanlar ve %12'lik payla da irad sahibi ve iş aramayanlar izlemektedir. Grafik 51'den de görülebileceği gibi, il genelinde genç nüfusun çok olması ve eğitim düzeyinin artması sonucunda, öğrenci olanların payı artma eğilimindedir. Öğrenci olan nüfusun işgücü piyasalarında yer alabilmesi için uzun döneme ihtiyaç olacağı ve nitelikli işgücü ihtiyacı için eğitimin çok önemli olduğu düşünüldüğünde, işgücünde olmayan nüfusta, öğrenci olan nüfus payının sürekli olarak yerini koruyacağı ortaya çıkmaktadır. Çanakkale ilindeki sosyo-ekonomik büyümenin ve refahın sağlanabilmesi için, işgücü piyasalarında istihdamın artırılması gerekmektedir. İşsizlik sorununun giderilmesi ve işgücünde olmayan nüfusun özellikle, "iş aramaktan vazgeçenler" ve "ev kadınları"

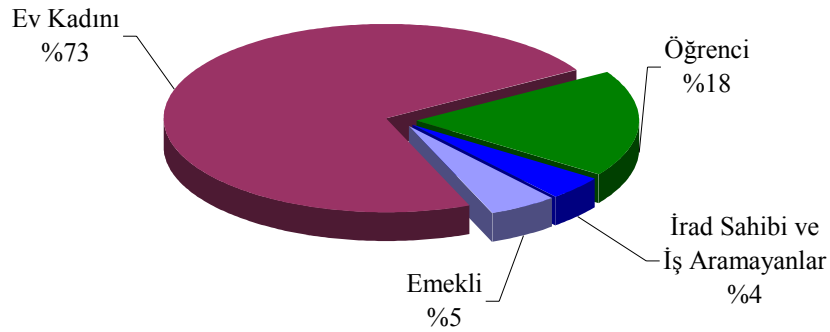
açısından azaltılması hedeflenmelidir. İşgücünde olmayan nüfusun erkek ve kadın nüfustaki payları Tablo 59'daki 2000 yılı verilerine göre, Grafik 52 ve 53'de verilmektedir.

Grafik 52. İşgücünde Olmayan Erkek Nüfusun Çalışmama Nedenine Göre Payları (2000)

Grafik 52'den de anlaşılacağı gibi, işgücünde bulunmayan erkek nüfusun %43'ü öğrencilerden meydana gelmektedir. Bu durum, ilin eğitim düzeyi incelendiğinde de ortaya çıkmış olup, erkeklerin eğitimde paylarının yüksek olduğunu ifade etmektedir. Erkek nüfusun %28'i irad sahibi ve iş aramayanları oluştururken, %29'u ise, emeklilerden oluşmuştur.

Grafik 53. İşgücünde Olmayan Kadın Nüfusun Çalışmama Nedenine Göre Payları (2000)

Grafik 53'e göre, işgücünde olmayan kadın nüfusun %73'ünü ev kadınları, %18'ini öğrenciler, %5'ini emekliler ve %4'ünü irad sahibi ve iş aramayanlar oluşturmaktadır.

Kısaca Çanakkale ilinde, 2000 yılında işgücüne dahil olmayan nüfusun yaklaşık %68'ini kadın nüfus oluşturmakta (DİE 2002: 41) olup, işgücü piyasalarında kadın istihdamın yaratılabilmesi için ciddi çabalara olan ihtiyacı göstermektedir. İl genelinde çalışmama nedenlerinin yaş gruplarına göre dağılımları ise, Tablo 60'da verilmiştir.

Tablo 60'da işgücünde olmayanlar içinde, 40.124 kişiyle 12-19 yaş grubundaki nüfus yer almaktadır. Bu yaş grubunda olanların büyük bir kısmını öğrencilerin oluşturması, özellikle 15-19 yaş grubunda olanların eğitime daha çok önem verdiklerini ortaya çıkarmakta olup, il genelinde eğitim seviyesinin giderek yükseldiğini göstermektedir. Çalışma çağındaki olan 20-64 yaş grubundaki nüfusa baktığımızda genel olarak ev kadınlarının sayıca fazla olması nedeniyle, işgücünde olmayan nüfusun fazla çıkmasını sağlamaktadır.

50-64 yaş grubunda ise, ev kadınlarından sonra, 8.552 kişinin emekli olarak en fazla nüfusu meydana getirmesi, il genelinde erken yaşta emekli olunabildiğini veya emeklilik hakkını kazanır kazanmaz emekli olduklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra, çalışma çağındaki olmayan 65 yaş ve daha yukarı yaş grubunda yer alan 24.514 kişi işgücünde olmayan nüfusu meydana getirirken, çalışma çağındaki olan fakat, işgücünde bulunmayan nüfustan daha az nüfusu oluşturduğundan, bu yaş grubunda olanların halen işgücü piyasalarıyla ilişkilerini kesmediklerini ve istihdam edildikleri için çalışma çağındaki olan nüfusun işsiz kalmalarına neden olabileceğini ifade etmektedir. Böylece, işsiz kalan 15-64 yaş grubundakilerin iş bulma ümitlerinin kalmaması, işgücü piyasalarından ayrılmalarına ve dolayısıyla bu yaş grubunda olanların "işgücünde olmayan nüfusu" arttırdığı ileri sürülebilir.

Tablo 60. İl Genelinde Çalışmama Nedenlerine ve Yaş Gruplarına Göre İşgücünde Olmayanların Dağılımı (2000)

T-Toplam E-Erkek K-Kadın B-Bilinmeyen

Çalışmama Nedenleri	12-19			20-34			35-49			50-64			65+			B	T
	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K		
İş Arayıp, Son Üç Ayda İş Arama Kanalı Kullanmayanlar	598	306	292	2104	1125	979	884	563	321	265	218	47	56	40	16	1	3908
Öğrenci	33658	17889	15769	4868	2611	2257	60	5	55	-	-	-	-	-	-	-	38586
Ev Kadını	4049	-	4049	22495	-	22495	21487	-	21487	11665	-	11665	12336	-	12336	32	72064
Emekli	-	-	-	82	29	53	3633	1984	1649	8552	6613	1939	6233	4926	1307	12	18512
İrad Sahibi	20	17	3	125	101	24	234	166	68	268	146	122	1224	807	417	7	1878
Diğer	1799	1694	105	2810	2475	335	1390	1167	223	1199	908	291	4665	3679	986	174	12037
Toplam	40124	19906	20218	32484	6341	26143	27688	3885	23803	21949	7885	14064	24514	9452	15062	226	146985

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 133'teki verilerden düzenlenmiştir.

Çanakkale ili genelinde çalışmama nedenlerine göre işgücünde olmayan toplam nüfusu incelediğimizde ise, 72.064 kişiyle ev kadınları en fazla nüfusa sahip iken, 1.878 kişiyle irad sahibi olanlar, işgücünde olmayan en az nüfusu oluşturmaktadır. İl genelinde çalışmama nedenlerinin, yaş gruplarına göre payları Tablo 61’de verilmiştir.

Tablo 61. İl Genelinde Çalışmama Nedenlerinin Yaş Gruplarına Göre Payları (%)

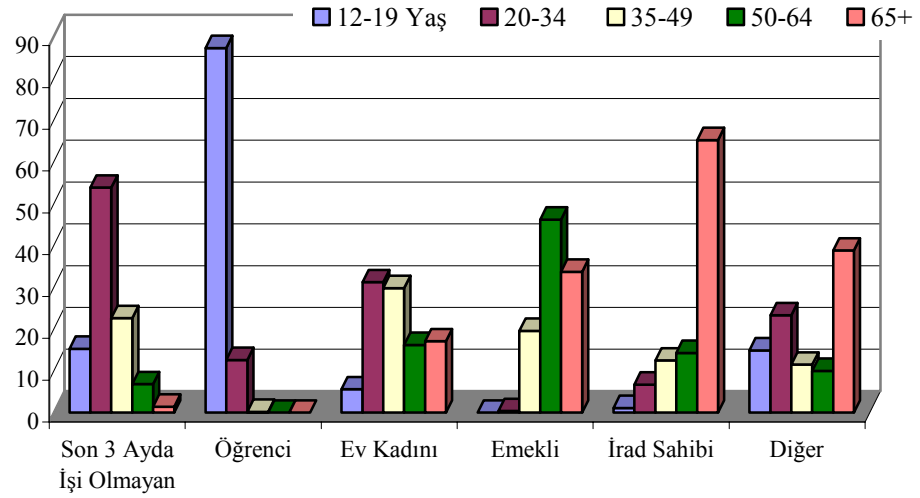
Çalışmama Nedenleri	12-19	20-34	35-49	50-64	65+	T
İş Arayıp, son 3 ayda iş arama kanallarına başvurmayanlar	15.3	53.8	22.6	6.8	1.4	100
Öğrenci	87.2	12.6	0.2	-	-	100
Ev Kadını	5.6	31.2	29.8	16.2	17.1	100
Emekli	-	0.4	19.6	46.2	33.7	100
İrad Sahibi	1.1	6.7	12.5	14.3	65.2	100
Diğer	14.9	23.3	11.5	10.0	38.8	100

Not : Oranlar hesaplanırken “Bilinmeyen” kapsamamıştır.

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s.133’teki verilerden yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 61’e göre, iş arayıp, son üç ayda iş arama kanallarına başvurmayanlar yaklaşık %54’lük payla 20-34 yaş grubunda yoğunlaşmıştır. Bu yaş grubundakiler çalışma çağında olup, çalışmak isteyen ama iş bulmanın zorluğu nedeniyle, iş aramaktan vazgeçen “gücenmiş işçi”leri oluşturmaktadır. Bu durum, iş arayan kişilerin sayısında azalmalara ve işsizlik oranlarının da azalmasına neden olmaktadır (Biçerli 2003: 59).

İşgücünde olmayan nüfusun büyük bir kısmını ev kadınlarının meydana getirmesi ve özellikle çalışma çağında bulunan 20-49 yaş grubundaki ev kadınlarının payının fazlalığı, iş piyasalarında kadın istihdamını arttırmaya yönelik yeterli girişimlerin olmadığı bir başka göstergesidir. Çanakkale ilindeki yaş gruplarına göre işgücünde olmayan nüfusun dağılımı Grafik 54’de ayrıca verilmiştir.

Grafik 54. Yaş Gruplarına Göre İşgücünde Olmayanlar (%)

Eğitim çağında olan nüfusun öğrenci olarak işgücüne katılmadıkları Grafik 54'te görülebilmektedir. Bunun gibi, emeklilik çağındaki nüfusun emekli olarak işgücünde bulunmadıkları belirtilse de, 35-49 yaş grubunda olup, emekli olanların payı da önemli ölçüde dikkat çekmektedir. Aynı şekilde ev kadını olanların özellikle 20-49 yaş grubunda fazla paya sahip olmaları, yaşanan ekonomik kriz sonucunda işsiz kalanların işgücü piyasalarında iş aramaktan vazgeçerek evde çalışmayı, okula gitmeyi veya mümkünse erken emekliliği tercih ettiklerini ifade etmektedir.

Çanakkale ilinde işgücünde olmayan nüfusun, yerleşim yerlerine göre nasıl bir dağılıma sahip oldukları, Tablo 62'de yansıtılmıştır. Çanakkale ilindeki 11 ilçenin merkezleri toplamına göre 64.963 kişinin işgücünde olmayan nüfusu oluşturmasıyla, diğer yerleşim yerlerine oranla daha fazla bir paya sahip olduğunu ifade etmektedir. Bunu bucak ve köyler toplamı izlerken, cinsiyetler açısından da durum aynıdır. İl genelinde kadınların “ev kadını” olması nedeniyle işgücünde olmamaları, yerleşim yerlerine göre dağılımda da ortaya çıkmaktadır. Genel olarak, ilçe merkezleri toplamında işgücünde olmayan nüfusun fazla çıkması sonucunda, çalışmama nedenlerine göre de fazla paylar, ilçe merkezleri toplamında ortaya çıkmaktadır. Bu durum Tablo 63'te gösterilmiştir.

Tablo 62. İşgücünde Olmayan Nüfusun Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı (2000)

T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Çalışmama Nedenleri	İl Merkezi			İlçe Merkezleri Toplamı			Bucak ve Köyler Toplamı		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K
İş Arayıp, Son Üç Ayda İş Arama Kanalı Kullanmayanlar	904	427	477	1579	871	708	1425	955	470
Öğrenci	11714	5468	6246	13556	7460	6096	13316	7577	5739
Ev Kadını	15399	-	15399	35549	-	35549	21116	-	21116
Emekli	6448	4521	1927	9554	7492	2062	2510	1549	961
İrad Sahibi	235	116	119	665	443	222	978	685	293
Diğer	2362	1726	636	4060	3438	622	5615	4855	760
Toplam	37062	12258	24804	64963	19704	45259	44960	15621	29339

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 133-137'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 63. Yerleşim Yerine Göre İşgücünde Olmayan Nüfusun Çalışmama Nedenlerindeki Payları (%)

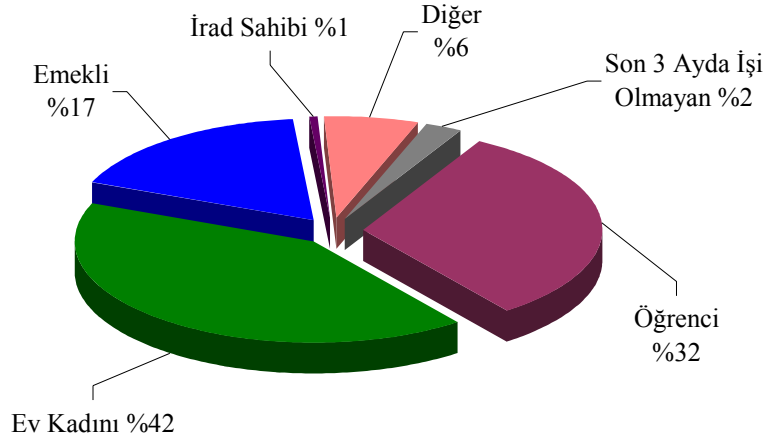
T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Çalışmama Nedenleri	İl Merkezi			İlçe Merkezleri Toplamı			Bucak ve Köyler Toplamı		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K
İş Arayıp, Son Üç Ayda İş Arama Kanalı Kullanmayanlar	2.4	3.5	1.9	2.4	4.4	1.6	3.2	6.1	1.6
Öğrenci	31.6	44.6	25.2	20.9	37.9	13.4	29.6	48.5	19.6
Ev Kadını	41.5	-	62.1	54.7	-	78.5	47.0	-	72.0
Emekli	17.4	36.9	7.8	14.7	38.0	4.6	5.6	10.0	3.3
İrad Sahibi	0.6	0.9	0.5	1.0	2.2	0.5	2.2	4.4	1.0
Diğer	6.4	14.1	2.6	6.2	17.4	1.4	12.5	31.1	2.6
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 133-137'deki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

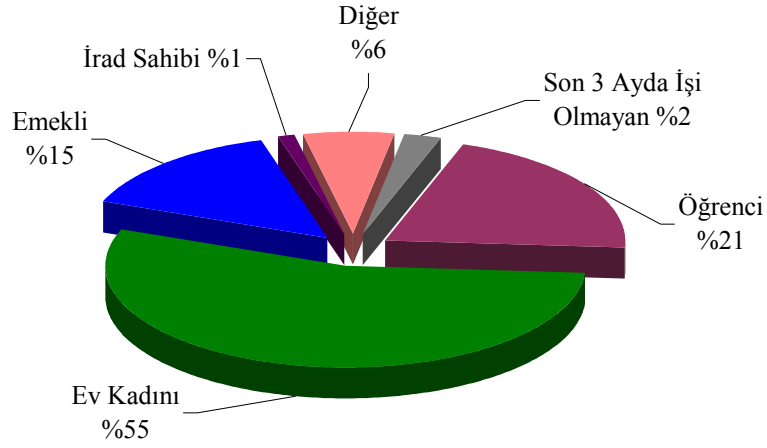
Yerleşim yerlerinde işgücünde olmayan nüfusun çalışmama nedenlerindeki paylarına baktığımızda, bütün yerleşim yerlerinde ev kadınlarının payı yaklaşık %42 ile %55 arasında değişim göstererek ilk sırada yer almaktadır. Bunu öğrenciler ve emeklilerin izlemesi, Çanakkale ilinin eğitime önem verdiğini ve gelecekte eğitim seviyesi yüksek, nitelikli işgücüne sahip olacağını ifade ederken, kentin emekliler şehri olabilecek düzeyde rahat ve güvenilir olduğunu da vurgulamaktadır.

Grafik 55. İl Merkezindeki İşgücünde Olmayan Nüfusun Çalışmama Nedenlerine Göre Dağılımı (2000)

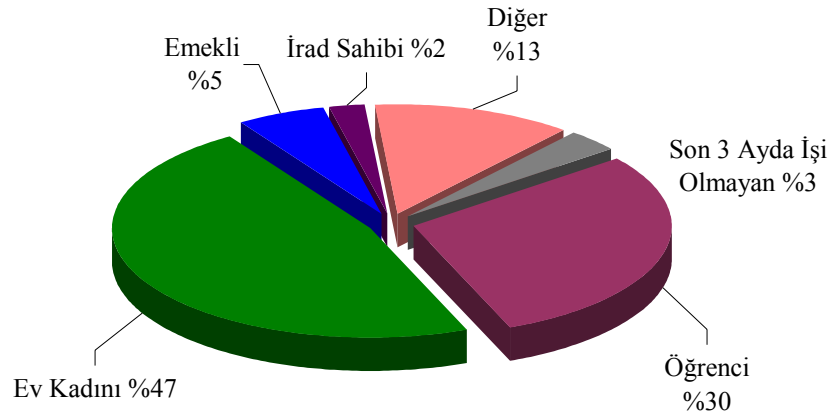
Grafik 55'e göre, il merkezinde %42 ile ev kadınları ilk sırada yer alırken, %32 ile öğrenciler ve %17 ile emekliler ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. Bu durum il genelindeki gibi, il merkezinde de ev kadınları, öğrenciler ve emeklilerin paylarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Grafik 56. İlçe Merkezleri Toplamındaki İşgücünde Olmayan Nüfusun Çalışmama Nedenlerine Göre Dağılımı (2000)

Grafik 56'da ilçe merkezleri toplamındaki işgücünde olmayan nüfusun çalışmama nedenlerine göre dağılımları verilmiştir. Buna göre, il merkezindeki gibi, ev kadınları, öğrenciler ve emeklilerin payları irad sahibi ve son üç ayda işi olamayanların paylarına göre daha fazla yer tutmaktadır. İlçelerin işgücünde olmayan nüfusunun ayrı ayrı incelenmesi ise, daha sonra yapılacaktır.

Grafik 57. Bucak ve Köyler Toplamındaki İşgücünde Olmayan Nüfusun Çalışmama Nedenlerine Göre Dağılımı (2000)

Kırsal alanda da ilk iki sırayı ev kadınları ve öğrenciler olsa da, ev kadınlarının payının diğer yerleşim yerlerine göre daha az olması, kırsal alanda çalışan ve tarımla uğraşan kadın işgücünün farklı şekilde ifadesidir. Özellikle

tarım sektöründe “ücretsiz aile işçisi” şeklinde çalışan kadın işgücünün kırsal alanlarda fazla olması, bu yerleşim yerlerindeki işgücünde olmayan ev kadınlarının payının azalmasına neden olabilmektedir. İlçe merkezleri toplamı olarak verilen işgücünde olmayan nüfusun ilçelere göre dağılımları ise, Tablo 64 ve 65’te verilmiştir.

Tablo 64’te ilçelerin işgücünde olmayan nüfusları incelendiğinde, 14.156 kişiyle Biga ilçesinin işgücünde bulunmayan nüfusu, diğer ilçelere göre dikkat çekmektedir. Bunun en önemli nedeni, Biga ilçesinde kadın nüfusun ve dolayısıyla ev kadınlarının sayısının, diğer ilçelere oranla daha fazla olmasıdır. İşgücünde olmayan nüfus açısından Biga ilçesini, Çan ve Gelibolu ilçeleri izlemektedir. Son üç ayda iş arama kanallarını kullanmayanların içinde 331 kişi ile Gelibolu ilçesinin en çok nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Bu durum ilçede, yaşanan ekonomik krizden çok fazla etkilenildiğini ve işgücünün gücenerek, işgücü piyasalarından ayrıldığını ifade etmektedir.

Öğrenci nüfusu Biga ilçesinde 3.362 kişiyle diğer ilçelerden fazla iken, emekli nüfusu Çan ilçesinde 2.124 kişiyle diğer ilçelerden fazla çıkmaktadır. Bu durum Biga ilçesinde bulunan halkın, diğer ilçelere göre, eğitime daha fazla önem verdiklerini ifade ederken, emekli nüfusun Çan ilçesinde fazla olması, özellikle Çanakkale ilinin en önemli ve büyük sanayi kuruluşlarının Çan ilçesinde yer alması sonucunda bu piyasalarda çalışarak emekli olanların sayısını arttırdığını göstermektedir.

Tablo 64. İşgücünde Olmayan Nüfusun İlçelere Göre Dağılımı (2000) T-Toplam E-Erkek K-Kadın

İlçeler	Son 3 Ayda İş Arama Kanalı Kullanmayan			Öğrenci			Ev Kadını	Emekli			İrad Sahibi			Diğer	Genel İlçe Toplamı
	T	E	K	T	E	K	K	T	E	K	T	E	K		
Ayvacık	76	42	34	517	250	267	1746	308	254	54	68	56	12	297	3012
Bayramiç	147	81	66	902	437	465	3492	900	731	169	72	52	20	490	6003
Biga	280	144	136	3362	1853	1509	7727	2046	1635	411	98	47	51	643	14156
Bozcaada	21	10	11	144	92	52	543	215	159	56	19	13	6	107	1049
Çan	260	149	111	3074	1649	1425	6880	2124	1610	514	74	45	29	541	12953
Eceabat	78	36	42	372	232	140	1086	338	261	77	38	22	16	193	2105
Ezine	128	80	48	1023	515	508	3477	587	461	126	79	60	19	455	5749
Gelibolu	331	191	140	1974	1085	889	5768	1732	1343	389	97	59	38	641	10543
Gökçeada	84	44	40	840	624	216	993	285	214	71	27	20	7	128	2357
Lapseki	101	63	38	774	419	355	2489	655	517	138	58	44	14	343	4420
Yenice	73	31	42	574	304	270	1348	364	307	57	35	25	10	222	2616
Toplam	1579	871	708	1355	7460	6096	35549	9554	7492	2062	665	443	222	4060	64963

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 134-137'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 65. İlçelerdeki İşgücünde Olmayan Nüfusun Çalışmama Nedenlerine Göre Genel İlçe Toplamı İçindeki Payları (%)

İlçeler	Son 3 Ayda İş Arama Kanalı Kullanmayan	Öğrenci	Ev Kadını	Emekli	İrad Sahibi	Diğer	Genel İlçe Toplamı
Ayvacık	2.5	17.2	58.0	10.2	2.3	9.9	100.0
Bayramiç	2.4	15.0	58.2	15.0	1.2	8.2	100.0
Biga	2.0	23.7	54.6	14.5	0.7	4.5	100.0
Bozcaada	2.0	13.7	51.8	20.5	1.8	10.2	100.0
Çan	2.0	23.7	53.1	16.4	0.6	4.2	100.0
Eceabat	3.7	17.7	51.6	16.1	1.8	9.2	100.0
Ezine	2.2	17.8	60.5	10.2	1.4	7.9	100.0
Gelibolu	3.1	18.7	54.7	16.4	0.9	6.1	100.0
Gökçeada	3.6	35.6	42.1	12.1	1.1	5.4	100.0
Lapseki	2.3	17.5	56.3	14.8	1.3	7.8	100.0
Yenice	2.8	21.9	51.5	13.9	1.3	8.5	100.0
Toplam	2.4	20.9	54.7	14.7	1.0	6.2	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 134-137'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 65’de her ilçenin işgücünde olmayan nüfuslarının çalışmama nedenlerine göre payları incelendiğinde, ev kadınlarının paylarının %42 ile %61 arasında değişim göstererek, her ilçede en yüksek oranı oluşturdukları görülmektedir. Öğrencilerin payı %14 ile %36 arasında değişim gösterirken, emeklilerin payı %10 ile %21 arasında değişmektedir. İlçelere göre de irad sahibi olanların payı en az olup, %1 ile %2 arasında değişmektedir. Çanakkale ilinde 2000 yılından sonra işgücünde olmayan nüfustaki değişim, Tablo 66’da Balıkesir ili ile birlikte verilmiştir.

Tablo 66. Cinsiyet ve Çalışmama Nedenlerine Göre İşgücüne Dahil Olamayanlar (Balıkesir-Çanakkale 2004)

Çalışmama Nedenleri	Toplam	Erkek	Kadın
İş Aramayıp, İş Başı Yapmaya Hazır Olanlar	45.000	11.000	34.000
<i>İş Bulma Ümidi Yok</i>	3.000	1.000	2.000
<i>Diğer</i>	20.000	6.000	14.000
<i>Eski İşine Çağrılmayı Bekliyor</i>	1.000	1.000	0
<i>Mevsimlik Çalışanlar</i>	21.000	3.000	18.000
Ev Kadını	282.000	0	282.000
Öğrenci	70.000	37.000	33.000
Emekli	108.000	89.000	19.000
Çalışamaz Halde	87.000	30.000	57.000
Ailevi ve Kişisel Nedenler	21.000	7.000	14.000
Diğer	13.000	8.000	5.000
İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus	626.000	182.000	444.000

Kaynak: DİE Hane Halkı İşgücü Anketi 2004 Yıllık verilerinden düzenlenmiştir.

DİE Hanehalkı işgücü anketi 2004 yılına göre, Balıkesir ve Çanakkale illerinde yaklaşık 1.000 erkek, eski işine çağrılmayı bekleyerek işgücünde bulunmazlarken, 3.000 erkek ve 18.000 kadın işgücü, mevsimlik olarak çalıştıkları için, her mevsimde işgücü piyasalarında yer alamamaktadırlar. Sonuç olarak, yaklaşık 45.000 işgücü, “iş aramayıp, her an iş başı yapmaya hazır olan” grubunu oluşturarak, istihdama dahil olmamaktadır. Her iki ilde “çalışamaz halde” olanların sayısı 87.000 iken, “ailevi ve kişisel nedenler” yüzünden işgücünde olmayanlar 21.000 kişidir. İşgücünde olmayan nüfus içinde en fazla nüfus yine ev kadınlarının olurken, ikinci sırayı 108.000 nüfus ile emekliler almaktadır. Emeklilerin yaklaşık 89.000’i erkek nüfustan, 19.000’i ise kadın nüfustan oluşması, işgücü piyasalarında kadın nüfusun yetersizliğini göstermektedir.

2. EMEK TALEBİ-İSTİHDAM

Emek talebi, bir ekonomide veya bir işletmede, belirli bir dönemde istihdam edilmek üzere talep edilen işgücü miktarı olup, “çalışan insan sayısı” veya “çalışma zamanı” şeklinde de ifade edilebilmektedir (Seyidoğlu 1999: 292). Ancak diğer ekonomik faktörler sabitken, emek faktörünün belli bir zamanda üretime yöneltilebileceği çalışma saatleri toplamı, ekonomik büyümeyi belirleyeceğinden, “istihdam düzeyini” çalışma saatleriyle ifade etmek, çalışanların sayısı ile ifade etmekten daha gerçekçi bir anlam taşıyabilmektedir (Unay 1996: 204).

İstihdam düzeyi veya aynı anlamı ifade eden iş hacmi, bir ülkede belli bir dönemde, genellikle bir yılda, çalışılan basit iş saati toplamı olup, vasıfsız işçilerin bir saatlik emeklerinden elde edilmektedir. Vasıflı işçilerin çalışma süreleri ise, tespit edilecek katsayılarla çarpıldıktan sonra basit iş saati toplamına eklenerek bulunmaktadır. İş hacminin, iş saati cinsinden ifade edilmesi fiziksel açıdan olup, bazen kıymet açısından da değerlendirilmesi yani, ücret cinsinden ifade edilmesi mümkündür. Bu durumda ölçü birimi, basit işe ödenen bir saatlik ücret olup, vasıflı işin değeri, ödenen ücretler içinde daha yüksek olacağından, bunlar için ayrıca katsayı uygulanmasına gerek duyulmamaktadır. Bu yöntemde istihdam düzeyi, ülkedeki toplam ücret ödemelerinin, bir saatlik basit işe ödenen ücrete bölünmesiyle bulunabilmektedir (Aren 1998: 4). Kısaca emek talebi yani istihdam, çalışan insan sayısını verirken, iş saati veya ödenen ücretler açısından belirlenebilmektedir.

Toplam ekonomik faaliyet hacmindeki gelişmelere bağlı olarak, tüketim ve yatırım harcamaları miktarı ne kadar artarsa mal ve hizmet üretimine, dolayısıyla işgücüne olan talep de o kadar artacaktır. Bunun tersi durumunda ise, işgücüne olan talep azalabilecektir. Ayrıca, özellikle az gelişmiş ülkelerde, sermaye, döviz, hammadde maliyetlerinin yüksek oluşu, vergi oranlarının yüksekliği gibi maliyetlerdeki artışların meydana gelmesi ile üretimi arttırmanın kolay olmaması, işgücüne olan talebin arzu edilen oranda gerçekleşmemesine neden olabilmektedir (Seyidoğlu 1999: 292). İşgücü piyasalarının talep yönü

dikkate alınarak, Çanakkale ilindeki istihdamın yapısı ve özellikleri incelenecektir.

2.1. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenler

İstihdam yaratma kapasitesinin değerlendirilmesinde, istihdam edilen nüfusun ekonomik faaliyetlere göre dağılımı önem taşır (Ansal; Küçükçifçi; vd. 2000: 30). Bu nedenle, Çanakkale iline ait 1980-2000 dönemlerindeki ekonomik faaliyete göre istihdam edilen nüfus Tablo 67’de verilmektedir.

Tablo 67. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilen Nüfus (1980-2000)

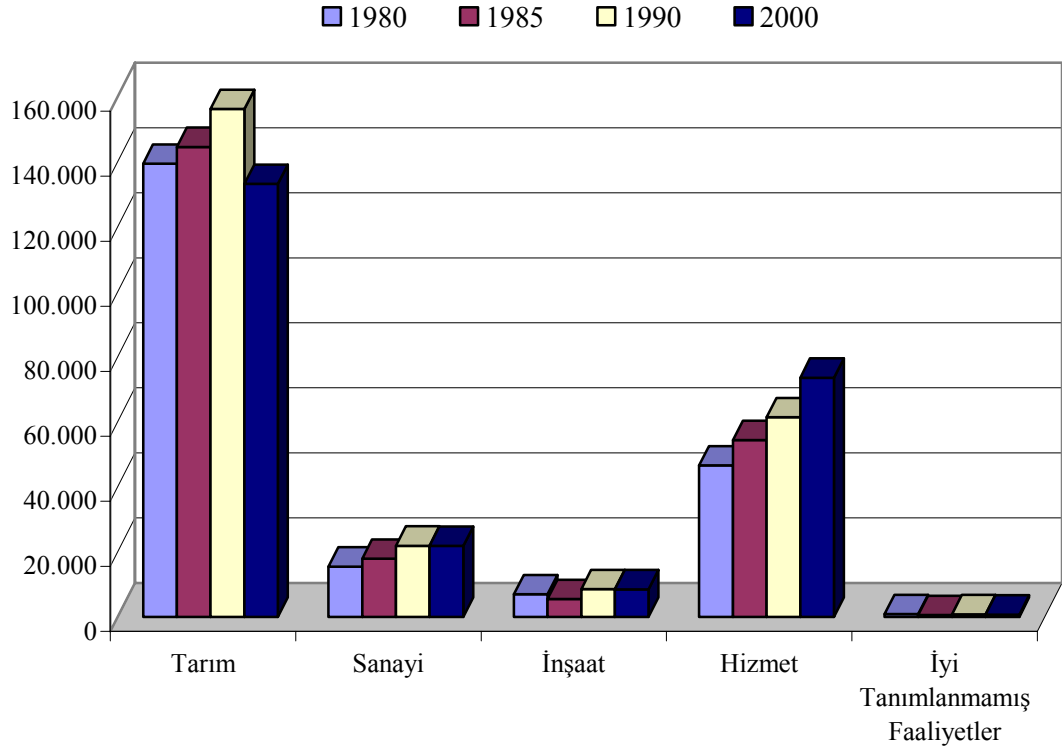
Yıllar	Toplam İstihdam	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmet	İyi Tanımlanmamış Faaliyetler
Toplam						
1980	209.158	139.335	15.471	6.963	46.575	814
1985	222.734	144.537	17.865	5.465	54.347	520
1990	248.824	156.230	21.880	8.542	61.385	787
2000	237.699	133.140	21.839	8.470	73.563	687
Erkek						
1980	130.991	68.392	12.310	6.932	42.746	611
1985	140.727	72.839	12.549	5.438	49.454	447
1990	151.902	73.070	14.879	8.474	54.790	689
2000	152.617	63.940	17.063	8.369	62.638	607
Kadın						
1980	78.167	70.943	3.161	31	3.829	203
1985	82.007	71.698	5.316	27	4.893	73
1990	96.922	83.160	7.001	68	6.595	98
2000	85.082	69.200	4.776	101	10.925	80

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.53.

Çanakkale ilinde 1980-2000 döneminde istihdamın sektörel yapısında ufak değişimler olmuştur. Bu dönemde tarım sektöründe istihdam edilenlerin, toplam istihdam içindeki oranı sürekli azalma göstermesine rağmen, hâlâ istihdamın yarısından fazlasını kapsamaktadır. 1980-2000 döneminde hizmet ve sanayi sektörlerinde istihdam edilenlerin oranında sürekli bir artış gözlenirken, inşaat sektöründe istihdam edilenlerin oranında yıllara göre artış ve azalışlar gözlenmiştir. Bu dönemde, istihdam edilen nüfusta hizmet sektöründe %58, sanayi sektöründe %41, inşaat sektöründe ise %22 oranında bir artış

gerçekleşmiştir (DİE 2002: 38). Yıllar içinde sektörel değişimdeki bu durum, Grafik 58’de daha iyi ifade edilmektedir.

Grafik 58. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilen Nüfus (1980-2000)

1980-2000 dönemleri arasında tarım sektöründe artma ve azalmalar gözlenmektedir. 1990 yılında en üst seviyeye ulaşan tarım sektörü, 2000 yılında ani bir azalmayla 133.000 seviyelerine inmiştir. Ancak, 1990-2000 yılları arasında sanayi ve inşaat sektöründe fazla bir değişiklik olmasa da, aynı dönemde hizmet sektöründe hızlı bir yükseliş meydana gelerek, 61.000 seviyesinden 73.000 seviyelerine yükselmiştir. Bu durum, ilde tarım sektörünün ağırlıklı olmasına karşılık, özellikle hizmet sektörünün ikinci sırada yer almasıyla bu sektörün rekabetçi konumda olduğunu ve gelecek yıllarda köy nüfusunun azalmasıyla da, diğer sektörlerle birlikte canlanacağını göstermektedir. Bu nedenle, il genelinde gelişmesi düşünülen sektörlerle yatırım yapılabilmesi ve istihdamın bu sektörlerde teşvik edilebilmesi sağlanmalıdır. Çanakkale ilinde toplam istihdam edilen nüfus içinde sektörlerin, ne kadar paya sahip olduğu ise, Tablo 68’den anlaşılabilir.

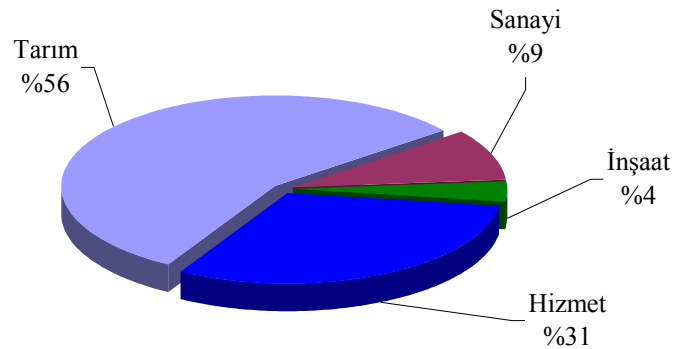
Tablo 68. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdamın Dağılım Oranları (1980-2000)

Yıllar	Tarım (%)	Sanayi (%)	İnşaat (%)	Hizmet (%)	İyi Tanımlanmamış Faaliyetler (%)
Toplam					
1980	66.6	7.4	3.3	22.3	0.4
1985	64.9	8.0	2.5	24.4	0.2
1990	62.8	8.8	3.4	24.7	0.3
2000	56.0	9.2	3.6	30.9	0.3
Erkek					
1980	52.2	9.4	5.3	32.6	0.5
1985	51.8	8.9	3.9	35.1	0.3
1990	48.1	9.8	5.6	36.1	0.5
2000	41.9	11.2	5.5	41.0	0.4
Kadın					
1980	90.8	4.0	0.0	4.9	0.3
1985	87.4	6.5	0.0	6.0	0.1
1990	85.8	7.2	0.1	6.8	0.1
2000	81.3	5.6	0.1	12.8	0.1

Kaynak: 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, DİE, s.53.

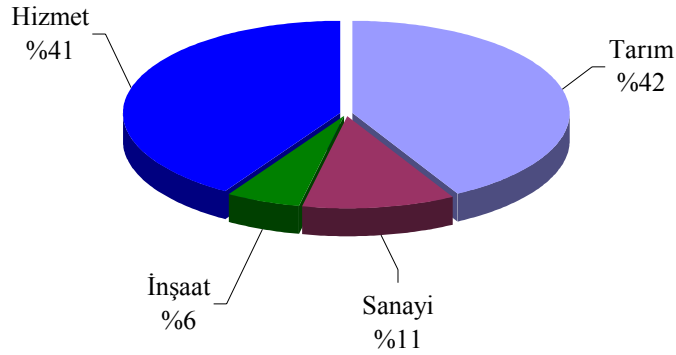
Tablo 68, tarım sektörünün, 1980 yılında yaklaşık %67 iken, 2000 yılında %56'ya düştüğünü, buna karşılık hizmetler sektörünün arttığını, sanayi ve inşaat sektörünün ise, az da olsa artma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ayrıca, 1980-2000 döneminde istihdam edilenlerin sektörel dağılımı cinsiyete göre önemli farklılıklar göstermektedir. Her iki cinsiyette de, tarım sektörünün payında sürekli bir azalma görülmektedir. 2000 yılında istihdam edilen kadınlar %81.3 ile tarım sektöründe yoğun olarak çalışırken, aynı dönemde erkekler %41'lik paylarla tarım ve hizmet sektörlerinde yoğun olarak çalışmaktadırlar. 2000 yılındaki Çanakkale ili sektörel dağılımının durumları özet olarak Grafik 59'da da verilmiştir.

Grafik 59. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilen Nüfus (2000)

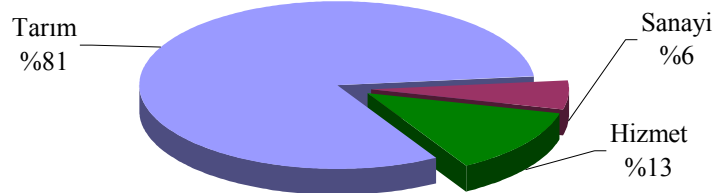
Grafik 59'a göre il genelinde, tarım sektörü %56'lık oranla en yüksek paya sahiptir. Bunu %31 ile hizmet, %9 ile sanayi ve %4 ile inşaat sektörleri izlemektedir. Tablo 68'deki verilere göre, ekonomik faaliyetlerin dağılımlarında erkek ve kadın nüfustaki farklılıkların oranları, Grafik 60 ve 61'de ayrıca verilmiştir.

Grafik 60. Erkek Nüfusun Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Durumu (2000)

Çanakkale ilinde istihdamdaki erkek nüfusun %42'si tarım sektöründe istihdam edilirken, %41'i hizmet sektöründe yer alıp, hemen hemen eşit paya sahip olmaktadır. Bu sektörleri %11 ile sanayi ve %6 ile inşaat sektörleri izlemekte olup, 2000 yılında hizmet sektöründeki artışın, gelecek yıllarda da devam edeceği düşünüldüğünde, tarım sektörünün payının giderek azalacağı anlaşılmaktadır.

Grafik 61. Kadın Nüfusun Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Durumu (2000)

Kadın nüfus açısından ise Grafik 61'de görüldüğü gibi, istihdamda bulunanların %81'ini tarım sektörünün oluşturduğu dikkat çekmektedir. Bunu %13 ile hizmet sektörü, %6 ile de sanayi sektörü izlemektedir.

Çanakkale ilinde tarım, inşaat, sanayi ve hizmet olarak belirlenen sektörlerin ekonomik faaliyetlerdeki dağılımları yerleşim yerlerine göre Tablo 69’da verilmiştir.

Tablo 69’a göre, il genelinde 21.839 kişinin sanayi sektöründe istihdam edildiği, sanayi sektörünün de 19.753 kişinin imalat sanayinde istihdam edildiği anlaşılmaktadır. Bu durum Çanakkale ilindeki sanayi sektörünün, imalat sanayine dayalı olduğunu ifade etmektedir. İmalat sanayinin de yerleşim yerlerine göre dağılımına baktığımızda, en çok istihdamın ilçe merkezleri toplamında mevcut olduğu dikkat çekmektedir.

73.563’ü hizmet sektöründe yer alan Çanakkale nüfusunun, 46.697’si “toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler” faaliyet kolunda yer alarak, en fazla istihdamın bu alanda yaratıldığını ifade edebilmektedir. Bunu 17.006 kişi ile “toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller” izlemektedir. Böylece Çanakkale ilinde hizmet sektörü içinde ticaret ve otel işletmeciliği ile turizm sektörünün canlanarak, sanayi sektörünün önüne geçtiği görülmektedir.

Tablo 69. İstihdam Edilen Nüfusun Yerleşim Yerine ve Cinsiyete Göre Ekonomik Faaliyetlere Dağılımı (2000)

T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Ekonomik Faaliyetler	İl Merkezi			İlçe Merkezleri Toplamı			Bucak ve Köyler Toplamı			Ekonomik Faaliyetler Toplamı		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	450	400	50	3612	2875	737	129078	60665	68413	133140	63940	69200
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	35	31	4	968	927	41	446	427	19	1449	1385	64
İmalat Sanayi	2617	1928	689	10012	7878	2134	7124	5287	1837	19753	15093	4660
Elektrik, Gaz ve Su	212	177	35	278	268	10	147	140	7	637	585	52
İnşaat	1534	1503	31	2913	2873	40	4023	3993	30	8470	8369	101
Toptan ve Perakende Tic., Lokanta ve Oteller	4175	3270	905	7297	6347	950	5534	4819	715	17006	14436	2570
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	1242	1102	140	2329	2234	95	2173	2110	63	5744	5446	298
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler	1391	892	499	1638	1187	451	1087	841	246	4116	2920	1196
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	13846	11050	2796	17647	15046	2601	15204	13740	1464	46697	39836	6861
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	172	151	21	276	242	34	239	214	25	687	607	80
Toplam İstihdam	25674	20504	5170	46970	39877	7093	165055	92236	72819	237699	152617	85082

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 160-161'deki verilerden düzenlenmiştir.

Yerleşim yerlerine göre Tablo 69’u incelediğimizde tarım sektöründe, 129.078 kişiyle bucak ve köyler toplamında, sanayi sektöründe 11.258 kişiyle ilçe merkezleri toplamında istihdamın yoğun olduğu dikkat çekmektedir. İnşaat sektöründe ise, 4.023 kişiyle bucak ve köyler toplamında istihdamın fazla olması, özellikle yazlık olarak kullanılabilir alanların ve deniz-kıyı şeridinin bucaklarla köylerin buldukları sınırlar içinde yer alması, bu yerleşim yerlerindeki yazlık binaların inşa edilmesiyle yapılaşmanın ve dolayısıyla da inşaat sektörünün gelişmesine neden olabilmektedir. Yerleşim yerlerine göre ekonomik faaliyetlerin payları Tablo 70’de ayrıca verilmiştir.

Tablo 70’e göre, il merkezinde istihdam edilenlerin yaklaşık %54’ü “toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler” faaliyetini oluştururken, %0.1’i “madencilik ve taş ocakçılığı” sektöründe en az paya sahip olmaktadır. Bu durum erkek ve kadın nüfusun istihdamında da aynı oranlarda olsa da, özellikle “imalat sanayi” ile “toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller” sektörlerinde kadın istihdamının payları, erkek istihdamın paylarına göre daha fazla çıkmaktadır.

İlçe merkezleri toplamı açısından, istihdamın yaklaşık %38’ini “toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler” oluştururken, yaklaşık %1’ini “elektrik, gaz ve su” sektöründe çalışanlar oluşturmaktadır. Kadın istihdamı, özellikle tarım, imalat sanayi ve mali kurumlarda erkek istihdamına göre daha fazla paylara sahip olmaktadır. Bucak ve köyler toplamındaki istihdamın dağılımında ise, %78’inin tarım sektöründe olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum erkek istihdamında yaklaşık %66’lık paya sahip olduğunu gösterirken, kadın istihdamında yaklaşık %94’lük paya sahip olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Böylece tarıma dayalı ekonomik faaliyetlerin, özellikle kadın istihdamıyla gerçekleştiği bir kez daha anlaşılabilir. Toplam istihdam içinde yerleşim yerlerindeki ekonomik faaliyetlerin payları Grafik 62, 63 ve 64’te verilmiştir.

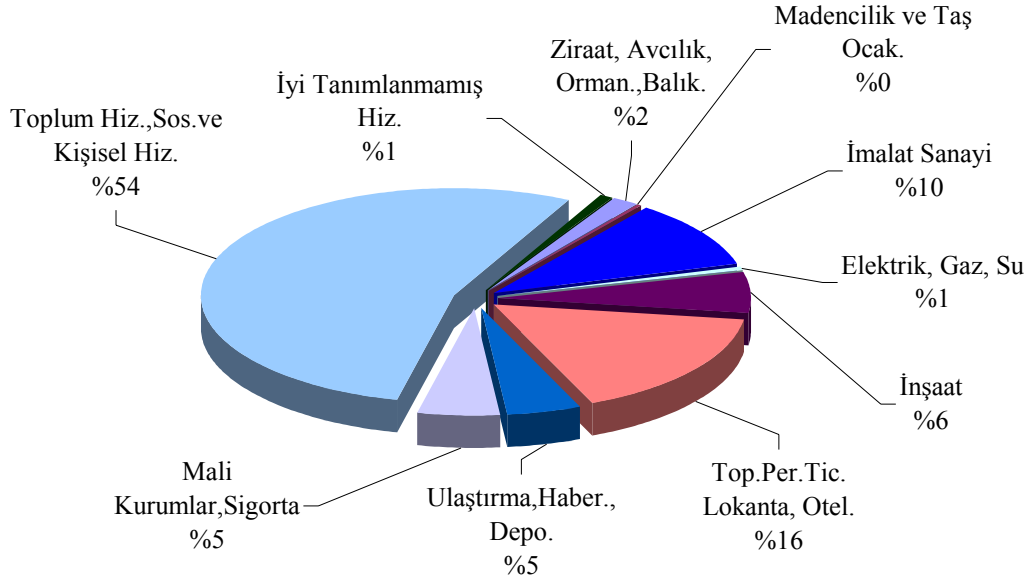
Tablo 70. Yerleşim Yerlerine Göre Ekonomik Faaliyetlerin Payları (%)

T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Ekonomik Faaliyetler	İl Merkezi			İlçe Merkezleri Toplamı			Bucak ve Köyler Toplamı			Ekonomik Faaliyetler Toplamı		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	1.8	2.0	1.0	7.7	7.2	10.4	78.2	65.8	93.9	56.0	41.9	81.3
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	0.1	0.2	0.1	2.1	2.3	0.6	0.3	0.5	0.0	0.6	0.9	0.1
İmalat Sanayi	10.2	9.4	13.3	21.3	19.8	30.1	4.3	5.7	2.5	8.3	9.9	5.5
Elektrik, Gaz ve Su	0.8	0.9	0.7	0.6	0.7	0.1	0.1	0.2	0.0	0.3	0.4	0.1
İnşaat	6.0	7.3	0.6	6.2	7.2	0.6	2.4	4.3	0.0	3.6	5.5	0.1
Toptan ve Perakende Tic., Lokanta ve Oteller	16.3	15.9	17.5	15.5	15.9	13.4	3.4	5.2	1.0	7.2	9.5	3.0
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	4.8	5.4	2.7	5.0	5.6	1.3	1.3	2.3	0.1	2.4	3.6	0.4
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler	5.4	4.4	9.7	3.5	3.0	6.4	0.7	0.9	0.3	1.7	1.9	1.4
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	53.9	53.9	54.1	37.6	37.7	36.7	9.2	14.9	2.0	19.6	26.1	8.1
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	0.7	0.7	0.4	0.6	0.6	0.5	0.1	0.2	0.0	0.3	0.4	0.1
Toplam İstihdam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

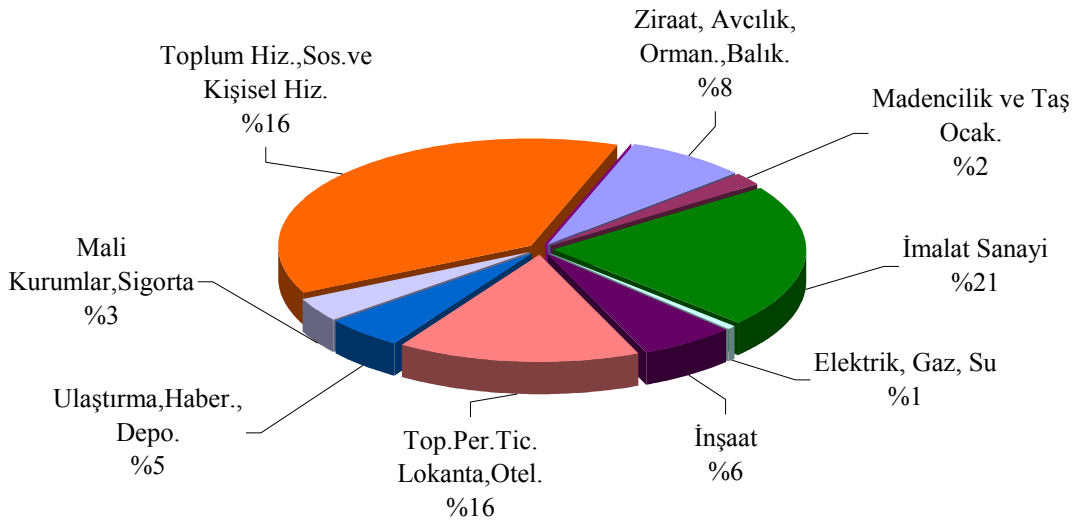
Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 160-161'deki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Grafik 62. İl Merkezinde İstihdam Edilenlerin Ekonomik Faaliyetlere Dağılımları (%)

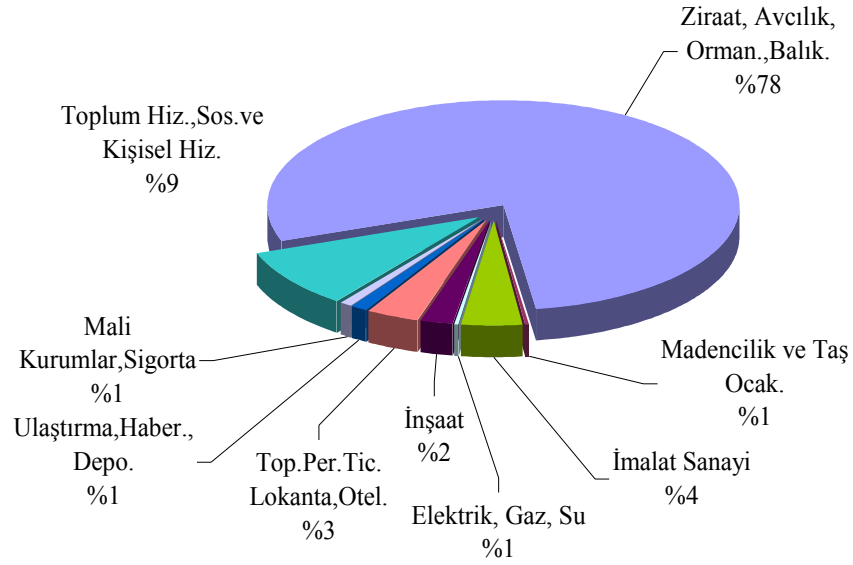
Grafik 62’den de görülebileceği gibi, il merkezinde %54’lük payla toplum hizmetlerinde istihdam edilenlerin fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum il merkezinde hizmet sektörünün diğer sektörlere göre daha çok geliştiğini göstermektedir.

Grafik 63. İlçe Merkezleri Toplamında İstihdam Edilenlerin Ekonomik Faaliyetlere Dağılımları (%)

İlçe merkezleri toplamında %38 ile toplum hizmetleri en fazla paya sahipken, bunu %21 ile imalat sanayi ve %16 ile toptan-perakende ticaret, lokanta ve oteller izlemektedir. Çanakkale iline bağlı 11 ilçe merkezinde az da olsa, her sektörde istihdam yaratıldığı ve dağılımın ilçe merkezlerinin özelliklerine göre olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle ilçelere göre dağılım daha sonra yapılacaktır.

Grafik 64. Bucak ve Köyler Toplamında İstihdam Edilenlerin Ekonomik Faaliyetlere Dağılımı (%)

Köy nüfusunun %78'i tarım sektöründe istihdam edilerek, ekonomik geçim kaynaklarının büyük bir bölümünü tarımdan sağladığı anlaşılmaktadır. Bucak ve köyler toplamındaki ikinci pay ise %9 ile "toplum hizmetlerine" aittir.

İlçe merkezlerindeki ekonomik faaliyetlerin istihdam miktarları Tablo 71'de ayrıca verilerek, her ilçede hangi sektörlerin ağırlık kazandığı ortaya çıkartılabilmektedir.

Tablo 71. İlçe Merkezlerindeki Ekonomik Faaliyetlerin Dağılımı (2000)

Ekonomik Faaliyetler	Ayvacık	Bayramiç	Biga	Bozcaada	Çan	Eceabat	Ezine	Gelibolu	Gökçeada	Lapseki	Yenice	Ekon.Faal Toplamı
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	343	827	225	162	217	450	382	365	139	349	153	3612
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	23	17	20	-	864	-	8	13	12	4	7	968
İmalat Sanayi	343	535	1854	61	4845	249	540	738	79	203	565	10012
Elektrik, Gaz ve Su	25	24	68	11	30	23	28	31	8	17	13	278
İnşaat	195	258	524	82	545	92	196	473	195	232	121	2913
Toptan ve Perakende Tic., Lokanta ve Oteller	383	691	1908	131	1012	274	798	1163	175	493	259	7297
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	110	196	400	45	536	130	188	398	79	182	65	2329
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler ve Kurumları, Yardımcı İş Hizmetleri	76	123	358	51	299	53	140	323	74	87	54	1638
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	608	1016	2321	429	1755	532	2473	4277	3013	749	474	17647
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	10	29	35	4	44	8	23	64	24	21	14	276
Toplam İstihdam	2116	3716	7713	976	10147	1811	4776	7845	3808	2337	1725	46970

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 160-161'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 71'e göre Bayramiç ilçesi tarım sektöründe 827 kişiyi istihdam ederek, diğer ilçeler içinde en çok paya sahip olmaktadır. Buna karşılık Gökçeada ilçesi, bu sektörde 139 kişiyi istihdam ederek, tarım sektöründe diğer ilçelere oranla daha az payla istihdam yaratmaktadır.

Sanayi sektörünü üç ana faaliyette inceleyecek olursak; madencilik ve taş ocakçılığı ile imalat sanayinde istihdam edilenlerin miktarı Çan ilçesinde, diğer ilçelere oranla çok yüksektir. Elektrik, gaz ve su sektöründe ise, 68 kişinin istihdam edilmesiyle Biga ilçesi, ilk sırada yer almaktadır. İnşaat sektörü 545 kişinin istihdamı ile Çan ilçesinde en yüksek paya sahipken, 82 kişinin istihdam edilmesiyle Bozcaada ilçesi en az paya sahiptir. Bu durum, Bozcaada ilçesinin istihdam edilen nüfusunun, diğer ilçelere göre daha az sayıda olmasından kaynaklanabilir. Buna karşılık, Çan ilçesinde toplam 10.147 kişinin istihdam edilmesiyle en çok istihdam yaratan ilçe konumunda olması, ilçede sanayinin fazla olması ve büyük ölçekli sanayilerin çok sayıda iş hacmi yaratabilecek potansiyelde olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 71'e göre hizmet sektörünü dört ana bölümde incelemek mümkündür. Buna göre, Biga ilçesinde toptan-perakende ticaret ile mali kurumlarda istihdam miktarları, diğer ilçelere göre çok fazladır. Ulaştırma, haberleşme ve depolama sektöründe 536 kişinin istihdamı ile Çan ilçesi ilk sırada yer alırken, toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler sektöründe Gelibolu ilçesi 4.277 kişiyi istihdam ederek, diğer ilçelerden daha fazla paya sahip olmaktadır. İlçelerde istihdam edilen toplam nüfusun ekonomik faaliyetlerdeki payları, her ilçenin en çok hangi sektörde yoğunlaştığını, hangi sektörde istihdamının zayıf olduğunu göstereceğinden Tablo 72'de ilçelerin ekonomik faaliyetlerdeki payları verilmiştir.

Tablo 72. İlçe Merkezlerinde İstihdam Edilenlerin Ekonomik Faaliyetlerdeki Payları (%)

Ekonomik Faaliyetler	Ayvacic	Bayramic	Biga	Bozcaada	Çan	Eceabat	Ezine	Gelibolu	Gökçeada	Lapseki	Yenice	Ekon.Faal Top.
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	16.2	22.3	2.9	16.6	2.1	24.8	8.0	4.7	3.7	14.9	8.9	7.7
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1.1	0.5	0.3	-	8.5	-	0.2	0.2	0.3	0.2	0.4	2.1
İmalat Sanayi	16.2	14.4	24.0	6.3	47.7	13.7	11.3	9.4	2.1	8.7	32.8	21.3
Elektrik, Gaz ve Su	1.2	0.6	0.9	1.1	0.3	1.3	0.6	0.4	0.2	0.7	0.8	0.6
İnşaat	9.2	6.9	6.8	8.4	5.4	5.1	4.1	6.0	5.1	9.9	7.0	6.2
Toptan ve Perakende Tic., Lokanta ve Oteller	18.1	18.6	24.7	13.4	10.0	15.1	16.7	14.8	4.6	21.1	15.0	15.5
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	5.2	5.3	5.2	4.6	5.3	7.2	3.9	5.1	2.1	7.8	3.8	5.0
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler ve Kurumları, Yardımcı İş Hizmetleri	3.6	3.3	4.6	5.2	2.9	2.9	2.9	4.1	1.9	3.7	3.1	3.5
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	28.7	27.3	30.1	44.0	17.3	29.4	51.8	54.5	79.1	32.0	27.5	37.6
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	0.5	0.8	0.5	0.4	0.4	0.4	0.5	0.8	0.6	0.9	0.8	0.6
Toplam İstihdam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 160-161'deki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 72'ye göre ilçelerde istihdam edilenlerin ekonomik faaliyetlerdeki payları şu şekildedir: Ayvacık, Bayramiç, Biga, Bozcaada, Eceabat, Ezine, Gelibolu, Gökçeada ve Lapseki ilçelerinde %27 ile %79 oranında değişen “toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler” sektörü, bu ilçelerde diğer ekonomik faaliyetlere göre en fazla paya sahiptir.

Ayvacık, Bayramiç, Biga, Ezine, Gelibolu, Lapseki ve Yenice ilçelerinde %0.2 ile %1 arasında değişim gösteren “Madencilik ve Taş Ocakçılığı” sektörü, bu ilçelerdeki en az paya sahip sektörlerdir. Bu ilçelerin dışında Çan ve Yenice ilçelerinde, “imalat sanayi”nde istihdam edilenlerin payı, diğer ekonomik faaliyetlere göre çok yüksektir. Buna karşılık, Çan ilçesinde %0,3'lük ve Gökçeada ilçesinde %0,2'lik paylarla “elektrik, gaz ve su” sektöründe, oldukça az sayıda istihdam yaratılmakta olduğu dikkat çekmektedir.

Yerleşim yerlerine göre ekonomik faaliyetlerin dağılımlarını özetleyecek olursak; toplam istihdam içinde %69 ile en fazla pay bucak ve köyler toplamına aittir. Bu durum köy nüfusunun, özellikle köylerde tarım sektöründe istihdam edilen nüfusun fazla olduğunu ve İl'in tarıma dayalı olarak geçimini sağlamasıyla, bucak ve köylerde toplam istihdamdaki payın, fazla çıkmasına yol açmaktadır.

Bucak ve köyler toplamında “tarım” ve “inşaat” sektörleri yoğun istihdamın yaratıldığı görülürken, ilçe merkezleri toplamında “sanayi” ve “hizmet” sektörlerinde daha çok istihdamın yaratıldığı görülmektedir.

İl merkezinde ise, diğer yerleşim yerlerine göre, “sanayi”, “hizmet” ve “inşaat” sektörlerinde, orta düzeylerde paylara sahipken, “tarım” sektöründeki payı çok az seviyededir. Bu durum Tablo 73'de ayrıca verilmiştir.

Tablo 73. Ekonomik Faaliyetlerin Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımları (%)

Ekonomik Faaliyetler	Toplam İstihdam	İl Merkezi		İlçe Merkezleri Toplamı		Bucak ve Köyler Toplamı	
		Toplam	Oran (%)	Toplam	Oran (%)	Toplam	Oran (%)
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	133140	450	0.3	3612	2.7	129078	96.9
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1449	35	2.4	968	66.8	446	30.8
İmalat Sanayi	19753	2617	13.2	10012	50.7	7124	36.1
Elektrik, Gaz ve Su	637	212	33.3	278	43.6	147	23.1
İnşaat	8470	1534	18.1	2913	34.4	4023	47.5
Toptan ve Perakende Tic., Lokanta ve Oteller	17006	4175	24.6	7297	42.9	5534	32.5
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	5744	1242	21.6	2329	40.5	2173	37.8
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler ve Kurumları, Yardımcı İş Hizmetleri	4116	1391	33.8	1638	39.8	1087	26.4
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	46697	13846	29.7	17647	37.8	15204	32.6
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	687	172	25.0	276	40.2	239	34.8
Toplam İstihdam	237699	25674	10.8	46970	19.8	165055	69.4

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 160-161'deki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Çanakkale ilinde ekonomik faaliyetlere göre istihdamın incelenmesi, kamu ve özel sektörlerdeki istihdam durumunun “nasıl bir dağılıma sahip” olabileceği konusunda merak uyandırmaktadır. Bu nedenle, Çanakkale ilindeki kamu ve özel sektörler arasındaki istihdamın dağılımının incelenmesi gerekmektedir.

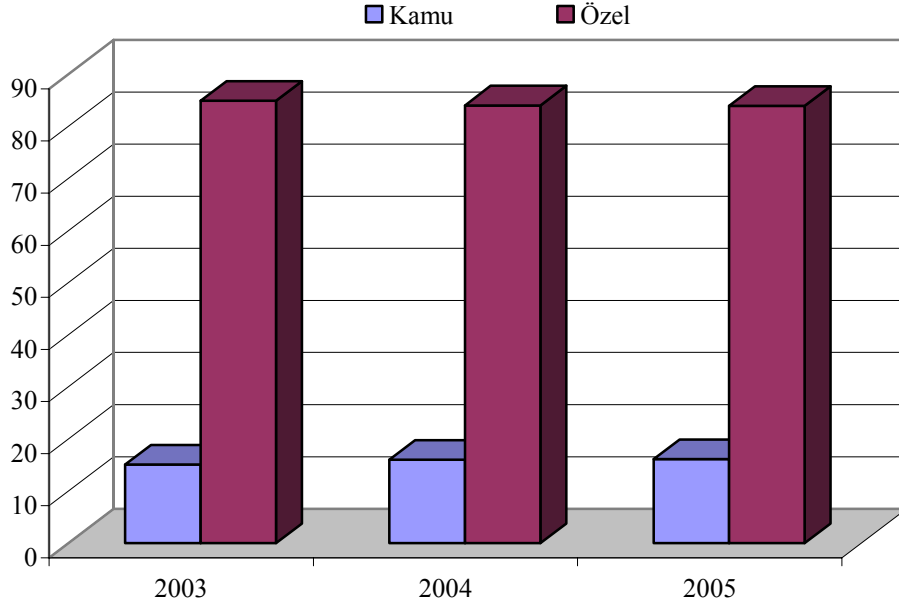
2.2. Kamu ve Özel Sektör İstihdamı

Cumhuriyet’in ilk yıllarında kalkınmanın, sanayileşme ile sağlanabileceği gerçeğinin ortaya çıkması, o dönemlerde sanayileşmenin özel sektör aracılığı ile sağlanmaya çalışılması ancak, ülkede yeterli sermaye birikimi olmadığından, devletin bu alanda önderlik etmesini kaçınılmaz kılmıştır. Bu nedenle, 1930’lu yıllardan itibaren birbiri ardınca Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT) kurulmuş, devlet ekonomide en büyük işveren konumuna gelmiştir (Biçerli 2004: 244).

Ekonominin genel bütçe, katma bütçe ve yerel yönetimlerle KİT’lerini kapsayan bölümü “kamu sektörü”nü oluştururken, özel kişi ve kuruluşların mülkiyetinde veya denetiminde bulunan bölümü “özel sektör”ü oluşturmaktadır (Seyidoğlu 1999: 310, 460). Kamu ve özel sektörün istihdam yarattığı ülkemizde, 1980 yılından sonra KİT’lerdeki personel sayısı dondurulmuş ve 1999 yılı itibariyle özelleştirme uygulaması ile 113 şirkette kamu payı özelleştirilmiştir. Bütün bu gelişmeler özellikle 1980 sonrası kamunun istihdamdaki payının düşmesinde etkili olmuştur (Biçerli 2003: 149).

Özelleştirme faaliyetlerinin hızla devam ettiği ülkemizde, bazı kesimler tarafından karşı çıkılan özelleştirme, devlet yükünün hafifletilmesi, özel sektörün daha fazla gelişiminin sağlanması ve istihdamın özellikle özel sektörde yaratılması amacıyla, devlet politikası olarak görülüp, öncelikli planlar arasında yer almaktadır.

Tablo 74 ve Tablo 75’te Çanakkale ilindeki kamu ve özel sektörde çalışan işçi sayılarının, toplam işçi sayılarına oranlanmasıyla elde edilen veriler, Grafik 65’te verilmiştir.

Grafik 65. Yıllar İtibariyle Kamu ve Özel Sektördeki İstihdam Payları (%)

Grafik 65'teki veriler belirli dönemlere ait olup, Temmuz 2003, Ocak 2004 ve Haziran 2005 sonuçlarını kapsamaktadır. 2005 yılına ait veriler sadece Haziran ayına kadar olan sonuçlardan elde edildiğinden, yılsonu itibariyle değişim gösterebilecek düzeyde, geçici olarak verilmiştir. Çanakkale ilindeki kamu ve özel sektör dağılımları, dönemler itibariyle fazla bir değişim göstermemektedir. Ancak Haziran 2005 verilerinin, Ocak 2004 verilerine yakın çıkması yılsonu itibariyle özel ve kamu kesimlerindeki payların farklı çıkabileceğini göstermektedir. İl'in ekonomik yapısı, uygulanan ekonomik politikalar, işgücünün sektörlere göre dağılımında belirleyici rol oynamaktadır (Çetik; Akaya 1999: 63). Bu nedenle, Çanakkale ilinin erkek ve kadın istihdamındaki sektörel dağılımına bakmak yararlı olacaktır.

Tablo 74. İl Genelinde Erkek ve Kadın İşçilerin Sektörlere Dağılımı

Cinsiyet	Temmuz 2003					Ocak 2004				
	Kamu		Özel		Toplam	Kamu		Özel		Toplam
	Sayı	(%)	Sayı	(%)		Sayı	(%)	Sayı	(%)	
Erkek	3720	17.0	18165	83.0	21885	3892	18.5	17145	81.5	21037
Kadın	352	7.0	4701	93.0	5053	391	6.9	5296	93.1	5687
Toplam	4072	15.1	22866	84.9	26938	4283	16.0	22441	84.0	26724

Kaynak: Çalışma Hayatı İstatistikleri 2003, s.138, 149 ve 150'deki verilerden düzenlenmiş ve yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 74'e göre, Temmuz 2003 döneminde toplam istihdamın %15'i kamu kesiminde çalışırken, yaklaşık %85'i özel sektörde çalışmaktadır. Ocak 2004 döneminde ise, toplam istihdamın %16'sı kamu kesiminde yer alırken, %84'ü özel sektörde yer almaktadır. Bu durum, kamu kesimindeki istihdamların az oranlarda da olsa, artma eğiliminde olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Cinsiyetler açısından inceleyecek olursak, her iki dönemde de erkek istihdamının, kadın istihdamına göre kamu kesimindeki payının yüksek olduğu, buna karşılık kadın istihdamının erkek istihdamına göre özel sektördeki payının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Çanakkale ilinin çalışma hayatına ilişkin verileri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bursa Bölge Müdürlüğü'nde düzenlenmektedir. Bu amaçla, 2005 yılına ait yayınlanmamış veriler Haziran ayı itibariyle, bölge müdürlüğünden özel olarak temin edilmiştir. Buna göre iş kollarına açısından, kamu ve özel sektördeki işyeri ve işçi sayıları Tablo 75'te verilmiştir.

Tablo 75. İl Genelinde İşkollarına Göre İşyeri ve İşçi Dağılımı (Haziran 2005)

İş Kolu	İşyeri Sayısı			İşçi Sayısı		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım, Ormancılık, Avcılık, Balıkçılık	24	22	46	614	655	1.269
Madencilik	8	128	136	28	2.088	2.116
Petrol, Kimya ve Lastik	3	94	97	28	353	381
Gıda Sanayi	11	291	302	143	4.700	4.843
Dokuma	-	16	16	-	391	391
Deri	1	50	51	154	391	545
Ağaç	-	113	113	-	353	353
Kağıt	1	3	4	2	30	32
Basın ve Yayın	-	16	16	-	40	40
Banka ve Sigorta	7	61	68	90	342	432
Çimento, Toprak ve Cam	-	130	130	-	2.315	2.315
Metal	2	119	121	6	1.383	1.389
Gemi	-	12	12	-	140	140
İnşaat	13	506	519	880	3.790	4.670
Enerji	35	28	63	475	294	769
Ticaret, Büro, Eğit. Ve Güzel Sanat.	34	261	295	78	764	842
Kara Taşımacılığı	-	145	145	-	502	502
Deniz Taşımacılığı	11	16	27	146	122	268
Hava Taşımacılığı	2	5	7	2	9	11
Ardıye ve Antrepoculuk	1	10	11	8	1.848	1.856
Haberleşme	11	10	21	158	298	456
Sağlık	4	27	31	54	93	147
Konaklama ve Eğlence Yerleri	5	148	153	27	884	911
Milli Savunma	19	2	21	300	12	312
Gazetecilik	-	7	7	-	27	27
Genel İşler	62	98	160	1.168	918	2.086
Toplam	254	2.318	2.572	4.361	22.742	27.103

Kaynak: Bursa Bölge Müdürlüğü verileri

Tablo 75'e göre, Haziran 2005 dönemi itibariyle toplam 27.103 kişi istihdam edilip, bunun 22.742'sini özel sektör, 4.361'ini ise kamu sektörü istihdam etmektedir. Bu durum her iki kesimde de istihdam artışının sağlandığını ifade etmektedir. Tablo 75'den, işçi sayısı açısından kamu sektöründe istihdam edilenlerin, özel sektörde istihdam edilenlere göre daha fazla olduğu iş kolları, Deniz Taşımacılığı, Milli Savunma ve Genel İşler olarak belirlenebilmektedir. İşyeri sayısı açısından incelediğimizde ise, toplam 254 kamu işletmesinin olduğu Çanakkale ilinde Enerji, Haberleşme ve Milli Savunma iş kollarında kamu işletmeleri daha fazladır. Ancak Temmuz 2005 döneminde Türk Telekom'un özelleştirilmesiyle, haberleşme işkolundaki kamunun payında azalmalar görülebilecektir.

Çanakkale ilinde işyeri büyüklüğüne göre kamu ve özel kesimlerdeki dağılımlar ise Tablo 76'da verilmiştir.

Tablo 76. İşyeri Büyüklüğüne Göre Çalışan İşçi ve İşyeri Sayılarının Sektörlerdeki Dağılımları (Ocak 2004)

Gruplara Göre İşyerinde Çalışan İşçi Sayısı		Kamu		Özel		Toplam
		Sayı	(%)	Sayı	(%)	
1-9 İşçi	İşçi Sayısı	535	9.1	5.376	90.9	5.911
	İşyeri Sayısı	180	8.4	1.954	91.6	2.134
10-24 İşçi	İşçi Sayısı	632	16.8	3.123	83.2	3.755
	İşyeri Sayısı	41	15.9	217	84.1	258
25-49 İşçi	İşçi Sayısı	636	21.1	2.377	78.9	3.013
	İşyeri Sayısı	17	19.8	69	80.2	86
50-99 İşçi	İşçi Sayısı	423	17.4	2.009	82.6	2.432
	İşyeri Sayısı	6	16.7	30	83.3	36
100-249 İşçi	İşçi Sayısı	1.060	23.9	3.375	76.1	4.435
	İşyeri Sayısı	7	23.3	23	76.7	30
250-499 İşçi	İşçi Sayısı	281	14.3	1.688	85.7	1.969
	İşyeri Sayısı	1	14.3	6	85.7	7
500-999 İşçi	İşçi Sayısı	716	18.9	3.063	81.1	3.779
	İşyeri Sayısı	1	16.7	5	83.3	6
1000-4999 İşçi	İşçi Sayısı	0	0	1.430	100.0	1.430
	İşyeri Sayısı	0	0	1	100.0	1
5000 ve + İşçi	İşçi Sayısı	0	0	0	0	0
	İşyeri Sayısı	0	0	0	0	0
Genel Toplam	İşçi Sayısı	4.283	16.0	22.441	84.0	26.724
	İşyeri Sayısı	253	9.9	2.305	90.1	2.558

Kaynak: Çalışma Hayatı İstatistikleri 2003, s.128-130-132'deki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Ülkemizde işyeri büyüklükleri DİE, “Sanayi ve İşyerleri Sayımı Anketleri”nde 10 veya daha fazla işçi çalıştıran iş yerlerinin “büyük işletme”, bu sayıdan az işçi çalıştıranları da “küçük işletme” olarak sınıflandırmaktadır. Ancak 1983 yılından itibaren 25 ve daha yukarı sayıda kişi çalıştıran işyerleri “büyük işyeri” kabul edilmektedir (Seyidoğlu 1999: 75, 515).

Tablo 76’da işyeri büyüklüğüne göre verilen kamu ve özel sektörlerdeki çalışan sayılarını incelediğimizde, özel sektörün payının kamu sektörünün payına göre çok yüksek olduğu görülmektedir çünkü; toplam istihdamın %16’sını kamu sektörü oluştururken, %84’ünü özel sektör oluşturmaktadır. Ancak, kamu sektörünün içinde en çok pay, yaklaşık %24 ile 100-249 işçi çalıştıran 7 işyerinde istihdam edilenlere aittir. Buna karşılık, 1000 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerleri olarak kamu sektöründe hiç işletme bulunmazken, özel sektörde 1000-4999 işçi çalıştıran bir işletmede 1.430 işçi istihdam edilmektedir. Bu durum Çanakkale ilinde özellikle özel sektörde, büyük ölçekli işletmelerin bulunduğunu ve bu işletmelerin istihdam yaratma kapasitelerinin yüksek olduğunu ifade etmektedir.

DİE Hanehalkı İşgücü Anketi 2004 yılı sonuçlarına göre, Çanakkale ilinin kamu ve özel sektör ayrımı işyeri durumuna tespit edilmiş ve Düzey 2 sınıflandırmasında Balıkesir ili ile birlikte belirlenmiştir.

**Tablo 77. İşyeri Durumuna Göre İstihdam Edilenler
(Balıkesir-Çanakkale 2004)**

İşyeri Durumu	Erkek		Kadın		Toplam	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Tarla	150000	37.8	109000	65.7	259000	46.0
Kamu	52000	13.1	17000	10.2	69000	12.3
Özel	151000	38.0	30000	18.1	181000	32.1
Pazar Yeri	7000	1.8	0	0	7000	1.2
Seyyar	4000	1.0	0	0	4000	0.7
Sabit Olmayan İşyeri	31000	7.8	1000	0.6	32000	5.7
Evde	2000	0.5	9000	5.4	11000	2.0
Toplam	397000	100.0	166000	100.0	563000	100.0

Kaynak: DİE Hane Halkı İşgücü Anketi 2004 Yıllık verilerinden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 77'ye göre, toplam istihdam içinde en fazla pay %46 ile tarlada çalışanlara aittir. Cinsiyetler açısından incelendiğinde ise, kadın istihdamı içinde yaklaşık %66'lık payın tarlada çalışanlara ait olduğu dikkat çekmektedir.

Toplam istihdam içinde ikinci ve üçüncü en yüksek pay, %32 ile özel sektör ve %12 ile kamu sektörüne aittir. Her iki İl'de, toplam erkek istihdamın %38'i özel sektörde iken, %13'ü kamu sektöründe yer almaktadır. Kadın istihdamın ise, %18'i özel sektörde, %10'u kamu sektöründe çalışmaktadır. Buna göre, her iki İl'de de toplam istihdamın önemli bir kısmı tarlada çalışırken diğer önemli kısmı özel sektörde çalışmaktadır. Yani her iki İl'de de, tarıma dayalı ekonomik geçim sağlandığı buna karşılık, özel sektörün kamu sektörüne göre daha geniş istihdam yaratma kapasitesinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak Çanakkale ilinde özel sektörün payı, kamu sektörüne göre çok yüksek olduğundan, il genelinde Tarım Sektörü'nün payının azalma eğiliminde olması ve özellikle Hizmet ve Sanayi Sektörleri'nde payların artma eğilimi göstermesi, özel sektörün payının yıllar içinde daha da artacağını göstermektedir. Çanakkale ilinde uygulanacak istihdam yaratma politikalarının başında, özel sektörü destekleyecek nitelikte, istihdam yaratma maliyetlerini azaltıcı, teknolojik yatırımların uygulanabilirliğini sağlayıcı nitelikte, yatırımı teşvik edici politikaların uygulanması gerekmektedir.

2.3. Yapılan İşe Göre İstihdam Edilenler

Çanakkale ilinde 1980-2000 yılları itibariyle, yapılan işe göre istihdamın dağılımı Tablo 78 ve 79'da ana hatlarıyla belirtilmiştir.

Tablo 78'e göre, Çanakkale ili işgücü piyasalarında yapılan bütün iş kollarında az da olsa bir artış sağlanırken, tarım işlerinde çalışanların sayısında azalma görülmüştür. Bu durum, erkek ve kadın nüfus için de aynıdır. İl genelinde istihdam edilen nüfus içinde, yapılan işlerin yüzde dağılımları ise, Tablo 79'da verilmiştir.

Tablo 78. Yapılan İşe Göre İstihdam Edilen Nüfus (1980-2000)

Yıllar	İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri ve Bunlarla İlgili Diğer Meslekler (A)	Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticileri (B)	İdari Personel vb. Çalışanlar (C)	Ticaret ve Satış Personeli (D)	Hizmet İşlerinde Çalışanlar (E)	Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık ve Avcılık İşlerinde Çalışanlar (F)	Tarım Dışı Üretim Faaliyetlerinde Çalışanlar ve Ulaştırma Makineleri Kullananlar (G)	Meslekleri Tayin Edilemeyenler (H)
Toplam								
1980	7.771	990	4.123	5.355	12.715	138.126	40.060	18
1985	8.051	1.082	5.068	6.519	12.948	144.041	44.979	46
1990	9.802	1.219	6.190	8.033	12.318	155.333	55.898	31
2000	13.507	2.456	7.907	9.449	14.875	132.905	56.371	229
Erkek								
1980	5.485	961	2.990	5.140	12.228	67.358	36.821	8
1985	5.643	1.040	3.720	6.049	12.309	72.359	39.568	39
1990	6.670	1.155	4.311	7.250	11.284	72.230	48.979	23
2000	9.057	2.209	4.817	7.880	12.802	63.640	52.031	181
Kadın								
1980	2.286	29	1.133	215	487	70.768	3.239	10
1985	2.408	42	1.348	470	639	71.682	5.411	7
1990	3.132	64	1.879	783	1.034	83.103	6.919	8
2000	4.450	247	3.090	1.569	2.073	69.265	4.340	48

Kaynak : DİE Nüfus Sayımı Çanakkale İli Sosyal ve Demografik Özellikler s.54.

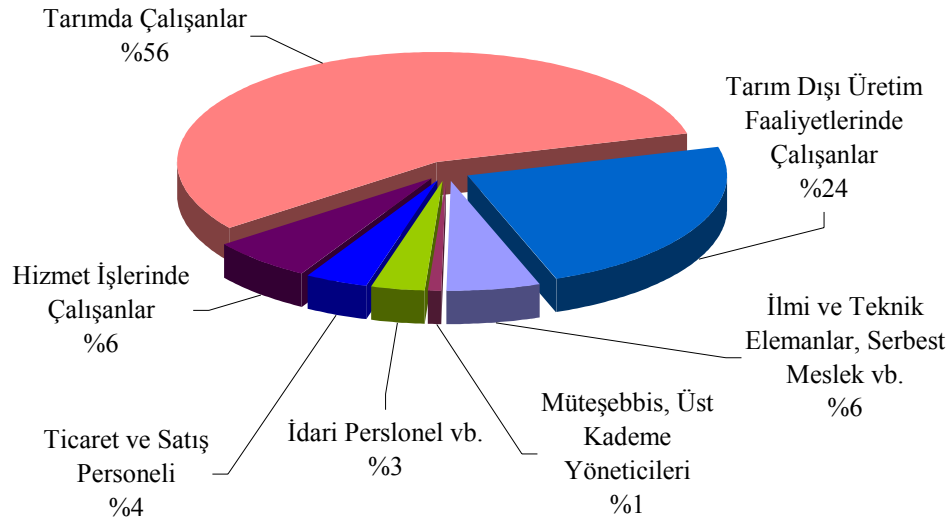
Tablo 79. Yapılan İşe Göre İstihdam Edilenlerin Dağılım Oranları (1980-2000)

Yıllar	(A) %	(B) %	(C) %	(D) %	(E) %	(F) %	(G) %	(H) %
Toplam								
1980	3.7	0.5	2.0	2.6	6.1	66.0	19.2	0.0
1985	3.6	0.5	2.3	2.9	5.8	64.7	20.2	0.0
1990	3.9	0.5	2.5	3.2	5.0	62.4	22.5	0.0
2000	5.7	1.0	3.3	4.0	6.3	55.9	23.7	0.1
Erkek								
1980	4.2	0.7	2.3	3.9	9.3	51.4	28.1	0.0
1985	4.0	0.7	2.6	4.3	8.7	51.4	28.1	0.0
1990	4.4	0.8	2.8	4.8	7.4	47.6	32.2	0.0
2000	5.9	1.4	3.2	5.2	8.4	41.7	34.1	0.1
Kadın								
1980	2.9	0.0	1.4	0.3	0.6	90.5	4.1	0.0
1985	2.9	0.1	1.6	0.6	0.8	87.4	6.6	0.0
1990	3.2	0.1	1.9	0.8	1.1	85.7	7.1	0.0
2000	5.2	0.3	3.6	1.8	2.4	81.4	5.1	0.1

Kaynak : DİE Nüfus Sayımı Çanakkale İli Sosyal ve Demografik Özellikler s.54.

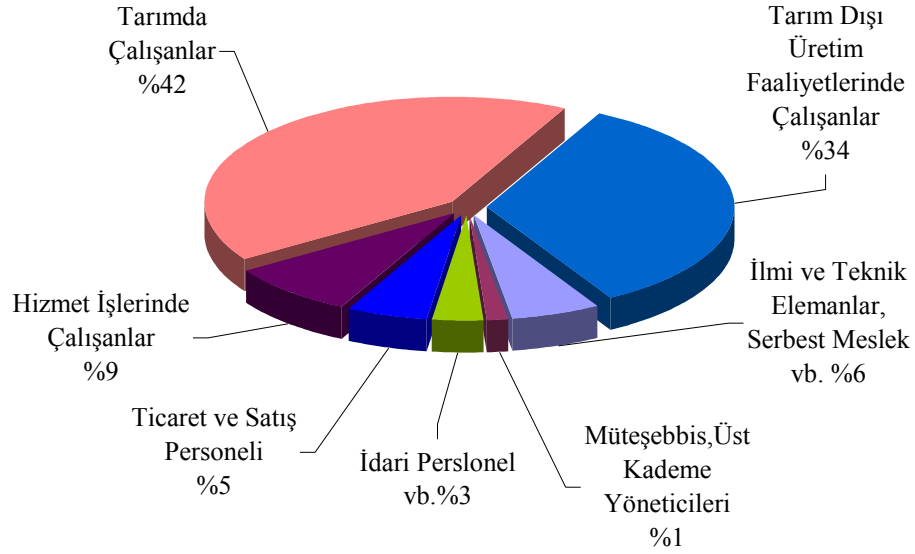
Tablo 79'a göre Çanakkale ilinde, 1980-2000 döneminde istihdam edilenlerin yaptığı iş incelendiğinde, tarımsal iş yapanların oranında her iki cinsiyette de bir azalma görülürken; hizmet, ticaret, idari işler ile ilmi ve teknik eleman olarak çalışanların oranında, her iki cinsiyette de artışlar gözlenmektedir. 1980 yılında tarımsal iş yapanların oranı %66 iken, 2000 yılında bu oran %56'ya düşmüştür. Buna karşılık istihdam edilenlerin yaptığı işte en fazla artışın olduğu ilmi ve teknik elemanların oranı 1980 yılında %3.7 iken, 2000 yılında %5.7'ye yükselmiştir. Yapılan işlere göre istihdamdaki dağılım Tablo 79'daki 2000 yılına ait verilere göre Grafik 66'da özetlenmiştir.

Grafik 66. Yapılan İşlere Göre İstihdam Durumu (2000)

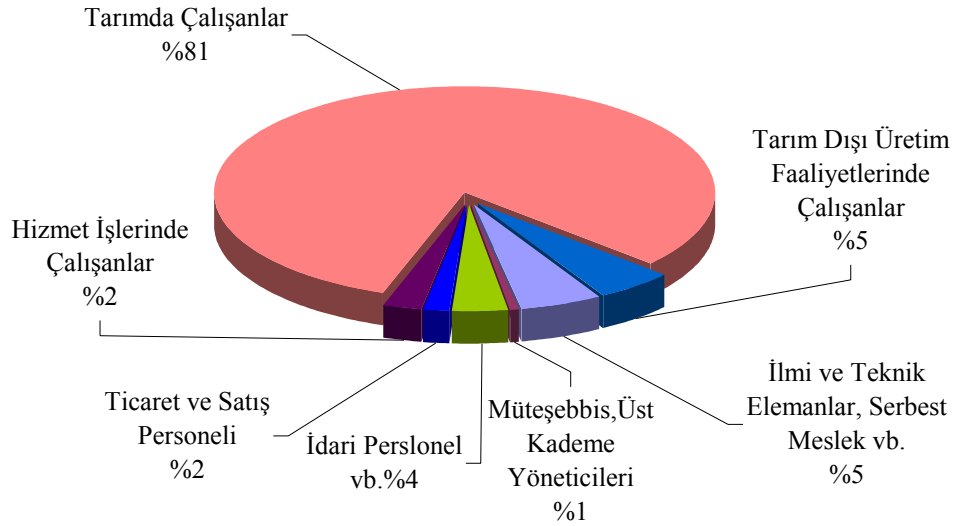

Çanakkale ilindeki ekonomik faaliyetlere göre istihdamın dağılımından da hatırlanacağı gibi, il genelinde tarım sektöründe çalışanlar fazla olup, yapılan işe göre istihdam edilen nüfusun %56'sı tarımda çalışmaktadır.

Tarım dışı üretim faaliyetleri olarak tanımlanan ve içinde özellikle imalat sanayinde çalışanların bulunduğu kesim ise, %24'lük payla ikinci sırada yer almaktadır. Yapılan işlere göre istihdam edilen nüfusta cinsiyetler arasında farklılıklar meydana gelerek, bu durum Grafik 67 ve 68'de verilmiştir.

Grafik 67. Erkek Nüfusun Yapılan İşlere Göre İstihdam Durumu (2000)

İstihdam edilen erkek nüfusun %42'si tarımda çalışırken, %34'ü tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışmaktadır. Diğer iş kollarında yüzde dağılımı hemen hemen eşit düzeydedir.

Grafik 68. Kadın Nüfusun Yapılan İşlere Göre İstihdam Durumu (2000)

Grafik 68'e göre, kadın işgücü istihdamı, erkek işgücü istihdamına göre, oldukça farklı bir dağılım göstermektedir. Bunun nedeni, ekonomik faaliyetlere göre istihdam edilen kadın nüfusta, tarım sektörü oranının fazla çıkması olup,

yapılan işlere göre dağılımda da tarımda çalışanların oranı %81 olmalıdır. Diğer işlerde çalışanların oranları ise, %1 ile %5 arasında değişmektedir. Ayrıca yapılan işlere göre istihdam edilen nüfusun yerleşim yerlerine göre dağılımları Tablo 80’de gösterilmiştir.

Ekonomik faaliyetlerin yerleşim yerlerine göre dağılımında olduğu gibi, yapılan işler açısından da tarım işinde çalışanların büyük bir kısmı, bucak ve köylerdeki. Bu durum, il genelinde ekonomik faaliyetlerle yapılan işlerin birbirleriyle tutarlılık gösterdiğini vurgulamaktadır. Yapılan diğer işlerin ise, büyük çoğunluğu ilçe merkezlerinde istihdam edilmektedir. Ancak, il genelinde 11 ilçenin toplamı dikkate alındığı için il merkezinde istihdam edilenlerin sayısının az gibi görünmesine neden olabilmektedir. Yapılan işlerin yerleşim yerlerindeki istihdam edilme payları Tablo 81’de ayrıca verilmiştir.

Tablo 80. İstihdam Edilen Nüfusun Yerleşim Yerine ve Cinsiyete Göre Yapılan İşlere Dağılımı (2000)
T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Yapılan İş	İl Merkezi			İlçe Merkezleri Toplamı			Bucak ve Köyler Toplamı			Yapılan İş Toplamı		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K
İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri	4372	2575	1797	5186	3430	1756	3949	3052	897	13507	9057	4450
Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticisi	722	603	119	1005	927	78	729	679	50	2456	2209	247
İdari Personel vb. Çalışanlar	2819	1516	1303	3010	1887	1123	2078	1414	664	7907	4817	3090
Ticaret ve Satış Personeli	2573	2006	567	4134	3531	603	2742	2343	399	9449	7880	1569
Hizmet İşlerinde Çalışanlar	4607	3881	726	5513	4738	775	4755	4183	572	14875	12802	2073
Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık işinde çal.	442	392	50	3447	2717	730	129016	60531	68485	132905	63640	69265
Tarım Dışı Üretim Faaliyetlerinde Çalışanlar	10095	9494	601	24595	22583	2012	21681	19954	1727	56371	52031	4340
Bilinmeyen	44	37	7	80	64	16	105	80	25	229	181	48
Toplam İstihdam	25674	20504	5170	46970	39877	7093	165055	92236	72819	237699	152617	85082

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 158-159'daki verilerden düzenlenmiştir.

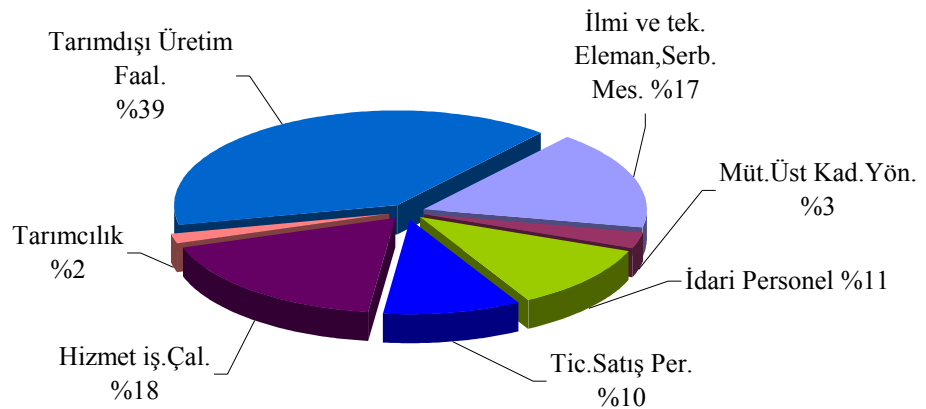
Tablo 81. İstihdam Edilen Nüfusun Yerleşim Yerine ve Yapılan İşe Göre Oranları (%)
T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Yapılan İş	İl Merkezi			İlçe Merkezleri Toplamı			Bucak ve Köyler Toplamı		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K
İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri	17.0	12.6	34.8	11.0	8.6	24.8	2.4	3.3	1.2
Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticisi	2.8	2.9	2.3	2.1	2.3	1.1	0.4	0.7	0.1
İdari Personel vb. Çalışanlar	11.0	7.4	25.2	6.4	4.7	15.8	1.3	1.5	0.9
Ticaret ve Satış Personeli	10.0	9.8	11.0	8.8	8.9	8.5	1.7	2.5	0.5
Hizmet İşlerinde Çalışanlar	17.9	18.9	14.0	11.7	11.9	10.9	2.9	4.5	0.8
Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık işin.çal.	1.7	1.9	1.0	7.3	6.8	10.3	78.2	65.6	94.0
Tarım Dışı Üretim Faaliyetlerinde Çalışanlar	39.3	46.3	11.6	52.4	56.6	28.4	13.1	21.6	2.4
Bilinmeyen	0.2	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.0
Toplam İstihdam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 158-159'daki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

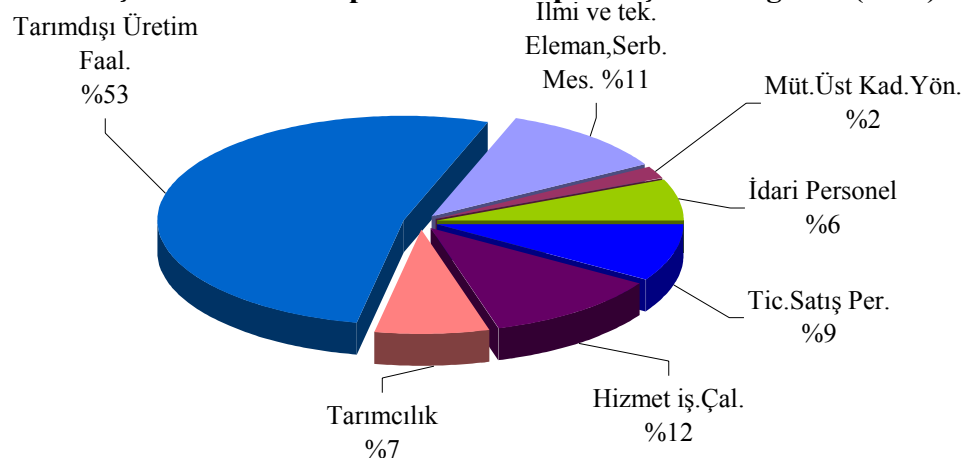
Tablo 81'e göre il merkezinde ve ilçe merkezlerinde istihdam edilenlerin çoğunluğunu tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar oluşturmaktadır. Buna karşılık %78'lik payla tarım işlerinde çalışanlar, bucak ve köyler toplamında istihdam edilen toplam nüfusun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Bu durum, cinsiyetler açısından aynı olsa da, özellikle il merkezindeki kadın istihdamının %35'ini "ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri" oluşturmaktadır. Yerleşim yerlerindeki yapılan işlere göre istihdam edilen nüfusun payları Grafik 69, 70 ve 71'de ayrıca gösterilmiştir.

Grafik 69. İl Merkezinde Yapılan İşlerin Dağılımı (2000)

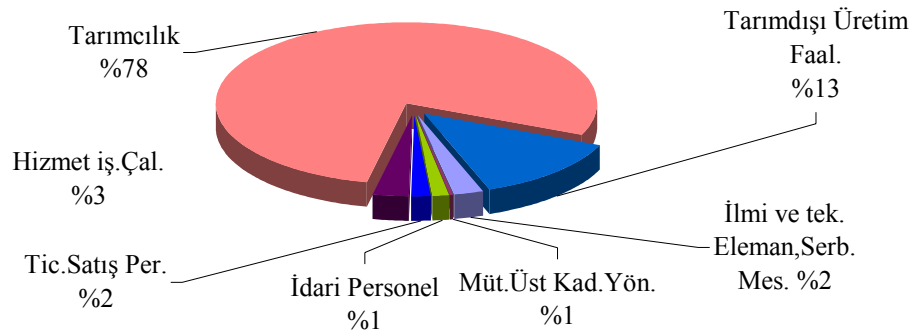
Grafik 69’da il merkezinde %39’luk payın tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanların oluşturduğu, bunu %18 ile hizmet işlerinde çalışanlar ve %17 ile ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahiplerinin izlediği görülmektedir. İl merkezindeki en düşük istihdam yaratılan iş ise, %2 ile tarım işlerinde çalışanlara aittir.

Grafik 70. İlçe Merkezleri Toplamındaki Yapılan İşlerin Dağılımı (2000)

Grafik 70’de ilçe merkezlerinde de, il merkezinde olduğu gibi, %53’lük payla “tarım dışı üretim” faaliyetlerinde çalışanların en fazla oranı oluşturduğu, %12 ve %11 ile hizmet işlerinde çalışanlar ve ilmi, teknik elemanlar, serbest meslek sahiplerinin bunu izlemeleri görülebilmektedir. Bu durum 11 ilçe merkezinin toplamını ifade ederken, il merkeziyle diğer ilçe merkezlerinin hemen hemen istihdamın, aynı işlerde ağırlıklı olduğunu göstermektedir. Ancak ilçe merkezleri toplamına göre, istihdamın en az paya sahip olduğu iş, %2 ile Müteşebbis, üst kademe yöneticisi olarak çalışanlardır.

Grafik 71. Bucak ve Köyler Toplamındaki Yapılan İşlerin Dağılımı (2000)

Grafik 71'e göre bucak ve köylerde istihdam edilenlerin %78'inin tarım işlerinde çalışmaları, il genelinde ekonomik faaliyetler açısından tarım sektörünün özellikle bucak ve köylerde daha yoğun olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Bunu %13'lük pay ile tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanların izlemesi, bucak ve köylerde de tarım sektöründen yavaş yavaş imalat sanayine doğru bir kaymanın olabildiğini vurgulamaktadır. Bu durum, il genelinde tarım sektörünün azalma eğiliminde olduğunu bir başka kanıtıdır. Bucak ve köylerdeki diğer yapılan işlerin payları ise, %1 ile %3 arasında değişim göstermektedir. İlçe merkezleri toplamı olarak verilen "yapılan işlerdeki istihdam miktarlarının" 11 ilçe merkezlerindeki dağılımları ise Tablo 82'de verilmiştir.

Tablo 82'ye göre toplam istihdamın en fazla olduğu Çan ilçesinde, "müteşebbis, üst kademe yöneticisi", "idari personel" ve "tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar"ın miktarları, diğer ilçelerde bu işlerdeki istihdam miktarına göre fazladır. Bunun en önemli nedeni, özellikle imalat sanayinin yoğun olduğu Çan ilçesinde büyük ölçekli işletmelerin bulunmasıdır.

Biga ilçesinde ise, "ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri", "ticaret ve satış personeli" ve "hizmet işlerinde çalışanlar"ın miktarları, diğer ilçelerde bu işlerdeki istihdam miktarlarından fazla çıkmıştır. Bu durum, Biga ilçesinin özellikle serbest olarak çalışan ve ticaretle uğraşan nüfusun fazlalığına işaret etmektedir. Tarım işlerinde çalışanlar ise, 754 kişi ile Bayramiç ilçesinde en fazla istihdamı oluşturmaktadır. Diğer ilçelerde istihdam miktarları, bu ilçelerden daha az olup, en az istihdamın olduğu Bozcaada ilçesinde hemen hemen bütün işlerde istihdamın az miktarlarda olduğu görülmektedir.

Tablo 82. İlçe Merkezlerinde Yapılan İşe Göre İstihdam Edilenler (2000)

Yapılan İş	Ayvacık	Bayramiç	Biga	Bozcaada	Çan	Eceabat	Ezine	Gelibolu	Gökçeada	Lapseki	Yenice	Yapılan İş Toplamı
İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri	202	430	1175	114	1167	165	328	844	246	323	192	5186
Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticisi	37	71	227	31	234	35	81	139	43	61	46	1005
İdari Personel vb. Çalışanlar	142	188	633	60	635	107	272	540	145	182	106	3010
Ticaret ve Satış Personeli	216	389	1161	58	583	130	487	620	96	260	134	4134
Hizmet İşlerinde Çalışanlar	338	505	1034	157	929	291	478	872	244	391	274	5513
Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık işinde çal.	333	754	206	161	198	429	383	356	138	342	147	3447
Tarım Dışı Üretim Faaliyetlerinde Çalışanlar	844	1371	3261	395	6392	650	2731	4466	2894	770	821	24595
Bilinmeyen	4	8	16	-	9	4	16	8	2	8	5	80
Toplam İstihdam	2116	3716	7713	976	10147	1811	4776	7845	3808	2337	1725	46970

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 158-159'daki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 80'deki il merkezi durumu ile bu ilçelerin karşılaştırmasını yapacak olursak; il merkezinde tarım işinde çalışanların dışında bütün işlerde istihdam edilme miktarı yüksektir. Özellikle 10.095 kişi ile “tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar”, Çan ilçesine göre çok fazla çıkmaktadır. Böylece ilçe merkezlerinin toplamında, yapılan işlerin istihdamları il merkezine göre fazla çıkmış olsa da, ilçelerin ayrı ayrı incelenmesi sonucunda il merkezinin diğer ilçelere göre daha fazla istihdam yarattığı görülmektedir. İlçe merkezlerindeki yapılan işlere göre istihdamın dağılımı her ilçe için ayrı ayrı Tablo 83'te hesaplanmıştır.

Tablo 83'den görüldüğü gibi, ilçelerin yapılan işlerdeki istihdam paylarında, bütün ilçelerde “tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar”ın payının yüksek olduğunu buna karşılık, “müteşebbis, üst kademe yöneticisi”nin payı düşüktür. Bu durum ilçe toplamlarında ortaya çıkan sonuçla aynı çıkmış ve ilçe merkezlerinde en yüksek payın %52 ile “tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar”ın olması, özellikle imalat sanayinin yavaş da olsa genişlediğini ifade etmektedir.

Tablo 83. İlçe Merkezlerinde Yapılan İşe Göre İstihdam Edilenlerin Dağılımları (%)

Yapılan İş	Ayvacık	Bayramiç	Biga	Bozcaada	Çan	Eceabat	Ezine	Gelibolu	Gökçeada	Lapseki	Yenice	Yapılan İş Toplamı
İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri	9.5	11.6	15.2	11.7	11.5	9.1	6.9	10.8	6.5	13.8	11.1	11.0
Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticisi	1.7	1.9	2.9	3.2	2.3	1.9	1.7	1.8	1.1	2.6	2.7	2.1
İdari Personel vb. Çalışanlar	6.7	5.1	8.2	6.1	6.3	5.9	5.7	6.9	3.8	7.8	6.1	6.4
Ticaret ve Satış Personeli	10.2	10.5	15.1	5.9	5.7	7.2	10.2	7.9	2.5	11.1	7.8	8.8
Hizmet İşlerinde Çalışanlar	16.0	13.6	13.4	16.1	9.2	16.1	10.0	11.1	6.4	16.7	15.9	11.7
Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık işinde çal.	15.7	20.3	2.7	16.5	2.0	23.7	8.0	4.5	3.6	14.6	8.5	7.3
Tarım Dışı Üretim Faaliyetlerinde Çalışanlar	39.9	36.9	42.3	40.5	63.0	35.9	57.2	56.9	76.0	32.9	47.6	52.4
Bilinmeyen	0.2	0.2	0.2	-	0.1	0.2	0.3	0.1	0.1	0.3	0.3	0.2
Toplam İstihdam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 158-159'daki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Yapılan işlere göre istihdam edilenlerin, yerleşim yerlerine göre dağılımlarını özetleyecek olursak; il merkezinde tarım işinde çalışanlar dışındaki işlerde istihdamın payı, ilçe merkezleri toplamındaki paylara yakın çıkmaktadır. İlçe merkezleri toplamındaki yapılan işlerin payları ise, diğer yerleşim yerlerindeki paylara göre fazla çıksa da, ilçe merkezlerinin ayrı ayrı değerlendirilmesiyle il merkezinin fazla paylara sahip olduğu görülmektedir. Bucak ve köyler toplamındaki istihdamın dağılımı ise, %97'lik payla “tarım işlerinde çalışanlar” a aittir. Bu durum Tablo 84’te ayrıca verilmiştir.

Tablo 84. Yapılan İşlere Göre İstihdam Edilenlerin Yerleşim Yerlerine Dağılımları (%)

Yapılan İşler	Toplam İstihdam	İl Merkezi		İlçe Merkezleri Toplamı		Bucak ve Köyler Toplamı	
		Toplam	Oran (%)	Toplam	Oran (%)	Toplam	Oran (%)
İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri	13507	4372	32.4	5186	38.4	3949	29.2
Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticisi	2456	722	29.4	1005	40.9	729	29.7
İdari Personel vb. Çalışanlar	7907	2819	35.7	3010	38.1	2078	26.2
Ticaret ve Satış Personeli	9449	2573	27.2	4134	43.8	2742	29.0
Hizmet İşlerinde Çalışanlar	14875	4607	31.0	5513	37.0	4755	32.0
Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık işinde çal.	132905	442	0.3	3447	2.6	129016	97.1
Tarım Dışı Üretim Faaliyetlerinde Çalışanlar	56371	10095	17.9	24595	43.6	21681	38.5
Bilinmeyen	229	44	19.2	80	34.9	105	45.9
Toplam İstihdam	237699	25674	10.8	46970	19.8	165055	69.4

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 158-159’deki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Kısaca Çanakkale ilinde yapılan işlere göre istihdam edilme durumu, “tarımda çalışanlar” ve “tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar” şeklinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca İl genelinde, daha önce tespit edildiği gibi ekonomik faaliyetlere göre istihdam edilenlerin, Tarım Sektörü’ndeki paylarının yüksek çıkması da, bu durumun bir başka kanıtıdır. Ancak ekonomik faaliyetlere göre istihdam edilenlerden Hizmet Sektörü’nde çalışanların, tarım sektöründen sonra ikinci büyük payı oluşturması, yapılan işlere göre istihdam edilenlerden sadece “hizmet işlerinde çalışanlar”ın oranlarıyla karşılaştırılmaması gerektiğine dikkat çekilebilir.

2.4. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenler

İstihdam edilen nüfusun işteki durumlarına göre bölünüş tarzı, ekonomik gelişme yönünden önemli olup, “ücretli, maaşlı veya yevmiyeli”, “işveren”, “kendi hesabına” çalışan ve “ücretsiz aile işçisi” şeklinde ifade edilir. Tarım işgücü fazla olan yerleşim yerlerinde, ücretsiz aile işçileri, işgücünün önemli bir bölümünü oluşturur. Buna karşılık, sanayi sektörünün yoğun olduğu yerlerde ücretlilerin sayısı ve işgücündeki oranı artış göstererek, ücretsiz aile işçilerinin sayısını ve oranını azaltır (Zaim 1997:155).

Çanakkale ilinde istihdamın özelliklerinin ve mevcut işlerin niteliğinin anlaşılabilmesi için, istihdamın işteki durumuna göre dağılımını incelemek gerekmektedir (Ansal; Küçükçifçi 2000: 34). Bu nedenle, 1980-2000 yılları itibariyle istihdamın işteki durumuna göre dağılımı, Tablo 85’de gösterilmiştir.

Tablo 85. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilen Nüfus (1980-2000)

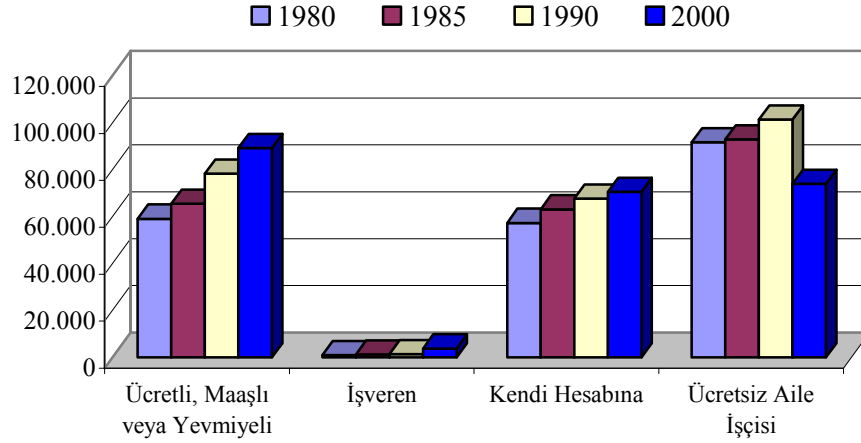
Yıllar	Toplam İstihdam	Ücretli, Maaşlı veya Yevmiyeli	İşveren	Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi	Bilinmeyen
Toplam						
1980	209.158	59.124	928	57.359	91.676	71
1985	222.734	65.457	1.236	63.075	92.958	8
1990	248.824	78.302	1.400	67.689	101.420	13
2000	237.699	89.274	3.783	70.556	73.957	129
Erkek						
1980	130.991	52.135	900	54.508	23.386	62
1985	140.727	55.551	1.173	59.632	24.364	7
1990	151.902	65.850	1.291	60.157	24.593	11
2000	152.617	73.395	3.373	62.481	13.244	124
Kadın						
1980	78.167	6.989	28	2.851	68.290	9
1985	82.007	9.906	63	3.443	68.594	1
1990	96.922	12.452	109	7.532	76.827	2
2000	85.082	15.879	410	8.075	60.713	5

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.55’teki verilerden düzenlenmiştir.

Çanakkale ilinde 1980-2000 yılları itibariyle ücretli olarak çalışanların oranlarında sürekli bir artış görülürken, kendi hesabına veya işveren olarak çalışanların oranlarında dalgalanmalar gözlenmiştir. Bu durum, her iki cinsiyet grubunda da görülmesine karşın, ücretli olarak çalışan kadınların oranındaki artış, erkeklere göre daha fazladır. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların oranında ise,

her iki cinsiyette de önemli bir azalma gerçekleşmiştir. Çanakkale ilinde 1980-2000 dönemlerine ait, işteki duruma göre istihdam edilen nüfustaki değişim miktarları, Grafik 72’de de ayrıca verilmektedir.

Grafik 72. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilen Nüfus (1980-2000)

Çanakkale ilinde yıllar geçtikçe ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışanlar ile kendi hesabına çalışanların sayılarında artış gözlenirken, işveren sayısındaki artış düşük bir düzeyde gerçekleşmiştir. 1990-2000 döneminde ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların sayılarında ise, azalma görülerek tarım sektöründe gerçekleşen azalmanın bir yansımasını oluşturmaktadır. Çünkü; ücretsiz aile işçiliği özellikle kırsal alanlarda ve tarımsal faaliyetlerde karşılaşılan yaygın bir istihdam modelidir (Biçerli 2004: 248). İstihdamın işteki durumları Tablo 85’deki verilere göre, yüzde olarak (oransal) Tablo 86’da da verilmektedir.

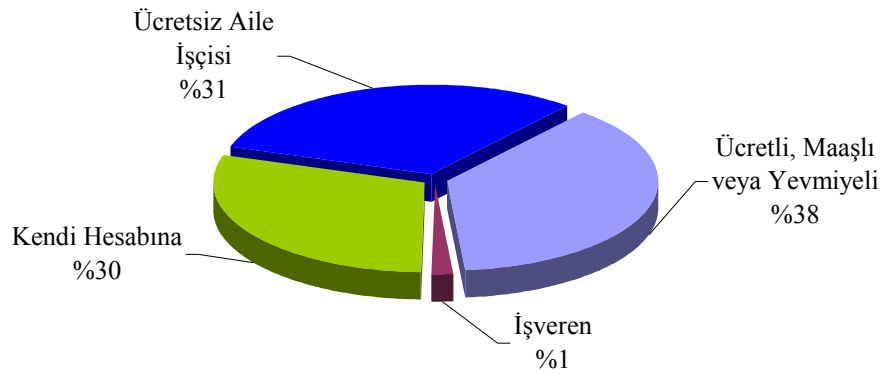
Tablo 86. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilen Nüfusun Dağılım Oranları (1980-2000)

Yıllar	Ücretli, Maaşlı veya Yevmiyeli (%)	İşveren (%)	Kendi Hesabına (%)	Ücretsiz Aile İşçisi (%)	Bilinmeyen (%)
Toplam					
1980	28.3	0.4	27.4	43.8	0.0
1985	29.4	0.6	28.3	41.7	0.0
1990	31.5	0.6	27.2	40.8	0.0
2000	37.6	1.6	29.7	31.1	0.1
Erkek					
1980	39.8	0.7	41.6	17.9	0.0
1985	39.5	0.8	42.4	17.3	0.0
1990	43.4	0.8	39.6	16.2	0.0
2000	48.1	2.2	40.9	8.7	0.1
Kadın					
1980	8.9	0.0	3.6	87.4	0.0
1985	12.1	0.1	4.2	83.6	0.0
1990	12.8	0.1	7.8	79.3	0.0
2000	18.7	0.5	9.5	71.4	0.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.55.

Tablo 86’da görüldüğü gibi, 2000 yılında çalışanların %37.6’sı ücretli, %31.1’i ücretsiz aile işçisi olarak çalışırken, %29.7’si kendi hesabına, %1.6’sı ise işveren olarak çalışmaktadır. Çalışanların işteki duruma göre dağılımı, cinsiyetler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Kadınların üçte ikisi ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta iken, ücretli olarak çalışan erkeklerin oranı, kadınların oranından çok daha yüksektir. Bu durum, erkeklerin tarım dışı faaliyetlerde kadınlara göre daha fazla istihdam edildiğini ifade etmektedir. İşteki duruma göre istihdamın dağılımı Tablo 86’daki 2000 yılı verilerine göre, Grafik 73’te ayrıca verilmektedir.

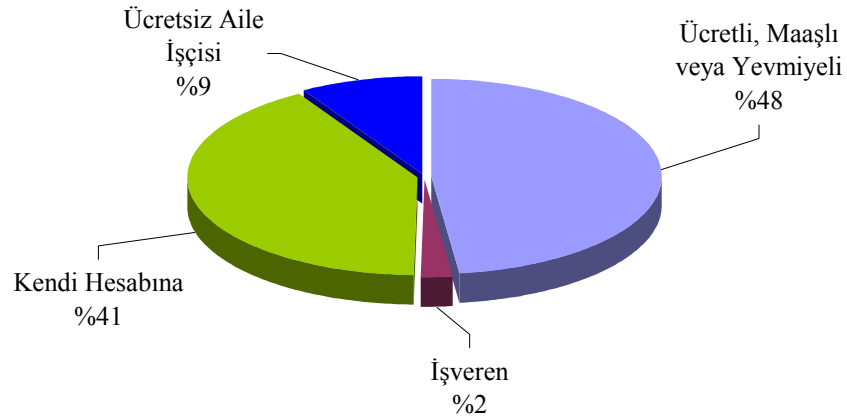
Grafik 73. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenlerin Dağılımı (2000)

Grafik 73’e göre, ücretli, maaşlı veya yevmiyeli çalışanların payı, Çanakkale ilindeki toplam istihdam içinde %38 iken, ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların oranı %31’dir. Kendi hesabına çalışanların oranı ise, %30 ile ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlara yaklaşmıştır. Gelecek yıllarda köy nüfusunun azalacağı ve dolayısıyla tarımsal faaliyetlerin de azalacağı düşünüldüğünde, ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların oranlarında da azalmanın olacağı tahmin edilebilmektedir. Böylece ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışanlar ile kendi hesabına çalışanların oranlarında artma görülebilecektir. Ücretsiz aile işçilerinin fazla olduğu bir ekonomide, gelir dağılımındaki adaletsizlik yönünden toplumda yaşanabilecek ruhsal çöküntüler, sosyal dengelerde de bozulmalara neden olabilecektir. Böylece emeğin, sosyal hayatındaki çöküntüler, üretimdeki faaliyetlerini etkileyebilecek ve ekonominin gelişmişlik düzeyine etkide

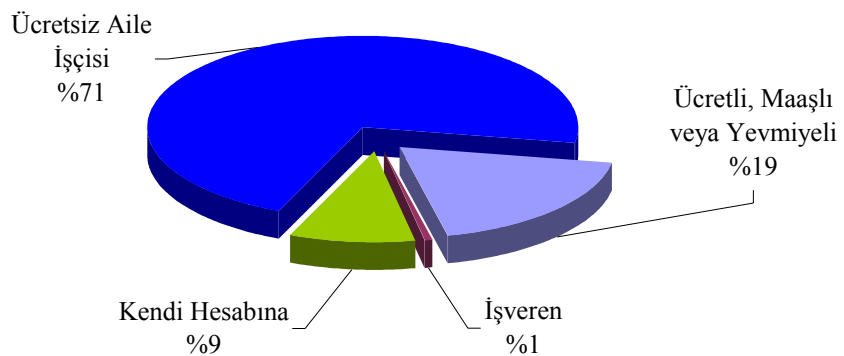
bulunabilecektir. İşteki durumlarına göre istihdam edilen erkek ve kadın nüfusta, farklılıklar görülmekte olup, bu durum Grafik 74 ve 75’de yansıtılmıştır.

Grafik 74. Erkek Nüfusun İşteki Durumuna Göre İstihdamı (2000)

Erkek nüfusta istihdam edilenlerin %48’i ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışırken, %41’i kendi hesabına çalışmaktadır. Grafik 74’te de görüldüğü gibi istihdam edilen erkek nüfusun %9’unu ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar oluşturmaktadır. İstihdam edilen nüfusun %2’sini ise, işverenler oluşturmaktadır.

Grafik 75. Kadın Nüfusun İşteki Durumuna Göre İstihdamı (2000)

Grafik 75’e göre, istihdam edilen kadınların %71’inin ücretsiz aile işçisi olarak çalışması, kadın nüfusun tarım sektöründeki payının fazlalığından kaynaklanmaktadır. Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışanlar ise, istihdam edilen nüfusun %19’unu meydana getirmektedir. Kendi hesabına çalışanların payı %9 iken, işveren olarak çalışan kadınların payı ise %1’dir.

Çanakkale ilinde, işteki durumlarına göre istihdam edilenlerin, ekonomik faaliyet alanları Tablo 87’de verilmiştir. Bunun için Tablo’da belirtilen “Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık” faaliyetleri Tarım Sektörü olarak; “Madencilik ve Taş Ocakçılığı”, “İmalat Sanayi”, “Elektrik, Gaz ve Su” faaliyetleri Sanayi Sektörü olarak; “Toptan ve Perakende Ticaret, Lokanta ve Oteller”, “Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama”, “Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler ve Kurumları, Yardımcı İş Hizmetleri”, “Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler” faaliyetleri Hizmet Sektörü olarak; “İnşaat” faaliyeti ise, İnşaat Sektörü olarak gruplandırılmıştır.

Tablo 87’ye göre Tarım Sektörü’nde istihdam edilenlerin 71.279’u ücretsiz aile işçisi olarak, 55.681 kişisi ise kendi hesabına göre çalışmaktadır. Özellikle Tarım Sektörü’nde bu iki istihdam türünün gelişmesi, kırsal bölgelerde istihdamın ne şekilde yaratıldığını göstermektedir. Genellikle Tarım Sektörü’ndeki istihdam, aile işiyle ilgili bir istihdam türü olduğundan ve bireyler yeterli sosyal güvenceye sahip olamadıklarından, sağlık koşulları elverdiği ölçüde işgücü piyasasında bulunmayı tercih etmektedirler (Biçerli 2003: 69). Tarım Sektörü dışında kalan Sanayi, İnşaat ve Hizmet sektörlerinde ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak istihdam edilenlerin miktarı, diğer istihdam türlerine göre çok fazla olup, bu sektörlerde en az istihdam miktarı ise, ücretsiz aile işçilerinde görülmektedir. Bu nedenle “işteki duruma göre istihdamın dağılımına” tarım ve tarım dışı faaliyetler açılarından ayrı ayrı bakılması, istihdam biçimindeki değişimi daha doğru ortaya çıkaracağından Tablo 88’de işteki duruma göre ekonomik faaliyetlerin oranları gösterilmektedir.

Tablo 87. İşteki Durumun Ekonomik Faaliyetlere Dağılımı (2000) T-Toplam E-Erkek K-Kadın B-Bilinmeyen

Ekonomik Faaliyet	Ücretli, Maaşlı Veya Yevmiyeli			İşveren			Kendi Hesabına			Ücretsiz Aile İşçisi			B
	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	5969	3771	2198	180	165	15	55681	48295	7386	71279	11678	59601	31
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1369	1309	60	21	19	2	51	50	1	8	7	1	-
İmalat Sanayi	15762	11706	4056	838	759	79	2505	2306	199	626	300	326	22
Elektrik, Gaz ve Su	616	566	50	4	3	1	15	15	-	2	1	1	-
İnşaat	6831	6748	83	206	197	9	1255	1253	2	178	171	7	-
Toptan ve Perakende Tic., Lokanta ve Oteller	7826	6242	1584	1635	1439	196	6420	6123	297	1125	632	493	-
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	3564	3302	262	170	158	12	1869	1850	19	141	136	5	-
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler ve Kurumları, Yardımcı İş Hizmetleri	3258	2174	1084	234	206	28	540	500	40	84	40	44	-
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	43524	37086	6438	476	409	67	2158	2033	125	502	271	231	37
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	555	491	64	19	18	1	62	56	6	12	8	4	39
Toplam İstihdam	89274	73395	15879	3783	3373	410	70556	62481	8075	73957	13244	60713	129

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 178-181'deki verilerden düzenlenmiştir.

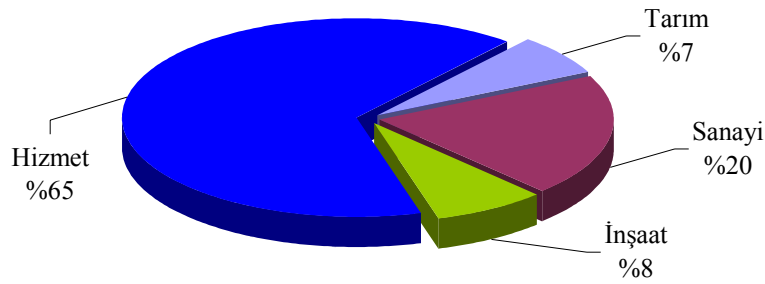
Tablo 88. İstihdam Edilenlerin İşteki Durumlarına Göre Ekonomik Faaliyetlerdeki Payları (%) T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Ekonomik Faaliyet	Ücretli, Maaşlı Veya Yevmiyeli			İşveren			Kendi Hesabına			Ücretsiz Aile İşçisi		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	6.7	5.1	13.8	4.8	4.9	3.7	78.9	77.3	91.5	96.4	88.2	98.2
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1.5	1.8	0.4	0.6	0.6	0.5	0.1	0.1	0.0	0.0	0.1	0.0
İmalat Sanayi	17.7	15.9	25.5	22.2	22.5	19.3	3.6	3.7	2.5	0.8	2.3	0.5
Elektrik, Gaz ve Su	0.7	0.8	0.3	0.1	0.1	0.2	0.0	0.0	-	0.0	0.0	0.0
İnşaat	7.7	9.2	0.5	5.4	5.8	2.2	1.8	2.0	0.0	0.2	1.3	0.0
Toptan ve Perakende Tic., Lokanta ve Oteller	8.8	8.5	10.0	43.2	42.7	47.8	9.1	9.8	3.7	1.5	4.8	0.8
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	4.0	4.5	1.6	4.5	4.7	2.9	2.6	3.0	0.2	0.2	1.0	0.0
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler ve Kurumları, Yardımcı İş Hizmetleri	3.6	3.0	6.8	6.2	6.1	6.8	0.8	0.8	0.5	0.1	0.3	0.1
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	48.8	50.5	40.5	12.6	12.1	16.3	3.1	3.3	1.5	0.7	2.0	0.4
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	0.6	0.7	0.4	0.5	0.5	0.2	0.1	0.1	0.1	0.0	0.1	0.0
Toplam İstihdam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 178-181'deki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

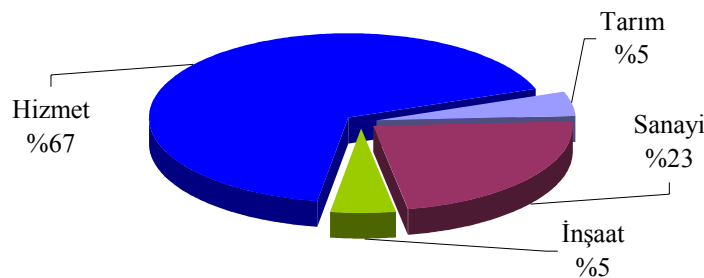
Tablo 88'e göre ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak istihdam edilenlerin yaklaşık %49'u "Toplum Hizmetleri"nde yer alırken; işveren olarak istihdamda bulunanların %43'ü "Toptan ve Perakende Ticaret, Lokanta ve Oteller" alanında çalışmaktadır. Bu durum İl genelinde Tarım Sektörü'nden sonra, Hizmetler Sektörü'ndeki meydana gelen gelişimin bir başka şekildeki ifadesidir. Kendi hesabına çalışanlar ile ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların istihdamdaki dağılımlarına baktığımızda ise, %79 ile %96'lık paylarla en fazla "Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık" faaliyetinde yer aldığı ortaya çıkmaktadır. Bu istihdam türlerinde diğer sektörlerin dağılımları ise, oldukça düşüktür.

Grafik 76. Ücretli, Maaşlı veya Yevmiyeli İstihdamın Sektörlere Dağılımı (2000)

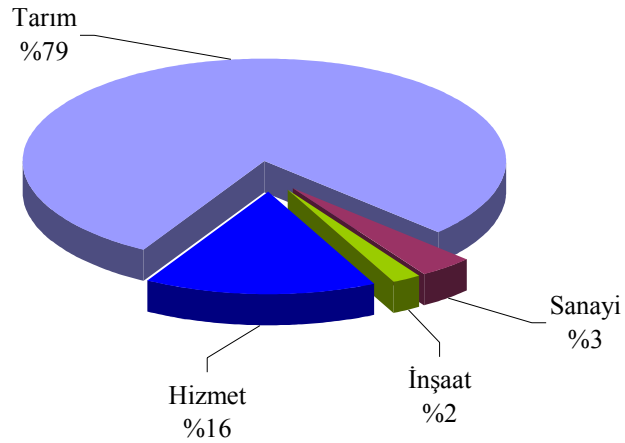
Grafik 76'ya göre ücretli, maaşlı veya yevmiyeli istihdam edilenlerin %65'i Hizmet Sektörü'nde yer alırken, %20'si Sanayi Sektörü'nde yer almaktadır. Ücretli istihdamın yarısından fazlasının özellikle Hizmet Sektörü'nde yer alması, İl genelinde, Tarım Sektörü'nden sonra gelişen ikinci büyük sektör olduğunun diğer bir göstergesidir. Ayrıca, ücretli istihdamın %7'si gibi az bir kısmının Tarım kesiminde çalışıyor olması, tarımsal işletmelerin küçük aile işletmesi olmasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Grafik 77. İşveren İstihdamının Sektörlere Dağılımı (2000)

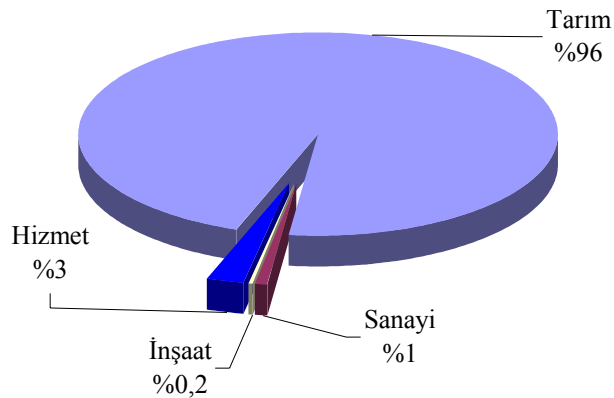
Grafik 77’de, işveren olarak işgücü piyasalarında bulunanların da %67’sinin Hizmet Sektörü’nde, %23’ünün ise Sanayi Sektörü’nde istihdam edildiği ortaya çıkmıştır. İstihdamın %5’lik kısımları ise, Tarım ve İnşaat sektörlerine aittir.

Grafik 78. Kendi Hesabına Çalışanların Sektörlere Dağılımı (2000)

Daha önce de belirtildiği gibi, kendi hesabına çalışanların %79’u Tarım Sektörü’nde istihdam edilmektedir. Bu nedenle tarım dışı sektörlerdeki kendi hesabına çalışanların paylarının incelenmesi daha anlamlı olabilecektir. Genellikle yevmiyeli veya işveren olarak işgücünde bulunanların İnşaat Sektörü’ndeki payı %2, Sanayi Sektörü’nde ise %3’tür. Buna karşılık Hizmet Sektörü’ndekilerin payı %16 olup, bu sektörde kendi işletmelerini işletenlerin payının, diğer tarım dışı sektörlerle göre fazla olduğu, anlaşılmaktadır.

Grafik 79. Ücretsiz Aile İşçilerinin Sektörlere Dağılımı (2000)

Ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilenlerin de, büyük bir bölümü Tarım Sektörü'nde yer almaktadır. Grafik 79'dan da görülebildiği gibi ücretsiz aile işçilerinin sektörel dağılımında Hizmet, İnşaat ve Sanayi sektörlerinin payları çok düşüktür.

2004 yılı itibariyle, Balıkesir ve Çanakkale illerindeki ekonomik faaliyetlere göre işteki durum Tablo 89'da, verilmiştir.

**Tablo 89. Ekonomik Faaliyet Koluna Göre İşteki Durum
(Balıkesir-Çanakkale 2004)**

İşteki Durum	Tarım		Sanayi		İnşaat		Hizmet		Toplam	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Toplam	265000	100.0	65000	100.0	25000	100.0	208000	100.0	208000	100.0
Ücretli/Maaşlı	5000	1.9	42000	64.6	6000	24.0	127000	61.1	180000	32.0
Yevmiyeli	18000	6.8	9000	13.8	15000	60.0	14000	6.7	56000	9.9
İşveren	1000	0.4	3000	4.6	1000	4.0	11000	5.3	16000	2.8
Kendi Hesabı.	111000	41.9	9000	13.8	3000	12.0	48000	23.1	171000	30.4
Üc.Aile İşçisi	130000	49.1	2000	3.1	0	0	8000	3.8	140000	24.9
Erkek	155000	100.0	52000	100.0	25000	100.0	165000	100.0	397000	100.0
Ücretli/Maaşlı	4000	2.6	37000	71.2	6000	24.0	97000	58.8	144000	36.3
Yevmiyeli	12000	7.7	3000	5.8	15000	60.0	11000	6.7	41000	10.3
İşveren	1000	0.6	2000	3.8	1000	4.0	10000	6.1	14000	3.5
Kendi Hesabı.	104000	67.1	9000	17.3	3000	12.0	43000	26.1	159000	40.1
Üc.Aile İşçisi	34000	21.9	1000	1.9	0	0	4000	2.4	39000	9.8
Kadın	110000	100.0	13000	100.0	0	0	43000	100.0	166000	100.0
Ücretli/Maaşlı	1000	0.9	5000	38.5	0	0	30000	69.8	36000	21.7
Yevmiyeli	6000	5.5	6000	46.2	0	0	3000	7.0	15000	9.0
İşveren	0	0	0	0	0	0	2000	4.7	2000	1.2
Kendi Hesabı.	7000	6.4	1000	7.7	0	0	4000	9.3	12000	7.2
Üc.Aile İşçisi	96000	87.2	1000	7.7	0	0	4000	9.3	101000	60.8

Kaynak: DİE Hane Halkı İşgücü Anketi 2004 Yıllık verilerinden yararlanılıp, yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 89 incelendiğinde, her iki ilde de Tarım Sektörü'nün ilk sırada yer aldığı bunu Hizmet ve Sanayi sektörlerinin izlediği anlaşılmaktadır.

İşteki duruma göre sektörlerdeki dağılıma baktığımızda, toplam istihdamda Tarım Sektörü'nün %49 ile ücretsiz aile işçisi, Sanayi Sektörü'nün %65 ile ücretli, İnşaat Sektörü'nün %60 ile yevmiyeli ve Hizmet Sektörü'nün ise %61 ile ücretli olarak istihdam edildiği ortaya çıkmıştır. Bu durum her iki il için geçerli olsa da, Çanakkale ili için düşünüldüğünde yaklaşık olarak 2000 yılındaki verilere yakın sonuçlar çıkabilmektedir. Ancak, cinsiyetler açısından inceleyecek olursak, erkek istihdamının Tarım Sektörü'nde %67'lik kısmı kendi hesabına çalışmakta olduğundan ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların payı %30'larda

kalmıştır. Bununla birlikte kadın istihdamının Sanayi Sektörü'ndeki %46'lık payı yevmiyeli olarak çalıştıklarını göstererek, ücretli çalışanların payının %39'larda kaldığını göstermektedir. Bu durum özellikle kadın istihdamının Sanayi Sektörü'nde mevsimlik, geçici veya arızî olarak istihdam edildiğini ifade etmektedir. İşteki durum ve eğitim düzeyine göre istihdamın yapısı Tablo 90'da gösterilmiştir.

Tablo 90'a göre Çanakkale ilinde, okuma yazma bilmeyenler, herhangi bir okul bitirmeyenler ve ilkokul mezunlarının büyük bir bölümü ücretsiz aile işçisi ve kendi hesabına çalışmaktadır. Özellikle ortaokul ve sonraki eğitim düzeylerinde ücretli istihdamın, daha fazla olduğu görülmektedir.

Cinsiyetler açısından incelediğimizde ise, her ne kadar kadın işgücünün eğitim düzeyi giderek yükselse de, mevcut kadın işgücünün eğitim seviyesindeki düşüklük, küçük işletmelerin yoğun olduğu tarım kesiminde "ücretsiz aile işçisi" olarak istihdam edilmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu durum, kadın istihdamının kırsal alanlarda tarımla uğraşmasına neden olmakta ve kentsel alanlarda emek piyasalarına giriş yapmalarına engel olabilmektedir (Biçerli 2004: 238).

Tablo 90. İşteki Duruma ve Eğitim Düzeyine Göre İstihdam Edilenler (2000)

T-Toplam E-Erkek K-Kadın B-Bilinmeyen

Eğitim Durumu	Ücretli, Maaşlı Veya Yevmiyeli			İşveren			Kendi Hesabına			Ücretsiz Aile İşçisi			B
	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	
Okuma Yazma Bilmeyen	2.571	1.658	913	16	13	3	8.614	5.666	2.948	11.970	691	11.279	8
Herhangi bir Okul Bitirmeyen	1.758	1.394	364	39	30	9	7.989	6.916	1.073	5.848	731	5.117	12
İlkokul	37.409	32.265	5.144	1.643	1.498	145	44.605	41.120	3.485	49.285	8.063	41.222	68
İlköğretim	654	505	149	3	3	-	163	106	57	857	470	387	-
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu	10.469	9.691	778	510	460	50	3.699	3.558	141	2.435	1.320	1.115	7
Lise veya Dengi Meslek Okulu	22.623	18.345	4.278	900	801	99	3.833	3.598	235	3.132	1.745	1.387	19
Yüksek Öğretim	13.780	9.533	4.247	672	568	104	1.651	1.515	136	430	224	206	15
Bilinmeyen	10	4	6	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-
Toplam İstihdam	89274	73395	15879	3783	3373	410	70556	62481	8075	73957	13244	60713	129

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 182-183'teki verilerden düzenlenmiştir.

Lise ve yüksek öğretim mezunlarının ücretli olarak istihdam edilmesi, lise altı istihdamı kadar çok olmasa da, bu alandaki erkek istihdam miktarlarının, kadın istihdam miktarlarına göre daha fazla olması, kadın istihdamının işgücü piyasasındaki yerinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Çanakkale ilinde işteki duruma göre istihdam edilenlerin eğitim düzeyleri oransal olarak Tablo 91’de verilmiştir. İşteki duruma göre istihdam edilenlerin hepsinde, ilkokul mezunlarının payı ilk sırada yer almaktadır. Bu durum Çanakkale ili işgücü piyasasındaki işgücünün, genel olarak, ilkokul mezunu olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Kısaca, Çanakkale ilinde işteki duruma göre istihdam edilenlerin incelenmesiyle il genelinde ücretli istihdamının ilk sırada yer aldığı ve 1980’den 2000 yılına doğru bu miktarın artmakta olduğu görülmüştür. Ancak il genelinde, ücretsiz aile işçisi ve kendi hesabına çalışanların sayısı oldukça yüksektir. Kendi hesabına çalışanlar; tarlada çalışanlar, özel işyeri olanlar, evde çalışanlar, Pazaryerinde ve seyyar olarak çalışanlar şeklinde alt gruplara ayrılabilir. Bu grupların çoğunda gelir güvencelerinin olmaması yani, sabit ve düzenli bir gelire sahip olmamaları dikkat çekmektedir. Bu durum, Türk ticaret ve sanayinde küçük ölçekli işletmelerin çoğunlukta olması gerçeği ile örtüşerek (Biçerli 2003: 142), Çanakkale ilinde de küçük ölçekli işletmelerin ağırlıklı olduğunu ifade etmektedir.

Ücretsiz aile işçiliği ise, genellikle tarım kesiminde daha yaygın bir şekilde görülerek, aile fertlerinin herhangi bir ücret karşılığı olmaksızın çalışmalarını ifade etmektedir (Biçerli 2003: 142). İstihdamda bu grupta olanlarla, kendi hesabına çalışanların payının %30’larda olması yani, %38 olan ücretli istihdama yakın olması, Çanakkale ilinde çalışanların önemli bir kısmının gelirlerinin düzensiz ve yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu durumun, gelir dağılımındaki adaletsizliği arttıran önemli bir unsur olduğu dikkate alınmalıdır.

Tablo 91. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumlarındaki Payları (%)

T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Eğitim Durumu	Ücretli, Maaşlı Veya Yevmiyeli			İşveren			Kendi Hesabına			Ücretsiz Aile İşçisi		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K
Okuma Yazma Bilmeyen	2.9	2.3	5.7	0.4	0.4	0.7	12.2	9.1	36.5	16.2	5.2	18.6
Herhangi bir Okul Bitirmeyen	2.0	1.9	2.3	1.0	0.9	2.2	11.3	11.1	13.3	7.9	5.5	8.4
İlkokul	41.9	44.0	32.4	43.4	44.4	35.4	63.2	65.8	43.2	66.6	60.9	67.9
İlköğretim	0.7	0.7	0.9	0.1	0.1	-	0.2	0.2	0.7	1.2	3.5	0.6
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu	11.7	13.2	4.9	13.5	13.6	12.2	5.2	5.7	1.7	3.3	10.0	1.8
Lise veya Dengi Meslek Okulu	25.3	25.0	26.9	23.8	23.7	24.1	5.4	5.8	2.9	4.2	13.2	2.3
Yüksek Öğretim	15.4	13.0	26.7	17.8	16.8	25.4	2.3	2.4	1.7	0.6	1.7	0.3
Bilinmeyen	0.0	0.0	0.0	-	-	-	0.0	0.0	-	-	-	-
Toplam İstihdam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 182-183'teki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

2.5. Ücretli ve Ücretsiz Emeğin İstihdamı

Çalışma hayatı ile ilgili kuralların konulmasında işveren, işçi ve devlet şeklindeki üç taraflı bir güç mücadelesi ve etkileşimi yansıtan (Tokol 2001: 3) “endüstri ilişkileri”nin kapsamını ve niteliğini belirlemek açısından, istihdamdaki ücretli emeğin payı ile ücretsiz aile işçiliğinin toplam istihdam içindeki payı belirleyici olmaktadır. Çünkü; istihdam edilenlerin içinde ücretlilerin payının yüksek olması, endüstri ilişkilerinin alanını genişletirken, ücretsiz aile işçiliğinin istihdam içindeki payının yüksek olması, endüstri ilişkileri alanını daraltmakta, kurumsal gelişimi, etkisi ve önemi üzerinde olumsuz etkide bulunmaktadır (Çetik; Akkaya 1999: 61). Bu nedenle Çanakkale ilinde, ücretli ve ücretsiz emeğin istihdamı, İl’in endüstri ilişkilerinin kapsamı konusunda fikir verebilir.

Tablo 92. Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre İstihdamdaki Ücretli Emeğin ve Ücretsiz Aile İşçiliğinin Dağılımı (2000)

T-Toplam E-Erkek K-Kadın B-Bilinmeyen

Yaş Grubu	Toplam İstihdam			Ücretli, Maaşlı veya Yevmiyeli			Ücretsiz Aile İşçisi		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K
12-19	18.239	9.948	8.291	7.809	5.500	2.309	9.393	3.719	5.674
20-34	81.676	58.750	22.926	49.028	41.220	7.808	20.590	6.290	14.300
35-49	69.627	46.237	23.390	26.915	22.172	4.743	19.090	1.979	17.111
50-64	44.497	25.020	19.477	4.654	3.931	723	16.721	566	16.155
65+	23.558	12.575	10.983	832	538	294	8.140	679	7.461
B	102	87	15	36	34	2	23	11	12
Toplam	237.699	152.617	85.082	89.274	73.395	15.879	73.957	13.244	60.713

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 182-183'teki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 92'ye göre, özellikle 20-49 yaş grubu arasında bulunan işgücünün büyük bir kısmı ücretli olarak istihdam edilmekte olup, bunun genelini erkek işgücü oluşturmaktadır.

50 ve daha yukarı yaş grubunda olup, halen işgücünde bulunanların ise, ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilmesi ve bu istihdamın hemen hemen tamamının kadın işgücünden oluşması, İl genelinde kadın istihdamının Tarım Sektörü'nde yoğunlaştığını göstermektedir.

Ücretli ve ücretsiz istihdamın, yaş gruplarındaki payları ise, Tablo 93'te verilmiştir.

Tablo 93. İstihdamdaki Ücretli Emegın ve Ücretsiz Aile İşçiliğinin Yaş Grupları ve Cinsiyetteki Payları (%)

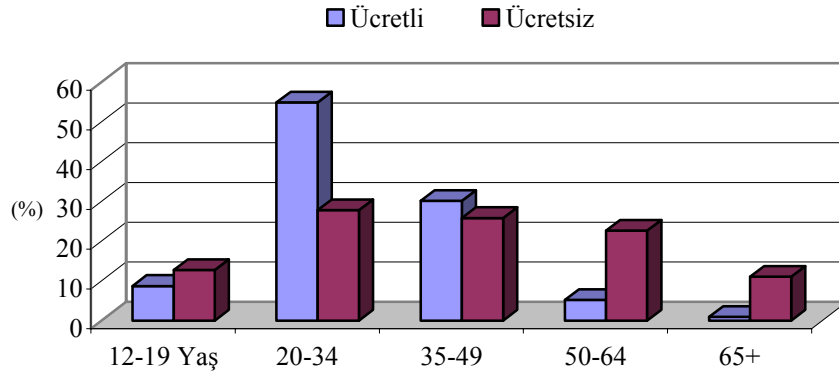
T-Toplam E-Erkek K-Kadın B-Bilinmeyen

Yaş Grubu	Toplam İstihdam			Ücretli, Maaşlı veya Yevmiyeli			Ücretsiz Aile İşçisi		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K
12-19	7.7	6.5	9.7	8.7	7.5	14.5	12.7	28.1	9.3
20-34	34.4	38.5	26.9	54.9	56.2	49.2	27.8	47.5	23.6
35-49	29.3	30.3	27.5	30.1	30.2	29.9	25.8	14.9	28.2
50-64	18.7	16.4	22.9	5.2	5.4	4.6	22.6	4.3	26.6
65+	9.9	8.2	12.9	0.9	0.7	1.9	11.0	5.1	12.3
B	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 182-183'teki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Ücretli istihdam edilenlerin yaklaşık %55'i 20-34 yaş grubunda, %30'u da 35-49 yaş grubunda yer almaktadır. Bu durum cinsiyetler açısından aynı olsa da, özellikle 20-34 yaş grubundaki erkeklerde ücretli istihdam %56, kadınlarda ise %49'dur. Ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilenlerde ise, 20-34 yaş grubunda yaklaşık %28'lik bir payla en fazla istihdam yaratılmış olsa da, diğer yaş gruplarında istihdam payları birbirine yakın veya eşit şekilde dağıldığından, hemen hemen her yaş grubu için ücretsiz aile işçiliği ön plana çıkmaktadır.

Grafik 80. Yaş Gruplarına Göre Ücretli ve Ücretsiz Emegın İstihdamı (%)

Grafik 80'de yaş gruplarına göre ücretli ve ücretsiz emegın dağılımları verilmiştir. Buna göre Çanakkale ilinde ücretli emegın en fazla paya sahip olduğu

yaş grubu %55 ile 20-34 yaş grubu iken, ücretsiz emeğin en fazla paya sahip olduğu yaş grubu %27 ile yine 20-34 yaş grubudur.

Ücretsiz emek yaş gruplarına göre %10 ile %27 arasında paylara sahipken, ücretli emek %1 ile %55 arasında çok dalgalı paylara sahiptir. Ancak, Çanakkale ilinde Tarım Sektörü'nün son yıllarda azalma eğilimi göstermesi, İl'in "ekonomik faaliyete göre istihdam edilenler" başlığı altında incelenen 1980-2000 yılları arasındaki sektörel değişimden anlaşıldığı gibi, ücretsiz emekteki payların da azalacağını ortaya koymaktadır. Çünkü ücretsiz emek genellikle Tarım Sektörü'nde istihdam edildiğinden, Tarım Sektörü'ndeki azalmalar ücretsiz emekteki istihdam edilme oranlarının da azalmasına neden olabilecektir. Böylece İl genelinde ücretle çalışanların istihdam edilme paylarında artışlar yaşanabilir.

Bu nedenle özellikle 20-34 yaş grubunda bulunan genç işgücünün yeni sektörlere yani, tarım dışı sektörlere yönelmesi sonucu, ücretli emeğin istihdamdaki payı artabilecektir.

Tablo 94'te daha önce de belirtildiği gibi ekonomik faaliyetler açısından ücretsiz emeğin istihdamı tarım sektöründe yoğunlaşırken, diğer sektörlerde, ücretli emek istihdamı daha fazladır.

Tablo 95'te ise, toplam istihdam içinde sadece ücretli ve ücretsiz istihdam edilenlerin oranları verilmiş olup, kendi hesabına çalışanlar ile işverenler hariç tutulmuştur. Toplam istihdamın yaklaşık %38'i ücretli iken, %31'i ücretsiz olarak çalışmaktadır. Birbirlerine yakın gibi görünen bu oranlar, özellikle 2000 yılında Çanakkale ilinde Tarım Sektörü'nde istihdamın azalıp, Hizmet Sektörü'nde istihdamın artmasıyla ücretli istihdamın da oranında artışa neden olmuştur. Yıllar itibariyle bu durumun böyle devam etmesi halinde, ücretsiz istihdamın azalacağı ileri sürülebilir. Ücretli ve ücretsiz emeğin sektörlerdeki payının daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla Grafik 81'de ayrıca verilmiştir.

Tablo 94. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilen Ücretli Emegın ve Ücretsiz Aile İşçiliğinin Dağılımı (2000)

T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Ekonomik Faaliyet	Toplam İstihdam			Ücretli, Maaşlı veya Yevmiyeli			Ücretsiz Aile İşçisi		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	133140	63940	69200	5969	3771	2198	71279	11678	59601
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1449	1385	64	1369	1309	60	8	7	1
İmalat Sanayi	19753	15093	4660	15762	11706	4056	626	300	326
Elektrik, Gaz ve Su	637	585	52	616	566	50	2	1	1
İnşaat	8470	8369	101	6831	6748	83	178	171	7
Toptan ve Perakende Tic., Lokanta ve Oteller	17006	14436	2570	7826	6242	1584	1125	632	493
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	5744	5446	298	3564	3302	262	141	136	5
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler ve Kurumları, Yardımcı İş Hizmetleri	4116	2920	1196	3258	2174	1084	84	40	44
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	46697	39836	6861	43524	37086	6438	502	271	231
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	687	607	80	555	491	64	12	8	4
Toplam İstihdam	237699	152617	85082	89274	73395	15879	73957	13244	60713

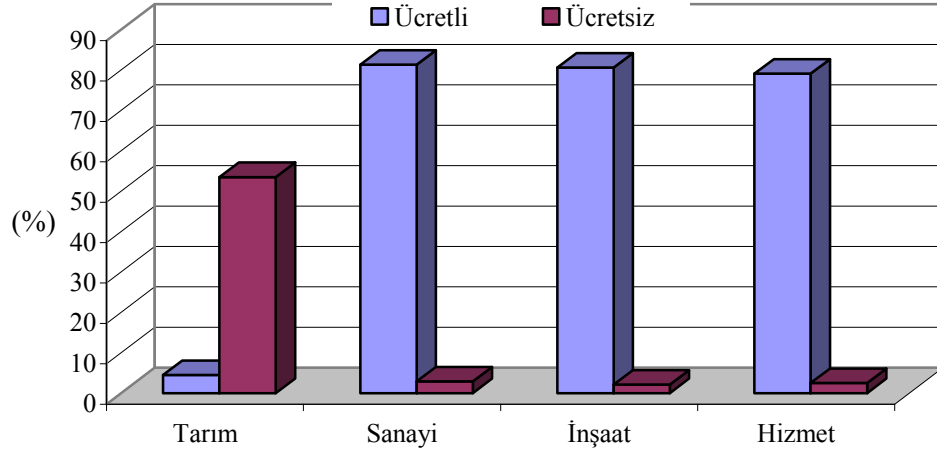
Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 178-181'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 95. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilen Ücretli Emek ile Ücretsiz Emegın Payları (%)

T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Ekonomik Faaliyet	Ücretli, Maaşlı veya Yevmiyeli			Ücretsiz Aile İşçisi		
	T	E	K	T	E	K
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	4.5	5.9	3.2	53.5	18.3	86.1
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	94.5	94.5	93.8	0.6	0.5	1.6
İmalat Sanayi	79.8	77.6	87.0	3.2	4.0	70.0
Elektrik, Gaz ve Su	96.7	96.8	96.2	0.3	0.2	1.9
İnşaat	80.6	80.6	82.2	2.1	2.0	6.9
Toptan ve Perakende Tic., Lokanta ve Oteller	46.0	43.2	61.6	6.6	4.4	19.2
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	62.0	60.6	87.9	2.5	2.5	1.7
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler ve Kurumları, Yardımcı İş Hizmetleri	79.2	74.5	90.6	2.0	1.4	3.7
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	93.2	93.1	93.8	1.1	0.7	3.4
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	80.8	80.9	80.0	1.7	1.3	5.0
Toplam İstihdam	37.6	48.1	18.7	31.1	8.7	71.4

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 178-181'deki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Grafik 81. Ücretli ve Ücretsiz Emeğin Sektörlerdeki Payı (2000)

Çanakkale ilinde ücretli ve ücretsiz emeğin istihdam durumları, yaş gruplarına ve ekonomik faaliyete göre incelendikten sonra, İmalat Sanayi grubuna göre de ayrıca incelenmesi, III. Bölüm’de işlenecek olan, Çanakkale ilindeki “ücretlilere yapılan ödemeler”in daha iyi yorumlanabilmesini sağlayacaktır. Bu nedenle Tablo 96’da Çanakkale ili imalat sanayi grubuna göre ücretli ve ücretsiz işgücü istihdamı verilmiştir.

Tablo 96. İmalat Sanayi Grubuna Göre Ücretli ve Ücretsiz İşgücü İstihdamı (2001)

Ücretli ve Ücretsiz Emek	İstihdam
Toplam	
İşyeri Sayısı	32
Ücretle Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	4.147
<i>T.C. Emekli Sandığı'na Bağlı</i>	42
<i>S.S.K.'ya Bağlı</i>	4.105
Ücretsiz Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	8
Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	4.155
Kamu	
İşyeri Sayısı	2
Ücretle Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	305
<i>T.C. Emekli Sandığı'na Bağlı</i>	42
<i>S.S.K.'ya Bağlı</i>	263
Ücretsiz Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	-
Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	305
Özel (10+)	
İşyeri Sayısı	30
Ücretle Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	3.842
<i>T.C. Emekli Sandığı'na Bağlı</i>	-
<i>S.S.K.'ya Bağlı</i>	3.842
Ücretsiz Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	8
Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	3.850

Kaynak: DİE, İmalat Sanayi İstatistikleri, 2001, s.144'teki verilerden düzenlenmiştir.

DİE tarafından düzenlenen “Yıllık İmalat Sanayi İşyerleri Anketi”ne göre, Çanakkale ilindeki İmalat Sanayi’nin kamu ve özel sektörde işyeri büyüklüğü olarak, iş sahibi ve ortaklar ile ücretsiz çalışan aile fertlerinin de dahil olduğu, 10 ve daha fazla kişi çalıştıran işyerleri incelenmiştir.

Tablo 96’a göre, Çanakkale ilinde toplam 32 işyerinde yapılan anket sonucunda, iş sahibi ve ortakları, ücretsiz çalışan aile fertleri, ücretle çalışanlar, üretimde ve üretim dışı faaliyetlerde çalışanlardan oluşan “çalışanların yıllık ortalama sayısı” (DİE 1998: 245) toplam 4.155 kişidir. Bunun 4.147 kişisi ücretli olup, 42 kişi T.C. Emekli Sandığı’na ve 4.105 kişi Sosyal Sigortalar Kurumu (S.S.K.)’na bağlı olarak maaş almaktadırlar. Ücretsiz olarak istihdam edilen sayısı ise, sadece 8 kişiden oluşmaktadır.

Kamu ve özel sektör ayrımına göre değerlendirecek olursak, kamuya ait 2 İmalat Sanayi’nde, 305 kişi ücretle çalışmakta olup, bunun 263 kişisi S.S.K.’ya bağlı ücret almaktadır. Kamu işletmelerinde ücretsiz çalışana hiç rastlanmamıştır. Özel sektörde ise, 10 ve daha fazla kişi çalıştıran 30 imalat sanayinde, toplam 3.850 kişi istihdam edilmektedir. Bunun 3.842 kişisi S.S.K.’ya bağlı olarak ücretle, 8 kişisi ise ücretsiz çalışmaktadır. Ankete katılan 32 işyeri dahilinde ücretsiz çalışan 8 kişinin özel sektör İmalat Sanayi’nde yer aldığı belirtilmektedir. Ancak bu işletmeler büyük ölçekli olmaları nedeniyle, ücretsiz olarak çalışan sayısının az çıkması doğal bir sonuçtur. Oysa, Çanakkale ilinde küçük ölçekli İmalat Sanayi’lerinin varlığı, ücretsiz olarak çalışanların sayısını arttırabilecek potansiyelde olması, İl’in tarım dışındaki sektörlerde de ücretsiz emeğin, az da olsa istihdam edildiğini göstermektedir.

2.6. Özürlü, Eski Hükümlü ve Terörden Etkilenen İstihdamı

İş bulmakta zorluk çeken özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru kişilerin, topluma kazandırılmalarına yardımcı olmak amacıyla 4857 sayılı İş Kanunu’nun 30. Maddesinde, “Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru Çalıştırma Zorunluluğu” getirilmiştir.

Bu maddenin ayrıntısına geçmeden kimlerin özürlü, eski hükümlü veya terör mağduru sayılabileceği konusunda düzenlenmiş olan tüzüklerdeki ve Terörle Mücadele Kanunu'ndaki tanımlara bakmak gerekmektedir.

Sakatların İstihdamı Hakkında Tüzük uyarınca özürlü, “bedensel, zihinsel veya ruhsal özürleri sebebiyle çalışma gücünün en az %40’ından yoksun oldukları ve bir işte çalışabilecekleri sağlık kurulu raporuyla belgelenen kişiler” olarak tanımlanırken; eski hükümlü ise, “kanunlardaki kamu güvenliği ile ilgili hizmetlere ilişkin özel hükümler saklı kalmak koşuluyla (İş Kanunu Mad.30/9), altı aydan daha uzun süreli bir hapis cezası almış olanlar ile Devlet Memuru olmaya engel bir suçtan hüküm giymiş olanlar ve ömür boyu kamu hizmetlerinden yasaklı olanlar” (Demir 2003: 53) şeklinde belirlenmiştir.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 30. Maddesi'nin I. Fıkrasında da belirtildiği gibi, “... 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun ek 1. maddesinin (B) fıkrası uyarınca istihdamı zorunlu olan terör mağduru ...” ise, “terör eylemleri nedeniyle şehit olan veya çalışamayacak derecede malül olan kamu görevlileri ile er veya erbaşların varsa eşleri, yoksa çocuklarından birisi, çocukları da yoksa kardeşlerinden birisi veya malül olup da çalışabilir durumda olan işçiler” (Demir 2003: 53) olarak tanımlanmaktadır.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 30. Maddesi'ne göre, “İşverenler elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde her yılın Ocak ayı başından itibaren yürürlüğe girecek şekilde Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranlarda özürlü ve eski hükümlü ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun ek 1 inci maddesinin (B) fıkrası uyarınca istihdamı zorunlu olan terör mağduru işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırılmakla yükümlüdürler. Bu kapsamda çalıştırılacak işçilerin toplam oranı yüzde altıdır. Ancak, özürsüzler için belirlenecek oran, toplam oranın yarısından az olamaz. Aynı il sınırları içinde birden fazla işyeri bulunan işverenin bu kapsamda çalıştırmakla yükümlü olduğu işçi sayısı, toplam işçi sayısına göre hesaplanır.” şeklinde hükme bağlanmıştır.

Özürü, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma oranları, özel ve kamu sektörlerine göre, 01.01.2004 tarihinden itibaren aşağıdaki gibi uygulanmaktadır¹ (Çolak 2005: 101):

Tablo 97. Özürü, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru Çalıştırma Oranları

	Özel Sektör	Kamu Sektörü
Özürü Oranı	%3	%4
Eski Hükümlü Oranı	%1	%2
Tercihe Bağlı Özürü/Eski Hükümlü Oranı	%1	-
Terör Mağduru	%1	-
TOPLAM	%6	%6

Kaynak: TÜRMOB, Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı Rehberi, 2005, s.101.

İş Kanunu'nun 30. Maddesi'nin V. Fıkrasına göre, işverenler çalıştırmakla yükümlü oldukları işçileri Türkiye İş Kurumu aracılığı ile sağlamaktadırlar. Bu hüküm dikkate alınarak, Çanakkale ilinin 2003 yılı verileri Tablo 98'de yer almaktadır.

Tablo 98. Özürü ve Eski Hükümlülerin İşgücü Durumları (2003)

ÖZÜRLÜLER			Erkek	Kadın	Toplam
	Başvuru			115	20
İŞE YERLEŞTİRME	İşe Yerleştirme	Toplam	18	6	24
		Kamu	4	0	4
		Özel	14	6	20
Yıl Sonunda Sıra Bekleyenler			190	23	213
ESKİ HÜKÜMLÜLER	Başvuru		49	2	51
	İŞE YERLEŞTİRME	Toplam	13	0	13
		Kamu	0	0	0
		Özel	13	0	13
Yıl Sonunda Sıra Bekleyenler			93	3	96

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s.76'daki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 98'e göre, Çanakkale ilinde 2003 yılı içinde 115'i erkek, 20'si kadın olmak üzere toplam 135 özürü İŞKUR Çanakkale İl Müdürlüğü'ne müracaat etmiştir. Yıl içinde 4'ü kamu, 20'si özel sektöre olmak üzere 24 özürü ise, işe yerleştirilmiştir.

¹ Oranların hesaplanmasında yarıma kadar kesirler dikkate alınmaz, yarım ve daha fazla oranlar tama dönüştürülür. Ayrıca, bu kapsamda çalıştırılacak işçi sayısının tespitinde belirsiz süreli iş sözleşmesine ve belirli süreli iş sözleşmesine göre çalıştırılan işçiler esas alınır. Kısmi süreli iş sözleşmesine göre çalışanlar, çalışma süreleri dikkate alınarak tam süreli çalışmaya dönüştürülür (4857 Sayılı İş Kanunu Madde 30).

Birinci Bölüm’de incelenen Çanakkale ilindeki özürlü nüfus, 2000 yılı genel nüfus sayımına göre toplam 8.717 kişi olup, bunun 5.123’ü erkek, 3.594’ü kadın nüfustan oluşmaktadır. Bu dönemdeki il nüfusu içindeki özürlü nüfusun payı ise yaklaşık %2 olup, yıllar içinde çok fazla bir artışın olabileceği tahmin edilmemektedir. Bu nedenle, 2003 yılı sonunda çalışma isteğinde bulunup da, İŞKUR’da sıra bekleyenler 213 kişidir. Bunun 190’ı erkek, 23’ü ise kadın özürdür. Çanakkale ilindeki eski hükümlülerin çalışma isteğiyle 2003 yılında, İŞKUR’a yaptıkları müracaatların 49’u erkek, 2’si kadın olmak üzere 51 kişidir. Yıl içinde 13 erkek özel sektörde işe yerleştirilmiştir. Buna karşılık 2003 yılı sonu itibariyle 93’ü erkek ve 3’ü kadın olmak üzere 96 eski hükümlü işe yerleştirilmeyi beklemektedir.²

İş Kanununun 30. Maddesi uyarınca, “Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru İstihdamı Hakkında Yönetmelik”, 24 Mart 2004 tarihinde 25412 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Yönetmelikte (Çolak 2005: 138-180);

- Az görenlerin,
- Görmezlerin,
- Sağır ve Dilsizlerin,
- Tek El veya Tek Kol Özürlü Olanların,
- Tek Ayağı Özürlü Olanların,
- İki Ayağı Özürlü Olanların çalıştırılabilecekleri işler, listeler halinde ayrı ayrı belirtilmiştir.

Özürlülerin çalıştırılabilecek işleri arasında, sağır ve dilsizlerin çalıştırılabileceği 422 iş türü bulunup, diğer özürlülere oranla istihdam edilme şansları çok yüksektir. Bunu 282 iş türü ile tek ayağı özürlü olanlar takip etmektedir. İstihdam alanının en az olduğu özürlü grubu ise, 34 iş türünde çalışabilecek olan görmezlerdir.

² Bu kapsamda çalıştırılacak işçilerin nitelikleri, hangi işlerde çalıştırılabilecekleri, bunların işyerlerinde genel hükümler dışında bağlı olacakları özel çalışma ile mesleğe yöneltilmeleri, mesleki yönden işverence nasıl işe alınacakları, Adalet Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca birlikte çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir (4857 Sayılı İş Kanunu Madde 30).

Bu yönetmelik dışında, İş Kanunu'nun 30. Maddesinin VII. Fıkrasında “yeraltı ve su altı işlerinde özürlü işçi çalıştırılmaz” şeklinde ayrı bir hükme yer verilmiştir. Özürlü, eski hükümlü veya terör mağdurlarının iş bulmak için İŞKUR'a yaptıkları müracaatlar, hangi özürhükümlülerin ne tür işlerde çalıştırılabileceklerinin yönetmelikle belirtilmesi üzerine, uygun ve açık işlere İŞKUR tarafından yerleştirme yapılmaktadır. Ancak, işyerinin işçisi iken sakatlananlara, eski hükümlü olanlara veya terör mağduru olanlara öncelik tanınmaktadır (4857 Sayılı İş Kanunu Madde 30). Ayrıca, “bir işyerinden malulen ayrılmak zorunda kalıp da sonradan maluliyeti ortadan kalkan işçiler eski işlerinde tekrar işe alınmalarını istedikleri takdirde, işveren bunları eski işleri veya benzeri işlerde boş yer varsa derhal, yoksa boşalacak ilk işe başka isteklilere tercih ederek, o andaki şartlarla işe almak zorundadır. Aranılan şartlar bulunduğu halde işveren iş sözleşmesi yapma yükümlülüğünü yerine getirmemezse, işe alınma isteğinde bulunan eski işçiye altı aylık ücret tutarında tazminat öder.” (4857 Sayılı İş Kanunu Madde 30).

4857 sayılı İş Kanunu'nun özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma zorunluluğundaki belirlenmiş olan hükümleri gereği, Çanakkale ilindeki 2003 yılı özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru olanların istihdam durumları Tablo 99'da verilmiştir.

Tablo 99. Özürlü, Eski Hükümlü ve Terörden Etkilenenlerin İstihdam Durumları (2003)

	Sektör	Kamu	Özel	Toplam
	ÖZÜRLÜ	Özürlü İstihdam Etmek Zorunda Olan İşyeri Sayısı	17	35
Halen Çalışan Özürlü Sayısı		89	92	181
Kontenjan Fazlası Olarak Çalışan Özürlü Sayısı		14	7	21
ESKİ HÜKÜMLÜ	E.Hükümlü İstihdam Etmek Zorunda Olan İşyeri Sayısı	13	31	44
	Halen Çalışan Eski Hükümlü Sayısı	44	59	103
	Kontenjan Fazlası Olarak Çalışan Eski Hükümlü Sayısı	4	4	8
TERÖRDEN ETKİLENEN	Kapsama Giren İşyeri Sayısı	-	-	48
	Halen Çalışan Terörden Etkilenen	-	-	6
	Açık Kontenjan Sayısı	-	-	141

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s.78 ve 84'deki verilerden düzenlenmiştir.

Çanakkale ilinde özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma zorunluluğu olan işyeri sayısı özürlü istihdamı için 17 kamu, 35 özel sektör olmak üzere toplam 52; eski hükümlü istihdamı için 13'ü kamu, 31'i özel sektörün oluşturduğu toplam 44 işyeri olarak belirlenmiştir. Terör mağduru istihdamında kapsama giren işyeri sayısı ise toplam 48'dir.

Bu işyerlerinde 2003 yılı itibariyle çalışan özürlü sayısı toplam 181 kişi iken, eski hükümlü sayısı toplam 103 kişidir. Bunun yanı sıra, kontenjan fazlası olarak çalışan özürlü sayısı toplam 21 kişiden oluşurken, kontenjan fazlası çalışan eski hükümlü sayısı 8 kişiden meydana gelmektedir.³

2003 yılı itibariyle terör mağduru olarak çalışan sadece 6 kişi mevcuttur. Buna karşılık, Çanakkale ili genelinde toplam 141 kişilik açık kontenjan sayısı bulunmaktadır.⁴

³ İş Kanunu'nda "Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek oranların üstünde özürlü ve eski hükümlü ve terör mağduru çalıştıran işverenlerin kontenjan fazlası işçiler için özürlü ve eski hükümlü çalıştırmakla yükümlü olmadıkları halde özürlü çalıştıran veya çalışma gücünü yüzde seksenden fazla kaybetmiş özürsüz çalıştıran işverenlerin bu şekilde çalıştırdıkları her bir özürlü için 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'na göre ödemeleri gereken işveren sigorta prim hisselerinin yüzde ellisini kendisi, yüzde ellisini Hazine öder." (4857 Sayılı İş Kanunu Madde 30) şeklinde hükme bağlandığından, Çanakkale ilinde kontenjan fazlası olarak çalıştırılanların sigorta primlerinin yalnızca %50'sinin işverenler tarafından ödendiği anlaşılmaktadır.

⁴ Özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma zorunluluğu olup da, uygulamayanlar için İş Kanunu'nun "...30 uncu maddesindeki hükümlere aykırı olarak özürlü ve eski hükümlü çalıştırmayan işveren veya işveren vekiline çalıştırmadığı her özürlü ve eski hükümlü ve çalıştırmadığı her ay için yediyüzelli milyon lira para cezası verilir. Kamu kuruluşları da bu para cezasından hiçbir şekilde muaf tutulamazlar"(4857 Sayılı İş Kanunu Madde 101) hükmü uygulanmaktadır. İş Kanunu'nun 101. Maddesinde sadece özürlü ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğuna aykırılık halinde uygulanacak para cezası belirtilmiş, buna karşılık terör mağduru çalıştırmama halinde herhangi bir yaptırım öngörülmemiştir. Ancak, "3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununa 4131 sayılı Kanunla eklenen fıkrada, terör mağduru çalıştırmayan işveren veya vekilleri hakkında o yıla ilişkin asgari ücretin on katı tutarında para cezası uygulanacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla terör mağduru çalıştırmama halinde anılan hüküm uygulanmaya devam edecektir." (Çelik 2003: 105) İş Kanunu'nun 30. maddesinin son fıkrasında ise; "bu maddeye aykırılık hallerinde 101 inci madde uyarınca tahsil edilecek para cezaları Türkiye İş Kurumu bütçesinin Maliye Bakanlığınca açılacak özel tertibine gelir kaydedilir. Bu hesapta toplanan paralar özürlü ve eski hükümlülerin mesleki eğitim ve mesleki rehabilitasyonu, kendi işini kurma ve bu gibi projelerde kullanılmak üzere Türkiye İş Kurumuna aktarılır. Toplanan paraların nerelere ve ne kadar verileceği Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğüne koordinatörlüğünde, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Özürsüzler İdaresi Başkanlığı, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Sakatlar Konfederasyonu ve en çok işçi ve işvereni temsil eden üst kuruluşların birer temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından karara bağlanır. Komisyon çalışma usul ve esasları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir." (4857 Sayılı İş Kanunu Madde 30) şeklinde hükme bağlanmıştır.

2.7. Göç Durumu ve İstihdama Etkileri

Göçün yorumlanmasında kullanılan en önemli göstergelerden biride, doğum yerine göre nüfus miktarıdır. Çanakkale ilindeki 1935-2000 yılları itibariyle doğum yerine göre nüfus değişiklikleri, Tablo 100’de verilmiştir.

Tablo 100. Doğum Yerine Göre Nüfus (1935-2000)

Yıllar	Toplam İl Nüfusu	Çanakkale İlinde Doğanlar		Başka İlde veya Yurt Dışında Doğanlar		Bilinmeyen
		Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	
1935	222.792	180.230	80.90	42.562	19.10	-
1945	317.254	225.846	71.19	91.408	28.81	-
1950	289.429	251.592	86.93	37.815	13.07	22
1955	311.456	268.054	86.20	42.911	13.80	491
1960	337.610	276.532	81.92	61.026	18.08	52
1965	350.317	308.739	88.14	41.531	11.86	47
1970	360.764	312.125	86.52	48.624	13.48	15
1975	369.385	335.378	90.80	34.001	9.20	6
1980	391.568	337.299	86.15	54.231	13.85	38
1985	417.121	351.702	84.32	65.401	15.68	18
1990	432.263	358.646	82.97	73.614	17.03	3
2000	464.975	363.277	78.13	101.676	21.87	22

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.46.

Tablo 100’e göre, 1935 yılında nüfusun %81’i Çanakkale ilinde doğmuştur. 1945-1970 yılları arasında, genel olarak %80’in üzerinde olan bu oran, 1975 yılından sonra sürekli bir azalma göstermiş ve 2000 yılında %78’e inmiştir. Buna karşılık, başka ilde veya yurt dışında doğanların oranlarında da yıllar itibariyle artış gözlenmektedir. Böylece, Çanakkale ilinin göç alan bir il olduğu söylenebilir. Göç ile ilgili istatistikler, genel nüfus sayımı sonuçlarından elde edilmekte olup, Türkiye’de DİE tarafından sadece son dört sayımda göç ile ilgili bilgiler derlenmiştir.

DİE’ye göre (www.die.gov.tr), “sayım günündeki daimi ikametgâh yeri ile sayımdan beş yıl önceki daimi ikametgâh yeri farklı olan kişiler, *göç eden nüfus*” olarak tanımlanmış olup, beş ve daha yukarı yaştaki nüfusu kapsamaktadır. 2000 genel nüfus sayımı göç istatistikleri, Aralık 2004 yılında DİE tarafından açıklanmıştır. Buna göre; 1995-2000 döneminde, Türkiye genelinde, il merkezi, ilçe merkezi, bucak ve köylerden oluşan yerleşim yerleri arasında göç eden nüfus

6.692.263 iken, iller arasında göç eden nüfus 4.788.193 olmuştur. Yani, yerleşim yerleri arasında göç eden nüfusun toplam nüfus içindeki payı %11, iller arası göç eden nüfusun payı ise, %8 olmuştur (www.die.gov.tr).

2000 yılı göç istatistiklerine göre, bölgeler arası göç istatistikleri, “istatistikî bölge sınıflandırması” olarak, 12 bölgeye ayrılmış olup Balıkesir, Çanakkale, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illeri ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik göstermeleri nedeniyle, Batı Marmara bölgesi içinde değerlendirilmişlerdir. Batı Marmara bölgesinin, 1995-2000 dönemleri arasındaki aldığı göç miktarı 240.535 ve verdiği göç miktarı 172.741 olup, net göç 67.794 olarak ortaya çıkmıştır. Böylece, Batı Marmara bölgesi %26.1 net göç hızı göstererek, göç edilen bölgeler arasında ikinci sırada yerini almıştır (www.die.gov.tr).

Batı Marmara bölgesinde bulunan Çanakkale ilinin göç durumu hakkında ise, DİE tarafından yayınlanan bir kaynağın olmaması nedeniyle, DİE’den özel olarak bilgi edinilmiş olup, Tablo 101’de Çanakkale iline ait göç durumu verilmiştir.

Tablo 101. Çanakkale İlinin Göç Durumu

Yıllar	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
1975-1980	21.095	22.503	-1.408	-4.0
1980-1985	24.974	26.808	-1.834	-4.9
1985-1990	27.428	29.470	-2.042	-5.2
1995-2000	42.818	31.327	11.491	27.4

Kaynak: Yayınlanmamış DİE verileri (06.04.2005).

Tablo 101’deki dönemler itibariyle incelenen Çanakkale ilinin göç durumu, 1975-1980 döneminde %-4 ile göç veren bir il olarak gelişme göstermiştir. Bu durum, 1980-1985 ile 1985-1990 dönemlerinde de devam etmiş ve 1985-1990 döneminde ise, en fazla göç verdiği dönemi meydana getirmiştir. Ancak, 1995-2000 döneminde çok ani bir artışla (%27) göç alan il konumuna gelmiştir. Bu durumun, ilin sosyal ve ekonomik özelliklerine yansımaları sonucunda, gelecek projeksiyonların işgücü piyasaları açısından da yapılmasını ve istihdamın bu doğrultuda arttırılabilmesini gerektirmektedir.

Ayrıca Çanakkale ilinde yerleşim yerlerindeki nüfus durumu incelendiğinde, yıllar içinde göç durumunun, yerleşim yerleri itibariyle, nasıl bir değişim göstereceği konusunda fikir verebilecektir. 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Çanakkale ilinde köy nüfusu, şehir nüfusuna göre fazla çıkmıştır. Ancak, DİE tarafından hazırlanan Çanakkale iline ait on yıllık yıl ortası nüfus tahminlerinde, şehir nüfusunun giderek artacağı, buna bağlı olarak da köy nüfusunun giderek azalacağı belirtilmiştir. Bu varsayımdan hareketle, kentin çekici özelliği olarak nitelendirebileceğimiz istihdam edilme olanakları, kırsal kesimi kente iten faktör olarak, iç göç dalgasının nedenleri arasında önemli bir yer almaktadır. Kırdan kente göçün nedenleri ise, şu şekilde sıralanabilir (Çolak; Ardor 2003: 35):

- Tarım Sektörü'nde teknoloji kullanımının artması ile birlikte bu kesimde ortaya çıkan işgücü fazlası,
- İşgücü fazlası nedeni ile düşen ücretler ve gelirler,
- Tarım Sektörü'ndeki verimsizlik nedeniyle kırsal kesimde yaşayanların hanehalkını geçindirecek kadar gelir elde edememesi,
- Kentin sunduğu eğitim, iş güvencesi gibi dışsallıklar,
- Kentteki uzmanlaşmanın sağladığı olanaklar,
- Kentteki yığınlaşmanın sağladığı ulaştırma, sağlık gibi bazı kamusal olanaklar ve bunlara benzer nedenler, köyden kente göçü hızlandırabilecektir.

Emek göçü, emek piyasalarının dinamik yapısının bir sonucudur. Gelir seviyesi ve işsizlik gibi itici faktörler ile tasarruf yapma, arazi-bina satın alma, iş kurma, bilgi arttırma ve ülke görme gibi çekici faktörlerin etkileriyle, Türkiye'den birçok emek göçü olmuştur (Biçerli 2003: 284-285). Bu durum Çanakkale ilinde 2003 yılı itibariyle Tablo 102'deki gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 102. Yurt Dışına Çalışmak Üzere Başvuranlar ve Yurt Dışına Gönderilenler (2003)

	Erkek	Kadın	Toplam
<i>Yıl İçindeki Başvuru</i>	2	0	2
Yapılan Göndermeler			
Türkmenistan			16
Afganistan			2
Kazakistan			3
Libya			9
Suudi Arabistan			58
Rusya Federasyonu			21
Almanya			3
Fransa			1
Azerbaycan			2
Gürcistan			1
Öteki Ülkeler			4
Toplam			120

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s.86'daki verilerden düzenlenmiştir.

Çanakkale ilinde yurt dışında çalışmak üzere İŞKUR Çanakkale İl Müdürlüğü'ne sadece 2 erkek işgücü başvurmuştur. Buna karşılık, 2003 yılı içinde, yurt dışında çalışılmak üzere, toplam 120 işgücü gönderilmiştir. Yurt dışına gönderilen işgücü miktarı olarak en fazla işgücünün gönderildiği, 58 kişi ile Suudi Arabistan dikkat çekmektedir. Bunu 21 kişi ile Rusya Federasyonu ve 16 kişi ile Türkmenistan izlemektedir.

Çanakkale ilinin göç alan bir il olması ve köy nüfusunun giderek yerini şehir nüfusuna bırakacağı düşüncesiyle, köyden kente göçün olabileceği ihtimali, İl genelinde iş alanlarının bu projeksiyonların ışığı altında geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Aksi takdirde, İl genelinde işsizlik artacak ve bireylerin sosyal hayatlarının olumsuz etkilenmesine neden olabilecektir.

2.8. Eğitim Durumuna Göre İstihdam Edilenler

Eğitim, kişilerin belirli konularda bilgi, beceri ve deneyim kazanmalarını sağlamak üzere yetiştirilme ve geliştirilmelerine yönelik düzenli faaliyetlere verilen isimdir (Seyidoğlu 1999: 147).

Eğitim, bireye başlangıçta maliyet yklese de gelecekte daha yüksek gelir sahibi olmak, daha iyi bir iş tatmini sağlamak, daha çekici istihdam imkanları, daha yüksek statü ve sosyal prestij gibi getirileri ile gelirleri arttıracadığı mit ve beklentisiyle yapıldığından, “beşeri sermaye yatırımı” şeklinde ifade edilebilmektedir (Biçerli 2003: 232). Eğitim sisteminin, işgücü piyasaları ile ilgili dört ana fonksiyonu vardır. Bunlar (Biçerli 2003: 254):

- İşgücünü, toplumun ihtiyaçı olan işlerin gereklerine göre yetiştirmek
- Ekonomide yapısal değişime, adaptasyonu sağlamak
- Ekonomik performansı geliştirmek
- Kişilerin kendilerini geliştirmelerine imkan vermek ve istihdam konusunda kişilere fırsat eşitliği sağlamaktır.

Böylece eğitim, işgücünün kalitesini yükselten bir unsur olup, iş piyasasındaki işler konusunda daha bilinçli olmalarını sağlayarak, onları verimliliğinin en yüksek olacağı yerlerde çalışmaya ynelteceğinden ekonominin üretim kapasitesini arttıran önemli bir yatırımdır. Bu nedenle, Çanakkale ilinde eğitim durumlarına göre istihdam edilen nüfusun sektörel dağılımları Tablo 103’te verilmiştir.

Tablo 103’e göre, okuma-yazma bilmeyen, okul bitirmeyen, ilkokul veya ilköğretim mezunu olanların özellikle, Tarım Sektörü’nde istihdam edildiği görülmektedir. Buna karşılık özellikle ortaokul ve üstü eğitim düzeyine sahip olan işgücünün, Hizmet Sektörü’nde istihdam edilmesi, İl genelinde Tarım Sektörü’nden sonra Hizmet Sektörü’nn gelişmişliğini vurgulamaktadır. Çanakkale İlinde, dört ana sektörde istihdam edilen işgücünün eğitim düzeyleri oransal olarak, Tablo 104’te verilmiştir.

Tablo 103. Eğitim Durumlarına Göre İstihdam Edilen Nüfus (2000) T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Eğitim Durumu	Tarım			Sanayi			İnşaat			Hizmet			İyi Tanımlanmamış Faaliyetler
	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	
Okuma Yazma Bilmeyen	21276	6507	14769	387	170	217	238	236	2	1203	1065	138	75
Herhangi bir Okul Bitirmeyen	13806	7499	6307	345	233	112	370	368	2	1111	971	140	14
İlkokul	86937	41962	44975	12466	9614	2852	5610	5582	28	27786	25673	2113	211
İlköğretim	988	534	454	180	131	49	63	62	1	443	355	88	3
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu	4424	3280	1144	2531	2182	349	917	912	5	9199	8619	580	49
Lise veya Dengi Meslek Okulu	4686	3303	1383	4635	3716	919	974	935	39	20068	16426	3642	144
Yüksek Öğretim	1023	855	168	1295	1017	278	298	274	24	13743	9525	4218	189
Bilinmeyen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	4	6	2
Toplam İstihdam	133140	63940	69200	21839	17063	4776	8470	8369	101	73563	62638	10925	687

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 174-177'deki verilerden düzenlenmiştir.

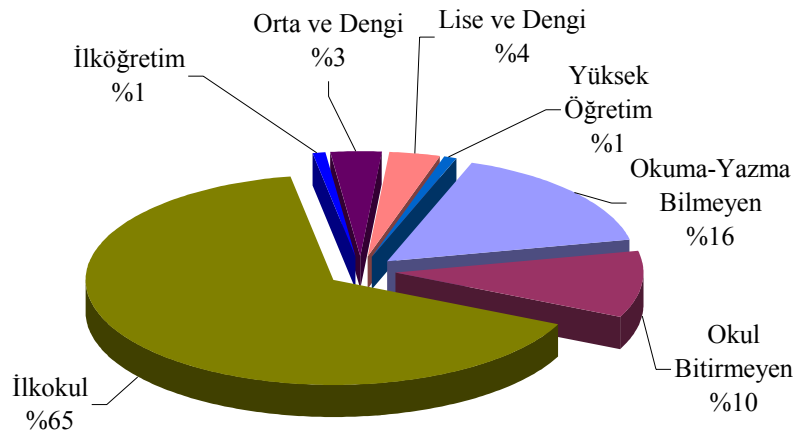
Tablo 104. Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumundaki Payları (%) T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Eğitim Durumu	Tarım			Sanayi			İnşaat			Hizmet			İyi Tanımlanmamış Faaliyetler
	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	
Okuma Yazma Bilmeyen	16.0	10.2	21.3	1.8	1.0	4.5	2.8	2.8	2.0	1.6	1.7	1.3	10.9
Herhangi bir Okul Bitirmeyen	10.4	11.7	9.1	1.6	1.4	2.3	4.4	4.4	2.0	1.5	1.6	1.3	2.0
İlkokul	65.3	65.6	65.0	57.1	56.3	59.7	66.2	66.7	27.7	37.8	41.0	19.3	30.7
İlköğretim	0.7	0.8	0.7	0.8	0.8	1.0	0.7	0.7	1.0	0.6	0.6	0.8	0.4
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu	3.3	5.1	1.7	11.6	12.8	7.3	10.8	10.9	5.0	12.5	13.8	5.3	7.1
Lise veya Dengi Meslek Okulu	3.5	5.2	2.0	21.2	21.8	19.2	11.5	11.2	38.6	27.3	26.2	33.3	21.0
Yüksek Öğretim	0.8	1.3	0.2	5.9	6.0	5.8	3.5	3.3	23.8	18.7	15.2	38.6	27.5
Bilinmeyen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.0	0.0	0.0	0.3
Toplam İstihdam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 174-177'deki verilerden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 104'e göre, İl genelinde lise altı eğitim düzeyindeki işgücü tarım, sanayi ve inşaat sektörlerinde fazla paya sahip iken, lise ve yüksek öğretim mezunları ise hizmetler sektöründe, diğer sektörlerle oranla fazla paya sahiptir. Bu durum yaklaşık olarak cinsiyetler açısından aynı sonucu verse de, özellikle erkek işgücünün eğitim düzeyi, kadın işgücünden fazladır. Böylece kadın işgücünün eğitim düzeyleri düşük olduğundan, niteliksiz işgücü olarak tarım sektöründe çalışabilmektedir. Oysa nitelikli işgücünün varlığı, tarım sektöründen başlayarak diğer bütün sektörlerde üretimdeki verimliliği arttıracığından, ekonomik kalkınabilirlik seviyesini yükseltebilecektir. Bu nedenle lise altı olan eğitim düzeyinin, uygun eğitim planlamalarıyla lise ve lise üstü seviyelerine çıkartılabilmesi sağlanmalıdır. Bunun için özellikle çiftçilere yönelik eğitim seminerlerinin yapılması, Üniversite ile Tarım İl Müdürlüğü'nün ortak eğitim çalışmaları uygulaması ve yeni tarımsal teknolojilerin uygulanabilirliğinin benimsenmesiyle tarımsal üretimin ve dolayısıyla tarıma dayalı sanayinin gelişme gösterebileceği bilincine vardırırlarak her alanda ve her yaşta eğitime önem verilmelidir. Eğitim düzeylerine göre istihdamın sektörel dağılımı Grafiklerde özetlenmiştir.

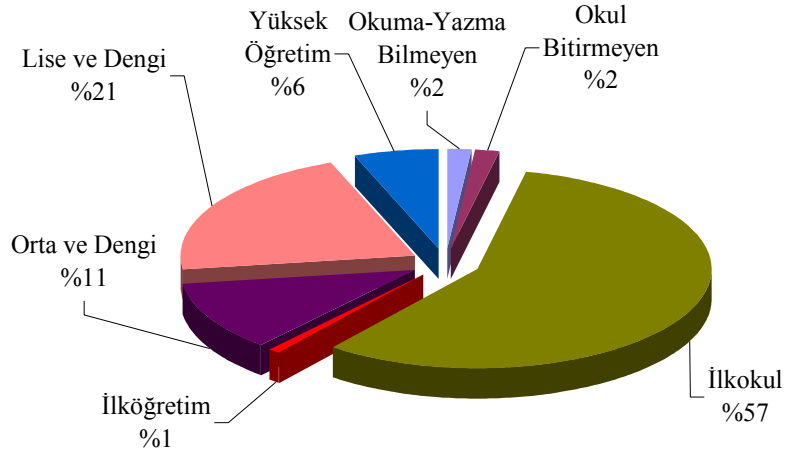
Grafik 82. Tarım Sektöründe İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Grafik 82'de, İl genelinde ilkokul mezunlarının fazla olması nedeniyle, %65'lik oranla ilkokul mezunlarının Tarım Sektörü'nde önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Bunu %16 ile okuma-yazma bilmeyenler ve %10 ile okul

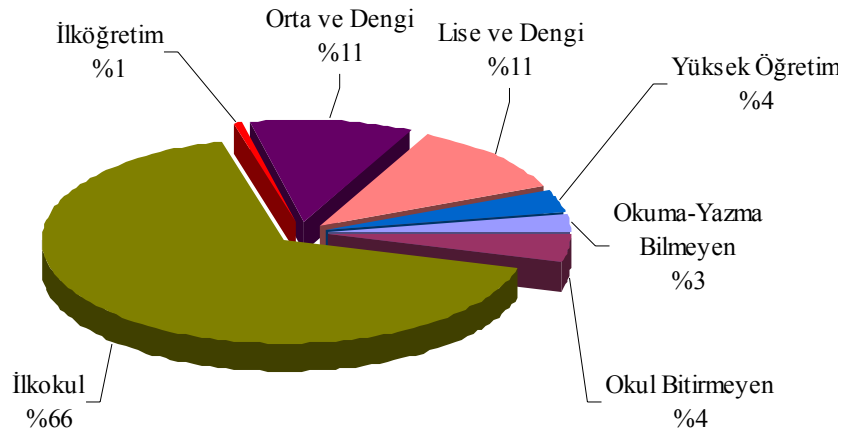
bitirmeyenler izlemektedir. Diğer eğitim düzeylerindeki istihdamın dağılımı ise %1 ile %4 arasında değişmektedir. Görüldüğü gibi, bir tarım ili olan Çanakkale’de Tarım Sektörü’nde istihdam edilenlerin eğitim düzeyleri düşüktür.

Grafik 83. Sanayi Sektöründe İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

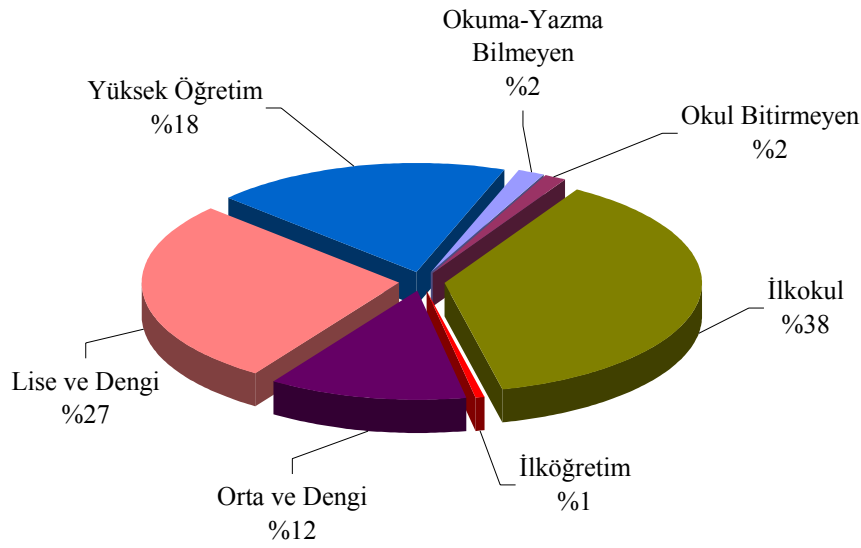
Sanayi Sektörü’nde istihdam edilenlerin eğitim durumlarına göre dağılımları Grafik 83’te verilmiştir. Buna göre, %57’lik payla ilkokul mezunları ilk sırada yer alırken, bunu %21 ile lise mezunları ve %11 ile ortaokul mezunları izlemektedir. Diğer eğitim düzeyleri ise %1 ile %6 arasında değişim gösterirken, %6’lık pay yüksek öğretim mezunlarına aittir.

Grafik 84. İnşaat Sektöründe İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

İnşaat Sektörü'nde istihdam edilenlerin %66'sı ilkokul mezunu iken, %11'i lise ile ortaokul mezunlarını oluşturmaktadır. Yüksek öğretim mezunu olarak çalışanların payı ise %4'tür.

Grafik 85. Hizmet Sektöründe İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Çanakkale ilinde Hizmet Sektörü'nde istihdam edilenlerin eğitim durumlarına göre dağılımına baktığımızda ise, %38'lik pay ilkokul mezunlarına ait olsa da, diğer eğitim seviyelerinde çok dengeli bir dağılımın olduğu Grafik 85'te görülebilmektedir. Nitekim, Hizmet Sektörü'nde istihdam edilenlerin %27'si lise mezunu iken, %18'i yüksek öğretim ve %12'si de ortaokul mezunudur. Bu durum, Çanakkale ilinde yıllar içinde eğitim düzeyinin artma eğilimiyle birlikte, özellikle yüksek öğretim mezunlarının Hizmet Sektörü'nde çalışmayı tercih ettiğini ve İl genelinde sektörün gelişme gösterdiğini ifade etmektedir. Hizmet Sektörü'nde istihdam edilenlerden okuma-yazma bilmeyenler ile okul bitirmeyenlerin oranı ise sadece %2'dir.

Eğitim durumlarına göre istihdam edilenlerin genel değerlendirilmesini yapacak olursak, istihdam edilenlerin %93.1'ini lise ve daha düşük eğitim alanlar ile hiç eğitim almayanlar oluşturmaktadır. Ayrıca, erkeklerin eğitim düzeyinin genelde kadınlara göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Ekonomik

kalkınmanın yolunun, işgücünün kalitesinden geçtiği gerçeğini göz önünde bulundurursak, işgücünün eğitim seviyesinin yükseltilmesi Çanakkale ili için, kaçınılmaz bir amaç olmalıdır. Özellikle işgücü piyasasının ihtiyaçları belirlenerek, eğitim-istihdam ilişkisinin kurulması gerekmektedir. Aksi takdirde, istihdam yaratılacak alanlara uygun eğitim planlamasının yapılmaması, bazı mesleklere aşırı yatırım yapılırken, bazılarında eksik yatırımın yapılmasına neden olarak, eğitilmiş işgücünün işsiz kalması sonucunu doğuracaktır.

2.9. İstihdam Edilenlerin Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Kayıtlılık Durumu

Hızlı nüfus artışı, bölgesel geri kalmışlık neticesinde yaşanan iç göç, kentleşme, kişilerin gelirlerini artırma çabası, işsizlik, istihdam vergilerinin yüksek oluşu, bürokratik engeller, enformel (gayri resmi) ekonominin nedenlerinden bazılarını meydana getirmektedir. Ayrıca bu nedenler, kayıtlı sektörden kayıt dışı sektöre kayışı da açıklayabilen nedenlerden olabilmektedir (Algan 2004: 29). Kayıt dışı sektör ve enformel sektör birbiri yerine kullanılan kavramlar olsalar da aralarında bazı farklar bulunmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre enformel sektör, "süreklilik unsuru taşımadan bir kişinin veya birkaç kişinin oluşturdukları, başlıca amacı kişilere istihdam ve gelir sağlamak olan, mal ve hizmet üretiminde bulunan, örgütsel kimliği gelişmemiş küçük ölçekli birimler" olarak tanımlanırken; DİE'ye göre, "hukuki durumu ferdi mülkiyet veya adi ortaklık olan şirketleşmemiş, basit usulde vergilendirilen veya hiç vergi vermeyen ve 1-9 çalışanı olan tarım dışı tüm iktisadi birimler" olarak tanımlanmaktadır (Yereli; Karadeniz 2004: 41-42).

Kayıt dışı sektör ise, resmi kayıtlarda görünmeyen ve geleneksel istatistiki yöntemlerle Milli Gelir hesaplarına dahil edilmeyen faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Algan 2004: 28). Kayıt dışı sektörün, işgücü piyasasının işleyişine olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bunlar (Tıktık 2004: 29):

- Kayıt dışı sektörün etkisi ile parçalanmış bir istihdam yapısının meydana gelmesi, sendikal örgütlenmeyi ve işçilerin pazarlık gücünü zayıflatmaktadır.
- Kayıt dışı ekonomide istihdam edilenler için sigorta primi ödenmemesi, sosyal sigorta kuruluşlarının finansmanını olumsuz etkilemektedir.
- Yabancı kaçak işçilerin, ucuz işgücü arz etmeleri, piyasadaki mevcut ücret seviyesini düşürmekte ve yerli işçilerin yerine yabancıların ikame edilmesi söz konusu olmaktadır. Böylece işsizlik oranı artmakta ve yerli işçiler işsiz kalmamak için her türlü kötü çalışma koşullarını kabul etmek durumunda kalarak, kayıt dışı sektörün artmasına neden olabilmektedir.
- Kayıt dışı ekonomi, işçi sağlığı ve iş güvenliği haklarını zedelemekte, çalışanların kötü ve riskli ortamlarda çalışmalarına neden olmaktadır. Çalışanların sigorta primleri ödenmediğinden, çalışanlar sosyal güvenlikten yoksun kalmaktadır.

Kayıt dışı sektörün işgücü piyasalarında yarattığı bu olumsuz etkilerin, Çanakkale ili işgücü piyasalarına ne şekilde yansıdığı, kayıt dışı istihdamın yapısının özelliklerinin incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Çanakkale ilindeki kayıt dışı istihdamın tespiti, İl nüfusunun 1.000.000 kişiden az olması ve örnekleme hatasına neden olmamak amacıyla DİE tarafından, Düzey 2 adı altında Balıkesir ili ile birlikte belirlenebilmektedir. Bu nedenle, Çanakkale ve Balıkesir illerindeki istihdam edilenlerin kayıtlılık durumları Tablo 105'te verilmiştir.

Tablo 105. Sosyal Güvenlik Kurumlarına Kayıtlık Durumuna Göre İstihdam Edilenler (Balıkesir-Çanakkale 2004)

İşteki Durum	Toplam İstihdam	Kayıtlı İstihdam		Kayıt Dışı İstihdam	
		Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Toplam	563000	248000	44.0	315000	56.0
Ücretli/Maaşlı	180000	145000	80.6	35000	19.4
Yevmiyeli	56000	5000	8.9	51000	91.1
İşveren	15000	12000	80.0	3000	20.0
Kendi Hesabına	172000	83000	48.3	89000	51.7
Üc.Aile İşçisi	140000	3000	2.1	137000	97.9
Erkek	397000	214000	53.9	183000	46.1
Ücretli/Maaşlı	144000	116000	80.6	28000	19.4
Yevmiyeli	41000	5000	12.2	36000	87.8
İşveren	14000	11000	78.6	3000	21.4
Kendi Hesabına	159000	80000	50.3	79000	49.7
Üc.Aile İşçisi	39000	2000	5.1	37000	94.9
Kadın	166000	34000	20.5	132000	79.5
Ücretli/Maaşlı	36000	29000	80.6	7000	19.4
Yevmiyeli	15000	0	0	15000	100.0
İşveren	2000	2000	100.0	0	0
Kendi Hesabına	12000	2000	16.7	10000	83.3
Üc.Aile İşçisi	101000	1000	1.0	100000	99.0

Kaynak: DİE, 2004 Hane Halkı İşgücü Anketi Yıllık verilerinden yararlanılarak yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 105'e göre, her iki ilde toplam istihdam miktarı yaklaşık 563.000 olup, bunun yaklaşık 315.000'i kayıt dışı olarak çalışmaktadır. Başka bir ifadeyle, istihdam edilenlerin %56'sının herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadığı halde, çalıştıklarını göstermektedir.

Kayıt dışı istihdam, kayıt dışı sektörde kendi hesabına ve ücretli olarak çalışan, faaliyetleri istatistiklere yansımayan veya tam olarak yansımayan istihdam şekli (Algan 2004: 28) olduğu için, işteki duruma göre kayıt dışı istihdamı incelediğimizde, Balıkesir ve Çanakkale illerinde yevmiyeli, kendi hesabına ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların kayıt dışı oranlarının yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum cinsiyetler açısından aynı olsa da, kadın istihdamının yaklaşık %80'i kayıt dışı olarak çalışmaktadır.

Kayıt dışılığın yaygın olduğu sektörler Tarım, İnşaat ve Perakende Ticarettir (Algan 2004: 29). Bu sektörlerin küçük ölçekli işletmelerden meydana gelmesi ve vergi, sosyal güvenlik kesintilerinin yüksek olması gibi işgücü maliyetlerinin artması sonucunda, kayıt dışı istihdamı özendirici rol

oynamaktadır. Çanakkale il genelinde de tarım, perakende ticaret ve inşaat sektörlerinin gelişmişliği ve özellikle Tarım Sektörü'nde çalışan kadınların ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilmeleri İl'de kayıt dışılığı ortaya çıkarmaktadır. Tablo 105'teki verilerden Çanakkale ili hakkında kesin bir yorum yapılmasa da genel olarak, kayıt dışı istihdamın varlığından söz etmemizi sağlayabilmektedir. Türkiye ekonomisinin önemli sorunlarından biri olan ve son yıllarda oldukça büyüyen kayıt dışı ekonominin önlenmesi, her yerleşim yerinin kendi işgücü piyasasının özelliğine göre belirlenmiş politikalarının uygulanabilirliği ile mümkün olabilecektir.

2.10. Eksik İstihdam

DİE eksik istihdamı iki gruba ayırmaktadır. Bunlardan ilki, “referans döneminde ekonomik nedenlerle 40 saatten daha az süre çalışıp mevcut işinde ya da ikinci bir işte daha fazla süre çalışmaya müsait olan kişileri kapsamakta ve görülebilir eksik istihdam” olarak tanımlanırken; ikincisi, “gelir azlığı veya kendi mesleğinde çalışmadığı için ikinci bir iş aradığını belirtenlerden, yani mevcut işini değiştirmek istediğini ya da ikinci bir iş aradığını bildiren kişilerden oluşmaktadır” (Ansal; Küçükçifçi; vd. 2000: 121).

Eksik istihdamda, işgücü görünürde çalıştırılsa da aslında “sorunlu” bir istihdam şekli (Biçerli 2004: 253) olup, işsizlikle ilgili sorunları pekiştiren önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, Çanakkale ilinde işsizliğin niteliklerine geçmeden, İl genelindeki eksik istihdam hakkında bilgi edinmek, işsizliğin yorumlanmasında yararlı olacaktır. Çanakkale ili işgücü piyasasına ilişkin eksik istihdam verileri, DİE tarafından Balıkesir ili ile birlikte belirlenmiş olup, Tablo 106'da eğitim durumlarına göre eksik istihdam oranları verilmiştir.

**Tablo 106. Eğitim Durumuna Göre Eksik İstihdam Oranları
(Balıkesir-Çanakkale 2004)**

Eğitim Durumu	Eksik İstihdam Oranı (%)
Toplam	3.6
Okur-Yazar Olmayanlar	0.9
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	8.4
İlkokul	3.6
İlköğretim	9.9
Ortaokul	4.3
Lise	3.4
Mesleki veya Teknik Lise	6.7
Fakülte veya Yüksek Okul	1.1
<i>15-24 Yaş Grubu Genç Nüfustaki Eksik İstihdam</i>	<i>4.8</i>
Erkek	4.6
Okur-Yazar Olmayanlar	0.7
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	10.6
İlkokul	4.8
İlköğretim	12.2
Ortaokul	4.5
Lise	4.2
Mesleki veya Teknik Lise	7.5
Fakülte veya Yüksek Okul	1.6
<i>15-24 Yaş Grubu Genç Nüfustaki Eksik İstihdam</i>	<i>6.0</i>
Kadın	1.2
Okur-Yazar Olmayanlar	1.1
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	5.6
İlkokul	1.0
İlköğretim	4.0
Ortaokul	2.8
Lise	0.9
Mesleki veya Teknik Lise	3.4
Fakülte veya Yüksek Okul	0.0
<i>15-24 Yaş Grubu Genç Nüfustaki Eksik İstihdam</i>	<i>2.0</i>

Kaynak: DİE, 2004 Hane Halkı İşgücü Anketi Yıllık verilerinden düzenlenmiştir.

Balıkesir ve Çanakkale illerinde, eksik istihdam oranları incelendiğinde, istihdam edilen her yüz kişiden yaklaşık dördünün eksik istihdamda olduğu görülmektedir. Bu durum erkek istihdamında yaklaşık %5, kadın istihdamında ise %1'dir.

Eksik istihdam oranlarının yüksek çıkma nedenlerinden biri, işsiz kalmanın kişilere oldukça ağır maliyetler yüklemesidir. Böylece işsizler iyi veya kötü bir istihdam imkanı bularak, mümkün olduğunca çabuk işsizlikten kurtulmayı tercih edecekler ve bu durum insanların verimsiz şekillerde istihdam edilmelerine neden olduğundan etkinlik kaybına yol açacaktır (Biçerli 2004: 254).

Eksik istihdam oranlarının yüksek olmasının diğere bir nedeni ise, eğitim planlamalarından kaynaklanan hatalar olabilmektedir. Bu durum istihdam yaratılacak alanlara göre eğitim planlamasının yapılması gerekliliğini ortaya çıkararak, eğitim-istihdam ilişkisinin sağlanmasını ifade etmektedir. Aksi takdirde eğitim düzeyi yüksek olsa bile, diplomalı işsizlerin sayısının artacağı veya kendi mesleklerinde çalışamayıp, eksik istihdam edilerek, işgücü piyasalarındaki verimliliğin olumsuz yönde etkilenmesine neden olabilecektir. Bu bakış açısıyla, Balıkesir ve Çanakkale illerindeki eğitim durumlarına göre eksik istihdam oranlarını inceleyecek olursak, özellikle ilköğretim seviyesindeki işgücünün yaklaşık %10'luk pay ile ilk sıralarda yer alması ve bunu %8 ile herhangi bir okul bitirmeyenlerin izlemesi, eğitim düzeyinin düşüklüğü ile eksik istihdam arasındaki doğrusal ilişkiyi ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu illerde, gelecekte yaratılacak istihdam alanlarına yönelik eğitim planlamalarıyla eğitim-istihdam ilişkisinin sağlanması, eksik istihdam oranlarının azalmasına ve herkesin kendi mesleğinde çalışabilme imkânı bulabilmesini sağlayacaktır.

3. İŞSİZLİK

Üretim faktörlerinden biri olan “emek” unsurunun tam kullanılmaması durumunu ifade eden işsizlik, ekonomide üretim kaybına neden olurken, insanların gelir kaybına da neden olması, kişinin kendisine, çevresine ve topluma maliyetler yüklemesi bakımından dünyanın pek çok ülkesinde önemli bir sorundur (Biçerli 2003: 401). Başka bir ifadeyle işsizlik, hem bireysel hem de toplumsal anlamda son derece olumsuz sonuçlar doğurabilen önemli bir olgu olarak, psikolojik ve sosyolojik yıkımların yanı sıra, gelir dağılımının bozulmasına da yol açmaktadır (Gürsel; Levent; vd. 2002: 177). Bir kimsenin “işsiz” sayılabilmesi için üç kriterin olması gerekmektedir. Bunlar (Lordoğlu; Özkaplan 2003: 65):

- İş olmamak; ücretli veya kendi hesabına çalışma şekillerinde istihdam edilmemiş olmak

- Her an işe başlamaya hazır olmak; referans dönemi boyunca ücretli veya kendi hesabına çalışma şekillerinde istihdam edilmeye hazır olmak
- Aktif olarak iş aramak.

Bu kriterlere bağlı olarak Uluslararası Çalışma Örgütü ve DİE'nin işsiz tanımı ise (Gürsel; Levent; vd. 2002: 178);

“Referans döneminde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, ücretli ya da ücretsiz olarak hiçbir işte bir saat bile çalışmamış ya da böyle bir iş ile de bağlantısı olmayan) kişilerden, iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 15 gün içinde işbaşı yapabilecek durumda olan çalışma çağındaki tüm kişiler” şeklindedir.

Ayrıca, iş bulmuş veya kendi işini kurmuş fakat, işe başlamak veya iş başı yapmak için çeşitli eksikliklerini tamamlamak amacıyla bekleyenlerden, 15 gün içinde iş başı yapabilecek kişiler de “işsiz” nüfus kapsamına dahil edilmişlerdir (Biçerli 2003: 406). Emek arzı ve emek talebi, işsiz miktarını belirleyen iki temel unsur olup, emek arzı talepten daha hızlı artarsa, istihdam artsa bile, işsizliği artıracaktır. Bunun yanı sıra, emek arzı sabitken, istihdam azalırsa işsizlik yine artacaktır (Gürsel; Levent; vd. 2004: 16). Bu durum emek arzı ve emek talebinin yapısal özelliklerinin tespitini gerektirdiğinden, önce Çanakkale ilinin “işgücü” ve “istihdam” yapısı incelenmiş olup, buna bağlı olarak da İl genelindeki “işsizliğin yapısı” incelenecektir. İşsizliğin yapısı, işsizlik türleri ve işsizliğin ölçülmesiyle mümkün olabilmektedir. İşsizliğin birçok türü ve tanımı bulunduğundan, Çanakkale ilindeki işsizliğin hangi türe ait olduğunun tespiti için, işsizlik türlerinin incelenmesi gerekmektedir.

3.1. İşsizlik Türleri

İşsizliğin genel tanımı, işsizliğin çerçevesini belirlese de, birçok ayrıntının bilinmesine engel olabilecek düzeyde yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, işsizlik kavramını nedenlerine göre sınıflandırmak, işsizliğin hangi türlerinde aşırı olduğu

konusunda bilgi verebilecektir. Nedenlerin farklı olması sonucunda, farklı işsizlik türlerinin oluşması, işsizlikle mücadele yöntemlerini de farklı hale getireceğinden, işsizlik türlerinin belirlenmesi ayrıca, önem kazanmaktadır. Ancak, işsizlik türlerinin zaman zaman çok kesin bir sınıflandırmaya dahil edilememesi ve Çanakkale ili ile ilgili işsizlik verilerinin çok ayrıntılı tespit edilememesi sonucunda, Çanakkale ilindeki işsizlik türlerinin belirlenebilmesi sadece genel bir yorum olarak yapılabilecektir.

3.1.1. Gizli İşsizlik

Gizli işsizliğin başlıca özellikleri gelir düşüklüğü, becerilerin tam olarak kullanılmayışı ve düşük verimlilik olup, herhangi bir üretim alanında işgücünün bir kısmı üretimden çekildiğinde, üretimde önemli bir azalma meydana gelmiyorsa, “gizli işsizlik”ten söz edilebilmektedir (Biçerli 2003: 412). Başka bir deyişle gizli işsizlik, teknolojik bir değişme olmaksızın, üretim kapasitesine nazaran fazla miktarda işçinin istihdam edildiği bir durumu ifade etmektedir (Zaim 1997: 177). Gizli işsizlik, Tarım Sektörü ile Kamu İşletmeleri’nde sıkça rastlanan bir işsizlik türüdür. Özellikle Tarım Sektörü’nde gizli işsizliğin varlığı, tarımsal teknolojinin ilerlemesi, tarımsal işgücünün kalitesinin yükselmesi, sosyo-kültürel unsurların şehir yaşamına uyumu kolaylaştıracak şekilde gelişmesi, sermaye ve üretim faktörlerinin hızlı artışı ve sanayi teknolojisinin vasıfsız işçiyi de istihdam edecek biçimde gelişmesi durumunda ortaya çıkabilmektedir (Hesapçioğlu 1994: 293; Zaim 1997: 177).

Bu durum, bir tarım ili olan Çanakkale’de de modern tarım teknolojilerinin gelişmesiyle, daha çok ortaya çıkan bir işsizlik türü olacaktır. Ayrıca, Çanakkale ilinde Tarım Sektörü’nün yaygın olması, İl genelinde “gizli işsizliğin” her an yaşandığının da bir göstergesi olabilmektedir. Bu nedenle, gizli işsizliğe karşı alınacak tedbirler, gizli işsizliğin özellikleri dikkate alınarak yapılmasını gerektirmektedir.

3.1.2. Açık İşsizlik

Açık işsizlik, “çalışma arzu ve yeteneğinde olup da, cari ücret ve çalışma koşullarında iş aradığı halde bulamayanların durumunu” belirtmektedir (Hesapçioğlu 1994: 290; Zaim 1997: 179; Biçerli 2003: 413). Açık işsizlik, resmi istatistiklerin kapsamında olan işsizlik türü olup, geçici, yapısal, konjonktürel ve mevsimlik işsizlik olarak çeşitlenmektedir.

3.1.2.1. Geçici (Arızî) İşsizlik

Gerek iş değiştiren gerekse, işe yeni girecek kimselerin, iş piyasalarında organizasyon ve bilgi yetersizliği, emek arz ve talebi dengesine ilişkin olarak zaman ve mekân uygunsuzluğu, emek akıcılığının düşük olması gibi nedenlerden dolayı maruz kaldıkları işsizliğe “geçici işsizlik” denilmektedir (Hesapçioğlu 1994: 290). Çünkü hem çalışan, hem de firmanın birbirlerine ulaşmasında ve işin değeri ile ilgili bilgiyi sindirmesinde zamana ihtiyaç duyulması, “geçici işsizlik”i ortaya çıkarmaktadır (Borjas 1996: 439).

Emek piyasalarında, çok sayıda kişiyi etkilemesi ve her türlü demografik gruplar arasında kısa süreli işsizliğin yaşanması nedeniyle geçici işsizlik, diğer işsizlik türlerine göre daha yaygın olarak görülmektedir. Bu nedenle, tam istihdam durumunda bile, iş piyasası ne kadar iyi işlerse işlesin, mutlaka belirli bir oranda işsizlik yaşanacaktır. Bu durum geçici işsizliğin, diğer işsizlik türlerinden ayrılmasını sağlayan en önemli özellik olup, geçici işsizlik oranının asla sıfıra indirilemeyeceğini ifade etmektedir (Biçerli 2003: 421). Bu nedenle “geçici işsizlik”, politika yapıcılar tarafından alarm durumu olarak değerlendirilmemekte ve ekonomide hayati bir yapısal sorun olduğunu göstermemektedir.

Geçici işsizlik aynı zamanda, işçi ve firmaların araştırma faaliyetleri sonucunda, kaynakların tahsisini geliştirdiğinden, üretkenliğe de neden olmaktadır. Geçici işsizlik, işçilere iş olanakları, firmalara ise işsizlerle ilgili bilgi sağlayacak politikaların uygulanması ile azaltılabilir (Borjas 1996: 440). Kısa dönemli bir işsizlik türü olan geçici işsizliğin varlığı, Çanakkale ilinde de doğal

olarak görülerek, işsizlikle mücadele yöntemlerinin uygulanabilmesi ve işsizlik oranlarının indirilebilmesi için geçici işsizliğin, ayrıca ele alınmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

3.1.2.2. Yapısal İşsizlik

Yapısal işsizlik, “emek piyasalarında açık işler ile iş arayanların aynı anda mevcut olmaları ve bir araya gelememeleri ile oluşan,” işsizlik türü olup (Biçerli 2003: 422), iki farklı nedenden ortaya çıkmaktadır. İlk nedende, iş arayan kişi sayısı ile iş olanakları sayısının eşit olduğu varsayıldığında yani, arz ve talep sayısı arasında farklılık ortaya çıkmadığında, eğer iş arayan kişinin niteliği, iş olanağı ile uyumuyorsa “yapısal işsizlik” mevcut olabilmektedir. İkinci nedende ise, herhangi bir zamanda ekonomideki bazı sektörler büyürken diğerlerinin küçülmesiyle, aranan iş niteliklerinin sektörlere transfer edilememesi, işten çıkartılan işçilerin büyüyen sektörlere kolaylıkla kaydırılmamasını sağlamaktadır. Ancak nitelik, işçinin mesleğine veya sanayiye özgü olabileceğinden, iş arayanın niteliği genişleyen firmanın aradığı niteliklerden daha az olabilecektir. Bunun sonucunda, yerini değiştirmek durumunda olan çalışanın işsizlik süresinin sona ermesi, çok uzun zaman alabilecek ve bu kişiler niteliklerini yenilemek zorunda kalabileceklerdir. Böylece, arzı oluşturan çalışanın niteliği ile talebi oluşturan firmanın nitelikleri arasında uyumsuzluk olması sonucu “yapısal işsizlik” büyüyebilecektir (Borjas 1996: 440-441).

Yapısal işsizliğe ilişkin politika kuralları, geçici işsizliği azaltmaya yönelik olanlardan çok farklı olup, bir “nitelik” problemi olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle hükümet, bu tür işsizlikleri azaltmak için talep edilen nitelik türüne göre, işçiyi geliştirecek eğitim programlarını sağlamak zorundadır (Borjas 1996: 441).

Çanakkale ilinde de özellikle eğitim seviyesinin düşük olması ve bu seviyenin yükseltilebilmesi için uzun süreli bir zaman geçeceğinden nitelikli işsizlerin, nitelikli işlerle bulaşmasına kadar “yapısal işsizlik” yaşanacaktır.

Ayrıca, yeni teknoloji kullanımlarıyla modernleşme çabaları da kısa süreli olarak işsizliğe neden olabilecektir.

3.1.2.3. Konjonktürel İşsizlik

Talep yetersizliği işsizliği olarak da bilinen konjonktürel işsizlik, “piyasada yeterince açık iş olmaması nedeniyle meydana gelen işsizlik” (Biçerli 2003: 427) türü olup, kapitalist sistemin ve modern sanayi toplumunun doğal bir sonucudur (Zaim 1997: 189).

Başka bir ifadeyle, özellikle gelişmiş ülkelerde, Milli Gelir’in devamlı bir yükselme göstermeyerek zaman içinde dalgalanması sonucunda ortaya çıkan işsizlik çeşidi olup, gayri iradi işsizlik olarak tanımlanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki şekli ise mevsimlik işsizlik (Hesapçioğlu 1994: 291) olduğundan, Çanakkale ilinin mevsimlik işsizliğinin incelenmesi, konjonktürel işsizlik hakkında da bilgi sahibi olabilmemize imkân sağlayacaktır.

3.1.2.4. Mevsimlik İşsizlik

Mevsimlik işsizlik, “daha çok tarıma dayalı ekonomilerde ortaya çıkan bir işsizlik türü olup, belli mevsimlerde ortaya çıkan doğal koşullar ya da sosyal olaylar nedeniyle üretimin azalmasına, ekonomik faaliyetlerin düşmesine paralel olarak belirir.” (Hesapçioğlu 1994: 291). İşgücünde, tarım işgücü oranının çok yüksek olduğu yerlerde, tarımdaki istihdamın önemli sorunlarından biri gizli işsizlik değil, mevcut teknolojik seviyede tarımdan ayrılmayan fakat, yılın uzun bir döneminde kullanılmayan işgücü yani, mevsimlik işsizlik olmaktadır (Zaim 1997: 179).

Bir tarım ili olan Çanakkale’de ise, tarımsal faaliyetlerin belirli dönemlerde yoğunlaşması ve halkın genellikle tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlaması nedenleriyle, İl genelinde “mevsimlik işsizlik” dikkat çekmektedir. Ayrıca, Tarım Sektörü’nden sonra Hizmet Sektörü’nün gelişme göstermesi ve

İl'in tarihi ve kültürel özelliklerinin etkisiyle Turizm Sektörü'nde meydana gelen canlanmanın 18 Mart Çanakkale Şehitlerini Anma Günü ve 24-25 Nisan Çanakkale Savaşlarının Yıldönümü gibi belirli tarihlerde yaşanan yoğun yerli ve yabancı turistlerin Çanakkale'ye akın etmeleri nedenleriyle, Turizm Sektörü'ndeki hareketlilik, yılın diğer dönemlerindeki hareketlilikten fazla olacağından, bu dönemlerde geçici istihdam yaratma politikalarının uygulanması, Çanakkale ili işgücü piyasalarında “mevsimlik işsizliğin” varlığını pekiştirmektedir. Mevsimlik işsizliğin önlenmesi için Sanayi ve Hizmet sektörlerinde istihdam politikalarının geçici değil, daimi olması yoluna gidilerek, bu tür işsizliğin yaşanmasına engel olunabilecektir.

Kısaca ülkemiz, işsizliğin bütün türlerine açık olmakla birlikte; en çok yaşanan işsizlik türü, teknolojinin neden olduğu, yapısal işsizliktir (Eyuboğlu 2003: 32). Bu durum Çanakkale ilinde de görülmekte olup, özellikle “mevsimlik işsizlik” türünün de fazla paya sahip olması, İl genelinde işsizlikle mücadele politikalarının mevcut olan işsizlik türlerinin özellikleri dikkate alınarak belirlenmesi gerektirdiğini, ortaya çıkarmaktadır.

Bir yerleşim yerine ait işsizlik yapısının belirlenmesi, işsizliğin ölçülmesiyle yani, “işsizlik oranı” ile açıklanmaktadır.

$$\text{İşsizlik Oranı (\%)} = (\text{İşsizler} / \text{İşgücünde Olanlar}) * 100$$

İl'in yıllar içindeki işsizlik gelişiminin incelenmesi ve buna bağlı olarak işsizliğin İl genelinde niteliklerine göre ayrıntılarının belirlenmesi, Çanakkale ilindeki işsizliğin genel olarak profilinin çıkartılmasını sağlayacaktır.

3.2. İşsizliğin Gelişimi

Türkiye'de işsizlikle ilgili rakamlar, 1988 yılından önce “nüfus istatistikleri”, “işgücü ile ilgili istatistikler”, “DPT'nin işgücü istatistikleri” ve “eski adıyla İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun istatistikleri” olmak üzere dört ayrı şekilde hesaplanmakta olup, 1988 yılından 2000 yılına kadar yılda iki kere, 2000

yılından 2005 yılına kadar yılda dört kere (Biçerli 2003: 442) ve 2005 yılından itibaren de her ay olmak üzere DİE tarafından “Hane Halkı İşgücü Anketi” ile belirlenmektedir.

Bu verilerden hareketle ülkemizdeki işsizlik durumunu inceleyecek olursak; Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren işsizlik oranları genellikle %2 ile %4 arasında değişim göstermiş, hatta 1949-1952 döneminde %2’nin bile altına düşerek işsizliğin henüz bir sorun yaratmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum 1960’lı yılların ilk yarısına kadar devam etse de, 1970’lerin sonlarında giderek artan enflasyon oranı, büyüyen dış ticaret açıkları, tıkanan ithal ikameci sanayileşme stratejisi, endüstri ilişkilerinde düşen kapasite kullanım oranları gibi ekonominin önemli sorunları, işsizlik oranlarının yükselmesine neden olmuştur (Biçerli 2004: 256).

1980 yılındaki IMF destekli istikrar programlarına bağlı olarak, ekonomik dengelerde olumlu düzelmeler sağlanmış, 1979 yılındaki %8.9 seviyelerinde olan işsizlik oranları, 1985 yıllarına gelindiğinde %7.3 düzeyine inmiştir (Ansal; Küçükçifçi; vd. 2000: 103). 1988 yılından sonra ise, DİE tarafından düzenlenen hane halkı işgücü anketine bağlı olarak daha sağlıklı bir şekilde tespit edilen işsizlik oranları, 1993 yılına kadar yükselme göstererek, Türkiye genelinde %8.9’lara çıkmıştır. 1994-1998 döneminde ise %6’lara kadar düşen işsizlik oranları, 1999’da yaşanan ekonomik krizin etkileriyle %10 seviyelerine kadar yükselerek, ülkede yaşanan önemli sorunlardan biri haline gelmiştir (Biçerli 2004: 257). Bununla birlikte 2005 yılında aylık olarak uygulanmaya başlanan hane halkı işgücü anketinin yılsonu sonuçlarına bakarak işsizliği değerlendirmek, önceki yıllarda yaşanan işsizlik sorununda olumlu veya olumsuz bir ilerleme gösterdiğini ortaya çıkaracaktır. Bu nedenle, 2005 yılı sonuna kadar elde edilecek aylık işsizlik oranları, sadece yılsonunda istenilen orandaki hedeflere ulaşabilmek için politika belirleme aracı olarak değerlendirilmektedir. Türkiye geneli için acilen çözümlenmesi gereken bir sorun olan işsizlik, Çanakkale ilinde de işgücü piyasalarının gelişimi ve Çanakkale’nin ekonomik kalkınabilirlik düzeyi için de üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu nedenle, Çanakkale ilindeki işsizliğin

yıllar içindeki gelişiminin incelenmesi önem kazanmış; ancak, istatistiki verilerin il bazında tespitinin zor olması ve işsizlik oranlarının gelecek yıllardaki projeksiyonunun zorluğundan dolayı, genel nüfus sayımı çerçevesinde Çanakkale ilinin işsizlik oranları incelenmiştir.

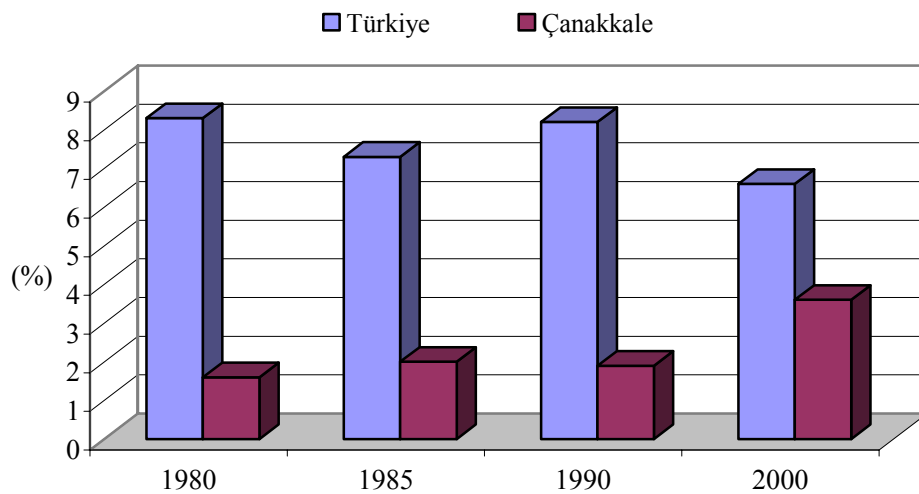
Tablo 107. Yıllar İtibariyle Türkiye ve Çanakkale İlinin İşsizlik Oranları (%)

Yıllar	Türkiye	Çanakkale
1980	8.3	1.6
1985	7.3	2.0
1990	8.2	1.9
2000	6.6	3.6

Kaynak: ZAİM, Sabahaddin, Çalışma Ekonomisi, s.175; BIÇERLİ, M. Kemal, Çalışma Ekonomisi, s.445; DİE 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Çanakkale, s.52'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 107'de 1980-2000 dönemlerine ait işsizlik oranları Türkiye ve Çanakkale ili için verilmiştir. 1980 yılında Türkiye genelinde işsizlik oranı %8.3 iken, Çanakkale il genelinde %1.6'dır. Bu durum Çanakkale ilinde işsizliğin o yıllarda fazla bir sorun yaratmadığını ifade etmekte ise de Türkiye genelindeki işsizlik oranının 2000 yılına doğru azalma eğiliminde olması ve buna karşılık aynı dönemlerde Çanakkale il genelinde işsizlik oranlarındaki artış dikkat çekmektedir. Türkiye ile Çanakkale ilindeki işsizlik oranlarının kıyaslaması Grafik 86'da daha net görülebilmektedir.

Grafik 86. Yıllara Göre İşsizlik Oranları (%)

Grafik 86'dan da anlaşılacağı gibi, özellikle 2000 yılında Çanakkale ilinin işsizlik oranı yaklaşık %4 ile Türkiye genelindeki yaklaşık %7'lik seviyeye yaklaşmaya başlamıştır. Ayrıca Türkiye genelinin 81 il ve nüfusunu milyonların oluşturduğu düşünüldüğünde, işsizliğin az yaşandığı illerin etkisiyle ortalamayı düşürdüğü anlaşılabilir. Ancak 2000 yılından sonra, özellikle 2004 yılına kadar ekonomik kriz nedeniyle Türkiye genelindeki artan işsizlik oranının, Çanakkale ilini de etkileyeceği ve dolayısıyla bu dönemlerdeki işsizlik oranlarının yükseleceğinden söz edilebilmektedir.

DİE tarafından nüfusu bir milyonun altındaki yerleşim yerlerinde örnekleme sağlıklı çıkamayacağı düşüncesiyle, Çanakkale ilinin 2000 yılından sonraki işsizlik oranlarına il bazında ulaşılamamıştır. Ancak, 2004 yılı sonu itibarıyla istatistiki bölge birimleri sınıflandırması yapılmış ve Düzey 2 grubunda Balıkesir ili ile birlikte 2004 yılı işsizlik rakamları belirlenebilmiştir. Buna göre, Çanakkale ve Balıkesir illerinde işsizlik oranı %6.6 olup, tarım dışı işsizlik oranı ise %11.8'dir. Bu durum tarım dışı üretim faaliyetlerinde işsizliğin fazla olduğunu veya Tarım Sektörü'nde mevsimlik istihdam yaratılmasıyla ve ücretsiz aile işçiliğinin fazla olmasıyla, Tarım Sektörü'ndeki işsizlerin oranında azalmanın meydana gelebileceğinin ifadesidir. Ayrıca, 15-24 yaş grubu arasında bulunan genç nüfustaki işsizlik oranı, Türkiye genelindeki genç nüfusun işsizlik oranıyla doğru orantılı olarak, Çanakkale ve Balıkesir illerinde yaklaşık %13 olup, genç erkek nüfusta %11, genç kadın nüfusta ise %16'dır (DİE 2005). Bu durum, özellikle eğitim düzeyi yüksek işgücünde işsizliğin yüksek olduğunu ortaya koyarak, genç nüfustaki işsizliğin giderilmesiyle işsizlik sorununun büyük bir kısmının çözülebileceği anlaşılabilir. Bunun için, diplomalı işsizlerin çoğalmaması sağlanarak, istihdam yaratılacak alanlara uygun eğitim programlarının oluşturulması ve İl İstihdam Kurulları'nın, özellikle bu yönde aktif çözümler üretmesi gerekmektedir.

2004 yılı verileri için Çanakkale iline ait kesin bir işsizlik oranından söz etmemiz mümkün olamamaktadır çünkü; Balıkesir ilinde yaşanan işsizliğin Çanakkale ilindeki işsizliğe etki yaparak işsizlik oranının yüksek veya düşük

çıkmasına neden olmaktadır. Bunun için, Çanakkale ilinin işsizlik profilini çıkartırken 2004 yılı verileri, İl genelinde işsizliğin artmaması ve mevcut işsizliğin giderilmesi amacıyla, sadece gelecek vizyonu oluşturabilecek düzeyde değerlendirilebilmektedir. 2004 yılında ülkemizde yaşanan %9.9'luk büyüme oranı, 39 yıllık bir dönemden sonra en yüksek büyümeyi meydana getirmiştir. Ancak, 2005 yılından itibaren aylık belirlenen Hane Halkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre işsizlik oranlarında azalmalar görülebilse de, beklenildiği ölçüde iş potansiyeli yaratılamaması sonucunda, istihdam oranlarında büyüme meydana gelememiştir. Bu sonuçlar işsizliğin mevsimsel olarak azalma gösterdiğini, yeterince istihdam yaratılmadığı için işsizliğin, tekrar sorun olarak değerlendirilebileceğini ifade etmektedir.

Ülke genelinde yaşanan bu durum, Çanakkale ilinde de etkili olabilmekte ve özellikle Çanakkale ile Biga Organize Sanayilerinin tam olarak faaliyete geçmeleriyle yaratılacak olan istihdam olanakları, İl genelinde yaşanan işsizliğin büyük ölçüde azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

İşsizlik oranlarında bir diğer önemli etken, Çanakkale ilinde son yıllarda yaşanan yoğun göç ile özellikle köylerden kente göçün dikkate alınarak istihdam yaratma olanaklarının sınırlı olmasıdır. Başka bir ifadeyle, özellikle 2010 yılında Çanakkale ilinin nüfusunu şehir nüfusu meydana getireceğinin tahmin edilmesiyle, İl'de yaşanacak yoğun göç olgusu, mevcut olan işsizliğin üzerine yeni işgücünün eklenmesiyle daha da fazla yük getirecektir. Bu nedenle, İl genelinde yaratılacak yatırımların artan işgücüne cevap verebilecek nitelikte olmasına özen gösterilmelidir. Aksi takdirde, İl genelinde işsizlik sorunu çok büyük ekonomik ve sosyal sorunlar yaratarak, halkın refah düzeyini olumsuz yönde etkileyecektir.

3.3. Eğitim Durumuna Göre İşsizlik

Son yıllarda hem teorik, hem de ampirik çalışmalarda, eğitimin istihdam üzerindeki olumlu etkileri ortaya konmakta ve eğitim düzeyi artışına paralel

olarak işsizliğin azalacağına vurgu yapılmaktadır (Ansal; Küçükçifçi; vd. 2000: 113). Bu nedenle eğitim ve işsizlik arasındaki ilişkinin araştırılması son derece önemli olup, Tablo 108’de Çanakkale ilinin yerleşim yerlerindeki eğitim durumuna göre işsizlik oranları, 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına dayanılarak verilmiştir.

Tablo 108. Yerleşim Yerine ve Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranları (2000)

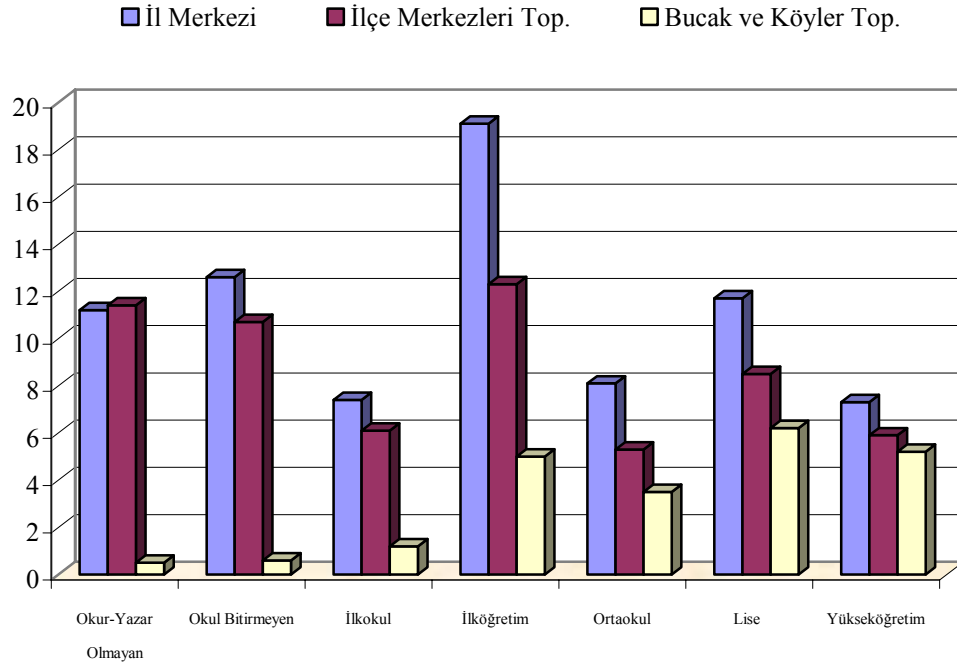
Yerleşim Yeri/Eğitim Durumu	İşgücü	İşsiz	İşsizlik Oranı (%)
İl Merkezi	28.213	2.539	9.0
Okur-yazar Olmayanlar	534	60	11.2
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	389	49	12.6
İlkokul	9.104	675	7.4
İlköğretim	136	26	19.1
Ortaokul	3.257	264	8.1
Lise veya Dengi Meslek Okulu	8.766	1.023	11.7
Yükseköğretim	6.025	442	7.3
İlçe Merkezleri Toplamı	50.402	3.432	6.8
Okur-yazar Olmayanlar	1.089	124	11.4
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	1.104	118	10.7
İlkokul	22.899	1.387	6.1
İlköğretim	301	37	12.3
Ortaokul	6.195	331	5.3
Lise veya Dengi Meslek Okulu	12.542	1.068	8.5
Yükseköğretim	6.269	367	5.9
Bucak ve Köyler Toplamı	167.953	2.898	1.7
Okur-yazar Olmayanlar	21.858	118	0.5
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	14.404	84	0.6
İlkokul	104.373	1.304	1.2
İlköğretim	1.372	69	5.0
Ortaokul	8.562	299	3.5
Lise veya Dengi Meslek Okulu	12.038	748	6.2
Yükseköğretim	5.339	276	5.2

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 138-139’deki verilerden düzenlenmiş ve yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Çanakkale ilinde yerleşim yerlerine göre ortalama işsizlik oranlarının, il merkezinde %9, ilçe merkezleri toplamında %7, bucak ve köyler toplamında ise yaklaşık %2 olduğu Tablo 108’den görülmektedir. Bu oranların eğitim durumlarına göre nasıl bir değişim gösterdiği incelendiğinde ise, lise altı ve lise eğitimi almış işsizlerin oranları, ortalama işsizlik oranlarının oldukça üstündedir. Bucak ve köyler toplamında ise, ilköğretim eğitim seviyesine kadar oldukça düşük olan işsizlik oranları, ilköğretim eğitimi almış işsizlerden sonra artma

eğilimi göstermiş, özellikle lise ve dengi meslek okulu mezunlarının işsizlik oranı, bucak ve köyler toplamındaki ortalama işsizlik oranının çok yukarısına çıkmıştır. Bu durum Grafik 87’de ayrıca gösterilmiştir.

Grafik 87. Yerleşim Yerine ve Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranları (%)

Grafik 87’ye göre, il merkezindeki işsizlik oranlarının en yüksek, bucak ve köyler toplamındaki işsizlik oranlarının en düşük seviyelerde olduğu dikkat çekmektedir. İl merkezinde en yüksek oran ilköğretim mezunlarında görülmüş olsa da, ilköğretim eğitim sisteminin henüz birkaç yıllık uygulamasının söz konusu olması nedeniyle ilkokul ve ortaokul mezunlarının da dikkate alınmasıyla yorumlanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, özellikle kentsel alanlarda eğitim seviyesinin yükselmesiyle işsizliğin azalmakta olduğu da dikkat çekmektedir. Ayrıca, eğitim seviyesinin düşük olduğu işsizlerin sayısı kırsal alanlarda az iken, kentsel alanlarda çok yüksek oranlardadır. Bu durum, kırsal alanlarda Tarım Sektörü’nde çalışanların düşük eğitim seviyelerinde istihdam edildiğini göstermektedir. Eğitim seviyesi arttıkça, kentsel alanlarda işsizlik oranları azalmakta, kırsal alanlarda ise artmaktadır. Bu durum, kırsal alanlarda Tarım Sektörü’nden başka herhangi bir istihdam olanağının olmadığını hatta tarımla uğraşanların eğitim seviyeleri yükseldikçe Tarım Sektörü’nden uzaklaştıklarını,

kentsel alanlara göç edip, tarım dışı sektörlerle yönlenebildiklerini ifade etmektedir. Çanakkale il genelinde eğitim durumuna göre işsizlik oranlarının cinsiyetler açısından nasıl bir değişim gösterdiği ise Tablo 109’da verilmiştir.

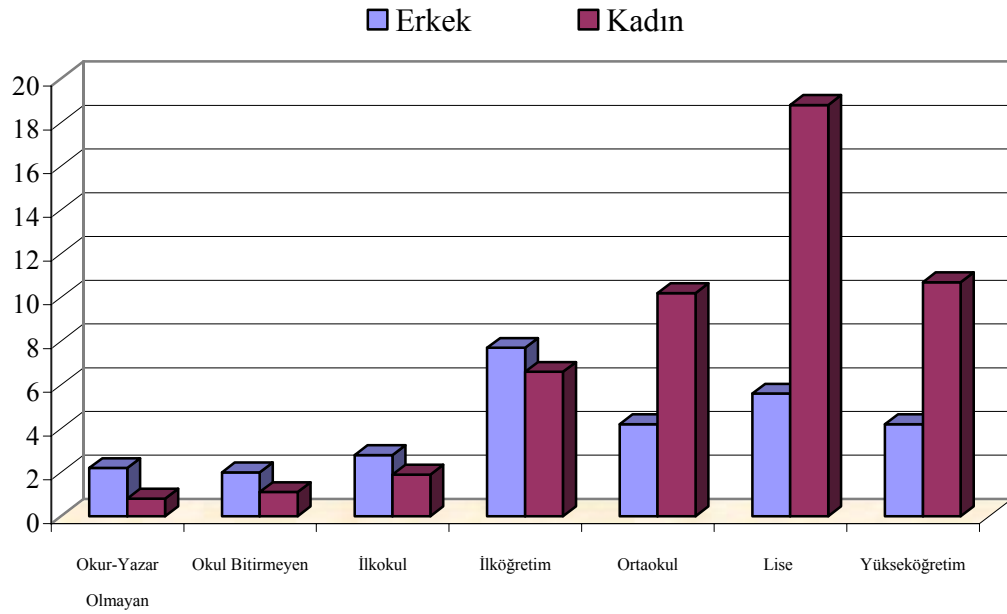
Tablo 109. İl Genelinde Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranları (2000)

Cinsiyet/Eğitim Durumu	İşgücü	İşsiz	İşsizlik Oranı (%)
Erkek	158.098	5.481	3.5
Okur-yazar Olmayanlar	8.213	177	2.2
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	9.264	181	2.0
İlkokul	85.417	2.404	2.8
İlköğretim	1.174	90	7.7
Ortaokul	15.694	658	4.2
Lise veya Dengi Meslek Okulu	25.958	1.450	5.6
Yükseköğretim	12.372	521	4.2
Kadın	88.470	3.388	3.8
Okur-yazar Olmayanlar	15.268	125	0.8
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	6.633	70	1.1
İlkokul	50.959	962	1.9
İlköğretim	635	42	6.6
Ortaokul	2.320	236	10.2
Lise veya Dengi Meslek Okulu	7.388	1.389	18.8
Yükseköğretim	5.261	564	10.7

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 138’deki verilerden düzenlenmiş ve yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Çanakkale ilinde erkek nüfusun %3.5’i, kadın nüfusun ise %3.8’i işsizdir. İşsizlik oranlarının birbirlerine yakın çıkmasına karşılık, İl genelinde kadın işgücünün 88.470 kişi ile erkek işgücünden az olması ve buna karşılık kadın işsizlerin 3.388 kişiden meydana gelmesi ile kadın işsizlik oranının erkek işsizlik oranından fazla çıktığı anlaşılmaktadır.

Eğitim durumuna göre işsizlik oranları ise, her iki cinsiyette de ilköğretim ve üstü eğitim düzeyindeki işsizlik oranları, ortalama işsizlik oranlarından fazladır. Ancak, eğitim durumuna göre de kadın işsizliğin, erkek işsizlikten fazla olduğu ortaya çıkmış ve bu durum Grafik 88’de ayrıca verilmiştir.

Grafik 88. İl Genelinde Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranları (%)

Eğitim seviyesi yükseldikçe işsizliğin azalacağı düşüncesi, yapılan bazı çalışmalarla ortaya çıkarılmış olsa da Çanakkale ilinde 2000 yılındaki veriler hem erkek hem de kadın nüfustaki işsizlik oranlarında, eğitimin yükselmesiyle, işsizlik oranlarında azalma yerine artışların meydana geldiğini göstermektedir. Diğer faktörler göz ardı edildiğinde, bu durumun özellikle kadın nüfusta daha belirgin olarak görülmesi, İl genelinde kadın istihdamın yeterince gelişmediğini veya alınan eğitimin iş vasfı kazandırmayacak nitelikte olmasıyla işgücü piyasalarında iş bulamadıklarını ifade etmektedir.

İşsizlik oranlarının tespitinde DİE'nin yapmış olduğu Hane Halkı İşgücü Anketleri ile uluslararası istihdam ve işsizlik tanımlarını dikkate alarak işsiz sayısının belirlenmesi, bilimsel olarak en çok tercih edilen istatistiki veri olma özelliğini taşısa da, Türkiye İş Kurumu'na yapılan başvurulara bağlı olarak işsizlerin belirlenmesi (Kılıç 2003: 82), kuruma yapılan müracaatlardan ne kadarının işsiz olduğunun bilinmesi açısından önemlidir. Bu nedenle Çanakkale ilinde 2003 yılı sonunda İŞKUR Çanakkale İl Müdürlüğü'ne kayıtlı işsizlerin eğitim durumuna göre dağılımları Tablo 110'da verilmiştir.

Tablo 110. Kayıtlı İşsizlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı (2003)

Eğitim Durumları/Cinsiyet	Erkek	Kadın
Okuma-Yazma Bilmeyenler	6	3
Okur-Yazar Olanlar	10	7
İlkokul	621	149
Orta ve Dengi	191	44
Sanat Orta	0	0
Lise ve Dengi	324	146
Sanat Lisesi	85	9
Lise Üstü	2	0
Anadolu Teknik Lisesi	1	0
Meslek Lisesi	206	45
Meslek Yüksek Okulu	124	101
Üniversite	63	48
Master/Doktora	0	0
Toplam	1.633	552

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s.72'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 110'da 2003 yılı sonu itibariyle İŞKUR Çanakkale İl Müdürlüğü'ne kayıtlı 1.633 erkek ile 552 kadın işsiz bulunmaktadır. Bu durum, yıl içinde iş bulabilmek amacıyla İŞKUR Çanakkale İl Müdürlüğü'ne müracaat edenlerden, yılsonu itibariyle, halen işe yerleştirilemeyenleri ifade etmektedir.

Başvuru yapan işsizlerin arasında, her iki cinsiyette de ilkokul mezunu olanların sayısı fazla olup, bunu lise, meslek yüksek okulu (ön lisans) ve üniversite (lisans) mezunları izlemektedir. Meslek lisesi mezunlarıyla, meslek yüksekokulu mezunlarında gözlenen işsizlik oranının yüksek olması ayrıca dikkat çekmektedir. Çünkü; bu okullardan mezun olanların belli bir iş vasfı kazandığı düşünülürse işsiz kalma olasılıklarının az olacağı akla gelecektir. Bu nedenle, alınan mesleki eğitimin işgücü piyasalarındaki yaratılan istihdam alanlarıyla örtüşmediği ve vasıflı işgücünün işsiz kaldığı ileri sürülebilir. Bu durumun giderilmesi ancak, yaratılacak istihdam alanlarına uygun eğitimin verilmesiyle yani, eğitim ile istihdam arasındaki ilişkinin dikkate alınmasıyla mümkün olabilecektir.

2004 yılına ait işsizlik verileri ise, DİE'nin Hane Halkı İşgücü Anketi ile belirlenmiş olup, Balıkesir ili ile birlikte tespit edilebilmiştir. Bu nedenle Tablo

111’de verilen işsizlik oranları, Çanakkale iline ait işsizlik durumunun genel bir yapısının belirlenebilmesi ve verilen güncel olabilmesi amacıyla incelenmiştir.

**Tablo 111. Cinsiyete ve Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranları
(Balıkesir-Çanakkale 2004)**

Cinsiyet/Eğitim Durumu	İşgücü	İşsiz	İşsizlik Oranı (%)
Erkek	424.000	27.000	6.3
Okur-yazar Olmayanlar	17.000	0	2.2
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	6.000	0	3.5
İlkokul	224.000	13.000	5.9
İlköğretim	6.000	0	3.2
Ortaokul	59.000	3.000	5.9
Lise	40.000	4.000	9.7
Mesleki veya Teknik Lise	33.000	2.000	7.5
Fakülte veya Yüksek Okul	40.000	3.000	7.8
Kadın	179.000	13.000	7.3
Okur-yazar Olmayanlar	19.000	0	2.3
Herhangi bir Okul Bitirmeyenler	5.000	0	2.5
İlkokul	104.000	4.000	3.6
İlköğretim	2.000	0	4.0
Ortaokul	7.000	1.000	8.3
Lise	13.000	2.000	15.6
Mesleki veya Teknik Lise	9.000	2.000	22.2
Fakülte veya Yüksek Okul	20.000	4.000	20.8

Not: Rakamların yuvarlatılmasından dolayı, İşsizlik oranlarını tam vermeyebilir. Bin kişinin altındaki değerler (0-Sıfır) olarak ifade edilmiştir.

Kaynak: DİE Hanehalkı İşgücü Anketi 2004 Yıllık verileri.

Balıkesir ve Çanakkale illerindeki erkek nüfusun her yüz kişiden 6’sı işsizken, kadın nüfusun her yüz kişiden 7’si işsizdir. Bu durum yine, kadın nüfusta işsizliğin erkek nüfusa göre fazla olduğunu göstermektedir. Ayrıca, lise ve lise üstü eğitim seviyesinde olan işsizlerin, ortalama işsizlik oranından daha fazla orana sahip oldukları dikkat çekmektedir. Özellikle kadın nüfusta lise, mesleki veya teknik lise ve yüksek öğretim mezunlarının işsizlik oranı çok yüksek olup, diplomalı işsizlerin artma eğiliminde olduğu ortaya çıkmaktadır. İşsizliğin, özellikle vasıflı işsizliğin önlenmesi için, iş vasfına uygun eğitim sisteminin geliştirilerek gençlere, istihdam garantisiyle birlikte, açık işlere yönelik eğitimin teşviki sağlanmalıdır. Çanakkale ilinin 2004 yılı işsizlik oranları, Balıkesir ili ile birlikte tespit edilebildiği için, Çanakkale ilinin bu döneme ait işsizliğin kesin istatistik verilerini elde etmemiz mümkün olamamaktadır çünkü; Balıkesir ilindeki işsizlerin miktarları ile işgücündeki nüfusu Çanakkale ilinin işsizlik

oranlarına etki yapacağından eğitim durumlarına göre işsizlik oranları, sadece istatistiki verilerin güncellenebilmesi ve genel bir yorum yapılabilmesi amacıyla verilmiştir.

3.4. Yaş Gruplarına Göre İşsizlik

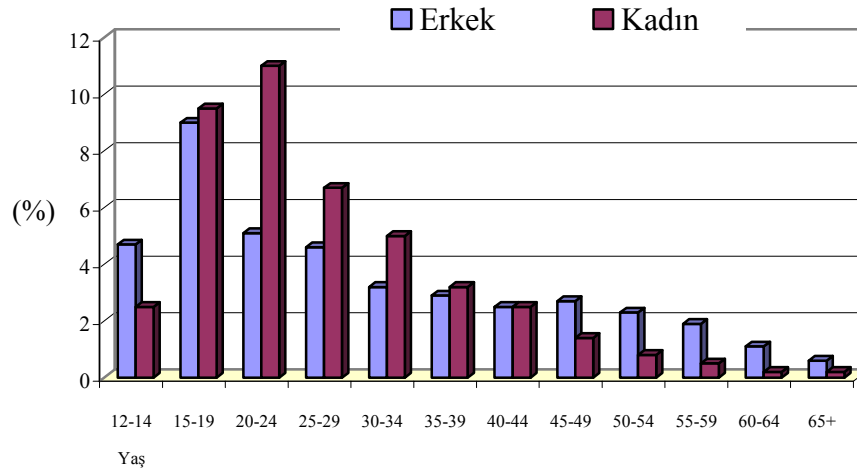
İşsizlerin yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde ülke genelinde, “genç işsizlerin” çok ciddi bir sorun oluşturduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum Çanakkale il genelinde 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarında da aynı olup, Tablo 112’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 112. Yaş Grubuna Göre İşsizlik Oranları (2000)

Yaş Grubu	İşgücü			İşsiz			İşsizlik Oranı (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	246.568	158.098	88.470	8.869	5.481	3.388	3.6	3.5	3.8
12-14	2.435	1.092	1.343	84	51	33	3.4	4.7	2.5
15-19	17.494	9.783	7.711	1.606	876	730	9.2	9.0	9.5
20-24	36.501	27.360	9.141	2.391	1.384	1.007	6.6	5.1	11.0
25-29	25.258	17.245	8.013	1.333	798	535	5.3	4.6	6.7
30-34	24.568	16.865	7.703	927	538	389	3.8	3.2	5.0
35-39	25.646	17.430	8.216	765	500	265	3.0	2.9	3.2
40-44	24.595	16.378	8.217	622	415	207	2.5	2.5	2.5
45-49	21.241	13.708	7.533	468	364	104	2.2	2.7	1.4
50-54	17.400	10.481	6.919	297	242	55	1.7	2.3	0.8
55-59	13.816	7.685	6.131	177	148	29	1.3	1.9	0.5
60-64	13.849	7.326	6.523	94	82	12	0.7	1.1	0.2
65+	23.656	12.651	11.005	98	76	22	0.4	0.6	0.2
Bilinmeyen	109	94	15	7	7	-	6.4	7.4	-

Kaynak: DİE, 2000 Çanakkale Nüfus Sayımı s.128’deki verilerden yararlanılarak, yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 112’ye göre 15-24 yaş grubu arasındaki genç nüfusta işsizlik oranları, ortalamanın çok üstünde olup, erkek ve kadın nüfusta da durum aynıdır. Bunun dışında, çalışma çağındaki diğer yaş gruplarında işgücünde bulunan işsizlerin sayısı az olup, en çok %5.3 ile 25-29 yaş grubunda olanlar oluşturmaktadır. Cinsiyetler arasındaki farklılıklar ise, Grafik 89’da ayrıca verilmiştir.

Grafik 89. Yaş Grubuna Göre İşsizlik Oranları (%)

Grafik 89'dan da anlaşılacağı gibi, her iki cinsiyette de 15-24 yaş grubunda olanların işsizlik oranları fazladır. Bunun yanı sıra özellikle 15-40 yaş aralığında bulunan kadın nüfusun işsizlik oranları, erkek nüfusun işsizlik oranlarından yüksek olup, 40 yaşından yukarı kadın nüfusta ise, işsizlik oranı azalmaktadır. Bu durum özellikle çalışma yaşında bulunan kadın nüfusun, erkeklere oranla daha fazla işsizlik sorunuyla karşılaştıklarını bir daha vurgulamaktadır. Çanakkale il geneli için 2003 yılındaki yaş gruplarına göre işsizlerin sayısı ise İŞKUR kayıtlarına göre belirlenmiş olup, Tablo 113'te İŞKUR Çanakkale İl Müdürlüğü'ne kayıtlı olan işsizlik oranları, Tablo 114'te ise, yaş gruplarına göre işsizlik miktarları verilmiştir.

Tablo 113. İŞKUR Çanakkale İl Müdürlüğü'ne Kayıtlı İşgücü ve İşsizler (2003)

Cinsiyet	2003'e Devreden İşgücü	Devreden İşgücünden İşsizler	İşsizlerin İşgücüne Oranı (%)
Erkek	2.649	1.633	61,65
Kadın	722	552	76,45
Toplam	3.371	2.185	64,82

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yılı 2003, s.68'deki verilerden düzenlenmiştir.

İŞKUR kayıtlarına göre 2003 yılı sonu itibariyle Çanakkale İl Müdürlüğü'ne başvuru yapan erkek işgücünün yaklaşık %62'si, kadın işgücünün ise yaklaşık %76'sı işsiz olup, il genelindeki müracaatlardan her yüz kişiden 65'i

işsizdir. Bu durum İŞKUR Çanakkale İl Müdürlüğü'ne yapılan başvuruların çok az bir bölümünün açık işlere yerleştirilerek istihdam yaratabildiğini ifade etmektedir. Ayrıca, açık işlerin niteliklerine uygun başvuruların yapılmaması da işsizlerin sayısını çoğaltarak, vasıfsız veya düşük vasıflıların İŞKUR'a başvurduklarını ortaya çıkarabilmektedir.

Tablo 114. İŞKUR Çanakkale İl Müdürlüğü'ne Kayıtlı İşsizlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2003)

Yaş Grupları/Cinsiyet	Erkek	Kadın
15-19	9	20
20-24	438	173
25-29	482	128
30-34	285	97
35-39	224	67
40-44	134	35
45-64	59	31
65 ve +	2	1
Toplam	1.633	552

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s.70'deki verilerden düzenlenmiştir.

İŞKUR Çanakkale İl Müdürlüğü'ne yapılan başvurulardan 2003 yılı sonu itibariyle kayıtlı olan işsizlerin yaş gruplarına göre dağılımına baktığımızda, hem erkek hem de kadın nüfusta 20-29 yaş grubunda yer alan genç işsizlerin olduğu dikkat çekmektedir. Bunu 30-39 yaş grubu izlemekte olup, yaş grubu arttıkça kadın nüfustaki işsizlik miktarı azalmaktadır. Bu durum İl genelinde kadın nüfusun, ev kadını olmayı tercih edip, işgücünde bulunmayan nüfusta yer aldıklarını bir kez daha vurgulamaktadır.

3.5. İlçe Merkezlerindeki İşsizlik

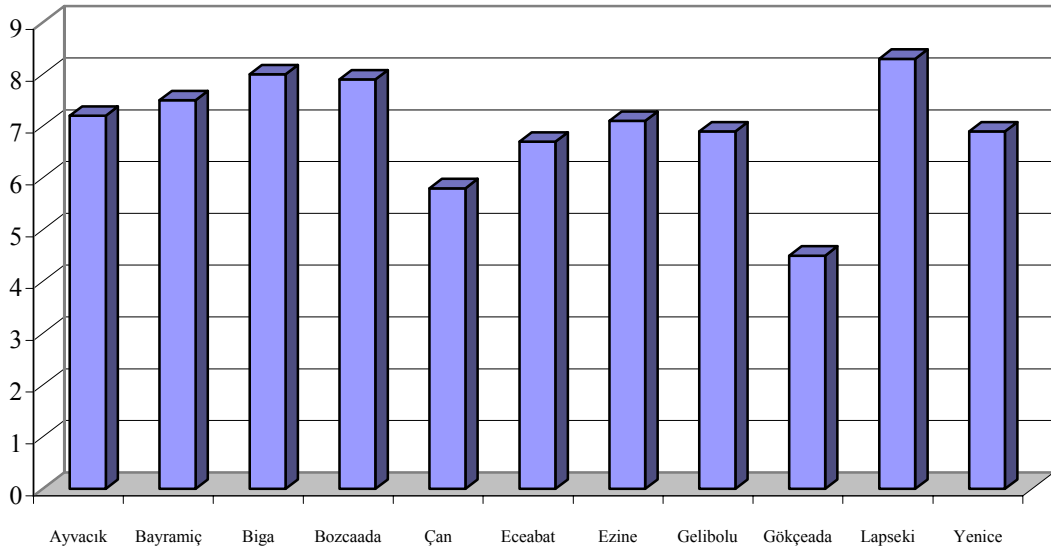
İlçe merkezlerinde gözlenen işsizlik oranlarına ilişkin veriler Tablo 115'te gösterilmiştir. Buna göre, ilçe merkezleri içinde en yüksek işsizlik %8'lik bir oranla Lapseki ve Biga'da gözlenmektedir.

Tablo 115. İlçelerin İşsizlik Oranları (2000)

İlçeler	İşgücü	İşsiz	İşsizlik Oranı (%)
Ayvacık	2.281	165	7.2
Bayramiç	4.016	300	7.5
Biga	8.383	670	8.0
Bozcaada	1.060	84	7.9
Çan	10.768	621	5.8
Eceabat	1.942	131	6.7
Ezine	5.141	365	7.1
Gelibolu	8.425	580	6.9
Gökçeada	3.986	178	4.5
Lapseki	2.548	211	8.3
Yenice	1.852	127	6.9

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 128-132'deki verilerden düzenlenmiş ve yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Ayrıca, ilçe merkezleri toplamına göre ortaya çıkan ortalama işsizlik oranı %6.8 olup, hemen hemen bütün ilçe merkezlerindeki işsizlik oranları, ortalamanın çok yukarısında çıkmaktadır. Ortalamanın altında olan ilçeler ise, %5.8 ile Çan ve %4.5 ile Gökçeada'dır. Bu durum Grafik 90'dan daha net anlaşılabilir.

Grafik 90. İlçelerin İşsizlik Oranları (2000)

İlçe merkezlerinin içinde Çan ve Gökçeada ilçelerindeki işsizlik oranlarının düşük olma nedenlerini inceleyecek olursak; hatırlanacağı gibi Çan ilçesindeki çalışma çağındaki nüfus 23.731, Gökçeada ilçesindeki çalışma çağındaki nüfus ise 6.343 idi. Buna göre Tablo 115'teki işgücü miktarlarına

baktığımızda, Çan ilçesinin yarıdan az nüfusunun işgücünde olduğu ve aktif nüfusun yarıdan fazlasının ise, işgücünde olmayan nüfusunu oluşturduğu görülebilmektedir. Ayrıca, Çan ilçesinde faaliyet gösteren sanayi kuruluşlarının sağladığı istihdam olanakları nedeniyle de ilçede fazla işsizlik ile karşılaşılmamaktadır.

Gökçeada ilçesini incelediğimizde ise, ilçedeki aktif nüfusun yarısından fazlası işgücünde bulunmasına rağmen, diğer ilçeler arasında en az işsizlik sorununun yaşandığı dikkat çekmektedir. Ancak bu durum, Gökçeada ilçesinde geçimin tarıma dayalı olması ve mevsimlik istihdamın yaratılmasıyla işsizlik oranlarının çok gerçekçi olamayacağını ortaya çıkararak, ilçede eksik istihdam oranlarının yüksek çıkabileceğini ifade etmektedir.

Bu ilçelerin ve diğer ilçe merkezlerinin işsizlik sorununun giderilebilmesi, ilçelerdeki tarihi ve kültürel özelliklerin, ekonomik geçim kaynaklarının ve gelecekte kalkınmada öncelik sağlayacak alanların dikkate alınması ile belirlenecek istihdam politikalarıyla sağlanabilecektir. İlçe merkezlerindeki işsizlik oranlarının cinsiyetler açısından dağılımları ise Tablo 116’da verilmiştir.

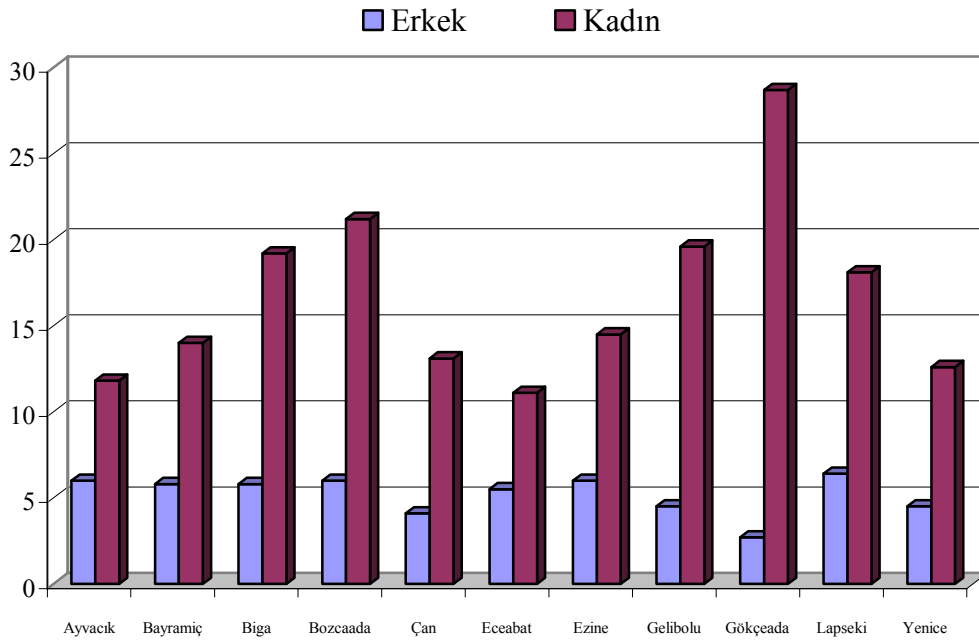
Tablo 116. İlçelerin Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları (2000)

İlçeler	Erkek			Kadın		
	İşgücü	İşsiz	İşsizlik Oranı (%)	İşgücü	İşsiz	İşsizlik Oranı (%)
Ayvacık	1.807	109	6.0	474	56	11.8
Bayramiç	3.216	188	5.8	800	112	14.0
Biga	7.004	405	5.8	1.379	265	19.2
Bozcaada	928	56	6.0	132	28	21.2
Çan	8.746	357	4.1	2.022	264	13.1
Eceabat	1.517	84	5.5	425	47	11.1
Ezine	4.464	267	6.0	677	98	14.5
Gelibolu	7.111	323	4.5	1.314	257	19.6
Gökçeada	3.711	99	2.7	275	79	28.7
Lapseki	2.139	137	6.4	409	74	18.1
Yenice	1.319	60	4.5	533	67	12.6

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale, s. 129-132’deki verilerden düzenlenmiş ve yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

İlçe merkezlerinin hepsinde erkek işgücü miktarı, kadın işgücü miktarından yüksek olup, erkeklerin işsizlik oranları, kadınların işsizlik oranlarına göre daha az çıkmaktadır. Bu durum, il genelinde erkek istihdamın kadın istihdamına göre fazla olduğunu ve kadın işgücündeki işsizlik sorununun erkeklere göre daha dikkat çekici olduğunu göstermektedir. Cinsiyetler arasındaki bu farklılıklar Grafik 91’de ayrıca verilmiştir.

Grafik 91. İlçelerin Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları (%)

Grafik 91’den de anlaşılacağı gibi, ilçe merkezlerinin hepsinde kadın işsizlerin oranı çok yüksek olup, en fazla oran %29 ile Gökçeada ilçesine aittir. En az oran ise %11 ile Eceabat ilçesinde gözlenmektedir. Erkek işsizlik oranlarının en çok olduğu ilçe %6 ile Lapseki ilçesi iken, en olduğu ilçe %3 ile Gökçeada ilçesidir. Bu grafikte en çok dikkat çeken ilçe Gökçeada ilçesi olup, erkek işgücünün hemen hemen hepsinin istihdam edildiği, buna karşılık her yüz erkekten 3’nün işsiz olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kadın işgücünün az olmasına karşılık her yüz kadından 29’unun işsiz olduğu ve istihdam edilme oranının kadınlarda, erkeklere göre daha az olduğu ortaya çıkmıştır.

Çanakkale ilindeki emek arzı, işgücüne katılım, istihdam ve işsizlik konularında, bu bölümde yapılan analizlerden hareketle, bazı tespitlerin özetlenmesi yararlı olacaktır.

- Çanakkale ilinde işgücünün (emek arzının) en önemli belirleyicisi olan işgücüne katılım oranı 1980 yılında %70 iken, 2000 yılında %62.6 oranına gerilemiştir. İşsiz kalıp, iş bulamayan hatta iş bulma ümidi olamadığı için gücenip, işgücü piyasalarından ayrılan nüfusun fazla olması, işgücüne katılım oranındaki azalmanın en önemli sebebidir.
- 2000 yılında cinsiyetler açısından işgücüne katılma oranlarını incelediğimizde ise, erkek işgücünün %76.8'i işgücüne katılırken, kadın işgücünün sadece %47.1'i işgücüne katılmaktadır. Bu durum istihdam edilme oranlarına erkek nüfusta %74, kadın nüfusta %45'lik oranlarla yansiyarak İl genelinde erkek işgücünün kadın işgücüne oranla daha fazla istihdam edildiğini ortaya çıkarmıştır.
- Çanakkale ilinde işgücünün eğitim seviyelerine göre incelenmesi sonucunda, özellikle lise altı eğitim seviyesine sahip olanların işgücü piyasalarında çoğunlukta oldukları ortaya çıkmıştır. Kentsel alanlardaki işgücü piyasalarında erkek emeğin %61.3'ü, kadın emeğin ise %39.9'u lise altı eğitim seviyesine sahipken; kırsal alanlardaki işgücü piyasalarında erkek emeğin %85.5'i, kadın emeğin %94.9'u lise altı seviyelerine sahip olmaktadır. Bu durum, özellikle kırsal alanlarda yaşayanların eğitim seviyelerinin çok düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, lise ve lise üstü eğitimin İl genelinde artış gösterme eğiliminde olması ve İl'de bulunan üniversitenin, eğitimi özendirici nitelikteki katkılarıyla Çanakkale ilinde, eğitim seviyesinin gelecek yıllarda yükselerek, işgücü piyasalarına vasıflı emek yaratacağı düşünülmektedir.
- İl genelinde istihdamın sektörlere göre dağılımına bakıldığında %56'lık payla Tarım Sektörü'nün ilk sırada yer aldığı, bunu %30.9'luk payla Hizmet, %9.2 ile Sanayi ve %3.6 ile İnşaat

Sektörleri'nin izlemekte olduğu görülmektedir. Bu durum özellikle kadın istihdamının kırsal alanlarda tarımla uğraşmalarına ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışmalarına neden olup, kadın istihdamın %71.4'nün ücretsiz aile işçilerinden meydana geldiğini ortaya çıkarmaktadır. Böylece kadınların kentsel işgücü piyasalarına giriş yapmaları zor olup, işgücüne katılım oranları düşük çıkmaktadır.

- 2000 yılında Hizmet Sektörü'nde istihdam edilme oranları yükselerek, ücretli veya yevmiyeli olarak istihdam edilenlerin oranlarının da yükselmesine neden olmuştur. Böylece ücretli veya yevmiyeli olarak çalışanların oranı İl genelinde %37.6 olup, ücretli emeğin %65'ini Hizmet Sektörü'nde çalışanlar meydana getirmiştir. Böylece bir tarım ili olan Çanakkale'nin gelecek yıllarda yerini Hizmet Sektörü'ne bırakarak, ücretli emeğin oranlarının yükselmesine neden olabilecektir.
- Son olarak, Çanakkale ilinde 2000 yılına ait işsizlik oranı %3.6 olup, bu oran erkek nüfusta %3.5, kadın nüfusta ise %3.8'dir. ancak, İl genelinde kadın nüfusun %53'ünün işgücünde olmaması ve işgücünde olmayan nüfusun %49'unun ev kadınlarından meydana gelmesi, kadınların işgücü piyasalarından uzaklaştıklarını göstermektedir. Ayrıca, istihdam edilen kadınların büyük bir kısmının Tarım Sektörü'nde çalışması, mevsimlik istihdam yarattığından İl genelinde eksik istihdam edilme oranlarının yüksek olabileceği yönündeki öngörülerini kuvvetlendirmektedir. Eksik istihdam oranlarının yüksek olması ise, işsizlik oranlarının fazla yüksek çıkmadığı izlenimini verse de aslında, işsizlik sorununun içinde değerlendirilmesi gereken önemli bir olgu olmaktadır.
- Çanakkale ilinde yerleşim yerlerine göre işsizlik oranları ise, İl merkezinde %9, ilçe merkezleri toplamında %6.8 ve köyler toplamında ise, %1.7'dir. Bu sonuçlar, köylerde tarımsal faaliyetler nedeniyle mevsimlik olarak işsizliğin az çıkabildiğini ifade etse de,

tarım dışı işsizlik oranının incelenmesiyle, bu oranın çok üstünde bir oranla karşılaşılabileceğini belirtmektedir. Kentlerde işsizlik oranlarının yüksek olması ise, tarım dışı faaliyetlerin kent merkezlerinde daha fazla görülmesinden ve köylerden kentlere göç eden işgücünün yarattığı etkiden kaynaklanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇANAKKALE İLİNDE ÇALIŞMA HAYATININ GENEL GÖRÜNÜMÜ

Çalışma, kişinin bedensel veya zihinsel olarak herhangi bir yönde emek vermesi ve bundan ekonomik, psikolojik, sosyal ve kültürel rolleri açısından doyum sağlaması durumu olup, yaşamın sürdürülmesi ve kişiliğin gelişmesi için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır (Alptekin; Demirel 2005). Çalışma kavramı ile anlatılmak istenen olguların kimi zaman içiçe girmiş olması ve işgücü, iş gibi kavramlarla özdeş anlamlar ifade etmesi bazı karışıklıklara yol açabilmektedir. Çünkü, bireylerin kişisel özelliklerine ve durumlarına göre çalışma farklılıklar gösterip, farklı amaçlarda ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle de çalışma, sadece yaşamın devamını sağlayacak bir gelir elde etmek amacını taşımayıp, bizzat çalışana haz ve hoşnutluk vererek, mal üretimi ve tüketimi şeklinde ortaya çıkmaktadır (Lordoğlu, Özkaplan, Törüner 1999: 1).

Çalışma hayatı ise, insanın ilk defa bir iş sahibi olma yani, çalışma isteği ile başlayıp, aktif çalışma sürecinden emekliliğe kadar devam eden süre (www.sosyalsiyaset.com) olup, çalışanlara ekonomik bağımsızlık, yaratıcılık güdüsüyle birlikte üretken olma, aitlik duygusu, başkaları tarafından önemsenme ve takdir edilme şeklinde psikolojik doyum kazandırmaktadır (Alptekin; Demirel 2005).

Çalışma hayatı, kişilerin eğitim düzeylerinin belirlenmesiyle başlayıp, emeklilik sürecine kadar devam ettiğinden, bu bölümde, Çanakkale ilindeki eğitim durumunun çalışma hayatına yansımından başlanarak, ücret, sendikal faaliyetler, sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği ile İl’de bulunan sivil toplum kuruluşlarının çalışma hayatındaki etkileri tespit edilebilecektir. Böylece Çanakkale ilinde çalışma hayatının genel görünümü belirlenerek, “işsizlikle mücadelede izlenen politikalar”ın nasıl uygulandığı ve İl’in istihdam yaratabilme kapasitesi ortaya çıkartılabilecektir.

1. ÖRGÜN VE YAYGIN EĞİTİM

Çalışma hayatında insani unsurların tesisi ile gerek işçi-işveren, gerekse çalışanlar arasında iyi bir diyalogun sağlanabilmesine yönelik çabaların bütünü “çalışma hayatının kalitesini” meydana getirmektedir (www.sosyalsiyaset.com). Bu nedenler çalışma hayatındaki verimliliğin ve ekonomik kalkınabilirlik düzeyinin artmasını sağlayacağından, çalışma hayatında kalitenin artırılması gerekliliği, ortaya çıkmıştır.

Çalışma hayatında kalitenin artırılabilmesinde, nitelikli işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Nitelikli işgücü ise, yaratıcılığı yüksek, sorumluluk alabilen, yetkiyi kullanabilen, sürekli gelişmeye açık, yenilikleri takip eden, esnek hareket yeteneğine sahip, analitik düşünen, astlarına yetki devredebilen, teknolojiyle barışık, katılımcı ruha sahip, grup çalışmasına ve yaşam boyu öğrenme düşüncesine yatkın, geniş bir alana yayılmış uzmanlık ve işbirlikçi yaklaşıma sahip olan kişilerden meydana gelmektedir (Keser 2004).

Yeterli ve istenen düzeyde bilgi, beceri ve yeteneklerle donanmış nitelikli işgücü aktif roller alarak, çalışma hayatında kalitenin artırılmasını sağlamak için, iş kazalarının azaldığı, katılımcı yönetim anlayışının sergilendiği, yatay-dikey ve çapraz iletişim mekanizmalarının arzu edildiği şekliyle işlediği, üretimde fire oranlarının azaldığı, maliyetlerde düşüşlerin sağlandığı seviyenin yakalanmasında “eğitim faaliyetlerinin” önemli etki yarattığı ortaya çıkmaktadır. Eğitim faaliyetlerinin sonucu olarak verimlilik, kalite ve istihdamın artması firmaların gelişmesine ve rekabet güçlerinin artmasına yol açacaktır. Bu nedenle büyüme ve istihdam ile çalışma hayatında kalite sorunlarına getirilecek temel çözümler, stratejiler olarak “sürekli eğitim” faktöründen geçmektedir (Kaymaz 2003).

Çalışma hayatında kalitenin artırılmasının temelini eğitim faaliyetlerinin oluşturması nedeniyle, Çanakkale ilinde çalışma hayatının incelenebilmesinde öncelikle, örgün ve yaygın eğitim konusu işlenecektir.

Eğitim, kişilerin belirli konularda bilgi, beceri ve deneyim kazanmalarını sağlamak üzere yetiştirilme ve geliştirilmelerine yönelik dzenli faaliyetlerin bütünüdür (Seyidoğlu 1999: 147). Eğitim faaliyetlerinin, eğitilen kişiler üzerinde birçok etki yarattığı ve eğitilen kişilerin sosyal, psikolojik, ekonomik ve toplumsal yönlerinde gelişme sağladığı göz önüne alınırsa, eğitim şu amaçlardan meydana gelmelidir (Duygulu 2004):

- Eğitim, eğitilenin duygu, düşünce ve sorunlarını anlatabilmesi için ona, iletişim yeterliliği kazandırmalıdır.
- Eğitim, eğitilen kişinin diğer insanlarla olumlu ilişkiler kurabilmesi için ona, işbirliği yeterliliği kazandırmalıdır.
- Eğitim, eğitilen kişinin sorunlarını çözebilmesi ve ona beceriler kazandırabilmesi için öğrenme ve araştırma yeterliliği kazandırmalıdır.
- Eğitim, eğitilen kişinin kendi kendine bakabilmesi için ona, sağlıklı yaşama yeteneği kazandırmalıdır.
- Eğitim, eğitilen kişinin bir mesleği seçebilmesi, mesleği başarıyla yürütebilmesi için ona, üretim yeterliliği kazandırmalıdır.

Milli Eğitim Temel Kanunu⁵ ile “Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Yapısı” da belirlenerek, kanunun ikinci kısmında, ayrıca hükme bağlanmıştır. Buna göre, “Türk Milli Eğitim Sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden kurulur”(METK Madde 18). Bu hüküm, aynı kanunun 17. maddesindeki “Milli Eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarından değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır” hükmüyle, ayrıca açıklanmıştır.

⁵ Bu amaçların yerine getirilebilmesi ve sağlıklı bir eğitim sisteminin uygulanabilmesi için, 14 Haziran 1973 tarihinde 1739 sayılı “Milli Eğitim Temel Kanunu” yürürlüğe girmiştir. 11 Kasım 2004 tarihinde yapılan son değişikliklerle halen yürürlükte olan “bu Kanun, Türk Milli Eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve Devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğu içinde kapsar” (METK Madde 1).

Milli Eğitim Temel Kanunu ile belirlenen Türk Eğitim Sisteminden “örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim kurumlarını kapsar” iken, “yaygın eğitim, örgün eğitim yanında ve dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü” kapsamaktadır (METK Madde 18). Çanakkale ilindeki eğitim durumunun incelenebilmesi, örgün ve yaygın eğitimin ayrı ayrı ele alınmasını gerektirmektedir.

1.1. Örgün Eğitim

Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarının vermiş olduğu eğitimleri kapsamaktadır. Bu kurumların kapsamları, amaç ve görevleri ile kuruluş şekilleri yine Milli Eğitim Temel Kanunu’nda düzenlenmiştir.

Örgün eğitime ilişkin istatistiki verileri DİE (18 Kasım 2005 tarihi itibariyle, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu ile “T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu” adını almıştır.) Eğitim, Kültür ve Spor İstatistikleri Şubesi tarafından hazırlanan Milli Eğitim İstatistiklerinden elde etmek mümkündür. Buna göre, Çanakkale iline ait 2001-2002 öğretim yılındaki okullaşma oranı Tablo 117’de verilmiştir.

Tablo 117. Okullaşma Oranı (2001-2002 Öğretim Yılı)

Eğitim Düzeyi	Okullaşma Oranı (%)	Toplam	Erkek	Kadın
İlköğretim	Brüt	104.03	105.78	102.17
	Net	98.84	99.77	97.86
Ortaöğretim	Brüt	83.92	88.13	79.35
	Net	57.44	57.87	56.98

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2001-2002, s.7’deki verilerden düzenlenmiştir.

DİE tarafından hesaplanan okullaşma oranı, “eğitimdeki genel katılım düzeyini belirleyen bir göstergedir.” (DİE 2004: XXII) Bu oran, brüt ve net olmak üzere iki şekilde belirlenmektedir. Brüt okullaşma oranı, ilgili öğrenim türündeki toplam öğrenci sayısının, ait olduğu öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesiyle elde edilirken; net okullaşma oranı ise, ilgili öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan öğrencilerin, ait olduğu öğrenim

türündeki teorik yaş grubunda bulunan toplam nüfusa oranlanmasıyla elde edilmektedir. Buradaki teorik yaş, öğrencilerin öğrenimlerini bitirdiği yaş baz alınarak; ilköğretimde 6-13, ortaöğretimde 14-16 ve yüksek öğretimde 17-21 yaş olarak kabul edilmiştir (DİE 2004: XIV).

Tablo 117'ye göre Çanakkale ilinde, 2001-2002 öğretim yılı brüt okullaşma oranı, ilköğretimde %104 iken, ortaöğretimde yaklaşık %84'tür. Bu sonuçlardan, eğitimdeki genel katılım düzeyinin ilköğretimde, ortaöğretime göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak daha doğru sonuçların elde edilebilmesi net okullaşma oranlarının incelenmesiyle olmaktadır. Buna göre Çanakkale ilindeki net okullaşma oranı, ilköğretimde yaklaşık %99, ortaöğretimde ise %57'dir. Türkiye genelinde net okullaşma oranlarına baktığımızda aynı dönemde, ilköğretim net okullaşma oranı yaklaşık %90 iken, ortaöğretim net okullaşma oranı %43'tür (DİE 2004: 3). Bu durum Çanakkale ilinin, her iki eğitim düzeyinde de net okullaşma oranlarında, Türkiye ortalamasının üzerinde paylara sahip olup, İl genelinde eğitimdeki genel katılım düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Çanakkale ilinde 2001-2002 öğretim yılı başı itibariyle yerleşim yerine ve eğitim düzeyine göre okul, şube, öğrenci ve öğretmen sayıları ise, Tablo 118'de verilmiştir.

Tablo 118. Yerleşim Yeri ve Eğitim Düzeyine Göre Okul, Şube, Öğrenci ve Öğretmen Sayısı (2001-2002 Öğretim Yılı Başı)

T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Eğitim Düzeyi		Toplam			Şehir			Köy		
		T	E	K	T	E	K	T	E	K
İlköğretim	Okul	200	-	-	74	-	-	126	-	-
	Şube	1980	-	-	1076	-	-	904	-	-
	Öğrenci	52172	27250	24922	33535	17552	15983	18637	9698	8939
	Öğret.	2632	1550	1082	1462	865	597	1170	685	485
Genel Ortaöğretim	Okul	24	-	-	17	-	-	7	-	-
	Şube	310	-	-	272	-	-	38	-	-
	Öğrenci	9977	5137	4840	9327	4781	4546	650	356	294
	Öğret.	440	254	186	365	209	156	75	45	30
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Okul	51	-	-	47	-	-	4	-	-
	Şube	328	-	-	312	-	-	16	-	-
	Öğrenci	7681	4512	3169	7437	4355	3082	244	157	87
	Öğret.	682	424	258	651	402	249	31	22	9

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri 2001-2002 s.60'daki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 118'e göre, Çanakkale ilinde bulunan ilköğretim okulu sayısı 200 adet olup, bunun 74'ü şehirde 126'sı ise köylerde bulunmaktadır. Ortaöğretim okul sayıları ise genel ortaöğretimde 24 adet okul bulunurken, mesleki ve teknik

ortaöğretimde 51 adet okul mevcuttur. Bu okulların büyük bir kısmı şehirde yer almaktadır. Bu nedenle, ilköğretimini bitiren öğrenciler ortaöğretimlerini tamamlayabilmek amacıyla köylerden ilçe merkezlerine veya il merkezine gelip, öğretimlerini gerçekleştirmektedirler. Bu durum özellikle okulların açık olduğu eğitim-öğretim dönemlerinde kentsel alanlarda bulunan küçük esnafın ekonomik yönden gelişimine katkı sağlayabilmektedir. Çanakkale ilinde ilköğretim ve ortaöğretimde okuyan öğrencilerin sayılarını incelediğimizde ise, 52.172 kişinin ilköğretimde, 9.977 kişinin genel ortaöğretimde ve 7.681 kişinin de mesleki ve teknik ortaöğretimde okuduğu Tablo 118'den anlaşılmaktadır. İl genelinde ilköğretimde okuyan öğrencilerin, ortaöğretimde okuyan öğrencilere göre çok fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum şehir ve köy alanlarında da böyle olup, köy alanlarına göre kentsel alanlarda öğrenci sayılarının daha çok olduğu dikkat çekmiştir. Köylerde, 126 adet ilköğretim okulunun bulunmasına karşılık kırsal alanlardaki ilköğretim öğrenci sayısı 18.637 kişi olup, kentsel alandaki öğrenci sayısına göre çok az paya sahip olmaktadır. Ayrıca 1997-1998 yılında uygulanan ilköğretim eğitimi, bu dönemden önceki ortaokul eğitimini içerdiğinden ilköğretimde okuyan öğrencilerin sayıları, ortaöğretimde okuyanlara oranla daha fazla çıkmaktadır. Tablo 118'de tespit edilen genel ortaöğretim ile mesleki ve teknik ortaöğretim okul sayıları ve bu okullarda okuyan öğrenci sayılarının ayrıntılı verileri Tablo 119 ve 120'de verilmiştir.

Tablo 119. Yerleşim Yerine Göre Ortaöğretim Okul Sayıları (2001-2002 Öğretim Yılı Başı)

Okul Türü	Okul Sayıları		
	Toplam	Şehir	Köy
GENEL LİSELER			
<i>RESMİ OKULLAR</i>			
Lise	16	9	7
Anadolu Lisesi	4	4	-
Fen Lisesi	1	1	-
Anadolu Öğretmen Lisesi	1	1	-
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	1	1	-
<i>ÖZEL OKULLAR</i>			
Lise	1	1	-
MESLEKİ VE TEKNİK LİSELER			
Erkek Teknik Öğretim	14	12	2
Kız Teknik Öğretim	11	10	1
Ticaret ve Turizm Öğretimi	11	10	1
Din Öğretimi	11	11	-
Sağlık Eğitimi	4	4	-

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, s. 160-261 arasındaki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 119’da genel liseler arasında 16 adet düz lise bulunmakta olup, bunun 9’u şehirde, 7’si köyde bulunmaktadır. Mesleki ve teknik liseler olarak ise, İl genelinde 14 adet erkek teknik öğretim, 11’er adet kız teknik, ticaret ve turizm ile din öğretimi, 4 adet de sağlık eğitimi veren okul bulunmaktadır. Bu okulların hemen hemen hepsi kentsel alanlarda bulunduğundan özellikle köy nüfusu kentsel alanlarda eğitim imkânı bulabilmektedir.

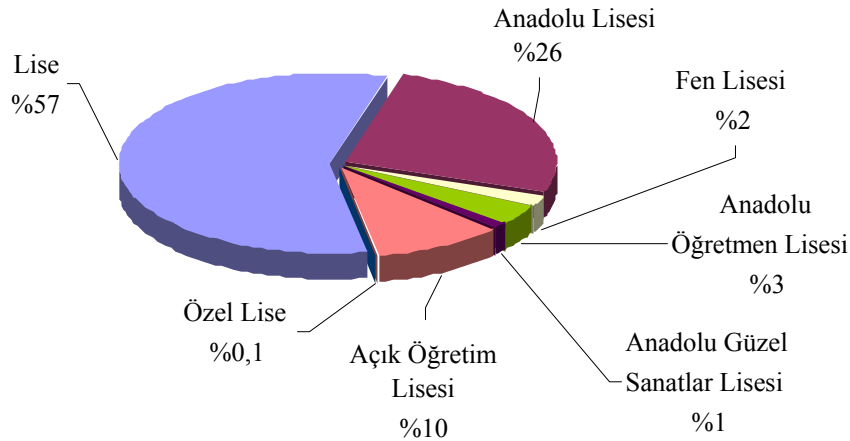
Tablo 120. Yerleşim Yerine Göre Ortaöğretim Öğrenci Sayıları (2001-2002 Öğretim Yılı Başı)

Okul Türü	Cinsiyet	Toplam	Şehir	Köy	
GENEL LİSELER					
<i>RESMİ OKULLAR</i>		(%)	Sayı		
Lise	T	57,0	5643	4993	650
	E	53,9	2767	2411	356
	K	59,4	2876	2582	294
Anadolu Lisesi	T	26,0	2598	2598	-
	E	24,9	1279	1279	-
	K	27,3	1319	1319	-
Fen Lisesi	T	2,0	226	226	-
	E	2,8	144	144	-
	K	1,7	82	82	-
Anadolu Öğretmen Lisesi	T	3,5	349	349	-
	E	5,5	285	285	-
	K	1,3	64	64	-
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	T	1,1	108	108	-
	E	0,5	26	26	-
	K	1,7	82	82	-
Açık Öğretim Lisesi	T	10,0	969	969	-
	E	11,7	599	599	-
	K	7,6	370	370	-
<i>ÖZEL OKULLAR</i>		(%)	Sayı		
Lise	T	0,1	84	84	-
	E	0,7	37	37	-
	K	1,0	47	47	-
GENEL LİSELER TOPLAMI	T	100,0	9977	9327	650
	E	100,0	5137	4781	356
	K	100,0	4840	4546	294
MESLEKİ VE TEKNİK LİSELER					
Erkek Teknik Öğretim	T	35,7	2739	2618	121
	E	58,4	2636	2554	82
	K	3,3	103	64	39
Kız Teknik Öğretim	T	16,2	1244	1152	92
	E	3,7	165	110	55
	K	34,0	1079	1042	37
Ticaret ve Turizm Öğretimi	T	35,4	2719	2688	31
	E	30,2	1361	1341	20
	K	42,9	1358	1347	11
Din Öğretimi	T	5,0	383	383	-
	E	4,9	219	219	-
	K	5,2	164	164	-
Sağlık Eğitimi	T	7,8	596	596	-
	E	2,9	131	131	-
	K	14,7	465	465	-
MESLEKİ VE TEKNİK LİSELER TOPLAMI	T	100,0	7681	7437	244
	E	100,0	4512	4355	157
	K	100,0	3169	3082	87

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistiği s.160-261’deki verilerden düzenlenmiştir.

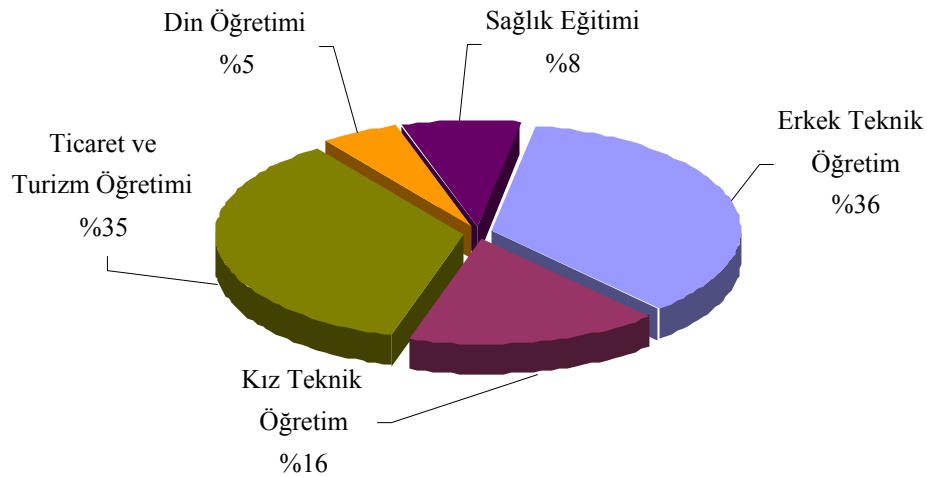
Tablo 120’de ise, ortaöğretimde okuyan öğrencilerin okudukları okul türlerine göre dağılımları verilmiştir. Buna göre, genel liselerde okuyan öğrenci sayısı, mesleki ve teknik liselerde okuyan öğrenci sayılarına göre fazla olup, ortaöğretimde okuyanların büyük bir çoğunluğu şehir merkezlerinde eğitim almaktadır. Köylerde düz lise, erkek teknik, kız teknik ile ticaret ve turizm liseleri mevcut olup, toplam 894 öğrenci eğitim almaktadır. Cinsiyet açısından incelediğimizde ise, her iki yerleşim yerinde de gerek genel liselerde gerekse, mesleki ve teknik liselerde erkek nüfusun kadın nüfusa göre daha fazla olduğu görülmektedir. Genel liseler ile Mesleki ve teknik liselerde okuyan öğrencilerin, okul türlerine göre dağılım yüzdeleri Grafik 92 ve 93’te ayrıca verilmiştir.

Grafik 92. Genel Liselerde Okuyan Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Grafik 92’ye göre Çanakkale ilinde genel lisede okuyanların %57’si düz liselerde okurken, %26’sı Anadolu liselerinde, %10’u ise Açık öğretim lisesinde okumaktadır. Diğer liselerde okuyanların payı %1 ile %3 oranında değişim gösterir iken, özel lisede okuyanların payı %0,1 ile en az düzeydedir.

Grafik 93. Mesleki ve Teknik Liselerdeki Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Grafik 93'te ise, Mesleki ve teknik liselerde okuyan öğrencilerin okul türlerine göre payları verilmiştir. Buna göre, Çanakkale il genelinde mesleki ve teknik liselerde okuyan öğrencilerin %36'sı erkek teknik liselerinde okur iken, %35'i ticaret ve turizm liselerinde okumaktadır. Bu liseleri %16 ile kız teknik liseleri takip ederken, %8'ini sağlık, %5'ini ise din eğitimi alan öğrenciler oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, Çanakkale il genelinde genel liseler içinde en çok düz liseler tercih edilirken, mesleki ve teknik liseler içinde en çok erkek teknik, ticaret ve turizm liseleri ile kız teknik liseleri tercih edilmektedir. Ancak il genelinde okuyan öğrencilerin 2001-2002 öğretim yılı başı itibarıyla %57'si genel liselerde okumayı tercih etmiştir. Bu durum, düz lise mezunu olarak, üniversite sınavlarını kazanabilme durumunu ifade etse de, il genelinde mesleki ve teknik liselere olan talep, işgücü piyasalarında özellikle ara eleman niteliğindeki işgücünün artmasını sağlamaktadır. Çanakkale ilindeki okul, öğrenci ve öğretmen sayılarının ilçelere göre dağılımları ise, Çanakkale İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü tarafından hazırlanan 2003 yılı Çanakkale İli Ekonomik ve Ticari Durum Hakkındaki Raporundan elde edilmiştir.

Tablo 121. Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayılarının İlçe Merkezlerine Dağılımı (2003)

Yerleşim Yeri/Okul Türü	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
İL MERKEZİ			
İlköğretim	36	11.611	630
Lise veya Dengi Okullar	14	5.673	411
<i>Toplam</i>	<i>50</i>	<i>17.284</i>	<i>1.041</i>
AYVACIK			
İlköğretim	15	3.583	158
Lise veya Dengi Okullar	4	391	52
<i>Toplam</i>	<i>19</i>	<i>3.974</i>	<i>210</i>
BAYRAMIÇ			
İlköğretim	18	3.083	182
Lise veya Dengi Okullar	3	636	42
<i>Toplam</i>	<i>21</i>	<i>3.719</i>	<i>224</i>
BİGA			
İlköğretim	34	8.359	390
Lise veya Dengi Okullar	9	3.024	189
<i>Toplam</i>	<i>43</i>	<i>11.383</i>	<i>579</i>
BOZCAADA			
İlköğretim	11	219	16
Lise veya Dengi Okullar	1	39	10
<i>Toplam</i>	<i>12</i>	<i>258</i>	<i>26</i>
ÇAN			
İlköğretim	20	5.539	287
Lise veya Dengi Okullar	6	2.451	134
<i>Toplam</i>	<i>26</i>	<i>7.990</i>	<i>421</i>
ECEABAT			
İlköğretim	6	954	65
Lise veya Dengi Okullar	1	190	25
<i>Toplam</i>	<i>7</i>	<i>1.144</i>	<i>90</i>
EZİNE			
İlköğretim	23	3.706	198
Lise veya Dengi Okullar	4	705	49
<i>Toplam</i>	<i>27</i>	<i>4.411</i>	<i>247</i>
GELİBOLU			
İlköğretim	23	4.830	256
Lise veya Dengi Okullar	8	1.922	113
<i>Toplam</i>	<i>31</i>	<i>6.752</i>	<i>369</i>
GÖKÇEADA			
İlköğretim	4	794	31
Lise veya Dengi Okullar	3	620	70
<i>Toplam</i>	<i>7</i>	<i>1.414</i>	<i>101</i>
LAPSEKİ			
İlköğretim	14	2.795	170
Lise veya Dengi Okullar	3	331	37
<i>Toplam</i>	<i>17</i>	<i>3.126</i>	<i>207</i>
YENİCE			
İlköğretim	23	4.143	183
Lise veya Dengi Okullar	5	807	70
<i>Toplam</i>	<i>28</i>	<i>4.950</i>	<i>253</i>
İL TOPLAMI			
<i>İlköğretim</i>	<i>227</i>	<i>49.616</i>	<i>2.566</i>
<i>Lise veya Dengi Okullar</i>	<i>61</i>	<i>16.789</i>	<i>1.202</i>
<i>Toplam</i>	<i>288</i>	<i>66.405</i>	<i>3.768</i>

Kaynak: Çanakkale İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü Ekonomik Durum Raporu s.8'deki verilerinden düzenlenmiştir.

Tablo 121’de Çanakkale ilçe merkezlerindeki okul, öğrenci ve öğretmen sayıları verilmiştir. Buna göre İl merkezinde, toplam 50 okulda 17.284 öğrenci okumaktadır. 2003 yılında İl merkezinden sonra en çok okul ve öğrenci sayısı Biga ilçe merkezinde olup, bunu Çan ve Gelibolu ilçe merkezleri izlemektedir. Ancak İl merkezi ve Biga ilçe merkezinin dışındaki ilçe merkezlerinde, okul sayısının fazlalığı, öğrenci ve öğretmen sayılarının ise, azlığı dikkat çekmektedir. Buna karşılık, Tablo 118’deki 2001-2002 öğretim yılı başı verileriyle karşılaştırmanın yapılması sonucunda, özellikle ilköğretimde okul, öğrenci ve öğretmen sayılarının arttığı gözlenmiştir. Bu durum il genelinde, eğitime verilen önemin ve eğitime yapılan yatırımların zaman içinde arttığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Çanakkale ilinde eğitimin başarısını, ortaöğretimini bitirenlerin üniversite sınavına girerek, fakülte veya yüksek okula yerleştirilme oranlarıyla ölçmek mümkündür. Bu nedenle 2001-2002 öğretim yılında ÖSS’ye giren öğrenci sayıları ve sınavı kazananların fakülte veya yüksek okullara yerleştirilme oranları Tablo 122’de verilmiştir.

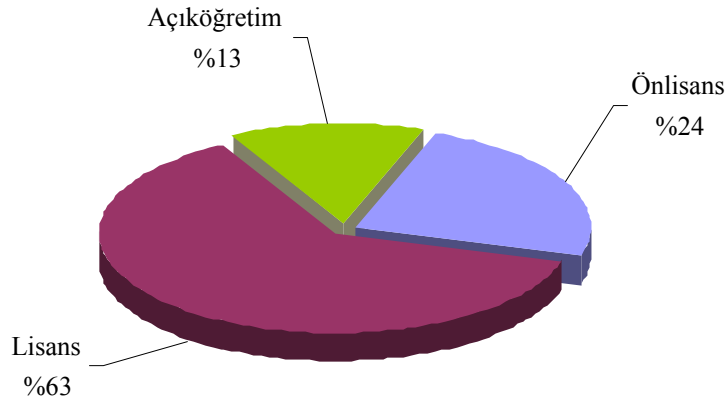
Tablo 122. ÖSS Sonucuna Göre Fakülte ve Yüksekokula Yerleşme Oranı (2001-2002)

ÖSS’ye Giren Öğrenci Sayısı	Fakülte ve Yüksekokula Yerleşen Öğrenci							
	Toplam	(%)	Önlisans	(%)	Lisans	(%)	Açıköğretim	(%)
3.088	769	24,90	184	23,93	483	62,81	102	13,26

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2001-2002 s.40’taki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 122’ye göre Çanakkale il genelinde, 2001-2002 öğretim yılı içinde 3.088 öğrenci ÖSS’ye girmiş ve yaklaşık %25’lik bir başarı ile fakülte ve yüksek okullara yerleştirilmişlerdir. Fakülte, yüksek okul veya açık öğretime yerleştirilen öğrenci sayılarının dağılımı ise, Grafik 94’te daha net anlaşılabilir.

Grafik 94. Fakülte, Yüksekokul ve Açıköğretime Yerleştirilme Oranı (2001-2002)

Çanakkale il genelinde ÖSS'yi kazananların %63'ü Lisans'a, %24'ü Önlisans'a ve %13'ü de Açıköğretim'e yerleştirilmişlerdir. Bu durum İl genelinde, lisans programlarına yerleştirilme oranının fazla olduğunu ifade etmektedir. Kısaca, ÖSS'yi kazanma ve yerleştirilme oranı az olsa da, lisans programlarına yerleştirilme oranı fazladır. Böylece İl nüfusunun yüksek öğretime verdiği önem ve yüksek öğretime yerleştirilme kapasitesi ortaya çıkmıştır. Ancak, yüksek öğretim programlarına daha fazla öğrencinin yerleştirilebilmesi için, toplam yerleştirilen öğrenci sayılarında artışların sağlanması ve ortaöğretimde verilecek eğitimin bu amaca göre geliştirilmesinin, önemi anlaşılmaktadır. Çanakkale ilinde örgün eğitim olarak yüksek öğretim durumunun da incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, Çanakkale ilinde bulunan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin istatistikleri Tablo 123'te verilmiştir.

Tablo 123. Yüksek Öğretim Kurumunda Öğretim Elemanı, Öğrenci ve Mezun Sayısı

Öğretim Yılı	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Fakülte ve Yüksekokul	18	19	21	22	22	22
Kadrolu Öğretim Elemanı	400	444	499	678	757	798
Önlisans ve Lisans Öğrenci Sayıları	10.144	11.212	12.093	13.902	15.412	17.028
Mezun Olan Öğrenci Sayıları	2.181	2.498	2.975	3.257	3.484	3.500

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri 2001-2002, s. 35'teki verilerden ve www.comu.edu.tr/inner_pages/genel_bilgiler/istatistikler/yillara_gore_ogrenci.php (18.12.2005) sitesindeki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 123'te yıllar itibariyle fakülte ve yüksek okul sayıları ile öğretim elemanı ve öğrenci sayıları verilmiştir. Buna göre Çanakkale il genelinde, 1999-2000 öğretim yılında 18 fakülte ve yüksek okul bulunur iken, 2004-2005 öğretim yılında bu sayı 22 öğretim kurumuna çıkmıştır. Bununla birlikte kadrolu öğretim elemanı sayısı da artış göstererek, 400 kişiden 798 kişiye çıkmıştır. Bu durum, üniversitenin yıllar içinde daha çok gelişme gösterdiğini ve daha fazla eğitim verebilmek amacıyla kapasitesini artırma eğiliminde olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Yıllar içinde öğrenci kapasitesini de arttıran üniversite, 2004-2005 öğretim yılında 17.028 öğrenciye eğitim vermiş ve aynı dönem 3.500 öğrenciyi mezun etmiştir. Bu öğrencilerin gerek Çanakkale ilinden gerekse, diğer illerden yüksek öğrenimlerini tamamlayabilmek amacıyla, İl'e gelmeleri ve geçici olarak ikametgâh etmeleri İl'in ekonomisine büyük katkılar sağlayarak, çeşitli kültüre sahip insanların birbirleriyle iletişim kurmasıyla kültür aşılmasına neden olarak, İl'in kültürel anlamdaki gelişmesine de katkı sağlayabilecektir. Ayrıca öğrenim görmek amacıyla gelen kişilerin, İl'in tarihi ve kültürel yapısından etkilenmesiyle ve ekonomik açıdan geçimini sağlayabileceği istihdam alanlarının varlığını tespit etmesiyle, mezun olduktan sonra sürekli ikamet etmeyi düşünerek, İl ekonomisine katkı sağlayabilecektir. Ancak bu durum, göçün fazla olmasına neden olabileceğinden, istihdam yaratma politikaları, İl'de yaşayan mevcut işsizlerin de varlığı göz önünde tutularak yapılmalıdır.

Sonuç olarak, Çanakkale ilinde örgün eğitime çok fazla önem verilmekte ve eğitim düzeyinin mümkün olabilecek en üst seviyelerinde olabilmesi hedeflenmektedir. Bu durum, İl genelinde özellikle işgücü piyasalarında eğitime verilen önemle birlikte artış göstermiş ve yaygın eğitime de ayrıca önem verilmiştir. Bu nedenle, yaygın eğitim faaliyetlerinin ayrıntılarının incelenmesi, işgücü piyasaları açısından daha fazla önemli olmaktadır.

1.2. Yaygın Eğitim

“Yaygın eğitim toplumun ihtiyaçlarını; fertlerin ilgi, istek ve hizmet anlayışlarına göre farklı yönlerden dinamik hale getirmek amacıyla onlara belli programlar halinde sunulan bir eğitim faaliyetidir.” (<http://cygm.meb.gov.tr>).

Milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş yahut herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademededen çıkmış vatandaşlara yönelik olan yaygın eğitimin, kapsam, amaç ve görevleri ile kuruluş ve koordinasyonu 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun üçüncü bölümünde düzenlenmiştir.

Ülkemizde eğitim düzeyindeki seviyenin düşük olması ve okur-yazar olmayanların sayıca fazla olması, geniş kitlelerin genel ve mesleki eğitim eksikliklerini giderici, yenileyici ve geliştirici olarak, kişileri değişen şartlara uymalarını sağlayıcı, kentleşme, endüstrileşme, tarım vb. alanlarda ileri teknolojinin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatılmaları için genel ve mesleki teknik eğitim programları ile çeşitli amaçlara yönelik eğitsel etkinliklerin düzenlenmesi yoluna gidilmesi, yaygın eğitimin yeri ve önemini açık şekilde ortaya koymaktadır (<http://cygm.meb.gov.tr>). Bu nedenle yaygın eğitim, çoğu zaman mesleki eğitim ile karıştırılmaktadır. Oysa mesleki eğitim, yaygın eğitim şekillerinden biri olup, bir mesleğin gerektirdiği beceriyi kazandırabilmek için çoğunlukla uygulamalı olarak iş başında yapılan ve belirli programa bağlı olarak yürütülen eğitim faaliyetleridir (Seyidoğlu 1999: 403). Mesleki eğitim, adından da anlaşılabilir gibi, işgücü piyasalarında meslek edinebilmek amacıyla uygulanan eğitim faaliyetleri olup, Çanakkale ilindeki çalışma hayatının biçimlenmesinde önemli bir role sahiptir.

Çanakkale ili yaygın eğitim istatistikleri, Çanakkale ilindeki ilgili kurumlardan ve 2001-2002 öğretim yılı DİE Yaygın Eğitim İstatistiklerinden elde edilmiştir. Buna göre, 2001-2002 öğretim yılı içinde, Çanakkale ilindeki eğitim kurumlarına göre kurum, kursiyer ve öğretmen sayıları Tablo 124'te verilmiştir.

Tablo 124. Eğitim Kurumuna Göre Kurum, Kursiyer ve Öğretmen Sayıları (2001-2002 Öğretim Yılı)
T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Eğitim Kurumu	Kurum Sayısı	Devam Eden Kursiyer Sayısı			Öğretmen Sayısı		
		T	E	K	T	E	K
Pratik Kız Sanat Okulu	7	506	-	506	-	-	-
Halk Eğitim Merkezi	12	8794	4142	4652	59	19	40
Çıraklık Eğitim Merkezi	8	5226	5226	-	68	65	3
Özel Kurslar	23	5509	4118	1391	86	82	4
Özel Dershaneler	16	4572	2374	2198	117	73	44
Meslek Kursları	-	503	412	91	-	-	-
Kur'an Kursları	18	513	39	474	24	2	22
TOPLAM	84	25623	16311	9312	354	241	113

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, s.15'teki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 124'e göre, Çanakkale il genelinde, 7 adet pratik kız sanat okulu, 12 adet halk eğitim merkezi, 8 adet çıraklık eğitim merkezi, 23 adet özel kurs, 16 adet özel dersane ve 18 adet kur'an kursu olmak üzere toplam 84 adet kurumda yaygın eğitim faaliyetleri yapılmaktadır. Bu eğitim kurumlarına 2001-2002 öğretim yılında devam eden kursiyer sayısı toplam 25.623 kişi olup, bunun 16.311 kişisi erkek nüfustan meydana gelmektedir. İl genelinde toplam 8.794 kişi halk eğitim merkezlerine giderek, en fazla tercih edilen yaygın eğitim kurumunu meydana getirmektedir. Ancak cinsiyetler açısından hangi eğitim kurumunun daha çok tercih edildiğine bakacak olursak; erkeklerde çıraklık eğitim merkezinin, kadınlarda ise halk eğitim merkezinin tercih edildiği görülmektedir. Bunun en önemli nedeni, Çanakkale ili kadın nüfusunun genellikle ev kadınlarından meydana gelmesi ve el sanatlarının halk eğitim merkezlerinde fazla uygulanmasından kaynaklanabilmektedir. İşgücü piyasaları açısından bu eğitim kurumlarında verilen kursların nitelikleri ayrı ayrı incelenecektir.

1.2.1. Pratik Kız Sanat Okulu

“Örgün eğitim sistemini tamamlamış veya herhangi bir kademesinden ayrılmış veya bu sisteme hiç girmemiş genç kız ve kadınlara; ev ve aile yönetimi bilgi ve becerileri kazandıran değişik süre ve kademeli kurs programlarıyla meslek eğitimi veren ve ilgileri doğrultusunda meslek sahibi olmalarını sağlayan

okullardır. Kız meslek liselerine bağlı olarak faaliyet gösterdikleri gibi bağımsız olarak faaliyet gösterenleri de vardır.” (DİE 2005: VIII).

Çanakkale il genelinde pratik kız sanat okulları, İl merkezi, Biga, Çan, Gelibolu ve Ezine ilçe merkezlerinde kız teknik öğretim okullarının bünyesinde faaliyet göstermekte olup, 2001-2002 öğretim yılında İl genelinde açılan kurs türleri, kurs sayıları ve kursiyer sayıları Tablo 125’te verilmiştir.

Tablo 125. Pratik Kız Sanat Okulu’nda Açılan Kurs Türüne Göre Kurs ve Kursiyer Sayıları (2001-2002 Öğretim Yılı) T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Kurs ve Kursiyer Sayıları	Giyim	Nakış	Halicilik	Resim	Toplam
Kurs Sayısı	13	10	7	3	33
Başlayan Kursiyer Sayısı	240	137	135	68	580
Devam Eden Kursiyer Sayısı	202	119	125	60	506
Bitiren Kursiyer Sayısı	193	116	111	55	475

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, s. 28-32’deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 125’ten de anlaşılacağı gibi, Çanakkale ilinde 2001-2002 öğretim yılında, pratik kız sanat okullarında toplam 33 kurs açılmıştır. Bu kursların 13’ü giyim, 10’u nakış, 7’si halıcılık ve 3’ü resim kurslarından meydana gelmiştir. Bu kurslara İl genelinde toplam 580 kişi başlamış, 506 kişi öğretim yılı içinde devam etmiş ve 475 kişi öğretim yılı içinde kursları bitirmişlerdir.

Açılan kurs türlerine göre, kursları bitiren kursiyerlerin eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 126’da, yaş gruplarına göre dağılımları ise Tablo 127’de verilmiştir.

Tablo 126. Pratik Kız Sanat Okulu’ndaki Kursları Bitirenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları (2001-2002)

Eğitim Durumu	Giyim	Nakış	Halicilik	Resim
Okuma-yazma Bilip Okul Bitirmeyen	2	-	-	5
İlkokul	42	53	39	12
İlköğretim (Ortaokul)	45	16	14	18
Lise	61	20	43	14
Lise Dengi Meslek Okulu	27	23	8	3
Yüksek Öğretim	16	4	7	3
Toplam	193	116	111	55

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, s.28-32’deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 126'ya göre, pratik kız sanat okullarında açılan giyim kurslarını 193 kişi bitirmiş ve bunların 61 kişisi lise mezunlarını oluşturmuştur. Bunun yanı sıra, nakış kurslarını bitirenlerin 53 kişisi ilkokul mezunu, halıcılık kurslarını bitirenlerin 43 kişisi lise, resim kurslarını bitirenlerin 18 kişisi ise ilköğretim mezunudur. Ayrıca yüksek öğretim mezunu olanlar arasında 16 kişinin giyim kurslarını bitirmiştir.

Tablo 127. Pratik Kız Sanat Okulu'ndaki Kursları Bitirenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımları (2001-2002)

Yaş Grubu	Giyim	Nakış	Halıcılık	Resim
6-14	4	-	-	-
15-22	48	40	15	9
23-44	94	71	68	32
45+	47	5	28	14
Toplam	193	116	111	55

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, s. 28-32'deki verilerden düzenlenmiştir.

Pratik kız sanat okulunda 2001-2002 öğretim yılı içinde açılan kursları bitirenlerin yaş gruplarına göre dağılımlarına baktığımızda ise, en çok 23-44 yaş grubunda bulunan çalışma çağı içindeki kişilerin bu kurslara katıldığı Tablo 127'den anlaşılabilir.

1.2.2. Halk Eğitim Merkezi

Cumhuriyetin ilk yıllarında okuma-yazma bilmeyen hiç kimsenin kalmaması amacıyla, yeni yönetim düzenini geniş halk kitlelerine duyurmak ve benimsetmek amacıyla güden halk eğitim faaliyetleri, günümüzde istihdam ve eğitim amaçlı yeni yaygın eğitim modelleriyle faaliyetlerini devam ettirmektedir.

Gelişmiş veya gelişmekte olan hemen her ülkede halk eğitimi, eğitim sisteminin alt sistemi olarak kabul edilmekte olup, toplumun ve bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılama girişimlerinin halk eğitimi alanında yaygınlaştığı; yetişkin nüfusa ulusal düzeyde düzenlenmiş ve iyi desteklenmiş halk eğitimi hizmetleri sunulmasının, toplumsal ve ekonomik olduğu kadar, kültürel nedenlerle de ulusal eğitim politikalarının temel bir parçası haline geldiği, bu anlayışın giderek hızla

yaygınlaştığı gözlenmektedir (www.geocities.com). Bu nedenle, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü taşra teşkilatı olan Halk Eğitim Merkezlerinde, kişilerin ilgi, istek, yetenek, beklenti ve taleplerine göre mesleki ve sosyal kültürel amaçlı kurslar açılmaktadır.

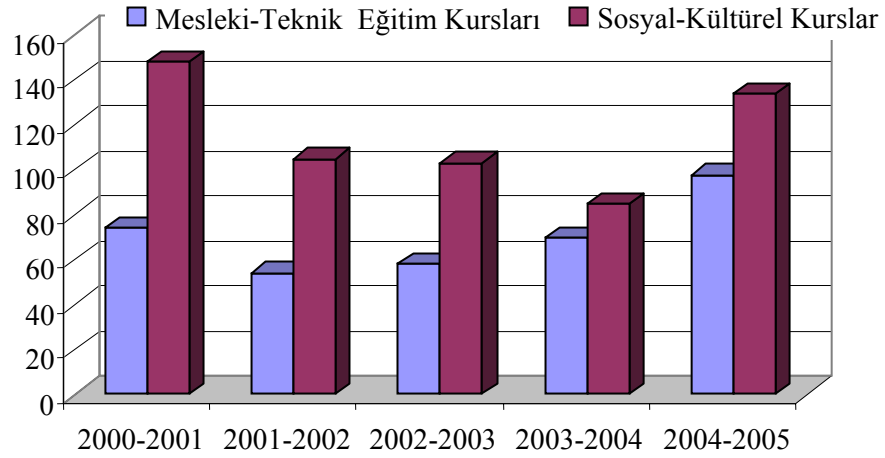
Çanakkale ilinde, başta il merkezi olmak üzere bütün ilçelerde halk eğitim merkezi bulunmakta olup, İl genelinde toplam 12 adet merkez faaliyet göstermektedir. Bu merkezlerdeki faaliyetlerin istatistiki verileri 2001-2002 öğretim yılı olarak, DİE yaygın eğitim istatistiklerinden elde edilmiştir. Ancak, 2000 ve 2005 öğretim yılları arasındaki veriler için il merkezinde faaliyet gösteren Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü'nden şahsen bilgi alınmıştır. Buna göre, Çanakkale il merkezindeki Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü'nün öğretim yıllarına göre açtığı kurs sayıları Tablo 128'de verilmiştir.

Tablo 128. İl Merkezindeki Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü'nün Öğretim Yıllarına Göre Açtığı Toplam Kurs Sayıları (2000-2005)

Öğretim Yılı	Mesleki-Teknik Eğitim Kursları	Sosyal-Kültürel Kurslar	Sosyal-Kültürel Etkinlikler	Toplam
2000-2001	74	148	107	329
2001-2002	54	105	83	242
2002-2003	58	103	89	250
2003-2004	70	85	114	269
2004-2005	98	134	133	365
Toplam	354	575	526	1455

Kaynak: Çanakkale İl Merkezi Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir.

Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü'nün 2000-2001 öğretim yılında açtığı toplam kurs ve etkinliklerin sayısı 329 iken, 2004-2005 öğretim yılında 365'e çıkmıştır. 2000-2005 dönemleri arasında ise, il merkezinde toplam 1.455 kurs ve etkinlik yapılarak, bunun 354'ünü mesleki-teknik eğitim kursları, 575'ini sosyal-kültürel kurslar ve 526'sını da sosyal-kültürel etkinlikler oluşturmaktadır. İl merkezinde düzenlenen kursların, öğretim dönemleri içindeki sayısal değişiklikleri Grafik 95'te ayrıca verilmiştir.

Grafik 95. Öğretim Yıllarına Göre Açılan Kurs Sayıları

2000-2005 dönemlerinde açılan kurslardan sosyal-kültürel kurslar, mesleki-tekni eğit kurslarından sayıca fazladır. Açılan kursların sayısı 2001 yılından 2004 yılına kadar azalma gösterse de, yine sosyal-kültürel kursların sayılarındaki fazlalık dikkat çekmektedir. Ancak, zaman içinde mesleki-tekni eğit kurslarının sayısında artış görülmekte olup, özellikle 2000 yılından sonra mesleki kurslara talebin fazla olduğu görülmektedir.

Çanakkale il merkezinde 2000-2005 dönemleri arasında halk eğitim merkezinin açmış olduğu kurslara katılan kursiyer sayısı ise, Tablo 129'da verilmiştir.

Tablo 129. Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Kurslarına Katılan Kursiyer Sayısı (2000-2005)

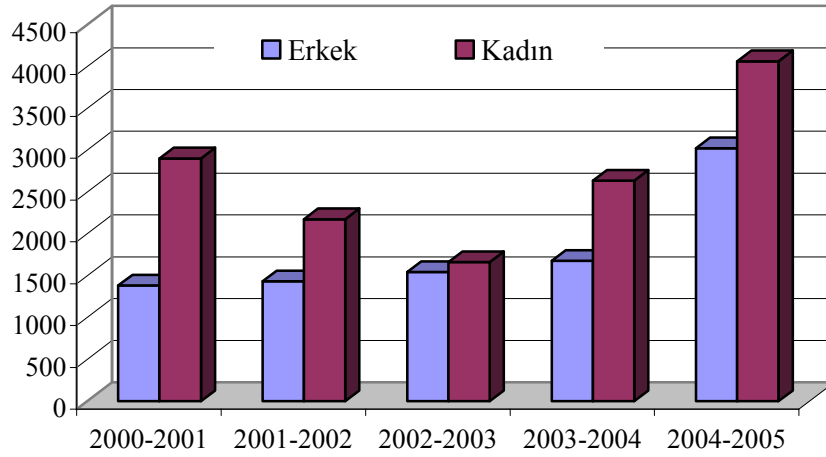
Öğretim Yılı	Kursiyer Sayıları		
	Erkek	Kadın	Toplam
2000-2001	1382	2902	4284
2001-2002	1431	2173	3604
2002-2003	1543	1663	3206
2003-2004	1678	2636	4314
2004-2005	3022	4062	7084
Toplam	9056	13436	22492

Kaynak: Çanakkale İl Merkezi Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir.

Tablo 129'a göre, 2000-2001 öğretim yılında toplam 4.284 kursiyer var iken, zaman içerisinde bu sayıda azalmalar görülmüş ancak, 2004-2005 öğretim

yılında toplam kursiyer sayısı 7.084 kişiye yükselmiştir. Cinsiyetler açısından incelediğimizde ise, halk eğitim merkezinde kurs alan kadınların sayısı (13.436) erkeklere göre fazladır. Bu durum 2000-2005 dönemleri içinde kadın kursiyerlerin, özellikle el sanatları, bilgisayar, giyim, nakış vb. kurs türlerine olan ilgilerinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, il genelinde ev kadınlarının sayıca fazla olması, bu tür kurslara olan ilgiyi de arttırmaktadır. Öğretim yıllarına göre kursiyer sayısı ve cinsiyet farklılıkları Grafik 96’da özetlenmiştir.

Grafik 96. Öğretim Yıllarına Göre Kursiyer Sayıları

Her öğretim döneminde kadın kursiyerlerin sayısı, erkek kursiyerlerin sayısından fazladır. Ancak 2004-2005 öğretim yılında her iki cinsiyette sayıca artışlar olmuşsa da, yine kadın kursiyerlerin sayısı erkek kursiyerlerden fazladır.

Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü'nün mesleki- teknik eğitim kurs sayıları yıllar itibariyle, Tablo 130'da verilmiştir.

Tablo 130. İl Merkezindeki Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulunca Düzenlenen Mesleki-Teknik Eğitim Kursları (2000-2005)

Mesleki-Teknik Eğitim Kursları	Öğretim Yıllarına Göre Kurs Sayısı				
	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Bilgisayar Operatörü	13	11	10	25	-
Kalorifer Ateşçiliği	6	5	7	7	8
Trikotaj	1	-	-	-	-
El Sanatları	6	6	5	1	4
Makine Nakışları	13	9	9	10	-
Giyim	8	7	7	7	-
Ev Mefruşatı	6	5	-	5	16
Ev Hizmetleri	4	-	-	2	-
Süs-Desen Hazırlama	3	3	3	-	-
Guaj Boya	1	-	-	-	-
Yağlı Boya Tekniği	1	-	-	-	-
El Sanatları-Kumaş Boyama	1	-	-	-	2
Kırkpare	1	-	-	-	-
El Sanatları-Vitray	2	-	-	-	-
El Sanatları-Yapma Çiçek	2	-	-	-	-
El Sanatları-Makrome	3	-	-	-	-
El Sanatları-Kumaş Çiçek	1	-	-	-	-
El Sanatları-İğne Oyası	1	-	-	-	-
El Sanatları-Tel Kıрма	1	-	-	-	-
Arıcılık	-	2	3	3	1
Meyvecilik	-	1	3	1	-
Bağcılık	-	1	-	2	-
Zirai Mücadele	-	1	1	-	-
Ev Dekorasyonu	-	5	-	-	-
Kültür Mantarı Yetiştiriciliği	-	-	1	-	-
Hayvancılık	-	-	1	-	-
Motorlu Taşıt Sürme Kursu	-	-	1	-	-
Muhasebe	-	-	1	-	-
Sebzecilik	-	-	1	1	-
Süs Bitkileri Yetiştirme	-	-	2	2	-
Süt İnekçiliği Bakım ve Sağ.	-	-	1	1	-
Süt Ürünleri Teknolojisi	-	-	1	-	-
Tarla Bitkileri Yetiştirme	-	-	1	-	-
El Sanatları-Folklorik Bebek	-	-	-	1	2
El Sanatları-Ahşap Boyama	-	-	-	1	3
Seracılık	-	-	-	1	-
Ahşap Obje Üretimi	-	-	-	1	-
Bilgisayar	-	-	-	-	15
Bilgisayar İşletmeciliği	-	-	-	-	16
Obje Üretimi	-	-	-	-	1
Bahçe Bitkileri Yetiştirme	-	-	-	-	1
Kurban Kesim Elemanı Yeti.	-	-	-	-	1
El Sanatları-Maraş İşi	-	-	-	-	2
El Sanatları-Seramik	-	-	-	-	1
Çorapçılık	-	-	-	-	1
Rölyef	-	-	-	-	2
Giyim (Temel)	-	-	-	-	6
Giyim (Orta düzey)	-	-	-	-	1
Makine Nakışı (Temel)	-	-	-	-	8
Makine Nakışı (Orta düzey)	-	-	-	-	1
Makine Nakışı (İleri düzey)	-	-	-	-	1
Bilgisayar Kullanımı	-	-	-	-	4
TOPLAM	74	54	58	70	98

Kaynak: Çanakkale İl Merkezi Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir.

Tablo 130'a göre, çeşitli mesleklere yönelik farklı dönemlerde kurslar açılmıştır. 2000-2001 döneminde 19, 2001-2002 döneminde 12, 2002-2003 döneminde 18, 2003-2004 döneminde 17, 2004-2005 döneminde ise 22 farklı meslekte kurs açılmıştır. Öğretim dönemleri içinde en çok 2004-2005 döneminde kurs açılarak, toplam 98 kurs verilmiştir. 2000-2001 öğretim yılında bilgisayar operatörlüğü, makine nakışları ve giyim alanlarında talep fazla iken, 2004-2005 öğretim yılında ev mefruşatı, bilgisayar işletmeciliği, bilgisayar, temel makine nakışı ve kalorifer ateşçiliği alanlarında talep artmıştır. Çanakkale il merkezinde bulunan Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü'nden elde edilen verilerin fazla ayrıntılı olmaması nedeniyle, kursiyerlerin eğitim düzeylerine ve yaş gruplarına göre dağılımları incelenememiştir. Ancak İl genelindeki halk eğitim faaliyetlerinin DİE yaygın eğitim istatistiklerinden elde edilmesi mümkün olan, 2001-2002 öğretim yılına ait kurs ve kursiyer sayıları Tablo 131'de verilmiştir.

Tablo 131. Halk Eğitim Merkezi Mesleki ve Genel Bilgi Kursu ve Kursiyer Sayıları (2001-2002)

T-Toplam E-Erkek K-Kadın

Kurs Türü	Kurs Sayısı	Kursiyer Sayıları				
		Başlayan	Devam Eden	Bitiren		
				T	E	K
Aşçılık	15	361	349	336	336	-
Ayakkabı İmalatı-Tamiri	2	23	23	23	21	2
Ağaç İşleri	3	57	43	40	40	-
Bilgisayar-Muhasebe	1	20	17	17	11	6
Betonarme Demirciliği	1	90	90	82	82	-
Bağcılık	1	17	13	13	13	-
Bilgisayar Operatörü	25	1208	1208	1154	633	521
El Sanatları	8	220	183	180	14	166
El Sanatları-Süsleme Deseni	1	16	15	14	-	14
El Sanatları-Çinicilik	1	18	18	18	-	18
El Sanatları-Kumaş Boyama	2	25	25	23	-	23
El Sanatları-Makrome	1	10	10	10	-	10
El Sanatları-Maraş İşi	1	17	17	17	-	17
El Sanatları-Seramik	1	15	15	10	7	3
El Sanatları-Sim-sırma	2	92	92	81	-	81
Ev, Büro, Kurum Temizlik	1	32	27	25	-	25
Ev Mefruşatı Dikimi	1	102	89	88	-	88
Girişimcilik Kursu	25	993	853	822	172	650
Giyim-Biçki Dikiş	12	514	457	423	-	423
Hahıcılık	1	15	15	15	-	15
İş Makineleri Kullanım Kursu	2	102	102	102	102	-
Kalorifer Ateşçiliği	10	793	781	776	765	11
Makine Nakışı	27	813	712	651	73	578
Mantar Yetiştiriciliği	2	114	112	112	112	-
Meyvecilik	2	138	135	135	135	-
Seracılık	2	77	77	77	77	-
Sığır Besiciliği	1	66	66	66	-	66
Su Ürünleri	1	74	74	74	74	-
Yiyecek Hazırlama ve Pişirme	1	15	9	9	-	9
Toplam	154	6037	5627	5393	2667	2726

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, s. 59-105'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 131'e göre, il genelinde 2001-2002 öğretim yılı içinde toplam 154 kurs açılmıştır. Bu kursların 27'si makine nakışı, 25'i ise bilgisayar operatörü ve girişimcilik kurslarından oluşmuştur. 2001-2002 döneminde, il genelindeki halk eğitim merkezlerine toplam 6.037 kursiyer başvurmuş, 5.627'si devam etmiş ve 5.393 kişi ise kursları tamamlamıştır. Kursiyerlerin, yaş gruplarına göre dağılımları ise Tablo 132'de verilmiştir.

Tablo 132. Halk Eğitim Merkezi Mesleki ve Genel Bilgi Kurslarını Bitirenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2001-2002)

Kurs Türü	6-14	15-22	23-44	45+	Toplam
Aşçılık	-	181	155	-	336
Ayakkabı İmalatı-Tamiri	-	10	9	4	23
Ağaç İşleri	6	8	16	10	40
Bilgisayar-Muhasebe	-	10	7	-	17
Betonarme Demirciliği	-	10	50	22	82
Bağcılık	-	12	1	-	13
Bilgisayar Operatörü	52	376	669	57	1154
El Sanatları	2	67	92	19	180
El Sanatları-Süsleme Deseni	-	9	4	1	14
El Sanatları-Çinicilik	-	7	11	-	18
El Sanatları-Kumaş Boyama	-	16	7	-	23
El Sanatları-Makrome	-	7	3	-	10
El Sanatları-Maraş İşi	-	13	4	-	17
El Sanatları-Seramik	-	5	4	1	10
El Sanatları-Sim-sırma	-	27	43	11	81
Ev, Büro, Kurum Temizlik	-	9	12	4	25
Ev Mefruşatı Dikimi	-	53	28	7	88
Girişimcilik Kursu	91	485	215	31	822
Giyim-Biçki Dikiş	15	227	164	17	423
Halıcılık	-	15	-	-	15
İş Makineleri Kullanım Kursu	-	4	97	1	102
Kalorifer Ateşçiliği	-	393	358	25	776
Makine Nakışı	5	331	266	49	651
Mantar Yetiştiriciliği	-	101	11	-	112
Meyvecilik	-	135	-	-	135
Seracılık	-	52	24	1	77
Sığır Besiciliği	-	-	66	-	66
Su Ürünleri	-	74	-	-	74
Yiyecek Hazırlama ve Pişirme	-	-	9	-	9
Toplam	171	2637	2325	260	5393

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, s. 59-105'deki verilerden düzenlenmiştir.

Çanakkale il genelinde mesleki ve genel bilgi kurslarını bitiren 5.393 kursiyerden, 2.637 kursiyer 15-22 yaş grubunda, 171 kursiyer 6-14 yaş grubunda yer almıştır. 15-22 yaş grubundan sonra en fazla kursiyer sayısının 23-44 yaş aralığında olması, çalışma çağına bulunan kişilerin kendilerini geliştirerek, çalışma hayatı içinde yer almaya istekli oldukları şeklinde yorumlanabilir. Mesleki ve genel bilgi kurslarını bitiren kursiyerlerin, eğitim düzeylerine göre dağılımları ise, Tablo 133'te verilmiştir.

Tablo 133. Halk Eğitim Merkezi Mesleki ve Genel Bilgi Kurslarını Bitirenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı (2001-2002)

Kurs Türü	Okuma-Yazma Bilip Okul Bitirmeyen	İlkokul	İlköğretim (Ortaokul)	Lise	Lise Dengi Meslek Okulu	Yüksek Öğretim
Aşçılık	2	58	62	104	39	71
Ayakkabı İmalatı-Tamiri	-	10	3	8	2	-
Ağaç İşleri	6	1	5	10	8	10
Bilgisayar-Muhasebe	-	1	3	5	3	5
Betonarme Demirciliği	-	42	18	8	10	4
Bağcılık	-	-	8	4	-	1
Bilgisayar Operatörü	1	23	225	500	142	263
El Sanatları	-	58	50	59	7	6
El Sanatları-Süsleme Deseni	-	10	-	3	-	1
El Sanatları-Çinicilik	-	3	6	3	5	1
El Sanatları-Kumaş Boyama	-	9	4	5	3	2
El Sanatları-Makrome	-	3	2	1	3	1
El Sanatları-Maraş İşi	-	-	11	-	6	-
El Sanatları-Seramik	-	2	6	2	-	-
El Sanatları-Sim-sırma	-	64	1	11	-	5
Ev, Büro, Kurum Temizlik	-	-	11	11	-	3
Ev Mefruşatı Dikimi	-	42	-	29	16	1
Girişimcilik Kursu	2	361	298	90	53	18
Giyim-Biçki Dikiş	3	177	121	91	17	14
Halıcılık	-	15	-	-	-	-
İş Makineleri Kullanım Kursu	-	52	38	3	8	1
Kalorifer Ateşçiliği	3	558	156	40	15	4
Makine Nakışı	3	300	175	114	49	10
Mantar Yetiştiriciliği	1	105	-	6	-	-
Meyvecilik	-	74	50	11	-	-
Seracılık	-	74	2	-	-	1
Sığır Besiciliği	-	66	-	-	-	-
Su Ürünleri	-	74	-	-	-	-
Yiyecek Hazırlama ve Pişirme	-	-	5	4	-	-
Toplam	21	2182	1260	1122	386	422

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, s. 59-105'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 133'e göre, Çanakkale il genelinde mesleki ve genel bilgi kurslarını bitiren kursiyerlerden 2.182 kişisi ilkokul mezunu olup, kursu bitirenlerin içinde en yüksek orana sahiptir. En az oran ise, 21 kursiyerin bulunduğu okuma-yazma bilip herhangi bir okul mezunu olmayanlara aittir. İl genelinde ilkokul mezunu olanların sayıca fazla olması, halk eğitim merkezlerinin açtığı kursları bitirenlerin de ilkokul mezunu olmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Ancak ilkokul mezunu olanların en çok kalorifer ateşçiliğini tercih etmeleri, bu eğitim düzeyinde olan erkek nüfusun, bu kurs türünü daha çok talep ettiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca ilköğretim (ortaokul) mezunu olanlar daha çok girişimcilik kursunu tercih ederken, lise ve üstü eğitim düzeyindeki kursiyerler bilgisayar operatörlüğünü tercih etmişlerdir. Ancak, halk eğitim merkezlerinden elde edilen mesleki bilgiler, işgücü piyasasında kullanabilecek, statüsel anlamda bir standarttan yoksundur. Bu

nedenle mesleki alanlarda yetki sahibi olmak isteyenler, Çıraklık Eğitim Merkezlerine giderek, ustalık veya kalfalık belgeleri alabilmektedir.

1.2.3. Çıraklık Eğitim Merkezi (Mesleki Eğitim Merkezi)

3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu gereğince, çıraklık eğitimi uygulama kapsamına alınan il ve meslek dallarında aday çırak, çırak, kalfa ve ustalara eğitim vermek ve çeşitli meslek kursları açmak suretiyle sanayimizin ihtiyaç duyduğu vasıflı ara insan gücünü yetiştirmeyi amaçlayan eğitim kurumu “Çıraklık Eğitim Merkezi” olarak tanımlanmaktadır (DİE 2005: IX).

Ülkemizde vasıflı ara insan gücü açığının varlığı, düzenli çıraklık eğitimi sistemi ile kalifiye meslek elemanı yetiştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, AB’ye tam üyelik sürecinde her konuda olduğu gibi, meslek eğitiminde de çağdaş uygulamaların yapılması gerekmektedir (<http://cygm.meb.gov.tr>). Bu nedenle, 10 Temmuz 2001 tarih ve 24458 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4702 sayılı Kanun ile, mesleki ve teknik eğitimin temelini oluşturan 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu’nun adı “Mesleki Eğitim Kanunu” olarak değiştirilmiş ve kapsamı, Mesleki Eğitim Kurulu’nun belirleyeceği mesleklerde, bu mesleklerle ilgili işyerleri ile mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarındaki eğitim ve öğretimi içine alacak şekilde genişletilmiştir (TİSK 2004: 5).

4702 sayılı kanunla, İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu’nun adı “İl Mesleki Eğitim Kurulu” olarak değiştirilmiş ve en fazla işvereni temsil eden konfederasyonun, o il için göstereceği işveren sendikaları temsilcisine de yer verilmiştir. Kurulun amacı ise, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak mesleki eğitimin planlanması, geliştirilmesi, değerlendirilmesi gibi konularda karar alarak, valiliğe görüş ve tavsiyelerde bulunmaktır⁶ (3308 Sayılı MEK Madde 6).

⁶ İl mesleki eğitim kurulu, il milli eğitim müdürünün başkanlığında; Belediye başkanı veya temsilcisi (Büyük şehirlerde vali tarafından belirlenecek belediye başkanı veya temsilcisi); İl sağlık müdürü veya temsilcisi; İl sanayi ve ticaret müdürü; Esnaf ve sanatkârlar odaları birliği başkanı veya temsilcisi ile mesleki eğitimin yapıldığı mesleklerle ilgili oda yöneticileri arasından

Mesleki Eğitim Kanunu ile il mesleki eğitim kurullarının görevleri, yine aynı kanunla hükme bağlanmıştır. Buna göre, çeşitli sektör ve branşlardaki çıraklık ve mesleki eğitim ihtiyacını il seviyesinde tespit ederek, Milli Eğitim Bakanlığı'na sunmak ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın gönderdiği Çıraklık ve Mesleki Eğitim çerçeve programlarının il ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi için Bakanlığa görüş bildirmek başlıca görevlerindedir (3308 Sayılı MEK Md. 7). Çanakkale il genelinde, İl Mesleki Eğitim Kurulu'nun İl ihtiyaçlarına göre belirlediği ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca onaylanan meslek alanları 2001-2002 öğretim yılı olarak tespit edilebilmiştir. İl genelinde, başta il merkezi olmak üzere toplam 8 adet çıraklık eğitim merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerde eğitim alan aday çırak, çırak ve kalfaların meslek alanlarına göre dağılımları Tablo 134'te verilmiştir.

esnaf ve sanatkarlar odaları birliği başkanlığınca seçilecek üç üye; İl ticaret odası başkanı veya temsilcisi; İl sanayi odası başkanı veya temsilcisi; Sanayi ve ticaret odalarının ayrı ayrı kurulmadığı yerlerde, il sanayi ve ticaret odası başkanı veya temsilcisi; İlin, mesleki eğitimden sorumlu milli eğitim müdür yardımcısı; Kurulun sekretarya görevini yürüten okul müdürü; İlde faaliyet gösteren mesleki ve teknik eğitim okullarından ve kurumlarından birer yönetici; En fazla işçiyi temsil eden konfederasyonun o il için göstereceği işçi sendikaları temsilcisi; Defterdar veya temsilcisi; Türkiye iş kurumu il müdürü veya temsilcisi; Sosyal sigortalar kurumu başkanlığı sigorta müdürü veya temsilcisi; En fazla işvereni temsil eden konfederasyonun, o il için göstereceği işveren sendikaları temsilcisinden, oluşur. İl mesleki eğitim kurulu toplantılarına, gerekirse başkanın isteği üzerine ilgili kurum temsilcileri de davet edilir.

Tablo 134. Meslek Alanlarına Göre Aday Çırak, Çıraklık ve Kalfalık Eğitimine Devam Edenler (2001-2002)

Meslek Alanları	Aday Çırak	Çıraklık	Kalfalık	Toplam
Ağaç İşleri	4	75	185	264
Ayakkabıcılık	-	1	7	8
Berberlik	2	365	410	777
Cam İşleme	-	-	-	-
Çiçekçilik	-	-	-	-
Dericilik	-	-	-	-
Dökümcülük	-	-	-	-
Döşemecilik	-	25	35	60
Elektrikçilik	1	92	135	228
Elektronik	-	11	29	40
Fotoğrafçılık	-	1	4	5
Halıcılık	-	-	-	-
Karasörcülük	-	-	-	-
Kıymetli Taş ve Metal İşleri	-	1	3	4
Konfeksiyon	15	114	2	131
Matbaacılık	-	2	-	2
Metal İşleri	1	82	262	345
Modelcilik	-	-	-	-
Motorculuk	3	168	475	646
Otelcilik	-	2	1	3
Plastikçilik	-	20	1	21
Protezçilik	-	-	-	-
Saatçilik	-	-	2	2
Seramikçilik	-	-	-	-
Taşçılık	-	-	-	-
Tekne İmalatı	-	12	-	12
Tekstil	-	1	8	9
Terzilik	-	10	14	24
Tesisatçılık	-	-	23	23
Tesviyecilik	1	11	55	67
Yapıcılık	-	1	3	4
Yiyecek Hazırlama ve Pişirme	1	50	56	107
Diğer	-	6	3	9
Toplam	28	1050	1713	2791

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, s. 172, 173,180 ve 181'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 134'te meslek alanlarına göre aday çırak, çıraklık ve kalfalık eğitimine devam edenlerin 2001-2002 öğretim yılındaki sayıları verilmiştir. Buna göre il genelinde, “çıraklığa başlama yaşını doldurmamış ve çıraklık döneminden önce kendisine işyeri ortamı tanıtılan, sanat ve mesleğinin ön bilgileri verilen” (3308 Sayılı MEK Madde 3/b) 28 aday çırak; “çıraklık sözleşmesi esaslarına göre bir meslek alanında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş içerisinde geliştiren” (3308 Sayılı MEK Madde 3/c) toplam 1.050 çırak ile “bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazanmış ve bu meslekle

ilgili iş ve işlemleri ustanın gözetimi altında kabul edilebilir standartlarda yapabilen” (3308 Sayılı MEK Madde 3/e) toplam 1.713 kalfa, çıraklık eğitim merkezlerinden eğitim almıştır. Meslek alanlarına göre, berberlik, motorculuk ve elektrikçilik mesleklerine yönelik çıraklık eğitimi ilk sıralarda yer almaktadır. 2001 yılında yürürlüğe girin 4702 sayılı kanunla, Mesleki Eğitim Merkezi adını alan Çıraklık Eğitim Merkezlerinde, kalfalık ve ustalık belgesi alanların meslek alanlarına göre dağılımları ise, Tablo 135’te verilmiştir.

Tablo 135. Kalfalık-Ustalık Belgesi Alanların Meslek Alanlarına Göre Sayısı (2001-2002)

EDE-Eğitime Devam Edenlerden D-Dışardan MLM-Meslek Lisesi Mezunu

Meslek Alanları	Kalfalık			Ustalık			
	Toplam	EDE	D	Toplam	EDE	D	MLM
Ağaç İşleri	108	62	46	99	18	46	35
Ayakkabıcılık	6	5	1	1	0	1	0
Berberlik	104	84	20	93	56	36	1
Cam İşleme	0	0	0	0	0	0	0
Çiçekçilik	2	0	2	3	0	3	0
Dericilik	0	0	0	2	0	2	0
Dökümcülük	0	0	0	0	0	0	0
Döşemecilik	10	8	2	2	0	2	0
Elektrikçilik	101	57	44	161	16	51	94
Elektronik	11	6	5	26	4	11	11
Fotoğrafçılık	5	1	4	6	0	6	0
Halicilik	3	0	3	13	0	13	0
Karasörcülük	0	0	0	0	0	0	0
Kıymetli Metal İşleri	10	1	9	19	0	19	0
Konfeksiyon	10	0	10	22	0	7	15
Matbaacılık	2	0	2	0	0	0	0
Metal İşleri	92	58	34	94	17	54	23
Modelcilik	0	0	0	0	0	0	0
Motorculuk	184	168	16	110	69	36	5
Otelcilik	3	0	3	4	0	4	0
Plastikçilik	8	0	8	3	0	3	0
Protezçilik	0	0	0	1	0	1	0
Saatçilik	0	0	0	2	0	2	0
Seramikçilik	0	0	0	2	0	2	0
Taşçılık	4	0	4	11	0	11	0
Tekne İmalatı	0	0	0	0	0	0	0
Tekstil	0	0	0	0	0	0	0
Terzilik	7	1	6	12	2	9	1
Tesisatçılık	32	10	22	28	0	24	4
Tesviyecilik	7	7	0	30	3	4	23
Yapıcılık	70	0	70	71	0	71	0
Yiyecek Hazırlama ve Pişirme	133	12	121	136	2	134	0
Diğer	138	0	138	284	0	284	0
Toplam	1050	480	570	1235	187	836	212

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, s. 154-155’teki verilerden düzenlenmiştir.

Çanakkale il genelinde 2001-2002 öğretim yılı içinde, kalfalık belgesi alanların toplamı 1.050 kişi olup, bunların 480 kişisi “eğitime devam edenlerden”, 570 kişisi ise “dışardan” gelerek kalfalık ünvanını kazanmışlardır. Tablo 135’e göre, aynı öğretim yılında toplam 1.235 kişi ustalık belgesini alarak; “bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazanmış ve bunları mal ve hizmet üretiminde iş hayatınca kabul edilebilecek standartlarda uygulayabilen; üretimi planlayabilen; üretim sırasında karşılaşılabilecek problemleri çözümleyebilen; düşüncelerini yazılı, sözlü ve resim ile açıklayabilen; üretimle ilgili pratik hesaplamaları yapabilen kişi” (3308 Sayılı MEK Madde 3/f) ünvanına kavuşmuştur. Ustalık belgesi alanların 187 kişisi “eğitime devam edenlerden”, 836 kişisi “dışardan” ve 212 kişisi de “meslek lisesi mezunu” olarak belgelerini almışlardır. Meslek dalları açısından ise, motorculuk meslek dalında kalfalık belgesi alanların sayısı fazla iken, elektrikçilik meslek dalında ustalık belgesi alanların sayısı fazladır.

Çanakkale ilinde kalfalık ve ustalık belgesi alanların eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 136’da verilerek, çıraklık eğitim merkezlerindeki (mesleki eğitim merkezlerindeki) eğitim düzeyleri belirlenebilmektedir.

Tablo 136. Eğitim Durumuna Göre Kalfalık-Ustalık Belgesi Alanlar (2001-2002 Öğretim Yılı)

Belge Türü	İlkokul	İlköğretim (Ortaokul)	Lise	Lise Dengi Meslek Okulu	Yüksek Öğretim	Toplam
Kalfa	786	190	44	14	16	1050
Eğitime Devam Edenlerden	366	110	2	2	-	480
Dışardan	420	80	42	12	16	570
Usta	835	123	29	233	15	1235
Eğitime Devam Edenlerden	156	28	2	1	-	187
Dışardan	679	95	27	20	15	836
Meslek Lisesi Mezunu	-	-	-	212	-	212

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, 2001/’02, s.141’deki verilerden düzenlenmiştir.

Her iki belge türünde de ilkokul mezunu olanların fazla olması, genellikle örgün eğitimlerini tamamlayamayan kişilerin çıraklık eğitim merkezlerine müracaat ettiklerini göstermektedir. Meslek lisesi mezunlarından, ustalık belgesi

alanların sayısının fazla olması ise, meslek liselerinde elde ettikleri teorik bilgileri, pratikte iş hayatına uygulama konusunda daha avantajlı olmaları ve doğrudan üretim aşamalarında çalışabilecek niteliğe sahip olmalarından kaynaklanabilmektedir. Kalfalık ve ustalık belgesi alanların hangi yaş aralığında yer aldığı ise, Tablo 137’den anlaşılabilir.

Tablo 137. Yaş Gruplarına Göre Kalfalık-Ustalık Belgesi Alanlar (2001-2002)

Belge Türü	16-18	19-22	23-30	31-37	38-44	45+	Toplam
Kalfa	232	286	225	178	79	50	1050
Eğitime Devam Edenlerden	231	244	5	-	-	-	480
Dışardan	1	42	220	178	79	50	570
Usta	34	211	411	244	155	180	1235
Eğitime Devam Edenlerden	11	45	129	2	-	-	187
Dışardan	23	81	187	222	143	180	836
Meslek Lisesi Mezunu	-	85	95	20	12	-	212

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, 2001/’02, s.141’deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 137’ye göre, kalfalık belgesini alanların 19-22 yaş grubunda, ustalık belgesi alanların ise 23-30 yaş grubunda, sayıca fazla olması dikkat çekmektedir. Ayrıca, yaş ilerledikçe ustalığın, yaş azaldıkça ise kalfalığın arttığı görülmektedir.

“Ustalık yeteneğini kazanmış; aday çırak, çırak, kalfa ile mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerinin iş yerindeki eğitiminden sorumlu, mesleki eğitim tekniklerini bilen ve uygulayan kişi” (3308 Sayılı MEK Madde 3/g) olabilmek amacıyla, “ustalık yeteneğini kazanmış olanlar Bakanlıkça açılacak iş pedagojisi kurslarını başarıyla tamamladıkları takdirde kendilerine usta öğreticilik belgesi” (3308 Sayılı MEK Madde 31) verilmektedir. Çanakkale il genelinde 2001-2002 öğretim yılı içinde usta öğretici belgesi alanların meslek alanlarına göre dağılımları Tablo 138’de verilmiştir.

Tablo 138. Meslek Alanlarına Göre Usta Öğretici Belgesi Alanlar (2001-2002)

Meslek Alanları	Usta Öğretici
Ağaç İşleri	49
Ayakkabıcılık	2
Berberlik	62
Cam İşleme	-
Çiçekçilik	2
Dericilik	-
Dökümcülük	-
Döşemecilik	5
Elektrikçilik	28
Elektronik	6
Fotoğrafçılık	1
Halicilik	1
Karasörcülük	-
Metal İşleri	-
Konfeksiyon	1
Matbaacılık	1
Kıymetli Metal İşleri	38
Modelcilik	-
Motorculuk	44
Otelcilik	1
Plastikçilik	2
Protezçilik	-
Saatçilik	2
Seramikçilik	1
Taşçılık	2
Tekne İmalatı	-
Tekstil	4
Terzilik	6
Tesisatçılık	7
Tesviyecilik	6
Yapıcılık	11
Yiyecek Hazırlama ve Pişirme	41
Diğer	8
Toplam	331

Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim, s. 182-183'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 138'e göre, Çanakkale il genelinde toplam 331 kişi usta öğretici belgesi almış olup, bunlardan 62 kişisi "berberlik" meslek alanında usta öğretici olmuşlardır. İl genelinde berberlik mesleğinde usta öğretici, kalfa ve çırak sayılarının fazla olması, berberlik mesleğinin gerekli bilgi ve tecrübelerinin öğretilebileceği herhangi bir lise veya dengi meslek okulunun olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, çıraklık (mesleki) eğitim merkezlerinde verilen eğitimlerin büyük bir kısmını "berberlik" mesleği oluşturmaktadır.

1.2.4. Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği

07 Haziran 2005 tarihinde 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu kabul edilerek, 21 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun 71-72-73 ve 74. Maddelerinde, mesleki eğitim faaliyetleri, “Beşinci Kısım Eğitim” başlığı altında toplanmıştır. Mesleki eğitimin kapsamı, “Bu kanunun mesleki eğitime ilişkin hükümleri ile 3308 sayılı mesleki eğitim kanununun esnaf ve sanatkarlar kesimindeki pratik meslek eğitimini düzenleyen hükümleri Bakanlık, Milli Eğitim Bakanlığı ve Konfederasyonun işbirliği ile bütünlük içinde yürütülür. Esnaf ve sanatkarların mesleki eğitimleri, esnaf ve sanatkarlar meslek kuruluşları ile Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından ortaklaşa planlanır, yürütülür, değerlendirilir ve denetlenir” (5362 Sayılı ESMKK Md. 71).

Kanunda belirtilen bu hükümlerin, uygulamada kolaylık sağlaması amacıyla mesleki eğitim ile ilgili yönetmeliklerin çıkması gerekmektedir. Ancak sistem uygulamaya yeni geçtiğinden, ilgili yönetmeliğin çıkması 2006 yılı içinde olabilecektir. Bu nedenle, yeni yönetmelik çıkana kadar eski yönetmeliğe göre mesleki eğitimler yapılmakta olup, Eylül 2005’te Çanakkale Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Genel Sekreteri ile görüşülmüş ve genel olarak uygulama hakkında bilgi alınmıştır.

Çanakkale Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği (ÇESOB), mesleki eğitim ile ilgili olarak Çanakkale ilinde çok büyük yatırımlar yapmıştır. 1998 yılında ÇESOB, “İşletmelerüstü Eğitim Merkezi” adı altında gıda üretimi ile ilgili laboratuvarların, sanayi alet ve ekipmanlarının üzerinde eğitim yapılabilirdiği, iletişim araçlarıyla ilgili her türlü ekipmanın bulunabileceği, büyük bir toplantı salonunun da bulunduğu beş katlı binanın yapılabilmesi amacıyla 10 dekarlık hazine arazisini satın almıştır. Bu dönemde plan-proje yapımı ve bütün alt yapı ihtiyaçları karşılanmasına rağmen, 1999 yılında yaşanan deprem ve ardından yaşanan ekonomik krizler nedeniyle, bu proje uygulanamamıştır. Daha sonra da yeterli maddi imkanların olmaması, bu planın rafa kaldırılmasına neden olmuştur. Ancak bunun yanı sıra, şu an Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Mesleki Eğitim

Merkezi'nin yerinin alınmasından, inşasına ve bütün ekipmanların teminine kadar her türlü maddi desteği ÇESOB karşılamıştır. Bununla birlikte, il merkezi ve 5 ilçede Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı meslek okullarının her türlü donanımını ÇESOB sağlamıştır.

Türkiye genelinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen meslek alanları ve bu alanlardaki mesleki eğitimler, mesleki eğitim merkezleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu meslek alanları dışında kalan diğer meslek alanlarında ise, örneğin kahvehanecilik, hediyelik eşya satıcılığı, seyyar satıcılık, oto lastik tamiri, oto yıkama vb. mesleklerde ilgili esnaf ve sanatkarlar odasının bünyesinde, mesleki eğitimler verilmektedir. Kalfalık için 3 yıl ve Ustalık için 2 yıl olmak üzere toplam 5 yıl boyunca ilgili işyerinde çalıştırıldığını belgelendirmesi, oda tarafından istenir. Belgesini ibraz eden kişiler oda tarafından Nisan, Temmuz ve Ekim aylarında, yılda 3 kez sınava tabi tutulurlar. Bu sınavlar için Milli Eğitim Müdürlüğü'nden bir temsilci, Meslek odasından bir temsilci ve oda üyesinin bulunduğu komisyon oluşturulur. Yazılı ve uygulamalı sınavlardan başarılı olanlar “ustalık belgesi” olarak, işyeri açmaya hak kazanır.

Şoförler odalarında ise, bu aylarda yapılan müracaatlarla, ehliyetlerin ticari taksi, otobüs, minibüs, kamyonet vs. cinsine göre 50 saatlik teknik ve sağlık eğitiminin de yer aldığı diğer eğitimler verilir. Sınavı il sağlık müdürlüğünden bir temsilci, emniyet müdürlüğünden bir temsilci, Milli Eğitim Müdürlüğü'nden bir temsilci ve şoförler odasından bir temsilcinin oluşturduğu komisyon yapmaktadır. Bu sınavdan başarılı olanlar “Ticari Taşıt Kullanma Belgesi”ni almaktadır.

Bu eğitimlerin dışında her oda, kendi istekleri ve maddi imkanları ölçüsünde üyelerine bilgisayar, yabancı dil, gıda işletmeciliği için kodekse uygun eğitim ve müşteri ilişkileri gibi kurslar düzenleyebilmektedir.

1.2.5. İŞKUR İl Müdürlüğü

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) Genel Müdürlüğü, istihdamın artırılması, işgücü piyasasının nitelikli işgücü ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, Aktif

İşgücü Programları çerçevesinde işgücü yetiştirme faaliyetlerinde bulunmaktadır(www.iskur.gov.tr). Bu faaliyetler, İl Müdürlükleri vasıtasıyla gerçekleştirilmekte olup, Çanakkale il genelinde işgücü yetiştirme kurslarına katılanların sayısı, 2003 yılı itibariyle, Tablo 139’da verilmiştir.

Tablo 139. İşgücü Yetiştirme Kursları (2003)

Kurs Sayısı	Katılan Sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam
3	4	36	40

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s.108’deki verilerden düzenlenmiştir.

Çanakkale İŞKUR İl Müdürlüğü’nden elde edilen bilgilere göre ise, 2004 yılı içinde sanayide eğitim verilmek üzere 30’ar kişilik 2 kurs düzenlenmiştir. İŞKUR İl Müdürlüğü’nün düzenlemiş olduğu işgücü yetiştirme kursları hakkındaki istatistiki bilgiler, sadece kurs ve katılımcı sayısı ile sınırlı kalmış ve 2003 ile 2004 yılı dışındaki veriler elde edilememiştir. Bu nedenle, Çanakkale il merkezindeki veya il genelindeki İŞKUR İl Müdürlüğü’nün işgücü yetiştirme kursları hakkında fazla yorum yapılamamaktadır. Ayrıca İŞKUR Genel Müdürlüğü, işgücü yetiştirme faaliyetlerini “istihdam garantili işgücü yetiştirme kursları”, “kendi işini kurmak isteyenlere yönelik meslek edindirme kursları”, “meslek geliştirme kursları”, “özürlülere yönelik mesleki eğitim ve rehabilitasyon faaliyetleri”, “hükümlülerin mesleki eğitimine yönelik çalışmalar” ve “işsizlik sigortası kapsamında işsizlere verilen eğitimler” şeklinde farklı amaçlara göre kurslar düzenleyerek gerçekleştirmesi, Çanakkale İl Müdürlüğü’nün yaptığı kursların hangi özelliklerde olduğunun bilinmediğini ortaya çıkarmaktadır.

İŞKUR Genel Müdürlüğü’nün istihdam yaratabilmek amacıyla, işgücü yetiştirme faaliyetlerinden başka “iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri” de bulunmaktadır. Ancak bu danışmanlık hizmetleri Çanakkale İl Müdürlüğü’nde uygulanmamaktadır.

2. ÜCRET

Ücret kavramı, zaman zaman farklı yorumlanmış ve özellikle çeşitli bilim dallarına göre incelenerek, belirli yaklaşım biçimleri oluşturulmuştur. Buna göre ekonomik açıdan ücret, “emeğin fiyatı”; sosyal siyaset açısından “işgörenin geçim aracı”; iş hukuku açısından ise, “işgörenin fikri ve bedeni faaliyetlerinin karşılığı”dır (Ataay 2000: 253).

İş hukuku açısından ücret, 4857 sayılı İş Kanunu hükümlerine göre özel olarak ele alınmış ve detaylı bir şekilde hükme bağlanmıştır. Buna göre, “genel anlamda ücret bir kimseye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutardır.” (Madde 32).

Çalışma hayatında ücret ve ücretlilerin yeri, gerek ekonomik gerekse, sosyal açıdan oldukça önem kazanmaktadır (Lordoğlu; Özkaplan 2003: 313). Bu nedenle, Çanakkale ilinde çalışma hayatının içinde ücret ve ücretlilerin de incelenmesi gerekmektedir. Ancak, ücrete ilişkin veri kaynaklarının sınırlı olması ve buna bağlı olarak, her sektöre ait ücret istatistiklerine ulaşamaması eksik değerlendirmelere neden olabilecektir. Ücretlere ilişkin resmi verilerin başında DİE İmalat Sanayi istatistikleri ile ücret ve kazanç istatistikleri gelmektedir. Bu nedenle, Çanakkale iline ait ücret verileri 2001 yılı itibariyle DİE’den temin edilebilmiştir.

2.1. Ücretlilere Yapılan Ödemeler

Çanakkale ilinde imalat sanayinde ücretlilere yapılan ödemeler Tablo 140’ta verilmiştir. Bu veriler Çanakkale ilindeki kamu ile 10 ve daha yukarı kişinin çalıştırıldığı özel sektörde çalışan ücretlileri kapsamaktadır.

Tablo 140. İmalat Sanayi Grubuna Göre Ücretle Çalışanlara Yapılan Yıllık Ödemeler (2001)

Ücretli Emek	Tutar (Milyon TL)
Toplam	
T.C. Emekli Sandığı'na Bağlı	287.852
S.S.K.'ya Bağlı	19.949.790
Toplam Ödemeler	20.237.642
Kamu	
T.C. Emekli Sandığı'na Bağlı	287.852
S.S.K.'ya Bağlı	3.032.412
Toplam Ödemeler	3.320.264
Özel (10+)	
T.C. Emekli Sandığı'na Bağlı	-
S.S.K.'ya Bağlı	16.917.378
Toplam Ödemeler	16.917.378

Kaynak: DİE, İmalat Sanayi İstatistikleri, 2001, s.144'teki verilerden düzenlenmiştir.

Çanakkale il genelinde, T.C. Emekli Sandığı'na bağlı olan ücretlilere 2001 yılında toplam 287.852 Milyon TL yıllık ödeme yapılırken; SSK'ya bağlı olan ücretlilere toplam 19.949.790 Milyon TL ödeme yapılmıştır. Yıllık ödemeler, ücretli çalışanlara, fazla mesai dahil, yapılan bir yıllık ödemelerin tümünü kapsamaktadır. İl genelinde ödenen bu toplam ücretlerin sektörlerdeki dağılımına baktığımızda ise, %16'lık pay kamu sektörüne ait iken, yaklaşık %84'lük pay özel sektöre aittir. Ancak kamu sektörünün içinde ücretlilere ödenen yıllık ödemelerden, SSK'ya bağlı olan ücretlilerin payı çok yüksektir. Bu durum Çanakkale ilindeki kamu sektöründe fazla ücretli işgücünün istihdam edilmediğini, ücretli istihdamın genellikle SSK'ya bağlı olduğunu ifade etmektedir. Çanakkale ilindeki ücretlilerin büyük bir kısmı asgari ücretle çalışmakta olup, bu durum asgari ücret ile ilgili uygulamaların incelenmesini de gerekli hale getirmiştir.

2.2. Asgari Ücret Uygulamaları

Asgari ücret, “çalışanları korumak ve en düşük geçim düzeyini sağlamak amacıyla ödenmesi gereken en az ücret” (www.sosyalsiyaset.com) olup, 4857 sayılı İş Kanununun 39. maddesinde hükme bağlanmıştır. Buna göre asgari ücret, “iş sözleşmesi ile çalışan ve bu Kanunun kapsamında olan veya olmayan her türlü işçinin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi için Çalışma ve Sosyal

Güvenlik Bakanlığınca Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığı ile ücretlerin asgari sınırları en geç iki yılda bir belirlenir.” (Madde 39/I). Asgari ücret, 16 yaşını dolduranlar ve 16 yaşını doldurmamayanlar için iki farklı şekilde belirlenmektedir.

Asgari ücretin ülkemizde ilk uygulamaya başlama tarihi 1969 yılında olmuş ve Çanakkale ili de ilk uygulamanın yapılacağı iller arasında yerini almıştır. Buna göre, 1969 yılında asgari ücretin uygulandığı iller ve asgari ücret miktarları Tablo 141’de verilmiştir.

Tablo 141. 01.07.1969-31.10.1972 Tarihleri Arasındaki Asgari Ücret Uygulamaları

Uygulanan İller	16 Yaşını Dolduranlar		16 Yaşını Doldurmamayanlar	
	Günlük (TL)	Yıllık (TL)	Günlük (TL)	Yıllık (TL)
İstanbul	19,50	585,00	17,50	525,00
Ankara, Kocaeli, İzmir, Adana, Zonguldak	18,00	540,00	16,00	480,00
Hatay, Manisa, Rize, Kayseri, Antalya	17,00	510,00	15,00	450,00
Çanakkale, Burdur, Muğla, Denizli, Nevşehir	16,50	495,00	14,50	435,00
Siirt, Tokat, Kütahya, Artvin, Sivas	16,00	480,00	14,00	420,00
Muş, Yozgat, Ağrı, Gümüşhane, Bitlis	15,50	465,00	13,50	405,00

Kaynak: Çalışma Hayatı İstatistikleri 2003, s.177’deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 141’e göre, asgari ücretin ilk uygulandığı iller, altı grupta toplanmış olup, Çanakkale ili dördüncü gruptaki iller arasında yerini almıştır. Tablodan, gruplar arasında asgari ücret farklılıklarının olduğu ve Çanakkale ilinde asgari ücret tespitinin 495 TL olarak belirlendiği anlaşılabilmektedir. 31 Ekim 1972 tarihinden sonra 01 Kasım 1972 tarihinde ise, yeni asgari ücret tespit edilmiştir. Bu durum Tablo 142’de verilmiştir.

Tablo 142. 01.11.1972-30.06.1974 Tarihleri Arasındaki Asgari Ücret Uygulamaları

Uygulanan İller	16 Yaşını Dolduranlar		16 Yaşını Doldurmamayanlar	
	Günlük (TL)	Yıllık (TL)	Günlük (TL)	Yıllık (TL)
İstanbul	25,00	750,00	21,00	630,00
Ankara, Kocaeli, İzmir	23,50	705,00	20,00	600,00
Zonguldak, Rize, Adana, İçel, Eskişehir, Aydın, Edirne, Balıkesir, Tekirdağ, Trabzon, Hatay, Artvin, Antalya, Elazığ, Giresun, Muğla, Çanakkale , Amasya, Kırklareli, Gaziantep, Isparta, Bolu, Bursa, Sakarya, Kayseri, Samsun, Manisa	23,00	690,00	19,00	570,00
Sivas, Erzincan, Tokat, Kırşehir, Çorum, Diyarbakır, Ağrı, Burdur, Denizli, Sinop, Kastamonu, Afyon, Çankırı, Niğde, Van, Yozgat, Ordu, Tunceli, Kars, Kahramanmaraş, Gümüşhane, Şanlıurfa, Mardin, Bitlis, Hakkâri, Bingöl, Adıyaman	22,00	660,00	18,50	555,00

Kaynak: Çalışma Hayatı İstatistikleri 2003, s.177’deki verilerden düzenlenmiştir.

01 Kasım 1972 ile 30 Haziran 1974 tarihleri arasında belirlenen asgari ücretlerin uygulanacağı iller, kapsam olarak genişletilerek, 58 ilde uygulama yapılmıştır. Bu iller içinde Çanakkale İli 690 TL asgari ücret tespiti ile yine orta seviyedeki iller grubunda yer almıştır. Bu uygulamalar sadece sanayi ve hizmetler kesimleri için belirlenmiş olup, 01 Mayıs 1973-31 Temmuz 1974 tarihinden itibaren Tarım kesiminde çalışan tarım işçileri için de özel olarak asgari ücretin tespit edilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu uygulama da her ilde olmayıp, Tablo 143'teki illerde uygulanmıştır.

Tablo 143. 01.05.1973-31.07.1974 Tarihleri Arasında Tarım İşçilerine Uygulanan Asgari Ücret

Uygulanan İller	16 Yaşını Dolduranlar		16 Yaşını Doldurmayanlar	
	Günlük (TL)	Yıllık (TL)	Günlük (TL)	Yıllık (TL)
Aydın, Balıkesir, Burdur, Çanakkale , Denizli, İzmir, Isparta, Manisa, Muğla, Bursa, Edirne, İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ, Kırklareli	21,00	630,00	18,00	540,00
Ankara, Bilecik, Bolu, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Kırşehir, Kütahya, Uşak, Yozgat, Niğde, Antalya, Gaziantep, Hatay, İçel, Kayseri, Rize, Giresun, Gümüşhane, Kastamonu, Adana, Ordu, Samsun, Sinop, Zonguldak, Afyon, Konya, Nevşehir, Kahramanmaraş, Trabzon	19,00	570,00	16,50	495,00
Ağrı, Artvin, Erzincan, Erzurum, Kars, Bingöl, Diyarbakır, Hakkari, Siirt, Şanlıurfa, Van, Adıyaman, Amasya, Elazığ, Malatya, Sivas, Bitlis, Muş, Mardin, Tokat, Tunceli	17,00	510,00	14,50	435,00

Kaynak: Çalışma Hayatı İstatistikleri 2003, s.177'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 143'e göre 67 ilde tarım işçileri için ayrı asgari ücret ödemesi yapılmış olup, Çanakkale ilinde 630 TL ücret ödemesi yapılmıştır. Tarım kesimi için uygulanan bu miktar o dönemde uygulanan en yüksek miktar olma özelliğini de taşımaktadır. Böylece sanayi ve hizmet kesimleri için ayrı, tarım kesimi için ayrı asgari ücret tespiti yapılmış ve bu durum 01 Ağustos 1989 tarihine kadar devam etmiştir. 01 Ağustos 1989 tarihinden günümüze kadar ise asgari ücret, her kesim için tek rakam olarak belirlenmiştir. Ayrıca il bazında yapılan uygulamalar, sanayi ve hizmetler kesimi için 01 Temmuz 1974, tarım ve orman kesimi için 01 Ağustos 1974 tarihinden itibaren ülke genelinde uygulanmaya başlanmıştır.

Yaşam koşullarındaki bölgesel farklılıklardan dolayı asgari ücretin bölgesel olarak farklı uygulanmasının gerekliliği, 1969 yılındaki ilk uygulamalardan görülebilmekte ve Çanakkale ilindeki yaşam koşullarıyla, İstanbul, Ankara, İzmir, Kars veya Hakkari illerindeki yaşam koşulları aynı olamadığı ortaya çıkmaktadır.

3. SENDİKAL FAALİYETLER VE TOPLU PAZARLIK

Endüstri ilişkileri olarak nitelendirilen çalışma ilişkilerinin en önemli kurumunu sendikalar oluşturarak, “işçilerin hak ve menfaatlerini toplu pazarlık yoluyla ve diğer faaliyetler ile geliştirmeye çalışan örgütler” olarak tanımlanmaktadır (Balcı 1999: 6).

05 Mayıs 1983 tarihli 2821 sayılı Sendikalar Kanunu’na göre sendikanın tanımı ise; “işçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar” şeklinde tanımlanmıştır (2821 sayılı SK Md. 2).

Ekonomik, sosyal ve siyasi fonksiyonlarının yanında sendikaların en önemli fonksiyonu “toplu pazarlık” güçlerinin olmasıdır (Balcı 1999: 6). Çalışma hayatında önemli bir aktör olan sendikalar ve faaliyetleri, Çanakkale ili için, aşağıdaki bölümde incelenmeye çalışılacaktır.

3.1. Sendikalaşma Durumu

Sendikacılık, siyasal sistemin demokratik ve katılımcı yapısına ve devlet anlayışına bağlı olarak gelişip yaygınlaşması ve etkin bir güç haline gelmesi, emek talebinin yüksekliğine, dolayısıyla ekonomik gelişmeye bağlıdır. Sendikalaşmayı belirleyen faktörler arasında ise, yasal imkanların sağlanmasının yanı sıra yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet ve sektörel farklılıklar yer alıp, sendikaların üye sayılarının belirlenmesinde etki yaratmaktadır (Balcı 1999: 11, 41).

Sendikalaşma, üye sayısı açısından ele alındığında, Çanakkale ilindeki sendikalaşma durumu kamu ve özel sektör ile cinsiyet ayrımına göre incelenmiştir.

Çanakkale il genelinde bulunan sendikaların büyük bir kısmı kamu sendikalarından meydana gelmekte olup, toplam 13 sendika ve 12 sendika temsilciliği bulunmaktadır. İl merkezindeki sendikal faaliyetlerin tespiti için, sendika şubelerine gidilerek, yetkili kişilerle mülakat ve anket yapılmıştır. Ancak sendika şubeleri tarafından istatistiki bilgilerin çok sağlıklı tutulamaması ve bazı şube yöneticilerinin bilgi vermektan kaçınmaları sonucunda il merkezindeki dokuz sendikadan bilgi alınabilmektedir. Bu bilgilerin ışığı altında il merkezindeki sendikalaşma durumu Tablo 144’te verilmiştir.

Tablo 144. İl Merkezinde Yıllar İtibariyle Sendikalaşma Durumu

Sendika/Bağlı Olduğu Konfederasyon Adı	Sektör	Cinsiyet	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Türk Sağlık-Sen (KAMU-SEN)	Kamu	Erkek	-	-	-	-	-	290
		Kadın	-	-	-	-	-	305
		Toplam	-	-	-	500	509	595
Eğitim-Sen (KESK)	Kamu	Erkek	-	-	-	-	-	737
		Kadın	-	-	-	-	-	472
		Toplam	-	-	1.650	-	-	1.209
Türk Eğitim-Sen (KAMU-SEN)	Kamu	Erkek	-	-	-	-	-	-
		Kadın	-	-	-	-	-	-
		Toplam	-	-	-	-	-	787
Eğitim Bir-Sen (KESK)	Kamu	Erkek	-	-	-	-	-	-
		Kadın	-	-	-	-	-	-
		Toplam	-	-	-	-	-	345
Tem-Sen (KESK)	Kamu	Erkek	-	-	-	-	-	-
		Kadın	-	-	-	-	-	-
		Toplam	-	-	-	-	-	13
Tek Gıda-İş (TÜRK-İŞ)	Kamu	Erkek	120	120	80	70	70	70
		Kadın	10	10	5	5	5	5
		Toplam	130	130	85	75	75	75
	Özel	Erkek	300	200	200	210	210	220
		Toplam	450	320	315	325	335	345
Genel-İş (DISK)	Kamu	Erkek	320	330	465	530	610	530
		Kadın	20	20	35	40	40	50
		Toplam	340	350	500	570	650	580
SES (KESK)	Kamu	Erkek	413	344	235	206	188	164
		Kadın	510	498	450	406	400	312
		Toplam	923	842	685	612	588	476
BES (KESK)	Kamu	Erkek	330	260	250	200	180	180
		Kadın	200	220	230	230	220	200
		Toplam	530	480	480	430	400	380

Kaynak: Sendikaların Çanakkale Şubelerinden Mayıs 2005 tarihinde elde edilen verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 144'e göre bilgi alınan sendikalardan sadece Tek Gıda-İş sendikasının özel sektörde üyeleri mevcut olup, diğer sendikaların üyeleri kamu sektöründe yer almaktadır.

Yıllar itibariyle, üye sayılarında artış ve azalışların gözlendiği sendikaların, 2005 yılı Mayıs ayı itibariyle, eğitim, sağlık ve belediye işkollarında en fazla üye sayısına sahip oldukları görülmektedir. Ancak bu bilgilerin sağlıklı olup olmadıkları şüpheli olacağından, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Bursa Bölge Müdürlüğü'nden ve Bakanlığın Çalışma Hayatı İstatistiklerinden, Çanakkale ilindeki sendikalı ve sendikasız işyerleri ile işçi sayıları Tablo 145'te verilmiştir.

Tablo 145. Kamu ve Özel Sektöre Göre Sendikalı ve Sendikasız İşyeri İle İşçi Sayıları

Yıllar	Temmuz 2003			Ocak 2004			Haziran 2005		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Sendikasız İşyeri Sayısı	-	-	-	-	-	-	254	2.296	2.550
Sendikasız İşçi Sayısı	-	-	-	-	-	-	436	22.742	23.178
Sendikalı İşyeri Sayısı	200	221	421	206	250	456	199	221	420
Sendikalı İşçi Sayısı	4.802	13.004	17.806	4.326	12.786	17.112	5.181	12.062	17.243

Kaynak: Çalışma Hayatı İstatistikleri 2003, s.143 ile 152'deki verilerden ve Bursa Bölge Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir.

Tablo 145'te, Çanakkale il genelinde kamu ve özel sektörlerdeki sendikalı işyeri ve işçi sayısı, Temmuz 2003, Ocak 2004 ve Haziran 2005 dönemlerine göre verilmiştir. Buna göre, kamu sektöründe sendikalı işyeri sayısı Temmuz 2003'te 200, Ocak 2004'te 206, Haziran 2005'te ise 199 iken; özel sektörde sendikalı işyeri sayısı Temmuz 2003'te 221, Ocak2004'te 250 ve Haziran 2005'te 221'dir. Bu durum, 2003 yılından 2004 yılına kadar her iki sektörde de sendikalı işyerlerinin sayıca arttığını göstermiş olsa da, 2005 yılında bu sayıların azaldığı görülmektedir.

Sendikalı işçi sayıları incelendiğinde ise, dönemler arasında artış ve azalışların görülmesine rağmen, özellikle Haziran 2005 döneminde kamu sektöründeki sendikalı işçi sayısında artışın olduğu, buna karşılık; özel sektördeki

sendikalı işçi sayısında ise azalma yaşandığı dikkat çekmektedir. Bu durum, Çanakkale ilinde kamu sendikacılığının özel sektöre göre daha yoğun olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Sendikalı işçilerin cinsiyetlere göre dağılımları Temmuz 2003 ve Ocak 2004 dönemleri için tespit edilebilmiş ve Tablo 146’da verilmiştir.

Tablo 146. Sendikalı Çalışanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Temmuz 2003					Ocak 2004				
	Kamu	(%)	Özel	(%)	Toplam	Kamu	(%)	Özel	(%)	Toplam
Sendikalı Erkek	4.360	34,0	8.469	66,0	12.829	3.909	31,4	8.557	68,6	12.466
Sendikalı Kadın	442	8,9	4.535	91,1	4.977	417	9,0	4.229	91,0	4.646
Toplam Sendikalı	4.802	27,0	13.004	73,0	17.806	4.326	25,3	12.786	74,7	17.122

Kaynak: Çalışma Hayatı İstatistikleri 2003, s.144 ve 152’deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 146’ya göre, sendikalı erkek işgücünün Temmuz 2003 döneminde %34’ü kamu, %66’sı özel sektörde yer alırken, aynı dönemde sendikalı kadın işgücünün yaklaşık %9’u kamu, %91’i özel sektörde yer almaktadır. Ocak 2004 döneminde ise, erkeklerin %31’i kamu, %69’u özel sektörde, kadınların ise %9’u kamu, %91’i özel sektörde sendikalı olarak çalışmaktadır. Bu durum, sendikalı kadın çalışanların durumlarında herhangi bir farklılık olmadığını, ancak sendikalı erkekler açısından, kamu sektöründeki sendikalaşma oranlarının azaldığını ve özel sektördeki sendikalaşma oranlarının arttığını göstermektedir.

3.2. Toplu İş Sözleşmesi Uygulamaları

Sendikalar, üyelerinin çıkarlarını toplu iş sözleşmesi pazarlıkları yoluyla elde etmektedirler. Bu sözleşmelerin müzakere edildiği, yönetildiği ve taraflarca uyulmasının zorunlu hale girdiği bütün bir süreç, “toplu pazarlıkla” ifade edilmektedir. Toplu pazarlık sistemi günümüzde, gerek değişen ekonomik ve sosyal koşullarla, gerekse teknolojik yapıdaki değişikliklere büyük bir hızla uyabilen ve halen istihdam koşullarının oluşmasında en etkin rolü oynayan dinamik bir süreç olarak uygulanmaktadır (Ekin 1994: 99-101). Toplu pazarlık süreci, “taraflardan birisinin bir işveren, bir işveren grubu veya birden fazla

işveren kuruluşu olduğu; taraflardan diğerinin işçileri temsil eden bir veya daha fazla işçi kuruluşu olduğu ve bu tarafların çalışma koşulları konusunda anlaşmaya varmak için oluşturdukları bir tartışma zemini” olarak tanımlanmaktadır (Yüksel 1997: 13).

Kısaca toplu pazarlık, toplu iş sözleşmesi yoluyla yetkili tarafların çalışma koşullarını düzenlemek amacıyla yaptıkları görüşme ve pazarlık sürecine verilen isim olup, sendikalar kanunundan farklı bir yasa ile düzenlenmiştir. 05 Mayıs 1983 tarihli 2822 sayılı “Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu” da, 2821 sayılı sendikalar kanunu gibi henüz değiştirilmediği için halen yürürlüktedir. Ancak sendikalar kanunu ile birlikte bu kanunun da değişiklik yapılması önerilmiş ve yasa tasarısı hazırlanmıştır.

İşçilerin ve işverenlerin karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumları ile çalışma şartlarını düzenlemek üzere, toplu iş sözleşmesi yapmalarını, uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözümlenmelerini, grev ve lokavtın esaslarını ve usullerini belirleyebilmek amacıyla yürürlüğe giren 2822 sayılı kanuna göre, toplu iş sözleşmesinin tanımı şöyledir:

“Toplu iş sözleşmesi, hizmet akdinin yapılması, muhtevası ve sona ermesi ile ilgili hususları düzenlemek üzere işçi sendikası ile işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işveren arasında yapılan sözleşmedir.

Toplu iş sözleşmeleri, tarafların karşılıklı hak ve borçlarını, sözleşmenin uygulanmasını ve denetimini, uyuşmazlıkların çözümü için başvurulacak yolları düzenleyen hükümleri de ihtiva edebilir.” (TİSGLK Madde 1-2).

Yıllar itibariyle Çanakkale ilinde uygulanan toplu iş sözleşmesi ve sürecine ilişkin veriler, Tablo 147’de verilmiştir.

Tablo 147. Yıllar İtibariyle Toplu İş Sözleşmesi Durumu

Toplu İş Sözleşmeleri Durumu	2001	2002	2003	2004	2005*
TİS Prosedürü olan işyeri	26	15	15	23	2
İmzalanan TİS	18	13	16	17	10
Alınan Grev Kararı	-	1	-	2	1
Grev Uygulaması	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Alınan Lokavt Kararı	-	-	-	1	-
Lokavt Uygulaması	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Resmi Arabulucuya İntikal Eden Toplu Görüşme	7	3	3	5	-
Yüksek Hakem Kurulu'na İntikal Eden Toplu Görüşme	1	-	1	1	-

* Haziran 2005 tarihi itibariyle.

Kaynak: Bursa Bölge Müdürlüğü verileri

Toplu iş sözleşmesi prosedürü olan işyeri sayıları 2001 yılında 26 iken, Haziran 2005 dönemi için 2 işyerine düşmüştür. Ancak imzalanan toplu iş sözleşmesi 2001 yılında 18 iken, Haziran 2005 döneminde 10 adet yapılmıştır.

Çanakkale il genelinde, 2002 yılında 1 tane, 2004 yılında 2 tane ve Haziran 2005 dönemi itibariyle 1 tane grev kararı alınmış; ancak, hiç grev uygulaması yapılmamıştır. Lokavt kararı ise, sadece 2004 yılında 1 kez alınmış; ancak, bu kararın da uygulaması görülmemiştir.

Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'na göre toplu görüşme, uyuşmazlıkla sonuçlandığında, taraflardan biri görevli makama (Bölge Çalışma Müdürlüğü) durumu yazıyla bildirerek, arabuluculuk işlemlerini başlatır. Başvuruyu alan görevli makam, arabuluculuk tayini için tarafları altı işgünü içinde toplantıya çağırır. Taraflardan biri bu toplantıya katılmazsa veya toplantıda arabulucu tayini konusunda aralarında anlaşamazlarsa, görevli makam resmi listeden bir arabulucuyu, taraflardan en az birinin huzurunda ad çekmek suretiyle tespit eder. Arabulucunun düzenleyip görevli makama göndereceği tutanak, resmi arabulucu tutanağı niteliği taşımaktadır. Ayrıca, arabulucu tayini yoluna gidilmeyip, toplu görüşmenin başladığı tarihten itibaren 60 gün geçmesine rağmen anlaşma sağlanamamışsa, görevli makam, başvuru üzerine resmi arabulucu da tayin edebilmektedir (TİSGLK Madde 21-22). Çanakkale ilinde Resmi Arabulucu'ya intikal eden toplu görüşme sayısı ise, 2001 yılında 7, 2002 ve 2003 yıllarında 3, 2004 yılında ise 5'tir.

Toplu iş uyuşmazlıklarının barışçı yollarla çözümlenebilmesi için, yine Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nda "Yüksek Hakem Kuruluna Başvurma" şekli hükme bağlanmıştır. Buna göre, grev ve lokavtın yasak olduğu işler ve yerlerdeki uyuşmazlıklarda veya grev ve lokavtın ertelendiği hallerde erteleme süresinin sonunda Yüksek Hakem Kurulu'na başvurulmaktadır (TİSGLK Madde 52). Çanakkale ilinde ise, Yüksek Hakem Kurulu'na intikal eden toplu görüşme sayısı, 2001, 2003 ve 2004 yıllarında 1'dir.

Çanakkale il merkezinde bulunan sendikalarla yapılan mülakatlara göre, sadece iki sendikanın toplu iş sözleşmesine ilişkin bilgiler elde edilmiş olup, Tablo 148'de verilmiştir.

Tablo 148. Yıllar İtibariyle Toplu İş Sözleşmeleri

YILLAR	TEK GIDA-İŞ SENDİKASI			GENEL-İŞ SENDİKASI		
	TİS SAYISI	KAPSADIĞI İŞYERİ SAYISI	KAPSADIĞI İŞÇİ SAYISI	TİS SAYISI	KAPSADIĞI İŞYERİ SAYISI	KAPSADIĞI İŞÇİ SAYISI
2000	2	2	210	3	3	120
2001	1	1	115	4	4	170
2002	1	1	140	7	7	350
2003	1	1	10	4	4	180
2004	1	1	125	8	8	650
2005	1	1	110	5	5	190

Kaynak: Çanakkale İl Merkezindeki Sendika Şubelerine ait verilerden düzenlenmiştir.

Toplu iş sözleşmeleri yazılı olarak yapılmadıkça geçerli sayılmayıp, aynı işkolunda bir veya birden çok işyerini kapsayabilmektedir (TİSGLK Madde 3-4). Çanakkale il merkezinde, Tek Gıda-İş Sendikasının yapmış olduğu toplu iş sözleşmesi sayısı 2000 yılında 2 iken, 2000'den 2005 yılına kadar 1'er tane imzalanabilmiştir. Aynı sendikanın toplu iş sözleşmesini kapsadığı işçi sayılarını incelediğimizde ise, en çok 2000 yılında 210 işçiyi kapsadığı, 2003 yılında ise 10 işçiği kapsayarak en az işçiyi içerdiği anlaşılmaktadır. Tablo 148'e göre, Genel-İş Sendikasının yaptığı toplu iş sözleşmesi sayıları ise, 3 ile 8 arasında değişim göstermiş ve kapsadığı işçi sayıları 120 ile 650 kişi arasında olup, toplu iş sözleşmelerinden yararlandığı ortaya çıkmıştır. Bu durum il genelinde, Genel-İş Sendikasının sendikal faaliyetler ve toplu pazarlık alanında İl'deki diğer sendika şubelerine göre daha etkili olduğunu ifade etmektedir.

3.3. Sendikalar ve Özelleştirme

Özelleştirme ile devletin ekonomideki sınai ve ticari aktivitesinin en aza indirilmesi hedeflenirken, rekabete dayalı piyasa ekonomisinin oluşturulması, devlet bütçesi üzerindeki Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT) finansman yükünün azaltılması, sermaye piyasasının geliştirilmesi ve atıl tasarrufların ekonomiye kazandırılması, bu yolla elde edilecek kaynakların alt yapı yatırımlarına kanalize edilebilmesi amaçlanmaktadır (www.oib.gov.tr).

Ekonomik istikrarsızlık, sermaye piyasasının ve özel sektörün yeterince gelişmemesi, mevzuat kargaşası, siyasi kararlılığın bulunmaması, partiler arasında görüş farklılıkları, kamuoyunun, sendikaların ve işçilerin tepkileri özelleştirmenin uygulamaya geçirilmesini uzun süre engellemiştir. 1980’li yıllarda sınırlı kalan özelleştirme faaliyetleri, 1990’lı yıllarda hız kanmaya başlayarak, kamu açıklarının kapatılması düşüncesini ön plana çıkarmış, ancak; özelleştirmeden elde edilen gelir, hazinenin kaynak ihtiyacına önemli bir katkı sağlayamamıştır (Tokol 2005: 289).

Özelleştirmeler sonucunda meydana gelebilecek işçi çıkartılması ile sendikalar üye kaybına uğrayabilmektedir. Bu durum ise, sendikaların güçlerini azaltarak, işçi-işveren ve devlet arasındaki diyalogda, söz sahibi olmalarını engelleyebilecek düzeye gelebilmektedir. Bu nedenle, sendikalar özelleştirmeye karşı olarak, çeşitli eylemler gerçekleştirmektedirler. Çanakkale il merkezindeki sendikaların özelleştirme hakkındaki görüşleri ise aşağıdaki gibi belirlenebilmiştir.

Tek Gıda-İş Sendikası: “Çanakkale ilinde Tekel İçki Fabrikası ve Sümerbank Deri Fabrikası özelleşmiş ve çalışan işçilerin bazıları, işlerini kaybetmişlerdir. Sendikamız, özelleştirmeye karşı birçok eylem yapmış ancak; kamuoyundan gerekli desteği alamadığımız için herhangi bir sonuç alamamıştır.”

Genel-İş Sendikası: “Özelleştirme sonucunda kamu işçilerinin sayısının giderek azalması, büyüyen işsizlik nedeniyle özel sektörde ücretlerin azalmasına neden olarak, toplu sözleşme görüşmelerinde örgütlü işçilerin pazarlık güçlerini

azaltmaktadır. Bu nedenle, sendikamız özelleştirme özendirilmesine karşı zor da olsa direnmeye çalışmaktadır.”

Büro Emekçileri Sendikası: “Türkiye genelinde olduğu gibi Çanakkale ilinde de eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve haberleşmedeki yerel yönetimlerin özelleştirilmesi yapılmıştır. Sendikamız özelleştirmeye karşı genelden başlayarak, yerelde grev dahil bütün eylemleri gerçekleştirmektedir.”

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası: “Özel okul ve dersane öğretmenliğine karşı olarak, il genelinde özel okulların yaygınlaşmasını istemiyoruz.”

İl merkezindeki sendikaların, özelleştirme ile ilgili görüşleri dört sendikadan öğrenilebilmiştir. Ancak sendikaların, özelleştirmeye karşı oldukları genel bir gerçektir. Çalışma hayatında yapılan birçok düzenleme ve yenilikte olduğu gibi sendikalar ve toplu pazarlık alanlarında da yenilik yapılması beklenmekte olup, bu iki yasa tasarısı çeşitli tarafların görüşleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Çanakkale il merkezindeki sendika şube yetkilileriyle yapılan mülakat sonuçlarına göre, 2821 ve 2822 sayılı kanunlardaki yapılması düşünülen değişiklikler hakkındaki görüşleri şöyledir:

- Üyelikte noter şartının kaldırılması,
- Yetkili sendika için işkolundaki %10 barajının kaldırılması,
- Toplu iş sözleşme yetkisinin %10 üye kaydıyla verilmesi,
- Kamu sendikacılığında grevli ve toplu sözleşmeli sendika faaliyetlerinin gerçekleşebilmesi.

Çanakkale ilinde genel olarak kamu sendikacılığı hakim olup, üye sayılarının 400'den az olması nedeniyle birçok sendika temsilcilikleri de bulunmaktadır. Ancak bu temsilcilikler sadece ismen varlıklarını sürdürebilmekte, sendikal faaliyetlerini gerçekleştirememektedirler. Bu nedenle Çanakkale ilinde sendikal faaliyetin çok fazla gelişim gösteremediği anlaşılabilmektedir.

4. ÇALIŞMA HAYATIYLA İLGİLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

1980'lerden itibaren toplumsal değişimin en önemli kavramlarından biri olan sivil toplum kuruluşları, demokratikleşme ve demokratik toplum yaratma sürecine katkı sağlayan; sorumlu vatandaşlık anlayışını toplum içinde yaygınlaştıran; toplumsal sorunların kamusal tartışma alanını genişleten; kamunun çözüm üretmediği sorunlarda vatandaşa hizmet götürülen; kâr amacı gütmeyen ve bütün bu işlevleri, aynı görüşü paylaşan gönüllülerin desteği ile yerine getiren örgütlerdir (Tamer 2005:6). Çalışma hayatı ile ilgili olan sivil toplum kuruluşlarının, Çanakkale ili işgücü piyasalarındaki yeri ise, başlıca dört ana başlık altında incelenmiştir.

4.1. Ticaret ve Sanayi Odaları

Sanayinin gelişmesiyle birlikte, ticaret ve sanayi ile uğraşanların temsil edilebilmesi amacıyla kurulan, “ticaret ve sanayi odaları”, bir şehir veya yörede ticaretle ve sanayi ile uğraşan kişi ve kuruluşların oluşturduğu bir birlik olup, mesleki temsil organı olarak faaliyet göstermektedirler. Ticaret ve sanayi odaları, meslek gruplarının çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi, mesleki ahlak ve dayanışmanın gözetilmesi gibi amaçlara hizmet ederek; piyasanın durumuna ilişkin dilek ve ihtiyaçlarını Hükümet kuruluşlarına bildirir (Seyidoğlu 1999: 603).

Sanayicilerin zaman içinde kendilerine özgü “sanayi odaları”nı kurma eğilimi Ticaret ve Sanayi Odalarının ayrı ayrı kurulmasına neden olmuştur. Ancak Çanakkale ilinde bu ayırım yapılmayarak, Ticaret ve Sanayi kesimi birlikte temsil edilmektedir. Ayrıca Çanakkale il merkezinin dışında, Biga ve Gelibolu ilçelerinde de Ticaret ve Sanayi Odası faaliyet göstermektedir.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 176. Maddesine göre tüccarlar, I. Sınıf Tüccarlar Bilanço esasına göre, II. Sınıf Tüccarlar İşletme Hesabına göre defter tutmakla hükümlüdürler (213 sayılı VUK Md. 176). Bu hükme bağlı olarak I. Sınıf Tüccar sınıfına girenler ticaret ve sanayi odalarına üye olup, işletmelerini faal duruma getirirken; II. Sınıf Tüccar sınıfına girenler ise, esnaf ve sanatkarlar

odalarına üye olarak işletmelerini açabilmektedirler. Buna göre, Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı işyerlerinin meslek gruplarına ve ilçelere göre dağılımları, Mart 2005 dönemi itibariyle, Tablo 149'da verilmiştir.

1929 yılında kurulan Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı toplam 2.836 işyeri olup, sadece 1.346 işyeri il merkezinde kayıtlıdır. Tablo 149'a göre, Mart 2005 döneminde "Bitkisel ve hayvansal yağlar sanayi, su ürünleri işleme sanayi" meslek grubunda toplam 90 işyerinin kayıtlı olması, il genelinde en az bu meslek dalındaki işletmelerin faaliyet gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Buna karşılık, "bina yapımı ve onarımı, yapım işleri" meslek grubunda toplam 556 işyeri kayıtlı olup, il genelinde yapım işlerinin yoğunluğu dikkat çekmektedir.

Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı işyerleri, il merkezi ile Biga ve Gelibolu dışında kalan diğer ilçelerdeki işyerlerini kapsamaktadır. Buna göre, meslek grupları içinde en fazla işletme, İl merkezinde bulunmaktadır. Ancak Çan ilçe merkezinde "madencilik ve taşocakçılığı", "taş ve toprağa dayalı dokuma, deri-kimya-kömür-kauçuk, plastik, metal makine sanayi" ile "taşınma ve depolama" meslek gruplarında işletme sayılarının fazlalığı il genelinde bu sektörlerin Çan ilçesinde yoğun olarak faaliyet gösterdiğini ortaya koymaktadır. Biga Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı işyerlerine ait veriler ise, Tablo 150'de verilmiştir.

Tablo 149.Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı İşyerlerinin Meslek Gruplarına ve İlçelere Göre Dağılımı

Meslek No*	İLÇELER										Toplam
	Ayvacık	Bayramiç	Bozcaada	Çan	Çanakkale	Eceabat	Ezine	Gökçeada	Lapseki	Yenice	
01	2	3	0	55	34	0	8	2	0	8	112
02	13	18	11	11	46	2	19	1	10	8	139
03	20	7	2	0	23	8	15	5	9	1	90
04	2	6	0	13	75	0	3	0	2	5	106
05	12	9	1	13	62	1	6	0	1	5	110
06	3	2	0	72	30	1	11	0	1	2	122
07	53	27	35	52	295	11	38	4	33	8	556
08	43	34	3	34	153	10	38	11	21	34	381
09	14	16	2	31	201	2	17	6	9	8	306
10	19	20	2	33	97	3	30	1	19	13	237
11	28	1	10	7	99	8	4	5	1	2	165
12	16	14	2	69	61	6	14	0	12	24	218
13	6	4	2	21	89	5	9	4	8	6	154
14	5	9	2	24	81	2	11	2	1	3	140
Toplam	236	170	72	435	1.346	59	223	41	127	127	2.836

*** MESLEK GRUPLARI**

01- Madencilik ve Taşocaklığı

02- Süt ve Süt Ürünleri, Sebze ve Meyve İşleme, İçki Sanayi, Un ve Unlu Ürünler, İşlenmiş Un Ürünleri Sanayi

03- Bitkisel ve Hayvansal Yağlar Sanayi, Su Ürünleri İşleme Sanayi

04- Sağlık, Eğitim, Yayın ve Sosyal Hizmet Kuruluşları, Bilgisayar Yazılım Hizmetleri

05- Orman Ürünleri ve Mobilya, Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayi

06- Taş ve Toprağa Dayalı Dokuma, Deri-Kimya-Kömür-Kauçuk, Plastik, Metal Makine Sanayi

07- Bina Yapımı ve Onarımı, Yapım İşleri (Müteahhitlik, Mühendislik ve Müşavirlik Dahil)

08- Tarım ve Gıda Maddeleri Toptan ve Perakende Ticaret

09- Beyaz Eşya, Elektrikli Ev Aletleri, Bilgisayar ve Elektronik Eşya Satıcıları, Giyim Eşyası ve Diğer Perakende Ticaret

10- Akaryakıt ve Yakacak Maddeleri Satıcıları, Tarım ve Diğer Makine ve Ekipman Ticareti, Motorlu Araçlar Satış ve Servisi, Yedek Parça Ticareti

11- Lokanta ve Oteller

12- Taşıma ve Depolama

13- Mali Kuruluşlar ve Sigortalar ve Komisyoncular

14- İnşaat, Elektrik Malzemeleri, Nalburiye ve Hırdavat Perakende Ticareti

Kaynak: Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odası Verileri (29.03.2005)

Tablo 150. Biga Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı İşyerlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları (01.04.2005)

Meslek Grupları	İşyeri Sayıları
01- SANAYİ İŞLETMELERİ	247
02- MÜHENDİSLER, MÜTEAHHİTLER, TAŞERONLAR	170
03- GIDA MADDELERİ TİCARETİ, ZAHİRE, YEM	275
04- KONFEKSİYON, MANİFATURA, TUAFİYE	109
05- DAYANIKLI TÜKETİM MALLARI	126
06- HER TÜRLÜ TAŞIT ARAÇLARI VE YEDEK PARÇA TİCARETİ, NAKLİYE	140
07- İNŞAAT MALZEMELERİ TİCARETİ, AKARYAKIT VE MADENİ YAĞ İŞLETMELERİ	120
08- KOOPERATİFLER, BANKALAR, MUHASEBECİLER	198
Toplam İşyeri Sayısı	1385

Kaynak: Biga Ticaret ve Sanayi Odası verileri

Biga Ticaret ve Sanayi Odası, Meslek Gruplarını 8 başlık altında toplamış ve bu meslek dallarına göre faaliyet gösteren 1.385 işyerini kayıt altına almıştır. Tablo 150'ye göre, Biga ilçesinde “Gıda Maddeleri Ticareti, Zahire, Yem” meslek grubunda 275 işletme kayıtlı olup, ilçenin en fazla bu sektörde faaliyet gösterdiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca “konfeksiyon, manifatura, tuhafiyeye” meslek grubunda yer alan 109 işletme de ilçedeki en az tercih edilen meslek dalını oluşturmaktadır. Ancak, ilçe genelinde bütün meslek gruplarındaki dağılım birbirine yakın olup, sanayi işletmelerinin ve gıda ticaretinin yoğun olarak ekonomiye katkı sağladığı anlaşılabilir. Çanakkale ilindeki Ticaret ve Sanayi Odalarının üçüncüsü ise, Gelibolu Ticaret ve Sanayi Odası olup, Tablo 151’de meslek gruplarına göre işyeri sayıları verilmiştir.

Tablo 151. Gelibolu Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı İşyerlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları (01.04.2005)

Meslek Grupları	İşyeri Sayıları
01- EV EŞYALARI VE MOBİLYA DİĞER PERAKENDE TİCARET	61
02- TOPTAN TİCARET	225
03- GIDA MADDELERİ PERAKENDE TİCARETİ	41
04- BAYINDIRLIK VE YAPIM İŞLERİ	295
05- İMALAT SANAYİ	117
06- TAŞIMACILIK, DEPOLAMA, HABERLEŞME	126
07- MALİ KURUMLAR VE İÇ HİZMETLER	49
Toplam İşyeri Sayısı	914

Kaynak: Gelibolu Ticaret ve Sanayi Odası verileri

01 Nisan 2005 tarihi itibarıyla Gelibolu Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 914 işyeri bulunmaktadır. İlçede 295 işyerinin kayıtlı olduğu “Bayındırlık ve

Yapım İşleri” meslek dalı en fazla faaliyet gösteren meslek dalı olarak ilk sırada yer almaktadır. En az işletmenin kayıtlı olduğu meslek dalı ise, 41 işyeri ile “Gıda Maddeleri Perakende Ticareti”dir. Bu durum, Bayındırlık konusunda Gelibolu ilçesinin gelişmişliğini göstermektedir.

Kısaca, Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasında 2.836, Biga Ticaret ve Sanayi Odasında 1.385, Gelibolu Ticaret ve Sanayi Odasında ise, 914 işyeri kayıtlı olup, İl genelinde toplam 5.135 işyeri I. Sınıf Tüccar grubunda faaliyet göstermektedir. Çanakkale ilinde II. Sınıf Tüccar sıfatıyla faaliyet gösterenler ise, Esnaf ve Sanatkarlar Odalarına üye olmak zorunda oldukları için, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, ayrıca incelenmiştir.

4.2. Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği

Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, “esnaf ve sanatkarlar ile bunların yanlarında çalışanların mesleki ve teknik ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmelerini ve mesleki eğitimlerini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak, meslek disiplini ve ahlakını korumak ve bu maksatla kurulan tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki” (5362 sayılı ESMKK Md. 1) meslek kuruluşudur. Bu tanım aynı zamanda, “Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu”nun da amacını oluşturmakta olup, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği’nin görevleri şu şekilde belirlenmiştir (www.cesob.com):

- Mesleki odalar arasında birliği temin ederek, dayanışma kurmak, gelişmeyi ve ilerlemeyi sağlamak.
- Odaların çalışma mevzuat ve statüleri esasları içinde yürütülmesini sağlamak,
- Odaların gelişmesini sağlamak için gerekli ve faydalı tedbirleri almak ve gereken kuruluşları kurmak,

- Genel olarak odaya kayıtlı esnaf ve sanatkarları çalışmalarını meslek icabı ve memleket yararına yürütülmesini sağlamak,
- Odalar mensuplarının ihtiyaç ve güçlüklerini gidermek için gerekli tedbirleri alarak, resmi ve özel merciler halinde gerekli teşebbüs ve temaslarda bulunmak,
- Tarifeye tabi oda üyelerinin, ücret tarifelerini belirlemek ve onamak,
- Amaçları ile ilgili olarak, sermaye şirketleri vakıflar, fonlar kurmak veya kurulu bulunanlara katılmak,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na verilecek görev ve konfederasyonca mevzuata uygun talimatları yapmak.

Çanakkale ilinde bu görevlerin ve kanunda belirtilen “her il merkezinde bir esnaf ve sanatkarlar odaları birliği kurulur” (5362 sayılı ESMKK Md. 16) 1966 yılında Çanakkale Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği kurulmuştur. Çanakkale Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, hizmet ve üretim sektöründe çalışan sayıları, il genelinde yaklaşık 54 bin esnaf ve sanatkarın kayıtlı bulunduğu il merkezinde 9, ilçe merkezlerinde 28 adet mesleki oda ile 2 birlik ajanlığının bağlı bulunduğu en üst mesleki zirve kuruluşudur. Çanakkale Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği'ne bağlı meslek odalarının yerleşim yerlerine göre dağılımları Tablo 152'de verilmiştir.

Tablo 152. Çanakkale Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği'ne Bağlı Meslek Odaları

İL MERKEZİ	BOZCAADA İLÇE MERKEZİ
Birlik Ajanlığı Sayısı: 1 Çanakkale Birlik Ajanlığı	Birlik Ajanlığı Sayısı: 1 Bozcaada Birlik Ajanlığı
Meslek Odası Sayısı: 9	Meslek Odası Sayısı: 0
Çanakkale Lokantacılar ve Gazinocular Odası	ÇAN İLÇE MERKEZİ
Çanakkale Elektrikçiler ve Elektronikçiler Odası	Meslek Odası Sayısı: 1
Çanakkale Terziler Odası	Çan Esnaf ve Sanatkarlar Odası
Çanakkale Bakkallar ve Bayiler Odası	ECEABAT İLÇE MERKEZİ
Çanakkale Berberler ve Kuaförler Odası	Meslek Odası Sayısı: 2
Çanakkale Umum Marangozları Odası	Eceabat Esnaf ve Sanatkarlar Odası
Çanakkale Madeni İşler Odası	Eceabat Şoförler ve Otomobilciler Odası
Çanakkale İnşaatçılar Odası	EZİNE İLÇE MERKEZİ
Çanakkale Şoförler ve Otomobilciler Odası	Meslek Odası Sayısı: 3
AYVACIK İLÇE MERKEZİ	Ezine Esnaf ve Sanatkarlar Odası
Meslek Odası Sayısı: 2	Ezine Şoförler ve Otomobilciler Odası
Ayvacık Esnaf ve Sanatkar Odası	Geyikli Esnaf ve Sanatkarlar Odası
Ayvacık Şoförler ve Otomobilciler Odası	GELİBOLU İLÇE MERKEZİ
BAYRAMIÇ İLÇE MERKEZİ	Meslek Odası Sayısı: 2
Meslek Odası Sayısı: 3	Gelibolu Esnaf ve Sanatkarlar Odası
Bayramiç Esnaf ve Sanatkarlar Odası	Gelibolu Şoförler ve Otomobilciler Odası
Bayramiç Şoförler ve Otomobilciler Odası	GÖKÇEADA İLÇE MERKEZİ
Bayramiç Umum Marangozları Odası	Meslek Odası Sayısı: 1
BİGA İLÇE MERKEZİ	Gökçeada Esnaf ve Sanatkarlar Odası
Meslek Odası Sayısı: 8	LAPSEKİ İLÇE MERKEZİ
Biga Esnaf ve Sanatkar Odası	Meslek Odası Sayısı: 3
Biga Şoförler ve Otomobilciler Odası	Lapseki Esnaf ve Sanatkarlar Odası
Biga Tabaklar Odası	Lapseki Şoförler ve Otomobilciler Odası
Biga Umum Kahveciler Odası	Umurbey Esnaf ve Sanatkarlar Odası
Biga Sebze ve Meyve	YENİCE İLÇE MERKEZİ
Biga Lokantacılar ve Köftçiler Odası	Meslek Odası Sayısı: 2
Gümüşçay Esnaf ve Sanatkarlar Odası	Yenice Esnaf ve Sanatkarlar Odası
Karabiga Esnaf ve Sanatkarlar Odası	Yenice Şoförler ve Otomobilciler Odası
İL GENELİ TOPLAM	
BİRLİK AJANLIĞI SAYISI: 2	
MESLEK ODASI SAYISI: 37	

Kaynak: Çanakkale Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Verileri.

Tablo 152'ye göre il merkezi dışında, en fazla meslek odası Biga ilçe merkezinde olup, ilçe genelinde küçük esnaf ve sanatkarın çok olduğu ve ilçenin ekonomik geçim kaynaklarının büyük çoğunluğunu ticaretin oluşturduğu ortaya çıkmıştır.

5362 sayılı “Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu”nun 21 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmesiyle ve yeni kanuna uyum çalışmaları sonucunda verilerin sağlıklı olamayacağı nedeniyle, Tablo 152'de verilen meslek odalarına kayıtlı üyelerin istatistikî verileri elde edilememiştir.

Yeni kanunun yürürlüğe girmesiyle, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği'nin görev ve yetkileri değiştirilmiş ve yeni yasanın gerektirdiği yönetmeliklerin henüz hazırlık aşamasında olması nedeniyle, sistemin 2006 yılı içinde tam olarak uygulamaya başlayabileceği düşünülmektedir. Bu amaçla, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği üst kuruluşu ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından meslek odalarına kayıtlı olan üye sayıları ve üyelerin kişisel bilgilerinin güncellenme işlemi yeni bilgisayar sistemine geçilmesini gerekli kılmıştır. Bu aşamanın çok zaman alması ve her meslek odasının, üyelerin kişilik bilgilerini farklı zamanlarda temin etmesi sonucunda, sistem 2005 yılı sonuna kadar kesin istatistiki verilerin tespitini engellemektedir. Elde edilebilecek verilerin sürekli değişken olması, sağlıklı bir bilgi veremeyeceğinden genel bilgi niteliğinde incelenmiştir.

5362 sayılı yeni yasanın getirdiği en önemli özelliklerden biri, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği'ne herhangi bir meslek dalında işyeri açabilmek için müracaat eden kişiye, meslek odası tarafından, işyerinin açılacağı il veya ilçedeki, o meslek dalı ile uğraşan kişilerin sayısını, kazançlarını, o yerleşim yerine bir tane daha aynı meslek dalından açılmasının yerleşim yerine gelir ve gider dengesi açısından ne şekilde etki yaratacağının, istatistiki olarak belirlenmesi zorunluluğudur. Bu hükmün uygulanmasıyla, il genelinde esnaf ve sanatkarlar açısından da uzmanlaşmaya gidilebileceğini, hangi meslek dalında bilgi ve beceriye sahip olunursa, o mesleği daha iyi bir şekilde yerine getirebileceğini ve isteyen her kişinin, istediği her meslek dalında işyeri sahibi olamayacağını ifade edebilmektedir. Böylece il genelinde küçük esnaf ve sanatkar grubunun da daha bilinçli faaliyet göstermesi, İl'in ekonomik kalkınabilirlik düzeyinde olumlu etkiler yaratabilecektir.

Çanakkale Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği'nin faaliyetleri arasında mesleki eğitim hizmetleri de bulunmakta olup, Yaygın Eğitim konusu içinde incelenmiştir. Bunun dışında esnaf ve sanatkarları motive ve teşvik etmek amacıyla, "Ahilik Haftası Kutlamaları" yapılmaktadır.

Çanakkale Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, her yılın Ekim ayının ikinci haftasında Ahilik Haftası Kutlaması düzenlemektedir. Böylece ahilik kavramının yaygınlaştırılması, esnaf ve sanatkarlığın tanımı ve önemini içeren çeşitli seminer, panel ve konferansların düzenlenmesi ile o yıl en başarılı esnaf ve sanatkarların ödüllendirilmeleriyle teşvik edilmeleri ve yeni teknolojilere ayak uydurabilmeleri amacıyla, esnaf ve sanatkarların bilgilendirilmesi hedeflenmektedir. Bu faaliyetler ile Çanakkale Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, çalışma hayatına katkıda bulunarak, istihdamı teşvik edici bir sivil toplum kuruluşu olarak faaliyet göstermektedir.

4.3. Dernekler

5253 sayılı “Dernekler Kanunu”na göre dernek; “kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları” (DK Madde 2) şeklinde tanımlanmıştır.

Çanakkale ilinde faaliyet gösteren dernekler, İl merkezi ve ilçe merkezlerinde çok sayıda kurulmuş olup, sadece il merkezindeki dernek sayıları tespit edilebilmiştir. Buna göre, il merkezinde toplam 252 dernek faaliyet göstermekte olup, bunlardan sadece 34 tanesi çalışma hayatı ile ilgili dernek grubuna girmektedir. Bu derneklerin isimleri ise, Tablo 153’te verilmiştir.

Tablo 153. İl Merkezindeki Çalışma Hayatıyla İlgili Dernekler (25.04.2005)

1. Çanakkale Sanayicileri ve İşadamları Derneği	18. Ç.kale İli Eczacı Kalfaları Dayanışma Derneği
2. Çanakkale Çalışan Emekliler Dayanışma Derneği	19. Ç.kale İli Emekli Ziraatçiler Eğitim-Kültür ve Dayanışma Derneği
3. Çanakkale Çıraklık ve Mesleki Eğitimi Geliştirme ve Destekleme Derneği	20. Aşçılar ve Garsonlar Dayanışma Derneği
4. Çanakkale İli Milli Eğitimi Geliştirme Derneği	21. Amatör Kıyı Balıkçıları Derneği
5. Çanakkale Genç İşadamları Derneği	22. Orman İşçileri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
6. Ç.kale İli ve İlçelerinde Koruma Altındaki Çocukları ve Sosyal Hizmetleri Geliştirme ve Güçlendirme Derneği	23. Saha Komiserleri Derneği Çanakkale Şubesi
7. Ç.kale Cuma Pazarı Esnafı Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	24. Ç.kale İşçi Emeklileri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
8. Ç.kale Belediyesi Çalışanları Dayanışma Derneği	25. Ç.kale Küçük Sanayi Kalfaları Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
9. Yol İşçileri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	26. Ç.kale Profesyonel Rehberler Derneği
10. Ç.kale Sarraflar ve Kuyumcular Derneği	27. Kömürçüler, Oduncular ve Mahrukateçiler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
11. Türkiye Sakatlar Derneği Ç.kale Şubesi	28. Ç.kale Gazeteciler Derneği
12. Ç.kale Pazarıcı Esnafları Derneği	29. Ç.kale International Center Derneği
13. Şehirlerarası Otobüs ve Yazıhane İşletmecileri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	30. Ç.kale Turistik Otelciler İşletmecileri ve Yatırımcılar Birliği Derneği
14. Ç.kale Kadın El Emegini Değerlendirme Derneği	31. Sağlık Çalışanları ve Emeklileri Derneği Ç.kale Şubesi
15. Türk Kadınlar Birliği Derneği Ç.kale Şubesi	32. Ç.kale Kantinciler Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği
16. Teknikerler Birliği Derneği Ç.kale Şubesi	33. Enerji Sektörü Emeklileri Çalışanları Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
17. Ç.kale Kamu Emeklileri Yardımlaşma Derneği	34. Ç.kale Rehberlik ve Özel Eğitimi Hizmetlerini Geliştirme Derneği

Kaynak: T.C.Çanakkale Valiliği Dernekler Müdürlüğü Kayıtları

Tablo 153'te yer alan 34 dernekten sadece Çanakkale Sanayicileri ve İşadamları Derneği (ÇASİAD) hakkında bilgi toplanabilmektedir. Buna göre ÇASİAD'ın amacı, dernek tüzüğü'nün 2. Maddesinde şu şekilde belirtilmiştir: "Derneğin amacı, ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunmak üzere, çağdaş uygarlık hedefini esas alarak bölgesel ve sektörel potansiyelin en iyi şekilde değerlendirilmesi için faaliyetlerde bulunmak, demokratik, laik, etkin hukuk devleti anlayışı içinde, sivil toplumun kurumsallaşması ve özel girişimciliğin yaygınlaşmasına çalışmak, sanayici ve işadamlarının sorunlarına sahip çıkarak toplumdaki öncü ve girişimci nitelikleri geliştirmektir" (www.casiad.org.tr). Bu amaçla ÇASİAD, 22 Mayıs 1992 yılında kurulmuş olup,

102 üyesi bulunmaktadır. ÇASİAD'ın çalışma hayatıyla ilgili olarak, 2004-2006 döneminde yapılması planlanan faaliyet programı aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Kurumsal Kimlik Çalışmaları: Hizmet binası satın alınması ve binanın restorasyonu, üye ilişkilerinin geliştirilmesi, iki aylık periyotlarla ÇASİAD dergisinin çıkartılması, haftalık ekonomi bülteni yayınlanması, ÇASİAD ekonomi atlası oluşturulması ve sunumu, üye tanıtım kitabı hazırlanması, rekabet şansı yüksek ürünlere ilişkin araştırma çalışması, ekonomi kütüphanesi oluşturulması, internet sitesini sürekli güncellemek ve geliştirmek, yüksek istişare konseyinin her ay düzenli toplantısını teminen her sektörde dernek politikalarını belirlemek.

Sektörel Çalışmalar: Ticaret ve sanayi sektörüne yönelik çeşitli seminer, proje ve konferans düzenlemek; ulaşım sektörüyle ilgili olarak özellikle hızlı feribot seferlerinin Çanakkale'ye ulaşmasında öncü rol üstlenmek; turizm sektörünü geliştirmek amacıyla, Troya ve Gelibolu Milli Parkı projelerine destek olmak; enerji sektöründe doğal gazın İl'e dağıtımında ve işletilmesinde aktif rol oynamak; tarım sektöründe ise, ekolojik tarımı geliştirme çabalarına ve nitelikli tohum üretimi projesinde Ticaret Borsasına destek vermek, Ezine Peyniri markasını uluslar arası markalaştırma çalışmalarında aktif rol almak ve Bağcılık çalışmalarını takip etmek.

Bu faaliyetlerin dışında ÇASİAD, politik, sosyal ve kültürel organizasyonların planlarını da yapmış, organize sanayi bölgesinin tam olarak faaliyete geçebilmesi için aktif olarak rol almıştır.

ÇASİAD'ın gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmeyi planladığı faaliyetler incelendiğinde, Çanakkale ilinde çalışma hayatı ile ilgili dernekler içinde önemli bir sivil toplum kuruluşu olduğu anlaşılabilmektedir.

4.4. Vakıflar

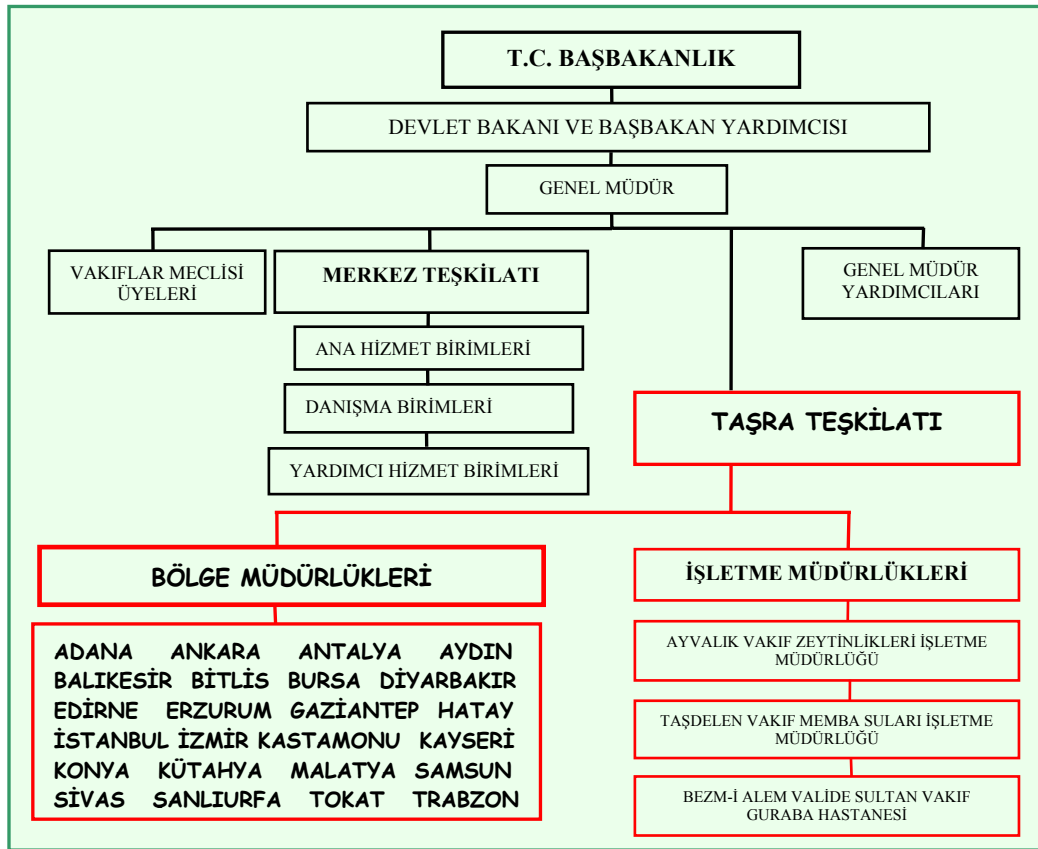
Vakıf, kâr amacı gütmeyen, genellikle çeşitli toplumsal alanlarda hizmet vermek, hayır işleri görmek üzere tahsis edilmiş mal topluluğuna denilmektedir (Seyidoğlu 1999: 660).

01 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 101. Maddesinde vakfin tanımı ise, “gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal toplulukları” olarak yapılmıştır (www.vgm.gov.tr).

Türk Medeni Kanunu'nun dışında vakıfları ilgilendiren 05 Haziran 1935 tarihli 2762 sayılı Vakıflar Kanunu da mevcuttur. 1935 yılından günümüze kadar çeşitli maddelerinde değişiklik yapılmasına rağmen halen yürürlükte olan kanunun değiştirilmesi ve geliştirilmesi öngörülerek “Vakıflar Kanunu Tasarısı” hazırlanmıştır⁷.

Buna göre, tasarıda sözü edilen Vakıflar Genel Müdürlüğü 03 Mart 1924 tarihinde kurularak, günümüze kadar faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün teşkilat yapısı ise, Grafik 97'de verilmiştir.

⁷ Vakıflar Kanunu Tasarısı'nda, yeni kanunun amacı şu şekilde belirlenmiştir: “Bu kanun, vakıfların yönetimi, faaliyetleri ve denetimine, yurt içi ve yurt dışındaki vakıf taşınır ve taşınmaz eski eserlerin tescili, muhafazası, onarımı ve yaşatılmasına, vakıf varlıklarının ekonomik şekilde işletilmesi ve değerlendirilmesinin sağlanmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi; Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kuruluşu ile Genel Müdürlüğün teşkilat, görev, yetki ve sorumluluklarının düzenlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.” (www.vgm.gov.tr).

Grafik 97. Vakıflar Genel Müdürlüğü Teşkilat Yapısı

Kaynak: <http://www.vgm.gov.tr/menu/teskilat.asp>, 04.01.2006.

Grafik 97'ye göre Vakıflar Genel Müdürlüğü, merkez ve taşra teşkilatından oluşmaktadır. Merkez Teşkilatı Ana Hizmet, Danışma ve Yardımcı Hizmet Birimlerinden oluşurken; Taşra Teşkilatı Bölge Müdürlükleri ve İşletme Müdürlüklerinden meydana gelmektedir.

Bölge müdürlükleri 24 il merkezinde olup, Çanakkale Vakıflar İl Müdürlüğü Balıkesir Bölge Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet göstermektedir.

Çanakkale Vakıflar İl Müdürlüğü'ne kayıtlı çok sayıda vakıf bulunmakta olup, türlerine göre bazı vakıf isimleri, buldukları yerleşim yerine göre Tablo 154'te verilmiştir.

Tablo 154. Çanakkale İlindeki Vakıflar

Sıra No	Vakfın Adı	Yeri
903 Sayılı Kanuna Göre Kurulu Vakıflar		
1	Çevre Koruma Vakfı	Çanakkale
2	Tarih ve Kültür Vakfı	Çanakkale
3	Diyaliz-Sağlık-Yardım, Kültür Vakfı	Çanakkale
4	Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Sağlık Yardım ve Bilimsel Araştırma Vakfı	Çanakkale
5	Spastik Özürlü Çocuklar Eğitim Vakfı	Çanakkale
6	Hüseyin Akif Terzioğlu Şevkat Yuvası Vakfı	Çanakkale
7	Yeni Camii Vakfı	Ayvacık
8	Assos ve Çevresi Kültür ve Sanat Vakfı	Ayvacık
9	İlden Türkiye Doğu Asya Disiplinler Arası Araştırma ve Uygulama Vakfı	Çanakkale
10	Çanakkale Tübingen Troia Vakfı	Çanakkale
Azınlık Vakıfları		
1	KİMİSİZ Teodoku Rum Ortadoks Kilisesi Vakfı	Bozcaada
2	Merkez Panayia Rum Ortadoks Kilisesi Vakfı	Gökçeada
3	Bademliköy Panayia Rum Ortadoks Kilisesi Vakfı	Gökçeada
4	Tepeköy Evangelismos Rum Ortadoks Kilisesi Vakfı	Gökçeada
5	Zeytinliköy Aya Yorgi Rum Ortadoks Kilisesi Vakfı	Gökçeada
6	Dereköy Aya Marina Rum Ortadoks Kilisesi Vakfı	Gökçeada
7	Mekor Hayim Sinagog Vakfı	Çanakkale
Mülhak Vakıflar		
1	Çepelzade Hacı Mehmet Ağa Vakfı	Ayvacık
2	Hacı Raşit Zevcesi Münevver Hanım Vakfı	Ayvacık
3	Sadri Esbak Derviş Mehmet Vakfı	Ayvacık
3294 Sayılı Kanuna Göre Kurulu Vakıflar		
1	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Çanakkale
2	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Ayvacık
3	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Bayramiç
4	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Biga
5	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Bozcaada
6	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Çan
7	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Eceabat
8	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Ezine
9	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Gelibolu
10	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Gökçeada
11	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Lapseki
12	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Yenice

Kaynak: Çanakkale Vakıflar İl Müdürlüğü Kayıtları

Tablo 154'e göre vakıflar, 903 sayılı kanuna göre vergi muafiyetinden faydalanarak kurulan Vakıflar, Cemaat (Azınlık) Vakıfları, Kaldırılmış olan 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş vakıflar ile 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanununa göre kurulan vakıflar şeklinde çeşitlere ayrılmıştır.

Çanakkale Belediyesi ile yapılan ortaklaşa çalışmayla, Çanakkale'nin en önemli simgelerinden biri olan tarihi Aynalı Çarşı'nın restorasyon çalışmaları başlatılmıştır. Restorasyon çalışmasının tamamlanması sonucunda Çanakkale Belediyesi 15 yıllığına çarşının sahibi olarak, dükkânları kiralayacaktır. Sürenin

bitiminde ise, Vakıflar Müdürlüğü'ne teslim edecektir. Gerek restorasyon çalışmaları sırasında, gerekse dükkanların kiraya verilmesinde yeni istihdam olanakları ortaya çıkabilecektir. Ayrıca restorasyon sonucunda tarihi değerlere verilen önem ve koruma faaliyetleri, turistlerin çarşmayı ziyaret etmelerini ve dükkanlardan alış-veriş yapmalarını sağlayarak il ekonomisine katkıda bulunmalarını sağlayacaktır.

5. SOSYAL GÜVENLİK

Sosyal güvenlik, “bir ülke halkının bugününü ve geleceğini güven altına alma hedefiyle birbiri arasında sıkı bir birlik ve uyumun tesis edildiği kurumlar vasıtasıyla, toplumun tüm bireyleri için; mesleki, fizyolojik ve sosyo-ekonomik risklerin oluşumunu engellemeyi amaçlayan ve alınan tedbirlere rağmen söz konusu risklerin meydana gelmeleri halinde, geliri geçici yada sürekli kesilmiş bireylere sigorta yardımları vasıtasıyla destek sağlayan; yani, bir ülkede yaşayan bütün vatandaşların geçinme ve yaşama ihtiyaçlarını kadere terk etmeyerek, başkalarının lütuf ve yardımlarına gerek kalmaksızın hep birden karşılayan bir sistemi ifade etmektedir.” (Uğur 2004: 20). Sosyal güvenlik, aynı zamanda, hızla gelişen ve demokratikleşen ülkelerde, kişiyi ekonomik hayatta yalnız bırakmadan, ekonomik ve sosyal yapıda değişikliği ifade ederek, ekonomik ve sosyal yaşama müdahale eden sosyal devlet anlayışının bir ürünüdür (Gümüş, Uğur, Kanyılmaz 2005: 38).

Kısaca temel insan haklarından biri olan sosyal güvenlik hakkı, çalışanların ve ailelerinin çalışma ve yaşam koşullarından kaynaklanan sağlık, yaşlılık, gelir yoksunluğu, işsizlik, malüllük, sosyal bakım gibi sorunlar karşısında korunmalarını ifade etmektedir. Bu hakkın yaşama geçirilmesi için oluşturulan kurumlar ise, genel olarak “sosyal sigorta kurumları” olarak adlandırılmış ve “Sosyal Sigortalar Kurumu”, “Emekli Sandığı” ile “Bağ-Kur” tarafından sistemin işletilmesi sağlanmıştır (Tek Gıda-İş Sendikası 2005: 149). Sosyal güvenlik alanında faaliyet gösteren çok sayıda farklı kurumun olması, mevzuatın karmaşıklığı, bürokratik işlemlerin çokluğu, bilgi işlem alt yapısının yetersizliği

kurumların etkin çalışmasını engellemektedir (Gümüş, Uğur, Kanyılmaz 2005: 38). Dağınık kurumsal yapının olumsuz etkileri, sosyal güvenlik kurumunun yeniden yapılandırılmasını gerekli kılarak, “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısı” hazırlanmış ve Sosyal Güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanması önerilmiştir.

Tasarı 20.05.2006 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak, 5502 sayılı Kanunla “Sosyal Güvenlik Kurumu” temellerinin atılması sağlanmıştır. Yeni kurumsal yapının başarı kriterleri;

- Kolay erişilebilir, tam otomasyonlu bir yapı kurulması,
- Hizmete erişimin kolay olduğu, en uç hizmet biriminden tüm hizmetlerin gerçekleştirildiği bir sistem kurulması,
- Hizmet sunumunun kaliteli ve standart olması,
- İşlem sürelerinin kısaltılması ve kademeli olarak eşzamanlı hale getirilmesi,
- Bilgi talebinin istenildiği anda ve içerikte hemen karşılanması,
- Hizmet yaklaşımının, e-devlet ve e-hizmet anlayışı üzerine kurulması,
- Yolsuzluk ve sahteciliklerin, teknoloji destekli yazılımlar ve oto-kontrol mekanizmaları ile en aza indirilmesi,

şeklinde belirlenmiştir (Karakaş, Hançer 2006: 15, 214).

Kanunun yasalaşması ile, “kısa ve uzun vadeli sigortalar ile genel sağlık sigortası bakımından kişileri sosyal sigorta riskleri karşısında güvence altına almak; bu sigorta kollarından yararlanacak kişileri ve sağlanacak sosyal sigorta haklarını, bu haklardan yararlanma şartlarını, sosyal sigortaların finansman ve karşılanma yöntemlerini belirlemek; sosyal sigortaların işleyişi ile ilgili usul ve esasları düzenlemek”(www.csgeb.gov.tr) amaçlanmıştır.

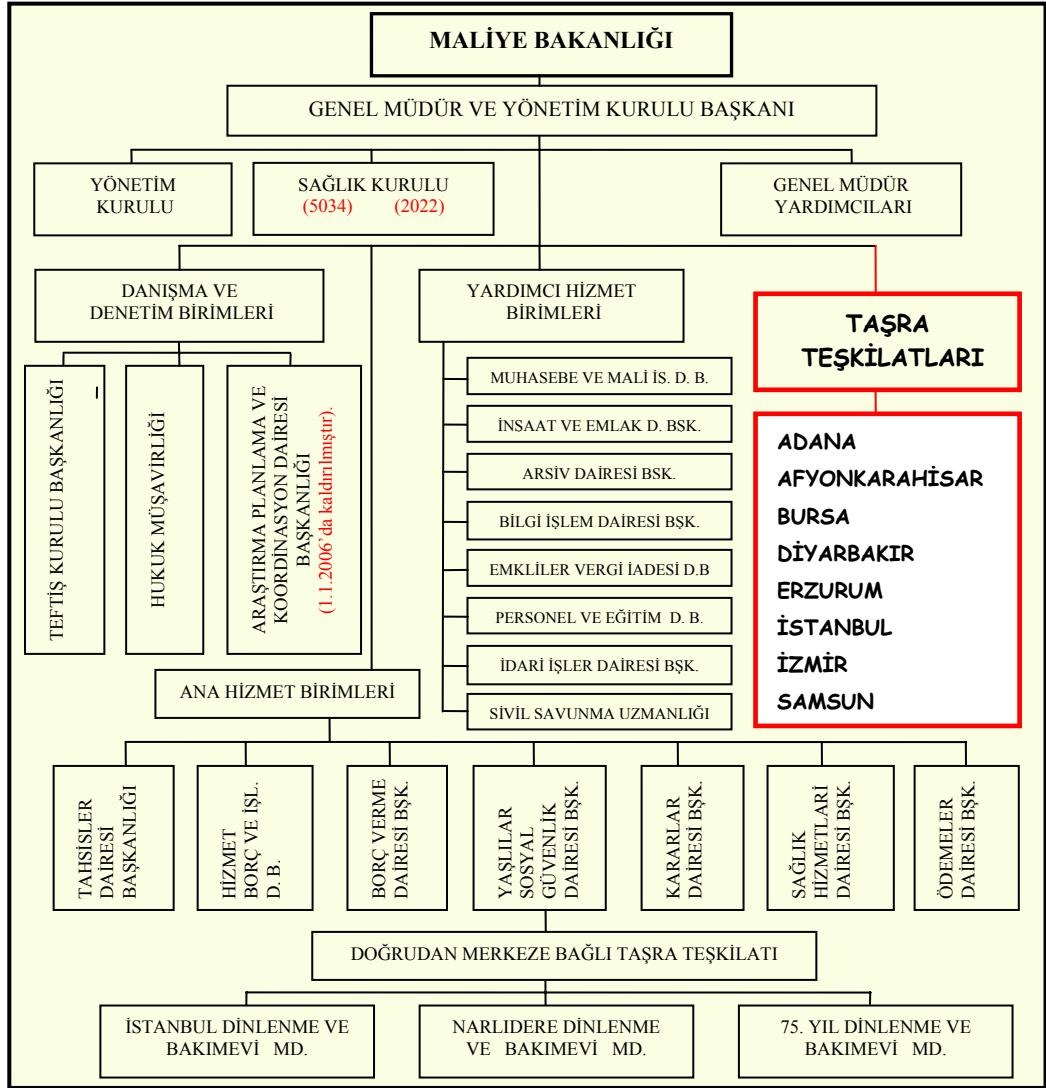
Ayrıca Genel Sağlık Sigortası Sistemi ile nüfusun tümüne eşit, tüm sağlık tesislerinin ortak kullanıldığı, ulaşılabilir ve kaliteli sağlık hizmetinin sunumunun finansmanına yönelik bir sistem oluşturularak; sağlık hizmeti sunumundaki verimlilik artışlarını sağlayabilmek amacıyla aile hekimliği sisteminin oturtulması

hedefler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte Emeklilik Sigortası ile yasadan önce çalışanlarla yasanın çıkmasından sonra işe girecek olan kişilerin sosyal güvenlikleri için tek bir kurum faaliyet göstererek, çalışanlar arasında farklılık ve ayrımcılık gözetmeyen emeklilik sistemine geçilmiştir (Teksöz 2005: 31).

Ancak, Sosyal Güvenlik Kanunu'nun 2006 yılında yasalaşması ve bu döneme kadar sosyal güvenlik kurumlarının ayrı ayrı faaliyet göstermeleri nedeniyle, Çanakkale ilindeki Sosyal Güvenlik durumu memurlar için Emekli Sandığı, işçiler için Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) ve Bağımsız Çalışanlar için Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur) olarak incelenecektir.

5.1. T.C. Emekli Sandığı

Emekli Sandığı genel olarak, “kamu kesinde memur olarak çalışanlara ve onların bakmakla yükümlü oldukları kişilere sosyal güvence veren bir sosyal güvenlik kuruluşudur.” (Uğur 2004: 146). T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü, Maliye Bakanlığı'na bağlı olup, teşkilat yapısı Grafik 98'de verilmiştir.

Grafik 98. T.C. Emekli Sandığı Teşkilat Yapısı

Kaynak: <http://www.emekli.gov.tr/teskilatyapisi.html>, 28.12.2005.

Grafik 98'e göre, T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü'ne "Danışma ve Denetim Birimleri", "Ana Hizmet Birimleri", "Yardımcı Hizmet Birimleri" ve "Taşra Teşkilatı" olmak üzere dört farklı birim bağlıdır. Bunlardan Taşra Teşkilatı, 8 bölge müdürlüklerinden meydana gelerek, Çanakkale iline ait Emekli Sandığı ile ilgili işlemler ve istatistikler Bursa Bölge Müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir. Çanakkale iline ait Emekli Sandığı verileri Bursa Bölge Müdürlüğü'nden veya Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü'nden temin edilebilmektedir. Tablo 155'te Çanakkale ilinde emekli, malul, dul ve yetim aylığı

alanların sayıları, Genel Müdürlüğün internet sayfasından, iki farklı dönem itibariyle, tespit edilebilmiştir.

Tablo 155. T.C. Emekli Sandığı'ndan Emekli, Malul, Dul ve Yetim ile Vatani Hizmet ve Madalya Aylığı Alanlar

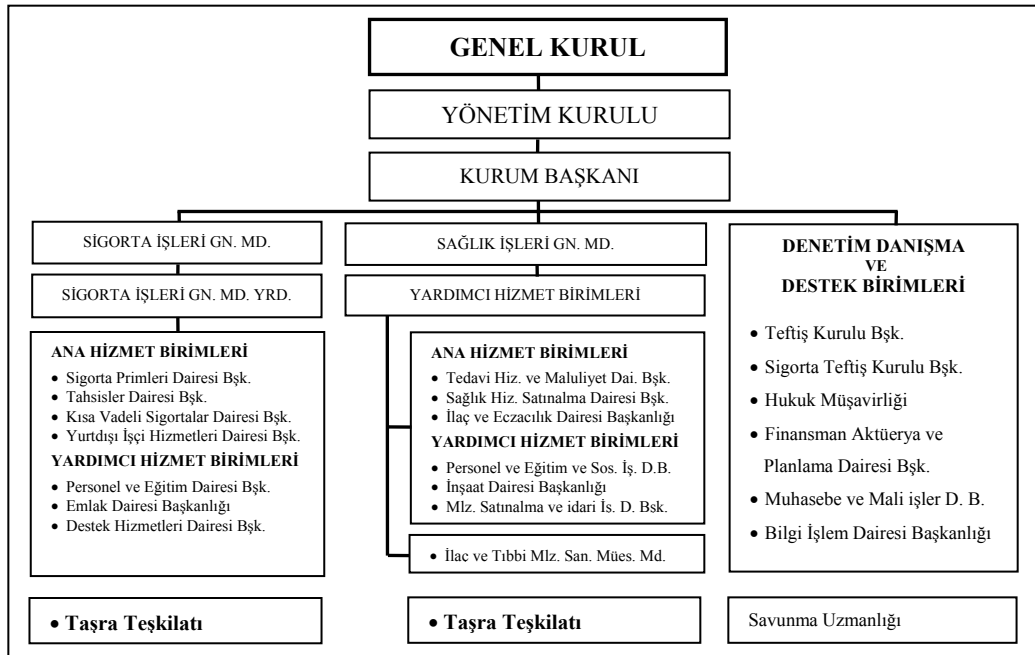
Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Nüfus	31.03.2005 İtibariyle	30.09.2005 İtibariyle
Emekli Sayısı	11.318	11.718
Adi Malul	245	249
Görev Malulü	86	85
Emekli Dul ve Yetimler	3.472	3.511
Adi Malul Dul ve Yetimler	200	203
Görev Malulü Dul ve Yetimler	545	515
Vatani Hizmet ve Madalya Aylığı	656	655
Toplam Aylık Alanlar	16.522	16.936

Kaynak: www.emekli.gov.tr/ISTATISTIK/tahsis2.htm, 28.06.2005 ve www.emekli.gov.tr/ISTATISTIK/tahsis2.htm#t10, 06.01.2006 internet sitelerindeki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 155'e göre, Çanakkale ilinde Emekli Sandığı'ndan emekli olanların sayısı 31 Mart 2005'te 11.318 kişi iken, 30 Eylül 2005'te 11.718 kişiye yükselmiştir. Bu durum il genelinde altı aylık dönem içinde 400 kişinin emekli olduğunu ifade etmektedir. İl genelinde emekli dul ve yetim aylığı alanların sayılarında da artış olmuş ve 3.472 kişiden 3.511 kişiye yükselmiştir. Emekli Sandığı'ndan toplam aylık alanların sayıları ise 31 Mart'ta 16.522 kişi iken, 30 Eylül'de 16.936 kişiye yükselerek, İl genelinde sosyal güvenlik kapsamındaki nüfusun yaklaşık 17.000'inin Emekli Sandığı'na bağlı olup, aylık aldığı anlaşılabilir. Ancak bu veriler sadece emekli olanları içerdiğinden, Emekli Sandığı'na bağlı olup çalışan nüfusu içermemektedir. Bu nedenle İl genelinde, Emekli Sandığı'ndan aylık alanların toplam sayıları tam olarak belirlenmemektedir.

5.2. Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK)

Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), "bağımlı çalışan gruplarından işçilere ve onların bakmakla yükümlü oldukları kişilere sosyal güvence veren bir sosyal güvenlik kuruluşudur." (Uğur 2004: 147). SSK, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olup, teşkilat yapısı Grafik 99'da verilmiştir.

Grafik 99. Sosyal Sigortalar Kurumu Teşkilat Yapısı

Kaynak: <http://www.ssk.gov.tr>

Grafik 99'ya göre, SSK Sigorta İşleri ve Sağlık İşleri Genel Müdürlüğü olmak üzere iki farklı Genel Müdürlük ile yapılanmıştır. Bu Genel Müdürlük'lerin Ana ve Yardımcı Hizmet Birimleri olup, ayrıca Taşra Teşkilatları da bulunmaktadır. Taşra Teşkilatı ise, İl Müdürlüklerinden meydana gelerek Çanakkale ilindeki Sosyal Sigortalar Kurumuna göre sosyal güvenliğe sahip olan nüfus verileri, SSK İl Müdürlüğünden elde edilmiştir.

Tablo 156'da Çanakkale ilinde SSK kapsamındaki nüfusun dağılımı verilmiştir. Veriler 1999, 2000 ve 2003 dönemlerine ait olup, Genel Müdürlüğün hazırlanmış olduğu istatistik yıllığından temin edilebilmiştir. Buna göre Çanakkale ilinde SSK kapsamındaki nüfus 1999'da 204.036 kişi iken, 2003'te 225.880 kişiye yükselmiştir. Kısaca, İl'in sigortalı nüfusunun il nüfusuna oranı %45'den, %48'e çıkmıştır. Bu durum, İl genelinde SSK'lı nüfusun arttığını ve kayıt altına alındığını ifade etmektedir.

Tablo 156. Seçilmiş Yıllar İtibariyle SSK Kapsamındaki Nüfusun Dağılımı

YILLAR	NÜFUS (1)	ZORUNLU SİGORTALI SAYISI	ÇIRAK SAYISI	İSTEĞE BAĞLI SİG.SAYISI	TOPLULUK SİGORTASI SİG.SAYISI	TARIM SİG. SAYISI	AYLIK VE GELİR ALANLARIN SAYISI	EŞ, ÇOCUK, ANA-BABA SAYISI (3)	SSK KAPSAM INDAKİ TOPLAM NÜFUS	İL SİGORTALI NÜF./ İL NÜFUSUNA ORANI %	SOS. GÜVENLİK DESTEK PRİMİ ÖDEYEN SİG. SAYISI (2)
1999	452.163	31.227	2.388	10.602	70	1.500	19.881	138.368	204.036	45,1	597
2000	440.000	31.063	2.204	10.265	74	1.365	21.625	140.348	206.944	47,0	648
2003	469.692	33.129	2.039	8.144	90	575	27.444	154.459	225.880	48,1	911

(1) DİE (Yıl ortası tahmini nüfus)

(2) 506 sayılı Kanun kapsamında aylık almakta iken çalışanların ödedikleri sosyal güvenlik destek prim oranı %30'dur.

(3) Eş - çocuk , ana-babanın (bağımlılar) sayısı hakkında sağlıklı bilgi olmadığından yapılan anketler sonucu tespit edilen katsayılar sonucu bulunmaktadır.

Bağımlılar = (Zorunlu sigortalılar)*3,17 +((Malulük aylığı alanlar+Yaşlılık aylığı alanlar) *2,23)+(Tarım sigortalısı*4)

(4) 2003 yılında isteğe bağlı sigorta şartları 4842 sayılı kanunla yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, üç ay prim borcunu ödemeyen kişiler sistemden çıkarılmıştır. Bu nedenle, isteğe bağlı sigortalı sayısı düşmüştür.

Kaynak: SSK İstatistik Yıllığı 2000-2003, s. 8'deki verilerden düzenlenmiştir.

SSK kapsamındaki nüfus, zorunlu, isteğe bağlı, tarım veya topluluk sigortası şeklinde sigortalanabilmektedir. Sosyal Sigortalar Kanunu'na göre, bir hizmet akdine dayanarak bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılanlar “zorunlu sigortalı” sayılmakta olup, Çanakkale ilinde yaklaşık 33 bin kişi zorunlu sigortalı kapsamındadır.

En az 1080 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeyerek, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna zorunlu veya isteğe bağlı sigortalı olmayan ve buralardan kendi sigortalılığı nedeniyle aylık bağlanmayan kişiler talepleri doğrultusunda “isteğe bağlı sigortalı” olabilmektedirler. Buna göre Çanakkale ilinde, isteğe bağlı sigortalı sayısı 1999 yılında 10.602 kişi iken, 2003 yılındaki yeni düzenleme ile üç ay prim borcunu ödemeyen kişilerin sistemden çıkartılmasıyla 8.144 kişiye düşmüştür.

Sosyal Sigortalar Kanunu'na göre sigortalı durumda olmayanların, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca onanacak genel şartlarla; iş kazasıyla meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından birine, birkaçına veya hepsine toplu olarak tabi tutulmaları için, işverenlerle veya dernek, birlik, sendika ve başka teşekküllerle sözleşmelerin yapılmasına “topluluk sigortası” adı verilmektedir (SSK 2003: 1). Buna göre Çanakkale ilinde topluluk sigortalı sayısı, 1999'da 70 kişi iken, 2003 yılında 90 kişidir. Sosyal Sigortalar Kanunu'nda belirtildiği üzere çırak olarak çalışanların da, sigortalı olarak çalıştırılmaları zorunlu hale getirilmiştir. Böylece Çanakkale ilinde, 2000 kişi SSK kapsamındaki nüfusun içinde değerlendirilmektedir.

Sosyal Sigortalar Kanunu'nun dışında, 2925 sayılı kanuna göre “Tarım Sigortası” da yapılmaktadır. Sosyal güvenlik kanunları kapsamı dışında olanlarla, bu kanunlara göre malullük, yaşlılık aylığı, sürekli tam işgörmezlik geliri almayanlardan; süreksiz olarak tarım işlerinde hizmet akdi ile çalışanlar istekte bulunmaları kaydıyla “tarım sigortalısı” sayılırlar (SSK 2003: 2). Çanakkale il genelinde tarım sigortalısı sayısı, 1999'da 1.500 kişi iken, 2003'te 575 kişi olmuştur. Bu durum il genelinde, tarım işlerinde çalışanların sigortalı olmak için talepte bulunmadıklarını ortaya koymaktadır. Çanakkale ilinde, sosyal sigorta

kurumu kapsamındaki işyeri ve zorunlu sigortalı sayıları, işin mahiyeti (niteliği), kamu ve özel sektör ile cinsiyet ayrımlarına göre Tablo 157’de verilmiştir.

Tablo 157. Seçilmiş Yıllar İtibariyle İşyeri Ve Zorunlu Sigortalı Sayıları, İşin Mahiyeti, Kamu Ve Özel Sektör ile Cinsiyete Göre SSK Kapsamındaki Nüfus (Eylül Ayı Aylık Sigorta Prim Bildirgesine Göre)

	1999		2000		2003	
	İŞYERİ SAYISI	ZORUNLU SİG.SAYISI	İŞYERİ SAYISI	ZORUNLU SİG.SAYISI	İŞYERİ SAYISI	ZORUNLU SİG.SAYISI
DAİMİ	4.522	23.947	4.370	24.233	4.719	24.651
MEVSİMLİK	1.697	7.280	1.532	6.830	1.179	8.478
TOPLAM	6.219	31.227	5.902	31.063	5.898	33.129
KAMU	245	4.841	237	5.009	217	4.657
ÖZEL	5.974	26.386	5.665	26.054	5.681	28.472
TOPLAM	6.219	31.227	5.902	31.063	5.898	33.129
ERKEK	-	24.860	-	25.269	-	26.736
KADIN	-	6.367	-	5.794	-	6.393

Kaynak: SSK İstatistik Yıllığı 2000-2003 Yıllarına ait verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 157’ye göre 1999, 2000 ve 2003 yıllarına ait SSK kapsamındaki işyeri ve zorunlu sigortalı sayıları verilmiştir. 1999’da 6.219 işyeri SSK kapsamında iken, bu miktar 2003’te 5.898 işyerine düşmüştür. Ancak zorunlu sigortalı sayısı 31.227 kişiden 33.129 kişiye yükselmiştir. SSK kapsamındaki işyeri ve sigortalı sayılarını, işin niteliğine göre incelediğimizde genel olarak “daimi” işlerde hem işyeri sayısının, hem de zorunlu sigortalı sayısının, “mevsimlik” işlere göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Aynı şekilde özel sektörde sosyal sigorta kurumu kapsamındaki nüfusun oranı, kamu sektöründe çalışanların payına göre daha fazladır. Ayrıca, zorunlu sigortalı erkek nüfus da, sigortalı kadın nüfusa göre çok fazladır. 2003 yılından sonraki verilerde fazla bir değişiklik olmamasına rağmen, SSK Çanakkale İl Müdürlüğü’nden elde edilen bilgilere göre, Mart 2005 dönemi itibariyle, kamu işyeri sayısı 359, özel işyeri sayısı 6.237 ve zorunlu sigortalı sayısı toplam 36.057 kişidir. Çanakkale İl genelinde zorunlu sigortalı olanların ve sigorta kapsamındaki işyerlerinin faaliyet gruplarına göre dağılımları ise, Tablo 158’de verilmiştir.

Tablo 158. Seçilmiş Dönemlere Ait İşyerlerinin ve Sigortalıların Faaliyet Gruplarına Göre Dağılımları

FAALİYET GRUPLARI	1999		2000		2001		2003		2005*	
	İŞ YERİ	SİGRT	İŞ YERİ	SİGRT	İŞ YERİ	SİGRT	İŞ YERİ	SİGRT	İŞ YERİ	SİGRT
01 TARIM VE HAYVANCILIK	47	329	37	287	46	258	58	285	62	239
02 ORMANCILIK VE TOMRUKÇULUK	27	601	24	699	18	360	22	675	18	282
04 BALIKÇILIK	3	16	3	4	2	2	2	4	5	19
11 KÖMÜR MADENCİLİĞİ	12	425	11	449	11	387	14	536	16	485
12 KÖMÜRDEN GAYRİ MADENLER	17	211	17	286	5	84	18	294	16	417
13 HAM PETROL VE TABİİ GAZ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14 TAŞ KİL VE KUM OCAKLARI	63	386	63	286	57	264	62	380	61	377
19 DİĞER MADDELERİN İSTİHRACI	11	114	14	61	13	58	12	100	11	74
20 GIDA MADDELERİ SANAYİİ	307	3.340	301	3.159	305	2.466	321	2.951	346	2.355
21 İÇKİ SANAYİİ	7	152	6	154	6	145	6	134	6	102
22 TÜTÜN SANAYİİ	2	26	2	26	1	11	2	10	2	13
23 DOKUMA SANAYİİ	9	29	8	24	7	20	6	22	6	26
24 GIYECEK VE HAZIR DOK. EŞYA SAN.	43	590	42	623	37	531	46	648	57	805
25 AĞAÇ VE MANTAR MAMÜLLERİ	154	440	137	404	112	413	127	363	125	440
26 MOBİLYA VE TESİSAT İMALATI	53	335	49	372	42	343	51	437	54	560
27 KAĞIT VE KAĞITTAN EŞYA İMALATI	1	2	1	4	1	4	2	5	3	27
28 MATBACILIK NEŞRİYATÇILIK İLG.SAN	43	132	47	138	43	107	48	103	48	126
29 DERİ VE DERİDEN EŞYA SANAYİİ	26	193	30	237	19	166	25	323	23	127
30 KAUCUK SANAYİİ	14	46	15	59	12	44	9	72	10	56
31 ECZA VE KİMYEVİ MADDELER SANAYİİ	12	38	9	48	9	62	9	132	10	46
32 PETROL VE KÖMÜR MÜŞTAKLARI SAN	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2
33 TAŞ, TOPRAK KİL VS.DEN İMALAT	116	3.437	105	3.677	101	3.183	73	3.488	73	3.779
34 METALLERE MÜTEALLİK ESAS END.	4	8	3	9	3	29	4	293	8	1.330
35 METALDEN EŞYA İM.(Makina Hariç)	94	276	74	232	65	206	84	291	88	436
36 MAKİNA İMAL VE TAMİRATI	79	696	76	579	64	553	61	677	74	754
37 ELEKTRİK MAK. CİH. VE MALZ. İMALİ	36	104	37	107	27	77	41	100	49	134
38 MÜNAKALE CİHAZLARI İMALİ	112	797	105	795	89	1.217	118	749	146	1.152
39 DİĞER MUHTELİF EŞYA İMALİ	32	150	32	165	34	141	50	171	58	126
40 İNŞAAT	1.595	7.371	1.427	6.878	1.092	5.845	997	7.717	1.029	6.105
51 ELEKTRİK H.GAZI BUHARLA ISITMA	129	312	146	345	155	331	185	426	249	512
52 SU VE SİHHİ TESİSLER	61	524	63	524	43	363	45	465	45	460
61 TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET	1.049	2.539	1.005	2.562	953	2.316	1.208	2.962	1.371	3.550
62 BANKALAR VE MALİ MÜESSESELER	73	230	71	223	71	212	70	220	73	230
63 SİGORTALAR	6	9	6	10	11	12	15	27	22	46
64 GAYRİMENKUL İŞLERİ	8	17	7	18	5	18	7	16	7	19
71 NAKLİYAT	691	1.790	649	1.855	564	1.686	670	2.193	756	2.691
72 ARDIYE VE ANTREPOLAR	26	1.356	28	1.592	23	536	30	993	27	1.129
73 MUHABERE HİZMETLERİ	2	39	1	26	1	17	5	26	10	39
81 DEVLET HİZMETLERİ	113	268	137	308	132	249	166	328	170	337
82 AMME HİZMETLERİ	180	559	184	591	173	472	211	675	320	1.210
83 HUKUK, TİCARET VE TEKNİK HİZ.	430	1.420	409	1.312	395	1.178	433	1.377	497	2.029
84 EĞLENCE HİZMETLERİ	14	103	18	92	18	86	27	92	24	128
85 ŞAHSİ HİZMETLER	517	1.816	502	1.842	513	1.963	557	2.367	625	3.297
TOPLAM	6.219	31.227	5.902	31.063	5.279	26.416	5.898	33.129	6.601	36.071

* Ocak 2005 Dönemine ait SSK Çanakkale İl Müdürlüğü verileridir. **Kaynak:** SSK İstatistik Yıllığı 2000-2003 s.15'teki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 158'e göre, İl genelinde en çok inşaat iş kolunda zorunlu sigortalı sayısı fazla olup, Ocak 2005 döneminde 6.105 kişi kayıtlı bulunmaktadır. Bunu, "taş, toprak, kil vs den imalat" işkolu ve "gıda maddeleri sanayi" işkollarındaki sigortalılar izlemektedir.

Çanakkale ilinde "Ham Petrol ve Tabii Gaz" faaliyet grubunda SSK kapsamında herhangi bir işyeri bulunmayıp, zorunlu sigortalılar da bu iş kolunda mevcut değildir. Bununla birlikte İl genelinde, "petrol ve kömür müşterileri sanayi" iş kolunda 1 işyeri ve 2 sigortalı bulunarak, en az SSK kapsamındaki nüfusu oluşturmaktadır.

"Kâğıt ve kâğıttan eşya imalatı" faaliyet grubunda ise, işyeri ve sigortalı sayısı az olmasına karşılık Ocak 2005 döneminde 3 işyeri ve 27 sigortalı sayısına yükselerek, İl genelinde bu faaliyet grubunun gelişmekte olduğunu ve bu iş kolunda istihdamın arttığını söyleyebilmekteyiz. Çanakkale ilindeki zorunlu sigortalıların ilçe merkezlerine dağılımları ise, Tablo 159'da verilmiştir.

Tablo 159. Zorunlu Sigortalıların İlçe Merkezlerine Dağılımı (Ocak 2005)

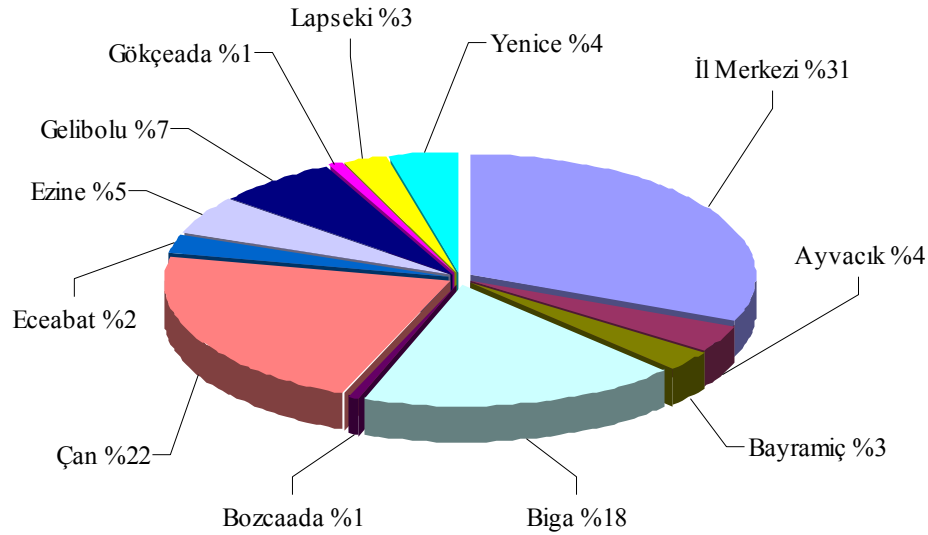
İLÇELER	ZORUNLU SİGORTALI SAYISI	
	Sayı	Oran (%)
İl Merkezi	11.248	31.2
Ayvacık	1.248	3.5
Bayramiç	1.085	3.0
Biga	6.488	18.0
Bozcaada	225	0.6
Çan	8.003	22.2
Eceabat	866	2.4
Ezine	1.866	5.2
Gelibolu	2.472	6.9
Gökçeada	276	0.8
Lapseki	887	2.5
Yenice	1.407	3.9
Toplam	36.071	100.0

Kaynak: SSK Çanakkale İl Müdürlüğü verileri

Tablo 159'daki ilçe merkezlerinde bulunan SSK kapsamındaki nüfus, SSK Çanakkale İl Müdürlüğü kayıtlarından tespit edilebilmiştir. Buna göre, SSK kapsamında olan nüfusun 11.248'i İl merkezinde olup, en fazla nüfusu meydana

getirirken, Bozcaada ilçe merkezinde 225 kişinin SSK kapsamında olması, en az nüfusu ifade etmektedir. Bu durum Grafik 100’de ayrıca gösterilmiştir.

Grafik 100. İlçe Merkezlerinde SSK Kapsamındaki Nüfus

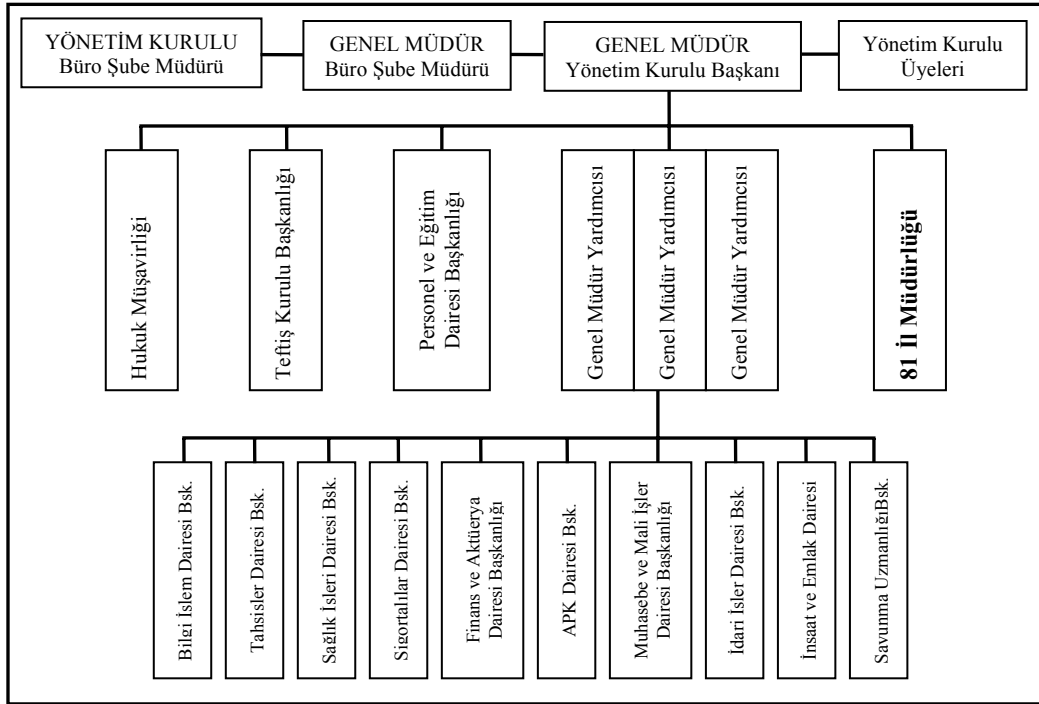
Grafik 100’e göre SSK kapsamındaki nüfusun %31’i İl Merkezinde, %22’si Çan ilçe merkezinde ve %18’i Biga ilçe merkezinde yer almaktadır. Diğer ilçe merkezlerindeki paylar ise, %1 ile %7 arasında değişim göstermektedir.

5.3. Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (BAĞ-KUR)

Esnaf ve sanatkarlar ve diğer bağımsız çalışanlar sosyal sigortalar kurumu, genel olarak bağımsız çalışanlara sosyal güvence sağlamakta olup, kısaca “Bağ-Kur” olarak adlandırılmaktadır. Bağ-Kur primleri basamak usulüne göre toplanarak, finansını temin edebilmektedir. Bağ-Kur basamakları, toplam 24 basamaktan oluşmakta olup, sisteme yeni girecek kişiler ilk 12 basamak içinden istediği basamaktan başlayabilmektedirler. Daha sonra prim ödemesine veya kişinin talebine bakılmaksızın, bir senelik süre sonunda, basamak sayısı kurum tarafından yükseltilmektedir. 12. basamaktan sonra, basamak yükseltebilmek için son basamakta iki yıl geçmesi, sigortalının yazılı talepte bulunması ve talep

tarihinden önceki ayın sonu itibariyle prim ile diğer borçlarını ödemesi gerekmektedir. Ayrıca her basamak yükseltme talebinde, bir defa basamak yükseltme farkı ödenmektedir (Uğur 2004: 148). Bağ-Kur Genel Müdürlüğü de, SSK Genel Müdürlüğü gibi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olup, teşkilat yapısı Grafik 101'de verilmiştir.

Grafik 101. Bağ-Kur Teşkilat Yapısı

Kaynak: <http://www.bagkur.gov.tr/sigorta/tarihce.shtml>, 28.12.2005.

Bağ-Kur Genel Müdürlüğü'ne “Danışma ve Denetim”, “Ana Hizmet” ve “Destek Hizmet” olmak üzere üç birim ile “İl Müdürlük”leri bağlıdır.

Çanakkale ili Bağ-Kur verileri, 1479⁸ ve 2926 sayılı kanunlara göre, Çanakkale İl Müdürlüğü'nden ayrı ayrı tespit edilerek, Tablo 160 ve 161'de verilmiştir.

⁸ 1479 sayılı kanuna göre; Esnaf ve sanatkarlar ile diğer bağımsız çalışanlardan ticari kazanç, serbest meslek kazancı dolayısıyla gelir vergisi mükellefi olanlar; Gelir vergisinden muaf olanlardan esnaf ve sanatkar sicili ile birlikte kanunla kurulu meslek kuruluşuna birlikte kayıtlı olanlar; Şirket ortakları, anonim şirketin kurucu ortakları ve yönetim kurulu üyesi olan ortakları; Köy ve mahalle muhtarları, “zorunlu sigortalı”; Ev kadınları, herhangi bir işle uğraşmayanlar, Türkiye’de ikamet eden yabancı uyruklular, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının yanında

Tablo 160. 1479 Sayılı Kanuna Göre Bağ-Kur Sigortalılarının Dağılımı

Sigortalılar	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Aktif Sigortalı	21.310	20.543	20.227	20.471	20.836	20.919
Malül Aylığı Alanlar	213	226	236	231	230	238
Yaşlı Aylığı Alanlar	7.507	7.957	8.238	8.485	8.936	9.245
Ölüm Aylığı Alanlar	3.200	3.387	3.573	3.766	3.998	-
Haksahipliği	4.068	0	4.408	4.595	4.866	4.970
Toplam Dosya Sayısı	10.920	11.570	12.047	12.482	13.164	-
Maaş Sahipliği	11.788	8.183	12.882	13.311	14.032	-

* 30.04.2005 Tarihi itibariyle sigortalı durumudur.

Kaynak: Bağkur Çanakkale İl Müdürlüğü verileri

Buna göre Çanakkale il genelinde, aktif sigortalı sayısı 2000 yılında 21.310 kişi iken, 2004 yılında 20.836 kişiye düşmüştür. Bu sayı Nisan 2005 itibariyle, 20.919 kişiye çıkmış olmakla birlikte, 2005 yılı sonunda daha da artabileceği düşünülebilmektedir. Tablo 160'a göre yaşlılık aylığı alanlar 2000 yılında 7.507 kişi iken, 2004 yılında 8.936 kişiye ve Nisan 2005 döneminde 9.245 kişiye yükselmiştir. Bu durum Bağ-Kur emeklilerinin İl genelinde artış gösterdiğini ifade etmektedir. Buna karşılık malul aylığı alanların sayısı yaklaşık 230 kişi iken, ölüm aylığından yararlananlar yaklaşık 4000 civarındadır. Çanakkale il genelinde 1479 sayılı kanunun dışında, 2926 sayılı kanuna göre Bağ-Kur sigortalısı da bulunmaktadır. Buna göre, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşu kapsamında olmayan ve bir işverene hizmet akdi ile bağlı olmaksızın tarımsal faaliyette bulunan kimselerden, 18 yaşını doldurmuş erkekler ile 18 yaşını doldurmuş kadınların, 2926 sayılı kanun hükümleri çerçevesinde zorunlu sigortalı olarak Bağ-Kur'a kayıt ve tescillerini yaptırmaları gerekmektedir (Bağ-Kur 2005: 57).

Tablo 161. 2926 Sayılı Kanuna Göre Bağ-Kur Sigortalılarının Dağılımı

Sigortalılar	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Aktif Sigortalı	20.553	19.418	18.784	18.084	18.014	17.804
Malül Aylığı Alanlar	56	69	61	59	56	53
Yaşlı Aylığı Alanlar	879	1.912	2.378	3.470	4.484	4.726
Ölüm Aylığı Alanlar	748	748	839	963	1.115	-
Haksahipliği	897	1.078	1.141	1.281	1.443	1.561
Toplam Dosya Sayısı	1.683	2.729	3.278	4.492	5.655	-
Maaş Sahipliği	1.832	3.059	3.580	4.810	5.983	-

* 30.04.2005 Tarihi itibariyle sigortalı durumudur.

Kaynak: Bağkur Çanakkale İl Müdürlüğü verileri

bulunan ve çalışmayan eşleri de istekleri halinde, Bağ-Kur sigortalısı sayılmaktadır (Bağ-Kur 2005: 13).

Tablo 161’de 2926 sayılı kanuna göre, aktif sigortalı sayılanlar 2000 yılında 20.553 kişi iken, 2004 yılında 18.014 kişiye ve Nisan 2005 döneminde 17.804 kişiye düşmüştür. Bu durum, il genelinde Tarım Sektörü’nde çalışanların azalma eğiliminde olduğunu bir daha göstermektedir. 2926 sayılı yasaya göre, yaşlılık aylığı alanlar 2000 yılında 879 kişi iken, 2004 yılında 4.484 kişiye yükselmiştir. Böylece İl genelinde tarımsal faaliyette bulunanların Bağ-Kur’dan emekli olarak, emekli nüfusun artmasına neden olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, aynı dönemlerde, malul aylığı alanlar 50-60 kişi arasında değişim gösterirken, ölüm aylığı alanlar 700-1000 kişi arasında değişim göstermektedir. Bağ-Kur Çanakkale İl Müdürlüğü verilerine göre, ilçe merkezlerindeki Bağ-Kur sigortalı sayıları Tablo 162’de verilmiştir.

Tablo 162. İlçe Merkezlerinde Bağ-Kur Sigortalılarının Dağılımı (30.04.2005)

İlçeler	1479 Sayılı Kanuna Göre Sigortalılar				2926 Sayılı Kanuna Göre Sigortalılar			
	Aktif Sigortalı	Emekliler			Aktif Sigortalı	Emekliler		
		Yaşlı	Malül	Hak Sahibi		Yaşlı	Malül	Hak Sahibi
İl Merkezi	4.700	2.102	48	1.167	1.327	451	6	269
Ayvacık	1.609	670	19	296	2.017	445	5	129
Bayramiç	1.634	934	25	415	2.178	488	5	150
Biga	4.148	1.948	48	1.085	3.479	1.123	9	371
Bozcaada	125	52	0	34	26	14	0	1
Çan	2.006	670	17	378	741	274	4	108
Eceabat	375	221	4	140	413	130	1	33
Ezine	1.867	741	27	434	1.430	421	1	116
Gelibolu	1.571	677	8	368	1.805	353	3	116
Gökçeada	307	105	2	58	99	25	1	6
Lapseki	1.085	499	17	270	1.326	358	4	96
Yenice	1.492	626	24	325	2.963	644	14	166
İl Toplamı	20.919	9.245	238	4.970	17.804	4.726	53	1.561

Kaynak: Bağ-Kur Çanakkale İl Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir.

Tablo 162’ye göre, 1479 sayılı kanuna göre aktif sigortalı sayısı İl Merkezinde 4.700, Biga ilçe merkezinde 4.148 ve Çan ilçe merkezinde 2.006 kişi ile en fazla Bağ-Kur sigortalısını meydana getirmektedir. En az Bağ-Kur sigortalısı ise, 125 kişinin yer aldığı Bozcaada ilçesidir.

2926 sayılı kanuna göre aktif sigortalı sayısı ise, Biga ilçesinde 3.479 ve Yenice ilçesinde 2.963 kişinin Bağ-Kur sigortalısı olmasıyla, bu ilçelerde tarımsal faaliyetin diğer ilçelere göre daha fazla yapıldığı anlaşılabilmektedir.

Her iki kanuna göre sigortalı olanların, İl genelinde cinsiyet durumlarına göre aktif sigortalı durumları Tablo 163'te verilerek, Bağ-Kur sigortalılarının hangi cinsiyette ağırlıklı olduğu gözlenmektedir.

Tablo 163. 1479 ve 2926 Sayılı Kanunlarına Göre Aktif Sigortalı Olanların Cinsiyetlere Dağılımı

Sigortalılar	Kadın	Erkek	Toplam
1479 Sayılı Kanuna Göre	4.065	16.771	20.836
2926 Sayılı Kanuna Göre	382	17.632	18.014
Toplam Sigortalı Sayısı	4.447	34.403	38.850

Kaynak: Bağ-Kur Aylık İstatistik Bülteni Ocak 2005, s. 9'daki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 163'te 1479 sayılı kanuna göre 16.771 erkek, 4.065 kadın Bağ-Kur sigortalısı iken, 2926 sayılı kanuna göre 17.632 erkek, 382 kadın Bağ-Kur sigortalısıdır. Bu durum, erkek nüfusta Bağ-Kur sigortalı sayısının, kadın nüfusta Bağ-Kur sigortalı sayısından fazla olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca il genelinde kadın istihdamının, erkek istihdamına göre az olduğu düşünüldüğünde Bağ-Kur sigortalısı olarak kadın nüfusun, isteğe bağlı olarak dahi olsa, sigortalı olma oranlarında sayıca az olduğu ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle, İl genelinde erkek nüfusun, kadın nüfusa göre fazla olması; erkek nüfusun hem işgücü piyasalarında, hem de sigortalı nüfusta kadın nüfusa göre, fazla paylara sahip olmasına neden olmaktadır. Bağ-Kur sigortalılarının incelenmesinde son olarak, 1479 sayılı kanuna göre aktif sigortalıların meslek kuruluşlarına dağılımına bakılması gerekmektedir.

Tablo 164. 1479 Sayılı Kanuna Göre Aktif Sigortalıların Meslek Kuruluşlarına Dağılımı (2004)

Meslek Kuruluşları	Aktif Sigortalı Sayısı
Muhtar Sigortalılar	228
Esnaf ve Sanatkarlar Odaları	364
Ticaret ve Sanayi Odaları	136
Mühendis ve Mimar Odaları	3
Vergi Dairesi Kaydına Göre Girenler ve Diğerleri	18.312
İsteğe Bağlı Sigortalılar	1.812
TOPLAM	20.855

Kaynak: Bağ-Kur 2004 İstatistik Yıllığı s.23'teki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 164'te 1479 sayılı kanuna göre, aktif sigortalıların meslek kuruluşlarına dağılımları verilmiştir. Buna göre, 2004 yılında Çanakkale il

genelinde “muhtar” olup, Bağ-Kur’a kayıtlı olanların sayısı 228 ve “isteğe bağlı” Bağ-Kur sigortalısı olanların sayısı 1.812 kişidir. Ayrıca “esnaf ve sanatkarlar” ile “ticaret ve sanayi”, “mühendis ve mimar” odalarına kayıtlı olup, daha sonra Bağ-Kur İl Müdürlüğü’ne müracaat etmeleri sonucunda Bağ-Kur sigortalısı olanların sayıları ise, toplam 503 kişidir. Ancak Bağ-Kur’da yapılan, yeni yasal düzenleme ile önceden vergi dairesine başvurup, vergi kayıtlarını yaptırmayan esnaf ve sanatkarlar, ilgili odalara kayıt yaptırırsalar bile, Bağ-Kur İl Müdürlükleri tarafından, “Bağ-Kur Sigortalısı” olma talepleri geri çevrilmektedir. Bu nedenle esnaf ve sanatkarlar, vergi dairesine kayıtlı olduktan sonra Bağ-Kur İl Müdürlüklerine müracaat ederek, aktif sigortalı olabilmektedirler.

Bunun dışında meslek kuruluşlarına göre, Bağ-Kur sigortalılarının dağılımında, “vergi dairesi kaydına göre girenler” başlığı altında incelenen 18.312 kişi, 2004 yılında öncelikle vergi dairesine başvurmuş ve vergi dairesindeki kayıtlara göre Bağ-Kur’a müracaat edilmesiyle, aktif sigortalı konumuna geçmişlerdir. Bu durum vergi dairesi kayıtlarına göre Bağ-Kur sigortalısı olanların içinde, hem esnaf ve sanatkarların hem de, ticaret ve sanayi odasına kayıtlı olanların bulunduğunu ifade edebilmektedir. Bu nedenle Tablo 164’te yer alan oda kayıtlarına göre yapılan aktif sigortalı sayıları, gerçek değerlerden daha az çıkabilmektedir.

Meslek kuruluşlarına göre Bağ-Kur sigortalılarının dağılımları, sadece Bağ-Kur İl Müdürlüğü’nün istatistiklerinin tespit edilebilmesi amacıyla incelenerek, hangi meslek kuruluşunun ne kadar aktif sigortalı içerdiği belirlenebilmiştir. Tablo 164’teki sonuçlardan, aktif sigortalı sayılarının, ilgili odalara (Esnaf ve Sanatkarlar Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları, vs.) kayıtlı olan üye sayıları ile eşit olmadığı anlaşılabilir, Bağ-Kur’a kayıtlı aktif sigortalı sayılarının az olduğu dikkat çekmiştir. Bu durum üyelerin (sigortalıların) ilgili odalara kayıt yapıldıktan sonra Bağ-Kur’a müracaat etmeleri sonucunda, aktif sigortalı olabildiklerini ifade etmektedir. Böylece, Bağ-Kur istatistiklerinde meslek kuruluşlarının aktif sigortalı sayıları beklenilenden az çıkmakta ve istatistikleri yanıltabilmektedir.

6. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

Gelişen teknoloji ve sanayileşme ile birlikte işyerlerindeki kötü çalışma koşulları iş sağlığı ve güvenliğini ve buna bağlı olarak da toplum sağlığını tehdit eder duruma gelmiştir. Bu nedenle iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine gerekli önemin verilmesi ulusal servetin, sağlığın, üretimin, insan gücünün, verimliliğin korunması anlamına gelmektedir (Gerek: 8-13).

İş sağlığı ve güvenliği, “işyerlerinde işin yürütülmesi sırasında, çeşitli nedenlerden kaynaklanan sağlığa zarar verebilecek koşullardan korunmak amacıyla yapılan sistemli ve bilimsel çalışmalar” olarak tanımlanmaktadır (Yüksel 2003: 235). Ancak günümüzde, “işyerleriyle sınırlı sağlık ve emniyet tedbirlerinin yeterli koruma sağlamayacağını kabul eden, işçinin sağlığını ve güvenliğini etkileyen ve ilgilendiren ve işyeri dışından kaynaklanan riskleri de muhtevaya dahil eden” bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece iş sağlığı ve güvenliği kavramı, artık işyeri ile sınırlı bir kavram olmaktan uzaklaşmış ve işyeri dışında da işçinin korunmasının zorunlu olduğu fikri benimsenmiştir (Bacak 2002:8). İş sağlığı konusunda gereken önem verilmediği zaman “meslek hastalıkları”, iş güvenliği konusuna gereken önem verilmediği zaman da “iş kazaları”, çok boyutlu maliyetler olarak karşımıza çıkmaktadır (Gerek: 10).

İş kazası Dünya Sağlık Teşkilatı tarafından, “önceden planlanmamış, çoğu zaman yaralanmalara, makine ve teçhizatın zarara uğramasına veya üretimin bir süre durmasına yol açan bir olay” olarak tanımlanırken; Uluslar arası Çalışma Örgütü tarafından ise, “belirli bir zarar veya yaralanmaya yol açan, önceden planlanmamış beklenmedik bir olay” olarak tanımlanmaktadır (Özkılıç 2005: 10). Kısaca, “her türlü iş ve endüstride istihdam sonucu doğan, bireysel yaralanma veya maddi hasara veya üretim akışında aksamaya yol açan ve bireysel yaralanma yaratabilecek istenmeyen olaylara iş kazası” denilmektedir (Sadullah 2000: 397).

Meslek hastalığı ise 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu’na göre, “sigortalının çalıştırıldığı işin niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple veya işin

yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, sakatlık veya ruhi arıza halleri meslek hastalığı” olarak tanımlanmaktadır (Özkılıç 2005: 10).

Ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği konusunda, iş kazaları ve meslek hastalıkları ile ilgili verilerin tespitinde en önemli kaynak SSK istatistikleridir. Çanakkale ilindeki iş sağlığı ve güvenliği konusundaki veriler de SSK Çanakkale İl Müdürlüğünden elde edilerek, Tablo 165’te gösterilmiştir.

Tablo 165. 2000 ve 2003 yılında İşlemi Tamamlanan İş Kazaları, Meslek Hastalıkları, Sürekli İş Göremezlik ve Ölüm Olayları ile Bunlara Bağlı Toplam Geçici İş Göremezlik Süreleri ile Hastanede Geçen Gün Sayıları

Yıllar	İş Kazası Sayısı	Meslek Hastalığı Sayısı	Sürekli İş Göremezlik Sayısı	Ölüm Sayısı	Toplam Geçici İşgöremezlik (Gün)	Hastanede Geçen Günler
2000	466	1	5	13	11.740	673
2003	419	0	12	5	11.927	455

Kaynak: SSK İstatistik Yıllığı 2000-2003 yıllarına ait verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 165’e göre, Çanakkale ilinde iş kazası sayısı 2000 yılında 466 iken, 2003 yılında 419 olarak belirlenmiştir. 2005 yılı itibariyle de yeni istatistik yılının çıkmamış olması nedeniyle yaklaşık 400 civarında iş kazasının olduğu tahmin edilebilmektedir. Meslek hastalığı açısından ise sadece 2000 yılında 1 meslek hastalığının meydana geldiği anlaşılmaktadır. “Bir iş kazası veya meslek hastalığı sebebiyle yapılan tedavi sonunda sigortalının meslekte kazanma gücünün tamamının veya bir kısmının kaybedilmiş olması haline” (SSK 2003: 61) sürekli iş göremezlik denilerek; Çanakkale ilinde sürekli iş göremezlik durumu 2000 yılında 5, 2003 yılında ise 12 olarak gerçekleştiği dikkat çekmektedir. Bu durum 2003 yılında iş kazalarındaki azalmaya rağmen, sürekli iş göremezlik sayısındaki artışı ortaya çıkarmış ve aynı yıl meydana gelen iş kazalarından 12’sinin sürekli iş görmeye engel olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucunda geçici olarak iş göremezlik süresi 2000 yılında toplam 11.740 gün iken, 2003 yılında 11.927 güne çıkmıştır. Bu durum da iş kazalarındaki azalmayla ters orantılı olduğunu ifade ederek, hem sürekli hem de geçici iş göremezlik sayısındaki artışı ortaya çıkarmıştır. Böylece işgörenlerin iş

göremedikleri günlerde, işletmenin üretimlerine olumsuz etkide bulunarak verimlerinin azalmasına neden olduğu anlaşılabilmektedir.

Çanakkale ilinde iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle hastanede geçen gün sayıları incelendiğinde ise, 2000 yılında toplam 673 iken, 2003 yılında toplam 455 güne inmiştir. İş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölümler ile tedavilerinin devamı esnasında veya meslekte kazanma gücünün %50 veya daha fazlasını kaybederek sürekli iş göremezlik geliri alırken ölenler ise, 2000 yılında 13 iken, 2003 yılında 5 kişi olduğu tespit edilmiştir.

Çanakkale ilinde 2000 ve 2003 yıllarında SSK'dan aylık alanların aylık türlerine göre dağılımları ise, Tablo 166'da verilmiştir.

Tablo 166. 2000 ve 2003 yıllarına ait Aylık ve Gelir Alanların Aylık Türlerine Göre Dağılımı

Yıllar	Malüllük-Yaşlılık-Ölüm Sigortası			İş Kazası ile Meslek Hastalığı Sigortası		Toplam
	Malüllük Aylığı Alanlar	Yaşlılık Aylığı Alanlar	Ölüm Aylığı Alanlar	Sürekli İş Görmezlik Geliri Alanlar	Ölüm Geliri Alanlar	
2000	359	15.972	4.737	231	326	21.625
2003	364	20.775	5.710	243	352	27.444

Kaynak: SSK İstatistik Yıllığı 2000-2003 yıllarına ait verilerden düzenlenmiştir.

Çanakkale ilinde malüllük-yaşlılık-ölüm sigortası ile iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından aylık ve gelir alanlar 2000 ve 2003 yılları itibariyle SSK istatistiklerinden elde edilebilmiştir. Buna göre, “Çalışma gücünün en az 2/3’ünü yitirdiği tespit edilen veya kurum sağlık tesisleri sağlık kurullarınca düzenlenecek raporlarda çalışabilir durumda olmadığı belirlenen, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60’ını kaybeden sigortalı, malül” (SSK 2003: 111) sayılan 359 kişi 2000 yılında, 364 kişi ise 2003 yılında “Malül Aylığı” almıştır. Aylık alanların içinde en fazla pay “yaşlılık aylığı” alanların olup, 2000 yılında %73.9, 2003 yılında ise %75.7’lik oranlardan meydana gelmektedir. SSK’da “toplam olarak 1800 gün veya en az 5 yıllık sigortalılık süresi bulunan ve yılda ortalama 180 gün malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş durumda iken veya malüllük veya yaşlılık aylığı almakta iken ölen sigortalının hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanır.”(SSK 2003: 112). Tablo 166’da

da, Çanakkale ilinde ölüm aylığı alanların sayıları 2000 yılında 4.737, 2003 yılında ise 5.710 kişi olarak tespit edilmiştir. İş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %10'unu kaybedenlere sürekli iş göremezlik geliri bağlanmaktadır (SSK 2003: 61). Çanakkale ilinde de sürekli iş göremezlik geliri alanlar 2000 yılında 231 kişi iken, 2003 yılında 243 kişiye yükselmiştir. Buna karşılık ölüm olayları sonucunda ölüm geliri alanlar ise, 2000 yılında 326 kişi iken, 2003 yılında 352 kişi olmuştur. Kısaca Çanakkale ilinde toplam aylık alanların %2,6'sı 2000 yılında, %2,2'si ise 2003 yılında iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından gelir elde etmektedir.

İş sağlığı ve güvenliği konusunda gerek işgörenlerin gerekse, işverenlerin eğitilmesinin ve bu konudaki hassasiyetin tüm işyerlerinde uygulanmasının gerekliliği bilinen bir gerçektir. 2002 yılında Çanakkale ilinde faaliyet gösteren Çimento, Toprak ve Cam Sektörlerindeki iş kazaları ile ilgili anket çalışması yapılarak, bu sektörlerde meydana gelebilecek iş kazalarını etkileyen faktörler ve bunları önleyebilmek için çözüm yolları tespit edilmiştir (Bacak 2002: 128).

Buna göre, Çanakkale ilinde araştırma yapılan sektörde ve işyerlerinde, iş kazalarının yoğun olduğu görülmüş, 4.414 kaza ve 35 ölüm sonucuyla 85 faaliyet grubu arasında iş kazası ve kaza sonrası meydana gelen ölümler bakımından 6. sırada yer aldığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca Taş, Toprak, Kil vs.den İmalat Sanayi kolunda araştırma yapılan işyerlerinde de, işçilerin yaklaşık %25'inin iş kazası geçirdiği görülmüştür. Bu sonuçlar Çanakkale il genelindeki iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili bilgileri tam olarak yansıtmasa da, anket yapılan işyerlerinin İl'de faaliyet gösteren büyük ölçekli kuruluşlar olmaları ve il sanayisinin genellikle taş ve toprağa dayalı sanayiden meydana gelmesi nedenleriyle, İl geneline yakın sonuçların elde edilmesini sağlayabilmektedir.

7. İŞSİZLİKLE MÜCADELEDE İZLENEN POLİTİKALAR

İşsizlikle mücadelede izlenen politikalar temelde, aktif ve pasif istihdam politikaları şeklinde ifade edilmektedir. Ülkemizde aktif ve pasif istihdam politikaları, İŞKUR Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Çanakkale iline ilişkin olarak ele alınan aktif ve pasif istihdam politikaları, Çanakkale İŞKUR İl Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak incelenmeye çalışılmıştır.

7.1. Aktif İstihdam Politikaları

OECD'ye göre, işgücü piyasasındaki işleyiş bozukluklarını iyileştiren, mesleki becerileri geliştiren ve işgücü piyasalarının etkinliğini arttıran politikalar “Aktif İstihdam Politikaları” olarak değerlendirilmektedir (Biçerli 2004: 46). Kısaca aktif istihdam politikaları, işsizlik oranlarını azaltmaya yönelik politikalar bütünüdür.

Çanakkale ilinde İŞKUR İl Müdürlüğü'ne ait faaliyetler aktif istihdam politikası içinde değerlendirilecektir. Ancak İŞKUR'un mesleki eğitim programları “Örgün ve Yaygın Eğitim” konusunda incelendiğinden burada tekrar söz edilmeyecektir. Çanakkale ilinde 2001-2003 dönemlerindeki İŞKUR İl Müdürlüğü'nün faaliyetleri Tablo 167'de verilmiştir.

Tablo 167. Çanakkale İŞKUR İl Müdürlüğü'nün Çalışmaları (2001-2003)

Genel Çalışmalar	2001	2002	2003
Yıl İçinde Yapılan Başvuru	1.677	1.755	3.222
Yıl İçinde Alınan Açık İş	1.078	801	1.133
Yıl İçinde İşverene Yapılan Takdim	1.111	557	648
Yıl İçinde İşe Yerleştirme	873	476	421
Devreden İşgücü	4.297	1.385	3.371
Devreden İşgücünden İşsizler	2.141	1.140	2.185

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s.102'deki verilerden düzenlenmiştir.

Yıl içinde yapılan başvuru, iş arayanların, ihtiyaçlarının karşılanması için İŞKUR İl Müdürlüklerine doğrudan yaptıkları müracaat olup, 2003 yılında 3.222 kişi kuruma iş bulmak amacıyla başvurmuştur. Bununla birlikte, işverenler

tarafından kuruma işçi talep edilmesi “alınan açık iş” olarak tanımlanmış ve 2003 yılında işverenler tarafından 1.133 işçi talep edilmiştir.

Yapılan başvurulardan ve açık işlerden uygun olanlar incelenip, kurum il müdürlüğünce işyerine gönderilmesine karar verilen iş arayanların, işverenle görüşme yapmak üzere işyerinde bulunmasının sağlanması 2001 yılında 1.111 kişinin takdim edilmesiyle sonuçlanırken, 2003 yılında 648 kişinin takdim edilmesiyle azalma göstermiştir. Tablo 167’ye göre kurumca işe yerleştirilenler 2001 yılında 873 kişi iken, 2003 yılında 421 kişi olmuştur. Bu dönemde yapılan başvurularda artış görülmesine rağmen, işe yerleştirmelerin azalma eğiliminde olması, arandığı niteliklere uygun elemanın kuruma müracaat etmediğini göstermektedir.

İŞKUR İl Müdürlüğü’nün 2001-2003 dönemlerine ait faaliyetleri, kurumun il genelinde yıllar içindeki genel çalışmalarının ortaya konulmasını sağlamıştır. Ancak, kuruma ait en son istatistiksel detaylar 2003 yılına ait olup, Çanakkale ilinde yapılan İŞKUR faaliyetleri cinsiyetler açısından, Tablo 168’de verilmiştir.

Tablo 168. Cinsiyetler Açısından İŞKUR Genel Çalışmaları (2003)

	Erkek	Kadın	Toplam
Geçen Yıldan Devreden Başvuru	1.025	360	1.385
Yıl İçinde Yapılan Başvuru	2.549	673	3.222
Yıl İçinde Alınan Açık İş	1.075	58	1.133
Yıl İçinde İşverene Yapılan Takdim	495	153	648
Yıl İçinde İşe Yerleştirme	312	109	421
2004’e Devreden İşgücü	2.649	722	3.371
Devreden İşgücünden İşsizler	1.633	552	2.185

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s. 4, 10 ve 138’deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 168’den de anlaşılacağı gibi, gerek çalışma isteğinde bulunan kişilerde gerekse, işverenlerin yaptıkları talepte kadınlar, erkeklere göre daha az paya sahiptirler. 2003 yılında yapılan başvuruların cinsiyetlere göre yaş gruplarına ve eğitim durumlarına dağılımları Tablo 169 ve 170’de ayrıca verilmiştir.

Tablo 169. Yapılan Başvuruların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2003)

Yaş Grupları	Toplam		Erkek		Kadın	
	Kişi	(%)	Kişi	(%)	Kişi	(%)
15-19	50	1,6	24	0,9	26	3,9
20-24	977	30,3	738	29,0	239	35,5
25-29	1.025	31,8	860	33,7	165	24,5
30-34	532	16,5	423	16,6	109	16,2
35-39	334	10,4	269	10,6	65	9,7
40-44	190	5,9	154	6,0	36	5,3
45-64	113	3,5	80	3,1	33	4,9
65 ve +	1	0,0	1	0,0	0	0,
Toplam	3.222	100,0	2.549	100,0	673	100,0

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s. 12'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 169'a göre, Çanakkale ilinde iş bulmak amacıyla İŞKUR'a başvuranların 2.549 kişisi erkek, 673 kişisi kadın olmak üzere toplam 3.222 kişi 2003 yılında, kuruma kayıt yaptırmıştır. İş başvurusu yapanların yaklaşık %32'si 25-29 yaş grubunda iken yaklaşık %2'si 15-19 yaş grubunda yer almaktadır. Cinsiyetler açısından da incelendiğinde, erkek işgücünün yaklaşık %34'ü 25-29 yaş grubunda en fazla paya sahip iken, kadın işgücünün yaklaşık %36'sı 20-24 yaş grubunda en fazla paya sahiptir. Özellikle 20-24 yaş grubunda olan kadın işgücünün, iş talebinde bulunmaları il genelinde kadınların işgücü piyasalarında yer almak istediklerini bu nedenle, eğitim çağı biter bitmez kuruma başvuruda bulduklarını göstermektedir.

Tablo 170. Yapılan Başvuruların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı (2003)

Eğitim Durumları	Toplam		Erkek		Kadın	
	Kişi	(%)	Kişi	(%)	Kişi	(%)
Okuma-Yazma Bilmeyenler	7	0,2	4	0,2	3	0,4
Okur-Yazar Olanlar	19	0,6	14	0,5	5	0,7
İlkokul	1.036	32,2	860	33,7	176	26,2
Orta ve Dengi	292	9,1	250	9,8	42	6,2
Sanat Orta	2	0,1	2	0,1	0	0
Lise ve Dengi	642	19,9	470	18,4	172	25,6
Sanat Lisesi	125	3,9	112	4,4	13	1,9
Lise Üstü	4	0,1	3	0,1	1	0,1
Anadolu Teknik Lisesi	3	0,1	2	0,1	1	0,1
Meslek Lisesi	564	17,5	492	19,3	72	10,7
Meslek Yüksek Okulu	320	9,9	198	7,8	122	18,1
Üniversite	208	6,5	142	5,6	66	9,8
Master/Doktora	0	0	0	0	0	0
Toplam	3.222	100,0	2.549	100,0	673	100,0

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s. 14'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 170’de Çanakkale İŞKUR İl Müdürlüğü’ne 2003 yılında iş başvurusu yapanların eğitim durumlarına göre dağılımı incelendiğinde her iki cinsiyette de ilkokul mezunlarının çok yüksek olduğu, buna karşılık; lise üstü ve teknik okullardan mezun olanların az olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum lise üstü ve teknik okul mezunlarının, ilkokul mezunlarına göre daha nitelikli olarak işgücü piyasalarında, kısa zamanda iş bulabileceklerini ve böylece İŞKUR’a başvuru yapma ihtiyacı duymadıkları biçiminde yorumlanabilir.

İŞKUR İl Müdürlüğü’ne iş arayanların dışında işverenler tarafından işçi talebi de yapılmaktadır. Bu durum kurum tarafından “açık iş” şeklinde ifade edilerek, işe uygun işçileri tespit edip açık işlerin karşılanmasıyla işe yerleştirmeler sağlanmaktadır. Çanakkale ilinde 2003 yılına ait açık işler ve işe yerleştirmeler sektörlere göre Tablo 171 ve 172’de verilmiştir.

Tablo 171. 2003 Yılı İçinde Alınan ve Karşılana Açık İşler (İşe Yerleştirmeler)

		Sektör	Erkek	Kadın*
Geçen Yııldan Devreden			315	4
Yıl İçinde Alınan Açık İş	Kamu		369	8
	Özel		706	50
	Toplam		1.075	58
Karşılana Açık İş (İşe Yerleştirme)	Kamu		258	62
	Özel		54	47
	Toplam		312	109
Yıl İçinde İptal Edilen Açık İşler			134	22
2004’e Aktarılan			944	-69

* Taleplerde cinsiyet alanı “fark etmez” şeklinde seçilebilmekte ve bu tipteki taleplere hem kadın hem de erkek iş arayanlar yerleştirilebilmektedir. Bu nedenle, gelecek yıla devreden kadın sayısı negatif olabilmektedir.

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s.22’deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 171’e göre 2002 yılından 2003 yılına devreden açık işlerin sayısı toplam 319’dur. 2003 yılı içinde kuruma bildirilen açık işler ise toplam 1.133 olup, bunun 1.075 kişisi erkek işgücünde, 58’i ise kadın işgücünde açık iş olarak belirtilmiştir. Bir önceki yıldan devirle birlikte 2003 yılında toplam 1.452 kişilik açık iş İŞKUR İl Müdürlüğü’ne bildirilmiştir. Ancak 2003 yılı içinde 156 kişilik açık iş iptal edilmiş ve kurum kayıtlarından çıkartılmıştır. Yine aynı yıl, 312 erkek ve 109 kadın olmak üzere toplam 421 kişi işe yerleştirilerek açık olan işlerin bir kısmı kurum tarafından karşılanmıştır. Böylece 2004 yılına 875 kişilik açık iş

devrolmuştur. 2003 yılında işverenler tarafından kuruma yapılan işçi talepleri tarım dışı ve tarım içi sektörlerde Tablo 172'deki gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 172. Tarım Dışı ve Tarım İçi Sektörden Alınan Açık İşler (2003)

Cinsiyet	Tarım Dışı			Tarım İçi			Genel Toplam
	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	
Erkek	1.028	345	683	47	24	23	1.075
Kadın	52	8	44	6	0	6	58
Toplam	1.080	353	727	53	24	29	1.133

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s.30'daki verilerden düzenlenmiştir.

Çanakkale İŞKUR İl Müdürlüğü'ne 2003 yılında kayıtlı olan açık işlerin %95'i tarım dışı sektörlerle ait olup, bunun %67'si ise özel sektöre aittir. Yani Çanakkale ilinde tarım dışı özel sektörde açık işlerin fazla olması, il genelinde özellikle tarım dışı özel sektörün gelişme göstererek, ekonomik gelir kaynaklarının tarım dışı sektörlerle doğru kaydığının bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra tarım içi kayıtlı açık işlerin az paya sahip olması özellikle, tarım sektöründe meydana gelen kayıt dışı istihdamı ve böylece açık işlerin de kayıt altına alınma gereği duyulmadan ücretsiz aile işçileriyle karşılandığını göstermektedir. 2003 yılında İŞKUR İl Müdürlüğü tarafından işe yerleştirilenlerin sektörlere göre dağılımı ise Tablo 173'de verilmiştir.

Tablo 173. İŞKUR İl Müdürlüğü Tarafından İşe Yerleştirilenlerin Sektörlere Göre Dağılımı (2003)

Cinsiyet	Kamu	Özel	Tarım Dışı			Tarım İçi	Genel Toplam
			Sürekli	Süreksiz	Toplam	Ferdi	
Erkek	258	54	93	209	302	10	312
Kadın	62	47	43	47	90	19	109
Toplam	320	101	136	256	392	29	421

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s.48 ve 52'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 173'e göre, 2003 yılında İŞKUR İl Müdürlüğü tarafından 320 kişi kamu sektörüne, 101 kişi de özel sektöre olmak üzere toplam 421 kişi işe yerleştirilmiştir. Kamu sektörüne yerleştirilenlerin %19'u kadın işgücünden meydana gelmiş iken, özel sektöre yerleştirilenlerin yaklaşık %47'si kadın işgücünü oluşturmuştur. 2003 yılında işe yerleştirilen 421 kişinin tarım veya tarım dışı sektördeki dağılımına baktığımızda ise, 29 kişi ferdi olarak tarım sektöründe

işe yerleştirilmiştir. Bu sektördeki cinsiyetlere göre dağılım incelendiğinde ise kadın istihdamın, erkek istihdama göre daha fazla tercih edildiği ortaya çıkmıştır. İşe yerleştirilenlerin %93'ü tarım dışı sektörlerde iş bulurken bunların %65'i süreksiz işlerde, %35'i ise sürekli işlerde istihdam edilmiştir. Bu durum, il genelinde mevsimlik işlerin ve geçici istihdam miktarının fazla olduğuna, özellikle tarıma dayalı sanayide çalışanların belirli dönemlerde istihdam edildiğine işaret edebilir. İŞKUR tarafından işe yerleştirilenlerin yaş gruplarına ve eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 174'de ayrıca verilmiştir.

Tablo 174. Kurum Tarafından İşe Yerleştirilenlerin Yaş Gruplarına ve Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı (2003)

Yaş Grupları	Toplam		Erkek		Kadın	
	Kişi	(%)	Kişi	(%)	Kişi	(%)
15-19	7	1,7	5	1,6	2	1,8
20-24	64	15,2	40	12,8	24	22,0
25-29	103	24,5	68	21,8	35	32,1
30-34	77	18,3	61	19,6	16	14,7
35-39	71	16,9	61	19,6	10	9,2
40-44	60	14,3	48	15,4	12	11,0
45-64	39	9,3	29	9,3	10	9,2
65 ve +	0	0	0	0	0	0
Toplam	421	100,0	312	100,0	109	100,0
Eğitim Durumları						
Okuma-Yazma Bilmeyenler	0	0	0	0	0	0
Okur-Yazar Olanlar	5	1,2	5	1,6	0	0
İlkokul	237	56,3	178	57,1	59	54,1
Orta ve Dengi	52	12,4	45	14,4	7	6,4
Sanat Orta	1	0,2	1	0,3	0	0
Lise ve Dengi	68	16,2	44	14,1	24	22,0
Sanat Lisesi	4	1,0	4	1,3	0	0
Lise Üstü	0	0	0	0	0	0
Anadolu Teknik Lisesi	0	0	0	0	0	0
Meslek Lisesi	28	6,7	17	5,4	11	10,1
Meslek Yüksek Okulu	13	3,1	8	2,6	5	4,6
Üniversite	13	3,1	10	3,2	3	2,8
Master/Doktora	0	0	0	0	0	0
Toplam	421	100,0	312	100,0	109	100,0

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s.56 ve 60'daki verilerden düzenlenerek yeniden yüzde olarak hesaplanmıştır.

Tablo 174'e göre, yaş grupları açısından yaklaşık %25'lik pay ile 25-29 yaş grubunda olanlar en fazla işe yerleştirilen grubu oluştururken, %2'lik payla 15-19 yaş grubunda olanlar en az işe yerleştirilen grubu oluşturmuştur. Bu durum cinsiyetler açısından da aynı sayılmakla birlikte, 20-29 yaş grubunda kadın

işgücünün işe yerleştirilme oranları, aynı yaş grubundaki erkek işgücüne göre daha fazla olmuştur. Konu eğitim durumları açısından incelendiğinde, gerek il genelinde ilkokul mezunlarının fazla olması gerekse, kuruma iş başvurusunda bulunanların genelde ilkokul mezunlarından oluşması nedenleriyle, işe yerleştirilenlerin %56'lık kısmı ilkokul mezunudur. Bunu lise ve dengi ile orta ve dengi okul mezunları izlerken, meslek yüksek okulu ile üniversite mezunları %3 gibi az paylarla işe yerleştirilmişlerdir.

25.06.2003 tarih ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu'nun 13. Madde'sine göre, "İl İstihdam Kurulları ve Görevleri" tespit edilmiş ve işçiler ile işverenlerin işgücü piyasaları hakkında tam bilgiye sahip olmaları sağlanmıştır. Buna göre, il istihdam kurulları her yıl Eylül ayı içinde olağan toplantısını yaparak, aşağıdaki görevleri yerine getirir (www.iskur.gov.tr):

- a) İl düzeyinde istihdamı koruyucu, geliştirici ve işsizliği önleyici tedbirleri saptamak.
- b) İl istihdam politikasının oluşturulmasına yardımcı olmak, işgücü yetiştirme etkinliklerini yönlendirmek üzere yerel düzeyde geçerli olacak ilke ve politikaları belirlemek.
- c) Kurum il müdürlüğü tarafından hazırlanan yıllık işgücü eğitim planlarını inceleyerek varsa gerekli değişiklikleri yapmak.
- d) Eğitim planı uygulaması ile ilgili olarak yöredeki işgücü yetiştirme ve istihdam etkinliklerini izleyip değerlendirmek.

Çanakkale ilinde de her yıl Eylül ayında vali yardımcısının başkanlığında il istihdam kurulu toplanmaktadır. 2005 yılındaki toplantıya, Milli Eğitim Bakanlığı İl Müdürlüğü'nden temsilci, üniversite temsilcisi, çimento üretim fabrikasından işveren temsilcisi, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü'nden Genel Sekreter, Dardanel fabrikasından işveren temsilcisi, Türk-İş'ten işçi temsilcisi, mahalle muhtarları olmak üzere 12-13 kamu ve özel sektörden temsilci katılmıştır.

Türkiye İş Kurumu Kanunu'na göre, İŞKUR İl Müdürlükleri, il istihdam kurulu çalışmalarını rapor halinde Genel Müdürlük'e bildirmekle yükümlüdürler. Buna göre, 2005 yılında yapılan toplantıda alınan kararlar ve yapılan değerlendirmeler aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir:

1. Organize sanayi bölgelerinin 2-3 yıl içinde %30 civarında faaliyete geçirilmesi,
2. Turizm'e yönelik teşviklerin artırılması,
3. Özellikle Kestanbol'daki otel inşaatının yap-işlet-devret ile tamamlanması ve otelcilik sektörünün geliştirilmesi,
4. 2005-2007 döneminde Çimento üretiminin il genelinde %100 üretim kapasitesine ulaşması,
5. İnşaat sektöründe 1500-2000 konut devam ettiğinden mevcut işçilere 2000 ilave nitelikli işçi ihtiyacı olması nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden İl'e göçün beklenmesi,
6. İl'in GSYİH'sı 2.300 dolar olduğu için teşvik kapsamında yer almaması nedeniyle, sektörel teşvik yapılması önerilerek; özellikle tarım sektörünün GSYİH'sının 1.500 doların altında olması, bu sektörde teşvik yapılmasında gerekliliğin belirlenmesi,
7. Organize Sanayi Bölgelerinin tam olarak faaliyete geçmesi 10.000 civarındaki kişinin iş sahibi olmasını sağlayacağından organize sanayi bölgelerindeki işlerin en kısa sürede tamamlanması,
8. Mesleki eğitim açısından da, cezaevinde "aşçılık" ve "berberlik" eğitimlerinin verilmesine, "su tesisatçılığı" ve "karo yer döşemeciliği" konusunda da talep olmasına karşılık, bu konuda usta eğiticinin olmaması nedeniyle, eğitimin verilemeyeceğine; ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak bir projeye Endüstri Meslek Liselerinde İl genelindeki toplam öğrenci sayılarının artırılmasına karar verilmiştir.

Çanakkale ilinde işsizlikle mücadelede izlenen politikalardan “aktif istihdam politikaları”nı kısaca inceledikten sonra “pasif istihdam politikaları”nın da ne şekilde uygulandığına bakmak gerekmektedir.

7.2. Pasif İstihdam Politikaları

Pasif istihdam politikaları işsizlik oranlarını azaltmak yerine işsizliğin; birey, ailesi ve toplum üzerinde neden olabileceği olumsuzlukları gidermeye yönelik işsizlik sigortası ve işsizlik yardımı gibi verilen işsizlik ödeneklerinden meydana gelmektedir (Biçerli 2003: 455).

İşsizlik sigortası “bir hizmet sözleşmesine dayalı olarak ücret karşılığı bir işyerinde çalışırken, çalışma istem, beceri, yetenek ve sağlığında olmasına karşılık işini kaybeden işçilere bir yandan yeni bir iş bulmalarına gayret edilirken bir yandan da işsiz kalmaları nedeniyle uğradıkları gelir kaybını da kısmen de olsa karşılamak ve böylece aile bireyleri ile birlikte yaşamlarını sürdürmelerine imkan sağlamak amacıyla belirli bir süre ve ölçüde yapılan ödenek” olarak tanımlanmaktadır (Biçerli 2003: 456). Böylece pasif istihdam politikalarıyla, işgücü piyasalarında yaşanan olumsuzlukların sadece ekonomik yönden rahatlatılması değil, kişilerin psikolojik açıdan da rahatlatılmaları amaçlanmaktadır.

8 Eylül 1999 tarih ve 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu ile Türkiye İş Kurumu’na, işsizlik sigortası yardımlarına hak kazanan sigortalı işsizlere işsizlik ödeneği verilmesi, hastalık ve analık sigortası primlerinin ödenmesi, yeni bir iş bulunması ile meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi hizmetlerinin verilmesi görevi verilerek, işsizlik sigortasının istihdam kurumlarınca yürütülmesi, uygulamasını getirmiştir (Adal 2006: 93).

Çanakkale İŞKUR İl Müdürlüğü’nden alınan bilgilere göre Mayıs 2005 tarihi itibarıyla, il genelinde işsizlik sigortasından yararlananların sayısı 862 kişi olmuştur. Ayrıca 2003 yılı verilerine göre il genelinde işsizlik ödeneğinden yararlananlar Tablo 175’te verilmiştir.

Tablo 175. İşsizlik Ödeneği Almaya Hak Kazananlar (2003)

İşsizlik Ödeneği			
Başvuru	Ödemeye Hak Kazananlar	2003 Dönemi Toplam	2002-2003 Dönemi Toplam
576	513	760	897

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003, s.110'daki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 175'e göre 2003 yılında İŞKUR İl Müdürlüğü'ne işsizlik ödeneği almak için 576 kişi başvurmuş bunlardan 513 kişisi ödemeye hak kazanmışlardır. 2003 yılında yapılan işsizlik ödeneği ise 760 kişiye yapılmışken, 2002-2003 döneminde toplam 897 kişiye işsizlik ödemesi yapılmıştır.

Çanakkale ilinde işsizlikle mücadelede izlenecek politikaların tespit edilmesi sağlanarak bu politikaların nasıl sonuçlar yarattığı hakkında herhangi bir bilgi elde edilememiştir. Bu durum, İl'in işgücü piyasalarının yapısı ve çalışma hayatının genel görünümü içinde, sadece durum tespiti şeklinde ifade edilerek, genel profilin çıkartılması amaçlanmıştır.

“Çalışma Hayatının Genel Görünümü” başlığı altında örgün ve yaygın eğitim, ücret, sendikal faaliyetler, sivil topluk kuruluşları, sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği ile Çanakkale ilinde uygulanan işsizlikle mücadele yöntemleri incelenmiş ve il genelinde, genel durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Buna göre;

- Türkiye genelinde net okullaşma oranlarına baktığımızda 2001-2002 döneminde, ilköğretim net okullaşma oranı yaklaşık %90 iken, ortaöğretim net okullaşma oranı %43'tür (DİE 2004: 3). Bu durum Çanakkale ilinde, her iki eğitim düzeyinde de net okullaşma oranları açısından, Türkiye ortalamasının üzerinde olup, İl genelinde eğitime genel katılım düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.
- Çanakkale il genelinde genel liseler içinde en çok düz liseler tercih edilirken, mesleki ve teknik liseler içinde en çok erkek teknik, ticaret ve turizm liseleri ile kız teknik liseleri tercih edilmektedir. Ancak il genelinde okuyan öğrencilerin 2001-2002 öğretim yılı başı itibarıyla %57'si genel liselerde okumayı tercih etmiştir. Bu

durum, düz lise mezunu olarak, üniversite sınavlarını kazanabilme durumunu ifade etse de, il genelinde mesleki ve teknik liselere olan talep, işgücü piyasalarında özellikle ara eleman niteliğindeki işgücünün artmasını sağlamaktadır.

- Çanakkale ilinde örgün eğitime çok fazla önem verilmekte ve eğitim düzeyinin mümkün olabilecek en üst düzeye çıkarılması hedeflenmektedir.
- Çanakkale ilinde uygulanan yaygın eğitim faaliyetleri pratik kız sanat okulu, halk eğitim merkezleri, çıraklık eğitim merkezi, esnaf ve sanatkarlar odaları birliği ve İŞKUR İl Müdürlüğü kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir. İl genelinde, işgücünün niteliğini yükseltmek ve ekonominin tüm sektörlerinde istihdam imkanlarını arttırabilmek için özellikle mesleki eğitim sisteminin geliştirilmesine önem verildiği anlaşılmaktadır.
- İl genelinde ödenen toplam ücretlerin sektörlerdeki dağılımına baktığımızda ise, %16'lık pay kamu sektörüne ait iken, yaklaşık %84'lük pay özel sektöre aittir. Ancak kamu sektörünün içinde ücretlilere ödenen yıllık ödemelerden, SSK'ya bağlı olan ücretlilerin payı çok yüksektir. Bu durum Çanakkale ilindeki kamu sektöründe fazla ücretli işgücünün istihdam edilmediğini, ücretli istihdamın genellikle SSK'ya bağlı olduğunu ifade etmektedir.
- Çanakkale ilinde, Toplu iş sözleşmesi prosedürü olan işyeri sayıları 2001 yılında 26 iken, Haziran 2005 dönemi için 2 işyerine düşmüştür. Ancak imzalanan toplu iş sözleşmesi 2001 yılında 18 iken, Haziran 2005 döneminde 10 adet yapılmıştır.
- Çanakkale il genelinde, 2002 yılında 1 tane, 2004 yılında 2 tane ve Haziran 2005 dönemi itibariyle 1 tane grev kararı alınmış; ancak, hiç grev uygulaması yapılmamıştır. Lokavt kararı ise, sadece 2004 yılında 1 kez alınmış; ancak, bu kararın da uygulaması görülmemiştir.

- Çalışma Hayatıyla ilgili sivil toplum kuruluşlarından, Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasında 2.836, Biga Ticaret ve Sanayi Odasında 1.385, Gelibolu Ticaret ve Sanayi Odasında ise, 914 işyeri kayıtlı olup, İl genelinde toplam 5.135 işyeri I. Sınıf Tüccar grubunda faaliyet göstermektedir.
- Sivil toplum kuruluşlarından bir diğeri ise, Çanakkale Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği olup, hizmet ve üretim sektöründe çalışan sayıları, il genelinde yaklaşık 54 bin esnaf ve sanatkarın kayıtlı bulunduğu il merkezinde 9, ilçe merkezlerinde 28 adet mesleki oda ile 2 birlik ajanlığının bağlı bulunduğu en üst mesleki zirve kuruluşudur.
- Ayrıca, İl merkezinde toplam 252 dernek faaliyet göstermekte olup, bunlardan sadece 34 tanesi çalışma hayatı ile ilgili dernek grubuna girmektedir.
- Sosyal güvenlik açısından SSK kapsamındaki nüfusun %31'i İl Merkezinde, %22'si Çan ilçe merkezinde ve %18'i Biga ilçe merkezinde yer alarak en fazla paylara sahip olmaktadır. Diğer ilçe merkezlerindeki paylar ise, %1 ile %7 arasında değişim göstermektedir.
- 1479 sayılı kanuna göre 16.771 erkek, 4.065 kadın Bağ-Kur sigortalısı iken, 2926 sayılı kanuna göre 17.632 erkek, 382 kadın Bağ-Kur sigortalısıdır. Bu durum, erkek nüfusta Bağ-Kur sigortalı sayısının, kadın nüfusta Bağ-Kur sigortalı sayısından fazla olduğunu ortaya çıkarmaktadır.
- Çanakkale ilinde 2002 yılında, araştırma yapılan sektörde ve işyerlerinde, iş kazalarının yoğun olduğu görülmüş, 4.414 kaza ve 35 ölüm sonucuyla 85 faaliyet grubu arasında iş kazası ve kaza sonrası meydana gelen ölümler bakımından 6. sırada yer aldığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca Taş, Toprak, Kil vs.den İmalat Sanayi kolunda araştırma yapılan işyerlerinde de, işçilerin yaklaşık %25'inin iş kazası geçirdiği görülmüştür.

- Çanakkale ilinde işsizlikle mücadele yöntemleri olarak İŞKUR İl Müdürlüğü'nün faaliyetleri incelenmiş; buna göre, 2003 yılı içinde genellikle tarım dışı özel sektöre işe yerleştirmeler yapıldığı ortaya çıkmıştır. Aynı yıl toplam 760 kişiye de işsizlik ödeneği ödenmiştir. İl istihdam kurulu çalışmaları açısından ise, sadece her yıl periyodik olarak toplantının yapılması, buna karşılık, fiilen istihdamı arttırmaya yönelik çok fazla bir çaba sarf edilememesi dikkat çekmektedir.

SONUÇ

Bir ülkede veya bir yerleşim yerinde istihdam seviyesinin artırılması ve işsizliğin önlenmesi için uygulanacak politikaların belirlenmesinde, işgücü piyasalarının yapısal özelliklerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Ancak makro düzeyde yapılan çalışmalar ile belirlenecek politikaların, mikro alanlara (illere) uygulanabilirliği ekonomik yapılarındaki farklılıklar nedeniyle, sağlıklı sonuçlar veremeyecektir. Bu nedenle, mikro düzeydeki çalışmaların önemi ortaya çıkmıştır. Fakat veri temininde karşılaşılan zorluklar ve istatistik kayıtlarının düzenli tutulmaması nedeniyle mikro çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu amaçla, Çanakkale ili işgücü piyasasının yapısı incelenerek, çalışma hayatı hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Çanakkale ilinin nüfusu 464.975 olup, 249.404'ünün köy nüfusundan meydana gelmesiyle, köy nüfusunun hakim olduğu bir il olsa da, yıl ortası nüfus tahminlerine göre özellikle 2005 yılından itibaren köy nüfusunun yerini şehir nüfusunun alacağı düşünülmektedir. Bunun yanında, ilin net göç hızı 1995-2000 dönemlerinde %27 olup, 11.491 kişinin il nüfusuna ilave olmasıyla nüfusta artış meydana gelmiştir. Ancak il genelinde, toplam doğurganlık hızının yaklaşık 1.7'ye gerilemiş olması nüfusun artma eğiliminde olmadığını göstererek, Çanakkale ilinin 2000 yılı itibariyle göç alan bir il olmasına rağmen, nüfus açısından kendini yenileyen bir il olamadığı anlaşılmıştır. Kısaca net göç alma oranı, il genelindeki ölüm oranlarını karşıladığı varsayılmakta, buna karşılık doğumlarla nüfus kendini yenileyemediği için %7.3'lük nüfus artış hızı ile Türkiye genelinde nüfusu %1 oranında artmış iller grubunda yer almaktadır.

Ayrıca Çanakkale ilinde, çalışma çağındaki 15-64 yaş grubunda olan erkeklerin de kadın nüfusa göre fazla olduğu dikkat çekmektedir. Böylece, işgücü piyasalarında erkek nüfusun kadın nüfusa oranla daha fazla yer aldığı söylenebilir. Bununla birlikte, İl genelinde okur-yazarlık oranı %90'larda olsa da, eğitim seviyesinin düşük olması işgücü piyasası için vasıflı eleman sorununu ortaya koymaktadır.

İl'in sosyo-ekonomik yapısı incelendiğinde ise, tarımla geçinen halkın, tarımsal üretim faaliyetleri sonucunda genellikle Tarıma Dayalı Gıda Sanayi Sektörlerinin gelişmesine katkı sağladığı görülmektedir. Bu durum, sanayinin gelişmeye açık olduğunu ve OSB'leri ile sanayileşen bir il konumuna geleceğini göstermektedir. Hizmet sektöründe ise, turizm ağırlıklı gelişimin yaşandığı dikkat çekmektedir.

Çanakkale ilinin demografik özellikleri ve sosyo-ekonomik yapısının ışığı altında, İl'in işgücü piyasasının yapısı incelendiğinde; emek arzının en önemli belirleyicisi olan işgücüne katılım oranı 1980 yılında %70 iken, 2000 yılında %62.6 oranına gerilemiş olduğu dikkat çekmektedir. Bu dönemde yaşanan ekonomik kriz sonucunda işsiz kalıp, iş bulamayan hatta iş bulma ümidi olamadığı için gücenip, işgücü piyasasından ayrılan nüfusun fazla olması, işgücüne katılım oranındaki azalmanın en önemli sebebi olarak değerlendirilebilir.

2000 yılında cinsiyetler açısından işgücüne katılma oranlarını incelediğinde ise, erkek işgücünün %76.8'i işgücüne katılırken, kadın işgücünün sadece %47.1'i işgücüne katılmaktadır. Bu durum, istihdam edilme oranlarına erkek nüfusta %74, kadın nüfusta %45'lik oranlarla yansiyarak İl genelinde erkek işgücünün kadın işgücüne oranla daha fazla istihdam edildiğinin ifadesidir. Çanakkale ilinde işgücü eğitim düzeyine göre incelendiğinde, özellikle lise altı eğitim seviyesine sahip olanların işgücü piyasalarında çoğunlukta oldukları ortaya çıkmıştır. Kentsel alanlardaki işgücü piyasasında erkek emeğin %61.3'ü, kadın emeğin ise %39.9'u lise altı eğitim seviyesine sahipken; kırsal alanlardaki işgücü piyasasında erkek emeğin %85.5'i, kadın emeğin %94.9'u lise altı seviyelerine sahip olmaktadır. Bu durum, özellikle kırsal alanlarda yaşayanların eğitim seviyelerinin çok düşük olduğunun göstergesidir. Ancak, lise ve lise üstü eğitimin İl genelinde artış gösterme eğiliminde olması ve İl'de bulunan üniversitenin, eğitimi özendirici nitelikteki katkılarıyla Çanakkale ilinde, eğitim seviyesinin gelecek yıllarda yükselerek, işgücü piyasasına vasıflı emek yaratacağı düşünülmektedir.

İl genelinde istihdamın sektörlere göre dağılımına baktığımızda %56'lık payla Tarım Sektörü'nün ilk sırada yer aldığı, bunu %30.9'luk payla Hizmet, %9.2 ile Sanayi ve %3.6 ile İnşaat Sektörleri'nin izlemekte olduğu görülmektedir. Bu durum özellikle kadın istihdamının kırsal alanlarda tarımla uğraşmalarına ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışmalarına neden olup, kadın istihdamın %71.4'nün ücretsiz aile işçilerinden meydana geldiğini ortaya koymaktadır. Böylece kadınların kentsel işgücü piyasasına giriş yapmaları zor olup, işgücüne katılım oranları düşüktür.

2000 yılında Hizmet Sektörü'nde istihdam oranları yükselerek, ücretli veya yevmiyeli olarak istihdam edilenlerin oranlarının da yükselmesine neden olmuştur. Böylece ücretli veya yevmiyeli olarak çalışanların oranı İl genelinde %37.6 olup, ücretli emeğin %65'ini Hizmet Sektörü'nde çalışanlar oluşturmaktadır. Bir tarım ili olan Çanakkale'nin gelecek yıllarda yerini Hizmet Sektörü'ne bırakarak, ücretli emek oranının yükselebileceği ileri sürülebilir.

İşgücü piyasasının yapısı ile ilgili son olarak, Çanakkale ilinde 2000 yılına ait işsizlik oranı %3.6 olup, bu oran erkek nüfusta %3.5, kadın nüfusta ise %3.8'dir. Ancak, İl genelinde kadın nüfusun %53'ünün işgücünde olmaması ve işgücünde olmayan nüfusun %49'unun ev kadınlarından meydana gelmesi, kadınların işgücü piyasasından uzak olduğunu göstermektedir. Ayrıca, istihdam edilen kadınların büyük bir kısmı Tarım Sektörü'nde yer almaktadır. Eksik istihdam oranlarının yüksek olması ise, işsizlik oranlarının fazla yüksek çıkmadığı izlenimini verse de aslında, işsizlik sorununun içinde değerlendirilmesi gereken önemli bir olgu olmaktadır.

Çanakkale ilinde yerleşim yerlerine göre işsizlik oranları ise, İl merkezinde %9, ilçe merkezleri toplamında %6.8 ve köyler toplamında ise, %1.7'dir. Bu sonuçlar, köylerde tarımsal faaliyetler nedeniyle mevsimlik olarak işsizliğin az çıkabildiğini ifade etse de, tarım dışı işsizlik oranının incelenmesiyle, bu oranın çok üstünde bir oranla karşılaşılabileceğini belirtmektedir. Kentlerde işsizlik oranlarının yüksek olması ise, tarım dışı faaliyetlerin kent merkezlerinde daha fazla görülmesinden ve köylerden kentlere göç eden işgücünün yarattığı etkiden

kaynaklanmaktadır. Bu durum, gelecek yıllarda göç nedeniyle yaşanacak işsizliğin önemli bir sorun haline geleceğini ifade etmektedir.

Çanakkale ilinde 2001-2002 eğitim-öğretim döneminde, ilköğretim okullaşma oranı yaklaşık %99 iken, ortaöğretim okullaşma oranı %57'dir. Bu oranlar Türkiye ortalamasının üzerindedir. Çanakkale il genelinde genel liseler içinde en çok düz liseler tercih edilirken, mesleki ve teknik liseler içinde en çok erkek teknik, ticaret ve turizm liseleri ile kız teknik liseleri tercih edilmektedir. Ancak il genelinde okuyan öğrencilerin 2001-2002 öğretim yılı başı itibarıyla %57'si genel liselerde okumayı tercih etmiştir. Bu durum, düz lise mezunu olarak, üniversite sınavlarını kazanabilme durumunu ifade etse de, il genelinde mesleki ve teknik liselere olan talep, işgücü piyasasında özellikle ara eleman niteliğindeki işgücünün artmasını sağlamaktadır.

Çanakkale ilinde örgün eğitime çok fazla önem verilmekte ve eğitim düzeyinin mümkün olabilecek en üst seviyelerinde olabilmesi hedeflenmektedir. Bu durum, İl genelinde özellikle işgücü piyasasında eğitime verilen önemle birlikte artış göstermiş ve yaygın eğitime de ayrıca önem verilmiştir. Çanakkale ilinde uygulanan yaygın eğitim faaliyetleri pratik kız sanat okulu, halk eğitim merkezleri, çıraklık eğitim merkezi, esnaf ve sanatkarlar odaları birliği ve İŞKUR İl Müdürlüğü kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir. İl genelinde, işgücünün niteliğini yükseltmek ve ekonominin tüm sektörlerinde istihdam imkanlarını arttırabilmek için özellikle mesleki eğitim sisteminin geliştirilmesine önem verileceği anlaşılmıştır.

İl genelinde toplam ücretlerin sektörel dağılımına baktığımızda ise, %16'lık pay kamu sektörüne ait iken, yaklaşık %84'lük pay özel sektöre aittir. Ancak kamu sektörünün içinde ücretlilere ödenen yıllık ödemelerden, SSK'ya bağlı olan ücretlilerin payı çok yüksektir. Bu durum Çanakkale ilindeki kamu sektöründe fazla ücretli işgücünün istihdam edilmediğini, ücretli istihdamın genellikle SSK'ya bağlı olduğunu ifade etmektedir.

Çanakkale ilindeki sendikal faaliyetlerin incelenmesi sonucunda, toplu iş sözleşmesi prosedürü olan işyeri sayıları 2001 yılında 26 iken, Haziran 2005 dönemi için 2 işyerine düştüğü ortaya çıkmıştır. Ancak imzalanan toplu iş sözleşmesi 2001 yılında 18 iken, Haziran 2005 döneminde 10 adet yapılmıştır. Çanakkale il genelinde, 2002 yılında 1 tane, 2004 yılında 2 tane ve Haziran 2005 dönemi itibariyle 1 tane grev kararı alınmış; ancak, hiç grev uygulaması yapılmamıştır. Lokavt kararı ise, sadece 2004 yılında 1 kez alınmış; ancak, bu kararın da uygulaması görülmemiştir.

Çalışma Hayatıyla ilgili sivil toplum kuruluşlarından, Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasında 2.836, Biga Ticaret ve Sanayi Odasında 1.385, Gelibolu Ticaret ve Sanayi Odasında ise, 914 işyeri kayıtlı olup, İl genelinde toplam 5.135 işyeri I. Sınıf Tüccar grubunda faaliyet göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları içinde incelenen ve II. Sınıf Tüccarların kayıtlı olduğu Çanakkale Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, hizmet ve üretim sektöründe çalışan sayılarının belirlenebildiği, il genelinde yaklaşık 54 bin esnaf ve sanatkarın kayıtlı bulunduğu il merkezinde 9, ilçe merkezlerinde 28 adet mesleki oda ile 2 birlik ajanlığının bağlı bulunduğu en üst mesleki zirve kuruluşu olarak faaliyet göstermektedir. Ayrıca, İl merkezinde toplam 252 dernek faaliyet göstermekte olup, bunlardan sadece 34 tanesi çalışma hayatı ile ilgili dernek grubuna girmektedir.

Sosyal güvenlik açısından SSK kapsamındaki nüfusun %31'i İl Merkezinde, %22'si Çan ilçe merkezinde ve %18'i Biga ilçe merkezinde yer alarak en fazla paylara sahip olmaktadır. Diğer ilçe merkezlerindeki paylar ise, %1 ile %7 arasında değişim göstermektedir. 1479 sayılı kanuna göre 16.771 erkek, 4.065 kadın Bağ-Kur sigortalısı iken, 2926 sayılı kanuna göre 17.632 erkek, 382 kadın Bağ-Kur sigortalısıdır. Bu durum, erkek nüfusta Bağ-Kur sigortalı sayısının, kadın nüfusta Bağ-Kur sigortalı sayısından fazla olduğunu göstermektedir.

Çanakkale ilinde 2002 yılında, araştırma yapılan sektörde ve işyerlerinde, iş kazalarının yoğun olduğu görülmüş, 4.414 kaza ve 35 ölüm sonucuyla 85 faaliyet grubu arasında iş kazası ve kaza sonrası meydana gelen ölümler

bakımından 6. sırada yer aldığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca Taş, Toprak, Kil vs.den İmalat Sanayi kolunda araştırma yapılan işyerlerinde de, işçilerin yaklaşık %25'inin iş kazası geçirdiği görülmüştür. Bu verilerden yola çıkarak genel bir değerlendirme yapacak olursak, Çanakkale ilinde iş kazalarının yoğun olarak yaşandığı düşünülebilmektedir.

Çanakkale ilinde işsizlikle mücadele yöntemleri olarak İŞKUR İl Müdürlüğü'nün faaliyetleri incelenmiş; buna göre, 2003 yılı içinde genellikle tarım dışı özel sektöre işe yerleştirmeler yapıldığı ortaya çıkmıştır. Aynı yıl toplam 760 kişiye de işsizlik ödeneği ödenmiştir. İl istihdam kurulu çalışmaları açısından ise, sadece her yıl periyodik olarak toplantının yapılması, buna karşılık, fiilen istihdamı arttırmaya yönelik çok fazla bir çaba sarf edilememesi dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak, büyüme ve istihdam ile çalışma hayatında kalite sorunlarına getirilecek temel çözümler, stratejiler olarak, “sürekli eğitim” faktöründen geçmektedir. Bu durum, Çanakkale ilinde örgün ve yaygın eğitime önem verilmesi ile eğitim düzeyinin artırıldığı, her yaşta ve dönemde gelişime açık bireylerin yetiştirilmesiyle işgücü piyasasında vasıflı işgücünün yer alabileceği nüfusun artmasıyla mümkün olabilecektir. Ayrıca son yıllarda, özellikle Hizmet Sektörü'ndeki istihdam artışları, Tarım Sektörü'nden Hizmet Sektörü'ne doğru bir kaymanın olduğunu ortaya koyduğundan, tarihi ve kültürel mirasın yaşatılabilmesi amacıyla Hizmet Sektörü'nün ön planda olacağı bir ekonomik yapının oluşması sağlanmalıdır. Aksi takdirde tarım ili durumundaki Çanakkale'nin, ekonomik açıdan gelişebilmesi mümkün olmayıp, sadece “kendi yağıyla kavrulabilen” bir il konumuna gelebilecektir. Çünkü, tarım toplumundan bilgi toplumuna gidilen süreçte, Hizmet Sektörü bilgi toplumundan önce yer alıp, bilgi toplumuna geçebilecek zemini oluşturmaktadır. Eğer organize sanayi bölgelerinin geçmiş yıllarda, tam olarak, faaliyete geçebilme imkanı olabilseydi; bu süreç sanayi toplumundan hizmet toplumuna geçerek tamamlanacak ve süreç kaybına neden olamayacaktı. Ancak bu sürecin tamamlanabilmesi için, geç kalınmış sanayi toplumuna bağlı kalınmamalı, bir an evvel, çağı yakalayabilmek

için Hizmet Sektörü canlandırılmalıdır. Bunun için, kadın işgücünün de önemsendiği ve işgücü piyasasında yer verildiği ortamların oluşturulması ve ücretsiz aile işçiliğinden ücretli istihdama geçişin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca il genelinde, göç olgusunun fazla olması ve köylerden kente göçlerin yaşanması, işsizlik problemini ortaya çıkartabilmektedir. Bu nedenle, uygulanması düşünülen istihdam politikaları, ildeki göç sorunu dikkate alınarak oluşturulmalıdır. Aksi takdirde, göç alan bir il olarak yeni istihdam alanlarının oluşturulmamasıyla, işsizlik oranlarının artmasına neden olacaktır.

KAYNAKÇA

ADAL, Özkan

2006 Türkiye İşgücü Piyasasında Kurumsallaşma İşkur Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

AKYILDIZ, Hüseyin

2006 **Türkiye’de İstihdamın Analitik Dinamiği**, Asil Yayın Dağıtım, ISBN 975-9091-55-0, ANKARA.

ALGAN, Neşe

2004 “Türkiye’de Kayıtdışı Sektör: Boyutları, Etkileri ve Kayıtdışı Sektörü Küçültme Konusunda Öneriler”, **İşveren Dergisi**, TİSK, XLII,11.

ALPTEKİN, K. ve S. DEMİREL

“Çalışma Hayatı” www.sosyalhizmetuzmani.org/calismahayati.htm: 26.11.2005.

ALTUĞ, Ülkü

1999 Çanakkale’deki Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Ekonomik Açından Değerlendirilmesi.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

ANSAL, H.. S. KÜÇÜKÇİFÇİ ve DİĞERLERİ

2000 **Türkiye Emek Piyasasının Yapısı ve İşsizlik**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İSTANBUL.

AREN, Sadun

1998 **İstihdam Para ve İktisadi Politika**, Geliştirilmiş 11. Baskı, Savaş Yayınevi.

ATAAY, İsmail

2000 “İşletmelerde Ücret Yönetimi”, **İnsan Kaynakları Yönetimi**, İ.Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Araştırma ve Yardım Vakfı Yayın No. 7, 2. Baskı, İSTANBUL.

BACAK, Bünyamin

2002 İş Kazalarını Etkileyen Faktörler ve Bunları Önlemenin Yolları: Çanakkale İli “Çimento, Toprak ve Cam Sektörü”nde Bir Uygulama. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

BAĞ-KUR

2005 **2004 İstatistik Yıllığı**, ANKARA.

BALCI, Yusuf

1999 **Sendikacılık ve Toplu Pazarlık Ekonomisi**, Alfa Yayınları, No: 544, İSTANBUL.

BAŞOL, K.. E. HAN, R. KARLUK

1999 **Türkiye Ekonomisi**, AÖF Yayınları No: 608, Ünite 1-22, ESKİŞEHİR.

BEHAR, C.. O. IŞIK, M. GÜVENÇ ve DİĞERLERİ

1999 **Türkiye'nin Fırsat Penceresi Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri**, TÜSİAD.

BİÇERLİ, M. Kemal

2003 **Çalışma Ekonomisi**, Beta Basım, 2. Bası, İSTANBUL.

BİÇERLİ, M. Kemal

2004 **İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları**, Anadolu Üniversitesi Yayınları No.1563, ESKİŞEHİR.

BİGA TİCARET VE SANAYİ ODASI VERİLERİ

BORJAS, George J.

1996 **Labor Economics**, McGraw-Hill International Editions Economics Series, ISBN 0-07-114066-2

BÜYÜK DÜNYA ATLASI COĞRAFYA ANSİKLOPEDİSİ: Milliyet Yayınları

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI BURSA BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ VERİLERİ

ÇANAKKALE ESNAF VE SANATKARLAR ODALARI BİRLİĞİ VERİLERİ

ÇANAKKALE İL SANAYİ VE TİCARET MÜDÜRLÜĞÜ

2004 **2003 Yılı Çanakkale İli Ekonomik ve Ticari Durumu Hakkında Rapor**, ÇANAKKALE.

ÇANAKKALE TİCARET VE SANAYİ ODASI VERİLERİ

ÇASİAD

2005 **ÇASİAD Dergisi**, Nisan.

ÇELİK, Nuri

2003 **İş Hukuku Dersleri**, Yenilenmiş 6. Bası, İSTANBUL.

ÇETİK, M.. Y. AKKAYA

1999 **Türkiye’de Endüstri İlişkileri**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

ÇOLAK, Mahmut

2005 **Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı Rehberi**, TÜRMOB Yayınları 265, ANKARA.

ÇOLAK, Ö. F.. N. ARDOR

2003 “Üretim ve İşsizlik Sorununun Çözümü İçin Kurumsalcı Yaklaşım”, **Güçlü ve Büyük Türk Ekonomisi İçin Üretim ve İstihdam Politikaları Araştırma Yarışması**, Yayın No. 236, TİSK.

DEMİR, Fevzi

2003 **İş Hukuku ve Uygulaması**, Anadolu Matbaacılık, İZMİR.

DİE

2002 **2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Çanakkale**, Yayın No: 2545, ANKARA.

DİE

2002 **2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri -Türkiye**, Yayın No: 2759, ISBN 975-19-3338-2, ANKARA.

DİE

1998 **Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Çanakkale**, Yayın No. 2146.

DİE

2005 **Hane Halkı İşgücü Anketi 2004 Yıllık**, Çanakkale-Balıkesir verileri.

DİE

2004 **Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2001'02**, Yayın No.2912, ANKARA.

DİE

2005 **Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 2001'02**, Yayın No. 2965, ANKARA.

DUYGULU, Ercan

2004 “Eğitimin Çalışma Yaşamında ve Kariyer Üzerindeki Rolü”,
www.isgucdergi.org/index.php?arc=arc_view.php&ex=181&inc=arc&cilt=6&sayi=1&year=2004, 26.11.2005.

EKİN, Nusret

1994 **Endüstri İlişkileri**, Beta Basım Yayım, Yayın No 482, 6. Bası, İSTANBUL.

EYUBOĞLU, Dilek

2003 **2001 Krizi Sonrasında İşsizlik ve Çözüm Yolları**, MPM, Yayın No. 674, ANKARA.

GELİBOLU TİCARET VE SANAYİ ODASI VERİLERİ

GEREK, Nüvit

Türkiye’de İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği, Türk Metal Sendikası-TÜRKAR.

GÖK, Mehmet

2004 **İşgücü Piyasası ve Kobiler**, Roma Yayınları-12, ANKARA.

GÜMÜŞ, M.. S. UĞUR, E. KANYILMAZ

2005 “Sosyal Güvenlik Sistemimizin Tek Çatı Altında Yapılandırılması”,
Yönetim Bilimleri Dergisi, III, 2, ANKARA.

GÜRSEL, S.. H. LEVENT, İ. İLKKARACAN ve DİĞERLERİ

2004 **Türkiye’de İşgücü Piyasasının Kurumsal Yapısı ve İşsizlik**, TUSİAD-T/2004-11/381, Aralık.

GÜRSEL, S.. H. LEVENT, E. TAŞTI ve DİĞERLERİ

2002 **Türkiye’de İşgücü Piyasası ve İşsizlik**, TÜSİAD-T/2002/12-354, Aralık.

HESAPÇIOĞLU, Muhsin

1994 **İnsan Kaynakları Yönetimi ve Ekonomisi**, Beta Basım Yayım, İSTANBUL.

İl İl Yurdumuz Türkiye İller Ansiklopedisi 1.Cilt

2005 Milliyet Yayınları.

KARAKAŞ, İ. B. HANÇER

2006 **Tüm Yönleriyle Soru ve Cevaplarıyla/Açıklamalı-Gerekçeli Sosyal Güvenlik Reformu**, Türk Hava Kurumu Basımevi, ISBN: 9944-5459-0-2, ANKARA.

KAYMAZ, Kurtuluş

2003 “Çalışma Yaşamında Kalite”,
www.isgucdergi.org/index.php?arc=arc_view.php&ex=32&inc=arc&cilt=5
&sayi=1&year=2003, 26.11.2005.

KEPENEK, Y.. N. YENTÜRK

2000 **Türkiye Ekonomisi**, Remzi Kitabevi, Geliştirilmiş 10. Basım, İSTANBUL.

KESER, Aşkın

2004 “Yeni Ekonomi Çerçevesinde Çalışma Hayatında Yaşanan Dönüşümler”,
www.isgucdergi.org/index.php?arc=arc_view.php&cilt=6&sayi=1&year=2004, 26.11.2005.

KILIÇ, Cem

2003 “Türkiye’de İşgücü Piyasası ve Kriz”, **Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Seçme Yazılar**, ANKARA.

KORAY, Meryem

2000 **Sosyal Politika**, Ezgi Kitabevi, BURSA.

LORDOĞLU, K.. N. ÖZKAPLAN

2003 **Çalışma İktisadı**, Der Yayınları:358, İSTANBUL.

LORDOGLU, K..N. ÖZKAPLAN, M. TÖRÜNER

1999 **Çalışma İktisadi**, Beta Basım Yayım, Yayın No: 535, İSTANBUL.

MORTAN, Kenan

2003 **Çanakkale Ekonomisi ve Gelecek Senaryosu Projesi**, Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odası, Aralık.

ONGAN, Nilgün Tunçcan

2005 **Ekonomik Krizin Emek Piyasalarına Etkileri**, Birleşik Metal-İş Yayınları 16, İSTANBUL.

ÖZHAN, Gazi

2002 “Dört İlde Büyüme Olanakları: Çanakkale, Balıkesir, Tekirdağ ve Edirne, 2001-2025”, **Yerel Ekonomilerin Sürdürülebilir Kalkınması ve Çanakkale Örneği**, Türkiye Ekonomi Kurumu, ANKARA.

ÖZKILIÇ, Özlem

2005 **İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri ve Risk Değerlendirme Metodolojileri**, 3. Baskı, Yayın No. 246, TİSK, ANKARA.

PARASIZ, İlker

1994 **Ücret Teorisi (Modern Yaklaşım)**, Ezgi Kitabevi Yayınları, BURSA.

SADULLAH, Ömer

2000 “İnsan Kaynakları Yönetiminde Koruma İşlevi (İş Güvenliği ve İşgören Sağlığı)”, **İnsan Kaynakları Yönetimi**, İ.Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Araştırma ve Yardım Vakfı Yayın No. 7, 2. Baskı, İSTANBUL.

SERPER, Özer

1980 **Demografiye Giriş**, Filiz Kitabevi, İSTANBUL.

SEYİDOĞLU, Halil

1999 **Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük**, Güzem Can Yayınları:16, İSTANBUL.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısı,

www.csgb.gov.tr/sosyal_guvenlik_tasarisi.pdf, 25.04.2005.

SÖZER, A..T. DEMİRBİLEK

1993 **Ege Bölgesi'nde İstihdam ve Çalışma Yaşamının Genel Görünümü**, ESİAD Yayın No. 93/ESA-4, İZMİR.

SSK

2003 **İstatistik Yıllığı 2003**, Yayın No. 670, ANKARA.

TAMER, Meral

23 Temmuz 2005 “STK’ları Tartışmaya Var Mısınız? (2)”, **Milliyet Gazetesi**.

TAVTIN, Engin, Demirel

2004 “Çanakkale Organize Sanayi Bölgesi”, **ÇASIAD Dergisi**, Nisan.

TEK GIDA-İŞ SENDİKASI

2005 “Sosyal Güvenlik Hakları”, **Gıda İşçisi Kadının El Kitabı**, Mart, İSTANBUL.

TEKSÖZ, Tuncay

2005 “**Sosyal Güvenlik Yasa Tasarıları'nın Değerlendirilmesi**” **Semineri**, TİSK, Yayın No. 256, Mart, ANKARA.

TIKTIK, Ahmet

2004 “Kayıtdışı Ekonomi, İstihdam ve İşsizlik”, **İşveren Dergisi**, TİSK, XLII,11, Ağustos.

TİSK

3 Eylül 2004 “**Mesleki Eğitim Sistemimiz ve İşletmelerdeki Beceri Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri**” **Raporu: 5**.

TİSK

2003 **4857 Sayılı İş Kanunu ve Gerekçesi**, Yayın No. 234.

TOKOL, Aysen

2001 **Endüstri İlişkileri ve Yeni Gelişmeler**, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın No. 173, BURSA.

TOKOL, Aysen

2005 **Türk Endüstri İlişkileri Sistemi**, Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No 757, ANKARA.

TOKTA, Yasemin

2005 “Çanakkale Özel Endüstri Bölgesi Oluyor”, **Anahtar**, MPM, Eylül, 201, ANKARA.

TÜRK DİL KURUMU

1992 **Türkçe Sözlük 2 K-Z**, Milliyet, İSTANBUL.

TÜRKİYE İŞ KURUMU

2003 **İŞKUR İstatistik Yıllığı 2003**

UĞUR, Suat

2004 **Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Özel Emeklilik Programlarının Yeri ve Gelişimi**, TİSK, Yayın No. 244, ANKARA.

UNAY, Cafer

1996 **Makro Ekonomi**, Yenilenmiş 6. Baskı, Ekin Kitabevi, BURSA.

ÜLGENER, Sabri F.

1991 **Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme**, Der Yayınları, Yayın no 2, İSTANBUL.

YERELİ, A. B.. O. KARADENİZ

2004 **Kayıt Dışı İstihdam**, ANKARA.

YILDIRIM, Engin

1997 **Endüstri İlişkileri Teorileri (Sosyolojik Bir Değerlendirme)**, Değişim Yayınları, SAKARYA.

YÜKSEL, Nihat

1997 **Küreselleşme ve Toplu Pazarlıktaki Değişim**, TİSK, Yayın No:166, ANKARA.

YÜKSEL, Öznur

2003 **İnsan Kaynakları Yönetimi**, Gazi Kitabevi, ISBN 975-7313-72-6, ANKARA.

ZAİM, Sabahaddin

1997 **Çalışma Ekonomisi**, Filiz Kitabevi, İSTANBUL.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu

2821 Sayılı Sendikalar Kanunu

2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu

4857 Sayılı İş Kanunu

5253 Sayılı Dernekler Kanunu

5362 Sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu

www.canakkale-ayvacik.gov.tr/HALK%20KLAVUZU/Milli%20Egitim.txt,
14.12.2005.

www.casiad.org.tr/tuzuk/tuzuk.asp, 07.05.2005.

www.cesob.com, 30.03.2005.

www.comu.edu.tr/inner_pages/genel_bilgiler/istatistikler/yillara_gore_ogrenci.php,
18.12.2005.

www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/GSYIH/16.05.03, 22.01.02, 11.05.01 ve
01.12.99 tarihli GSYİH verileri.

www.emekli.gov.tr/ISTATISTIK/tahsis2.htm#t10, 06.01.2006

www.emekli.gov.tr/ISTATISTIK/tahsis2.htm, 28.06.2005

www.geocities.com/psikolojiarsivi/halk_egitimi_onemi.html, 22.11.2005.

www.iskur.gov.tr/mydocu/kurs.html, 24.12.2005.

www.iskur.gov.tr/mydocu/mevzuat/khk1.htm, 02.04.2006.

www.oib.gov.tr/yayinlar/yayinlar.htm, “Türkiye’de Özelleştirme”, 30.12.2005.

www.sosyalsiyaset.com/documents/sozluk_a.htm, 26.12.2005.

www.sosyalsiyaset.com/documents/sozluk_cc.htm, 12.12.2005.

www.vgm.gov.tr/vakiflarhk/kanuntasari.cfm, 02.01.2006.

www.vgm.gov.tr/vakiflarhk/vakif_nedir.asp, 02.01.2006.

<http://cygm.meb.gov.tr/anasayfa.htm>, 22.11.2005.

<http://ekutup.dpt.gov.tr/canakkaleper> , 11.07.2004

<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/taslak.pdf>, 13.07.2004

2000 Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2000-2005, ANKARA.